

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

MESLEK YÜKSEKOKULLARINDA HALICILIK EĞİTİMİNİN, HALICILIK
SEKTÖRÜNDEKİ YERİ, ÖNEMİ VE HALI EKSPERLİĞİ ALANINA KATKISININ
BELİRLENMESİ

DOKTORA TEZİ

Sibel YILDIZ

Ankara
Ağustos, 2009

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

MESLEK YÜKSEKOKULLARINDA HALICILIK EĞİTİMİNİN, HALICILIK
SEKTÖRÜNDEKİ YERİ, ÖNEMİ VE HALI EKSPERLİĞİ ALANINA KATKISININ
BELİRLENMESİ

DOKTORA TEZİ

Sibel YILDIZ

Danışman: Prof. Dr. Nihat BOYDAŞ

Ankara
Ağustos, 2009

JÜRİ ONAY SAYFASI

Sibel YILDIZ 'ın Meslek Yüksekokullarında Halıcılık Eğitiminin Halıcılık Sektöründeki Yeri, Önemi ve Halı Ekspertiği Alanına Katkısının Belirlenmesi başlıklı tezi 20.11.2009 tarihinde, jürimiz tarafından Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı/Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalında Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı): Prof. Dr. Nihat BOYDAŞ

Üye: Prof. Dr. Nezahat GÜÇLÜ.....

Üye: Yrd. Doç. Dr. Gonca YAYAN.....

Üye: Yrd. Doç. Dr. Mehmet EKİZ

Üye: Yrd. Doç. Dr. Nuran SAY

ÖNSÖZ

Geleneksel el sanatları içinde önemli bir yere sahip olan halılarımız; milli kültür birikimini hem maddi hem de manevi tabakasında yansıtır. Kullanılan hammaddesiyle, boyasıyla, uygulanış tekniğiyle ve yanırlarıyla kültürel özelliklerimizi mükemmel biçimde bünyesinde sergiler.

Uzun süre insanların gündelik ihtiyaçları doğrultusunda, kendi estetik kaygılarıyla ürettikleri el halılarımız, zamanla dünyada aranan dokumlar arasına girmiştir. Avrupa aristokratlarının şatolarında, kiliselerde, resimlerde zenginliğin, ihtişamın göstergesi olarak kullanılmıştır. Dokumacılığın dünya genelinde yaygınlaşması, geleneksel el halılarımızın kalitesindeki azalma, dokumacıların farklı mesleklere yönelmesi, ekonomik durumun düzelmesi, teknolojinin getirdiği imkanların insan hayatında yaygınlaşmasının, insan hayatına paralel rahatlık sağlaması ve makine halıcılığının gelişimi gibi etkenlerle, geleneksel el halıcılığımızın gelişimi durmuş, dünya piyasalarındaki yerini kaybetmeyle karşı karşıya gelmiştir.

Kadınlarımızın düş bahçelerinin zenginliklerini, nasırlaşmış parmaklarıyla attıkları düğümlerle şekillendirdikleri halılarımız; milli kültürümüzün en önemli ürünlerinden olup bu ürünleri koruma, sahip çıkma ve dejenerasyonuna izin vermeksizin geleceğe taşınması, toplum bilincine oturtulması gereken önemli konulardandır. Bu bilinci oturtmada en önemli görev ise üniversitelerimizin halıcılık eğitimi veren ilgili bölümlerine düşmektedir.

Araştırmanın temel amacı el halıcılığı sektöründe faaliyet gösteren, işletme sahiplerinin, işletme yöneticilerinin ve çalışanlarının, görüşleri doğrultusunda Meslek Yüksekokulları Halıcılık, Halı-Kilim, Halıcılık ve Desinatörlüğü programlarının, sektör içindeki yerleri, önemleri ve halı eksperliği alanına katkılarının belirlenmesi olmuştur. Halıcılık programlarının sektör içindeki yerlerinin ve önemlerinin belirlenmesi çalışmalarında, bu programlarımızın derslerinin ve içeriklerinin de sektörel bakışla değerlendirilmesini sağlayarak, program değerlendirme ve geliştirme çalışmalarına katkı sağlayacaktır. Meslek Yüksekokulları Halıcılık Programlarında verilen eğitiminin içeriğindeki eksperlikle ilgili derslerin, sektörün ihtiyacı olan ekspertiz işlemlerine katkı düzeyinin belirlenerek, yeterlilik düzeyine göre halı eksperliğinin eğitim sistemi içinde

yer alıp almaması ile ilgili görüşlere göre problemin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Elde edilen sonuçlara bağlı olarak programın değerlendirilmesi ile birlikte çözüm önerileri sunulacaktır.

Yaşamımın büyük bölümünde olduğu gibi araştırmam boyunca da bilgisiyle, birikimiyle bana yol gösteren; bilim adamlığı, sanat eleştirmenliği, neyzenlik, hattatlık gibi çok yönlü özelliklere sahip sevgili danışmanım Prof. Dr. Sayın Nihat BOYDAŞ'a, çalışmalarını, azmini örnek aldığım, araştırmamın eğitim boyutunu şekillendiren önerilerini ve ilgisini eksik etmeyen Prof. Dr. Sayın Nezahat GÜÇLÜ' ye, veri analizlerini, SPSS program uygulamalarını inceleyen ve değerlendiren sayın Prof. Dr. Sayın Merih İPEK'e, SPSS programı uygulamalarında yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Sayın Yusuf CAN ve arkadaşlarına, yirmi yıllık süreç boyunca tekstil tasarımı ve geleneksel dokumalarla ilgili bilgi birikimim oluşmasını sağlayan araştırmamın halıcılık ve tekstille ilgili bölümlerinde yardımlarını esirgemeyen hocalarım, Sayın Yrd. Doç. Dr. Sayın Nuran SAY ile Gonca YAYAN'a, anketlerin dağıtımı ve uygulatma aşamalarında desteklerini gördüğüm İHİP Yönetim Kuruluna ve İHİP Başkan Vekili Uğur UYSAL'a çok teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca araştırmam boyunca ilgi, alaka ve desteklerini esirgemeyen arkadaşlarım Menekşe SAKARYA ve Harun TEKİN'e teşekkür ederim. Hayatımın vazgeçilmezleri annem ve babama, sabır, sevgi ve anlayışlarıyla bana güç veren çocuklarım İlayda Begüm ve Alptuğ' a çok teşekkür ederim.

ÖZET

MESLEK YÜKSEKOKULLARINDA HALICILIK EĞİTİMİNİN, HALICILIK SEKTÖRÜNDEKİ YERİ, ÖNEMİ VE HALI EKSPERLİĞİ ALANINA KATKISININ BELİRLENMESİ

Yıldız, Sibel
Doktora, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nihat BOYDAŞ
Ağustos- 2009

Bu araştırmada, meslek yüksekokullarında halıcılık eğitiminin, halıcılık sektöründeki yerinin, öneminin ve halı eksperliği alanına katkısının belirlenmesi, amaçlanmıştır.

Araştırma genel tarama modeline uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini, 2007-2008 yıllarında ülkemizde reel olarak faaliyetlerini sürdüren el halıcılığı işletmelerinin, sektör mensupları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise rastgele (random) seçilmiş olan 24 farklı ilde faaliyet gösteren el halıcılığı işletmeleri mensupları oluşturmaktadır. Veriler anket yoluyla toplanmıştır. Anket uygulamasına, bölgesel dağılımlar dikkate alınarak tesadüfi yöntemle seçilmiş olan 393 kişi katılmıştır ve hepsi değerlendirmeye alınmıştır.

Verilerin çözümünde SPSS 11.0 paket programı kullanılmıştır. Elde edilen veriler, frekans dağılımları, t-test ve korelasyon analizleri ile değerlendirilmiştir.

Araştırma bulguları şöyle özetlenebilir: Halı eksperliği eğitimi veren programların gerekli olduğu, el halıcılığı eğitimi almış teknikerlerin eksperlik alanında yeterli olmadığı ve halıcılık programları derslerinde eksperlikle ilgili konularda sorunlar olduğu saptanmıştır. Ekspertiz hizmetlerinde standardizasyon çalışmalarının yapılması gerektiği ve eksperlik hizmetlerinin ülke ekonomisi için önemli olduğu bulgularına varılmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında halı eksper mezunu veren bölümlerin açılması, eksperlik hizmetlerinin programlanması ve yapılacak yasal düzenlemelerle sektörde halıcılık teknikeri çalıştırma gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ayrıca halıcılık programlarının

ortak bir isimde birleştirilmesi, programların alt dallara ayrılabilceği, ortak bir müfredat programının oluşturulması gerekliliği önerilmiştir. Halıcılıkta toplam kalite yönetimi, tetkik analiz ve halıcılıkta sanatsal eleştiri gibi isimlendirilecek derslerin programlara yerleştirilebileceği önerileri ileri sürölmüştür.

Anahtar kelimeler: Halıcılık Eğitimi, Halıcılık, Halı Eksperliği.

ABSTRACT

THE PLACE AND SIGNIFICANCE OF THE EDUCATION OF CARPET BUSINESS SECTOR IN VOCATIONAL SCHOOLS AND THE DETERMINATION OF ITS CONTRIBUTION TO THE CARPET EXPERTIZE

Yıldız, Sibel

Doctorate Fine Arts Education Department, Drawing- Handwork Teaching
Programme, Thesis Supervisor: Prof. Dr. Nihat BOYDAŞ
August- 2009

In this study, it is aimed to identify the place and importance of the education of weaving carpets in Vocational Schools of Higher Education in the carpet industry and its contribution to carpet expertise.

The study is conducted in concordance with general scanning model. The sector members of hand-made carpet industry being active in real terms in 2007-2008 constitute of the research universe of the study. The sample of the study consists of the randomly chosen members of hand-made carpet industry being active in 24 different cities. A questionnaire is used for gathering data. Randomly chosen 393 subjects, who were decided on by paying attention to regional distributions, took the questionnaire and all of them were evaluated.

The data was analysed by using SPSS 11.0 package program. The obtained data was evaluated with frequency distribution, t-test and correlation analyses.

The results of the study can be summarized in the following way: Providing training programs that carpet experts as necessary, hand carpets of trained technicians and experts in the field are not enough experts in matters relating to courses in carpet program was found to be problems. Appraisal services had to be made of the standardization work, and experts are important to the economy of the country where services were arriving at their findings.

The need for carpet technician has occurred with the opening of the departments which graduate carpet experts in higher education institutions, expertise services' being programmed and planned legal regulations. Furthermore, uniting the carpet programs under the same name, dividing the program into different branches and the need for a common curriculum were suggested. It was suggested that the courses to be called as total quality management in carpet industry, technical analysis and artistic criticism in carpet industry can be added to the programs.

Key Words: Education of Carpets, Carpet Business, Carpet Expertise.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ONAY SAYFASI	i
ÖNSÖZ	i
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xv
BÖLÜM I.....	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı.....	9
1.3. Araştırmanın Önemi	11
1.4. Varsayımlar.....	14
1.5. Sınırlılıklar	14
1.6. Tanımlar.....	15
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	16
2.1. El Sanatları ve Halıcılık Kavramı	16
2.2. Türk El Halıcılığının Tarihsel Gelişimi	20
2.3. Halıcılık Eğitiminin Tarihçesi	36
2.4. Halı Ekspertliği ve Uygulama Alanları.....	39
2.5. Halı Ekspertlerinin Çalışma Alanları.....	44
2.5.1. Ticaret Odaları ve Borsada Halı Ekspertliği	44
2.5.2. Hukuki İşlemlerde Halı Ekspertliği	45
2.5.3. Müzayedelerde Halı Ekspertliği	45
2.5.4. Marka Tescilliği İşlemlerinde Halı Ekspertliği.....	46
2.5.5. Gümrüklerde Halı Ekspertliği.....	46
2.5.6. Müşteri Temsilciliğinde Halı Ekspertliği.....	47
2.5.7. Müzelerde Halı Ekspertliği	48
2.5.8. İthalat ve İhracat Yoluyla, Bakım ve Onarım İşlemleri Ölçütlerinin Belirlenmesinde ve Tetkik Analizlerinde Halı Ekspertliği	48

2.6. Halı Ekspertiz İşlemleri ve Uygulama Alanları.....	50
2.7. Halı Ekspertizi Meta Estetiği İlişkisi.....	53
2.8. Yüksek Öğretimde Meslek Yüksekokulları ve Eğitim.....	59
2.8.1. Meslek Yüksekokullarının Kuruluşu ve Gelişimi	63
2.8.2. Meslek Yüksekokullarında Program Geliştirme ve Değerlendirme.....	65
2.8.2.1. Eğitim Programı	67
2.8.2.2. Öğretim Programı	70
2.8.2.3. Program Geliştirme.....	71
2.8.2.4. Program Değerlendirme	73
2.8.2.5. Program Değerlendirme Türleri	75
2.8.2.5.1. Tanılayıcı Değerlendirme (Diagnostic Evaluation).....	76
2.8.2.5.2. Biçimlendirici Değerlendirme (Formative Evaluation).....	77
2.8.2.5.3. Düzey Belirleyici Değerlendirme (Summative Evaluation).....	78
2.8.2.6. Program Değerlendirme Modelleri.....	79
2.8.2.6.1. Hedefe Dayalı Değerlendirme Modeli (Tyler Modeli).....	79
2.8.2.6.2. Çevre, Girdi, Süreç ve Ürün Modeli (CIPP Modeli).....	80
2.8.2.6.3. Eğitsel Eleştiri Modeli	81
2.8.2.6.4. Ürün ve Erişime Bakararak Program Değerlendirme.....	81
2.8.2.6.5. Program Öğelerine Dönük Değerlendirme.....	82
2.9. Meslek Yüksekokullarındaki Halıcılık, Halıcılık ve Desinatörlüğü,	
Halı-Kilim ve El Sanatları Programları	82
2.9.1. Halı-Kilim Programları.....	87
2.9.2. Halıcılık Programları	89
2.9.3. Halıcılık ve Desinatörlüğü Programları	92
2. 10. İlgili Yayınlar.....	94
3. YÖNTEM	102
3.1. Araştırma Modeli.....	102
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklem.....	103
3.3. Verileri Toplama Teknikleri	105
3.3.1. Kuramsal verilerin elde edilmesi	105
3.3.2. Anket.....	105
4. BULGULAR ve YORUM	108
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	139
5.1. Sonuç.....	142
5.2. Öneriler.....	148
KAYNAKÇA	156

EKLER	168
EK-1. ANKET FORMU	169
EK-2. TEKSTİL İHTİSAS KOMİSYONU TOPLANTI TUTANAĞI.....	172
EK-3. AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ HALICILIK VE DESİNATÖRLÜĞÜ PROGRAMI	174
EK-4. ARAPGİR MESLEK YÜKSEKOKULU(İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ) HALICILIK VE DESİNATÖRLÜĞÜ PROGRAMI HAFTALIK DERS DAĞILIM ÇİZELGESİ.....	177
EK-5. ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ OLTU MESLEK YÜKSEKOKULU DERS PROGRAMI	179
EK-6. ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ AYVACIK MESLEK YÜKSEKOKULU HALICILIK VE DESİNATÖRLÜĞÜ PROGRAMI DERS PROGRAMI	181
EK-7. ERCİYES ÜNİVERSİTESİ MUSTAFA ÇIKRIKÇIOĞLU MESLEK YÜKSEKOKULU HALI KİLİM PROGRAMI DERS PLANI.....	184
EK-8. KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ MESLEK YÜKSEKOKULU HALICILIK PROGRAMI.....	186
EK-9. MERSİN ÜNİVERSİTESİ GÜLNAR MESLEK YÜKSEKOKULU HALI- KİLİM PROGRAMI.....	187
EK-10. NİĞDE ÜNİVERSİTESİ BOR HALİL ZÖHRE ATAMAN MESLEK YÜKSEKOKULU HALICILIK PROGRAMI.....	189
EK-11. UŞAK ÜNİVERSİTESİ EŞME MESLEK YÜKSEKOKULU HALI- KİLİM PROGRAMI.....	191
EK-12. 17. YÜZYIL HAYVAN FİĞÜRLÜ HALI.....	193
EK 13. HALICILIK PROGRAMLARI DERSLERİ.....	194
EK 14. MESLEK YÜKSEKOKULLARI PROGRAMLARININ YENİDEN DÜZENLENMESİ İLE İLGİLİ YAPILANDIRMA KARARI.	196
EK 15. MESLEK YÜKSEKOKULLARI BÖLÜM VE PROGRAMLARININ YENİDEN DÜZENLENMESİ VE UYGULANMASI İLE İLGİLİ KARAR.	198
EK 16. MESLEKİ TEKNİK EĞİTİMDE PROGRAM GELİŞTİRME	202
EK 17. ŞARK HALI VE KİLİMLERİYLE BENZERLERİ VE HAYVAN POSTLARI İÇİN KURULACAK SERBEST YER HAKKINDA KANUN.....	203

EK-18. EL DOKUMALARINDA TETKİK VE ANALİZ YÖNTEMLERİNİN YILLIK DERS PLANI İÇERİSİNE YERLEŞTİRİLEBİLECEK, BİR PROGRAM GELİŞTİRME ÖRNEĞİ.....	205
EK-19. PAZIRIK HALISI ELEŞTİRİSİ.....	207

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1.	El Halısı ve Makine Halısı İhracatımızın Halı İhracatındaki Payı.....	11
Tablo 2.	Sanat Dalları	16
Tablo 3.	Meslek Lisesi Mezunlarının Değişen Sınav Sistemlerine Bağlı Olarak Önlisans ve Lisans Programlarına Yıllara Göre Yerleşme Yüzdeleri	62
Tablo 4.	Programların Aşamalı (Hiyerarşik) Sınıflaması;.....	69
Tablo 5.	Örneklem Grubunun İllere Göre Dağılımı	104
Tablo 6.	Araştırma Örneklemi ile Gönderilen Anketlerin Geri Dönme Oranları.....	107
Tablo 7.	Ankete Katılanların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	108
Tablo 8.	Ankete Katılanların Cinsiyete Göre Dağılımı	109
Tablo 9.	Ankete Katılanların İşletmelerdeki Statülerinin Dağılımı.....	110
Tablo 10.	Araştırma Grubunun Mesleki Tanımlama Dağılımları	111
Tablo 11.	Araştırmaya Katılanların Halıcılık Sektöründeki Hizmet Yıllarının Dağılımı	112
Tablo 12.	Anket Katılımcılarının Eğitim Düzeyleri	113
Tablo 13.	El Halıcılığı Eğitim Seminerlerine Katılım	115
Tablo 14.	Halı Ekspertiği Eğitim Seminerlerine Katılım	116
Tablo 15a.	Halı Ekspertiği Olarak Çalışan Bireylerin Lif Teknolojisi Bilgi Birikimine Sahip Olmasına ilişkin görüşlerin dağılımı.....	116
Tablo 15b.	Halı Ekspertiği Olarak Çalışan Bireylerin Desenleme Yöntem ve Tekniklerinden Anlaması Gerekliliğine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	117
Tablo 15c.	Halı Ekspertlerinin restorasyon ve konservasyon İşlemlerini Tanımlayabilmesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	118
Tablo 15d.	Halı Ekspertlerinin, Halıya Uygulanan Kimyasal İşlemleri Anlaması Gerekliliğine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	119
Tablo 15e.	Halı Ekspertlerinin Sanat Tarihi Eğitimi Almış Olması Gerekliliğine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	120

Tablo 15f. Halı Eksperlerinin Temel Tekstil Eğitimi Almış Olması	
Gerekliliğine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	121
Tablo 15g. Halı Eksperlerinin Tekstil Tasarımı Eğitimi Almış Olması	
Gerekliliğine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	122
Tablo 15h. Ülkemizde Halı Eksperliği Yapanların Gerekli Bilgi	
Birikimine Sahip Olup Olmadığına İlişkin Görüşlerin	
Dağılımı.....	123
Tablo 15i. El Halıcılığı Eğitimi Almış Bireylerin, Eksperlik Alanında	
Yeterli Mesleki Birikime Sahip Olup Olmadığına İlişkin	
Görüşlerin Dağılımı.....	124
Tablo 15j. Halı Eksperlerinin Mesleki Bilgi Birikimine Sahip	
Olabilmesi İçin Üniversite Eğitimi Alıp Almamasına İlişkin	
Görüşlerin Dağılımı.....	125
Tablo 16. El Halıcılığı İşletmelerinde Eksper Çalışan Olmasının	
Önemine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	126
Tablo 17. Kamu Kurumlarında, Özel Sektörde Eksperlik Hizmeti Veren	
Birimlerin Oluşturulmasının Önemine İlişkin Görüşlerin	
Dağılımı.....	127
Tablo 18. Ülkemizde Eksperlik Hizmetleri Sunan Kuruluşların	
Sayısının Az Olmasının Önemli Bir Sorun Olup Olmadığına	
İlişkin Görüşlerin Dağılımı	128
Tablo 19. Eksperlik Hizmetlerinin Ülke Ekonomisine Olan Etkilerinin	
Önemine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	129
Tablo 20. Halı Ekspertiz Raporlarının Hazırlanmasında Standardizasyon	
Çalışmalarının Yapılmasının Önemine İlişkin Görüşlerin	
Dağılımı.....	129
Tablo 21. Üniversitelerde Halı Eksperliği Bölümlerinin Açılmasının	
Önemine İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	130
Tablo 22. Cinsiyete Göre Eksperlik Eğitimine Verilen Öneme İlişkin	
Görüşlerin Farklılık Düzeyleri	131
Tablo 23. Mesleğe Göre Eksperlik Eğitimine Verilen Öneme İlişkin	
Görüşlerin Farklılık Düzeyleri	132

Tablo 24. Halıcılık Eğitim Seminerlerine Katılıma Göre, Eksperlik Eğitimine Verilen Öneme İlişkin Görüşlerin Farklılık Düzeyleri	133
Tablo 25. Eksperlik Eğitim Seminerlerine Katılıma Göre, Eksperlik Eğitimine Verilen Öneme İlişkin Görüşlerin Farklılık Düzeyleri	134
Tablo 26. Eğitim Düzeyine Göre Eksperlik Eğitimine Verilen Öneme İlişkin Görüşlerin Farklılık Düzeyleri	135
Tablo 27. Hizmet Yılına Göre Eksperlik Eğitimine Verilen Öneme İlişkin Görüşlerin Farklılık Düzeyleri	136
Tablo 28. Yaşa Göre Eksperlik Eğitimine Verilen Öneme İlişkin Görüşlerin Farklılık Düzeyleri	137
Tablo 29. İşletmelerdeki Statüye Göre Eksperlik Eğitimine Verilen Öneme İlişkin Görüşlerin Farklılık Düzeyleri.....	138

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.	Pazırık Halısı.	23
Şekil 2.	Kufi Bordürlü 13. yy. Konya Selçuklu Halısı Desen Tasarımı (27×27, 240×320).....	29
Şekil 3.	15. yy. Batı Anadolu Halısı. Berlin Staatliche Museum (26×33, 91×161).....	31
Şekil 4.	17. yy. Hayvan Figürlü Halı.....	33

KISALTMALAR

DGS	Dikey Geçiş Sınavı.
DTM	Dış Ticaret Müsteşarlığı
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü.
İHİP	İstanbul Halı İhracatçıları Birliği.
İTKİB	İstanbul Tekstil İhracatçıları Birliği.
METARGEM	Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi.
METEB	Mesleki Teknik Eğitim Bölgesi
MYO	Meslek Yüksekokulu
ÖSS	Öğrenci Seçme Sınavı
ÖSYS	Öğrenci Seçme Yerleştirme Sınavı
TDK	Türk Dil Kurumu
TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği.
TPE	Türk Patent Enstitüsü.
TRİPS	Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights.

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Gelişim ve değişim içerisinde bulunan halıcılık sektörüne adapte olabilecek teknikerlerin yetiştirilmesi, sektörel gelişimin ve değişimin yakından izlenerek, ihtiyaçlar doğrultusunda eğitim programlarının hazırlanması ile mümkün olabilir. Sektörün ihtiyaç duyduğu halı eksperliği alanına MYO halıcılık programları mezunlarının yeterlilik düzeylerini arttırabilmek adına, sektörün bakış açısı dikkate alınarak eğitim programlarındaki derslerin, içeriklerinin ve kapsamlarının belirlenebilmesi, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir.

MYO mezunu halı teknikerleri, halıcılık sektöründe halı eksperlerinin görevlerini de üstlenmektedirler. Özellikle el halıcılığı üretim, bakım-onarım, satış ve pazarlama iş akışında, halıların kondisyonuna yönelik eksperlik yapmaktadırlar. Halıların antika değerine yönelik eksperlik uygulamalarını ise sektörde uzun yıllar çalışmış deneyim sahibi eksperler yapmaktadırlar. Kamu kurumlarında da halı eksperliğini, arkeoloji ve sanat tarihi mezunları yapmaktadırlar. Halıcılık sektörünün önemli sorunlarından olan eksperlik uygulamaları ve eksperlik eğitiminin planlanmış, sistematik bir eğitim programı dahilinde verilmesi sorunların, aşılması açısından bir adım olabilir.

Halı eksperlerinin malzeme bilgisi, halı üretim teknolojisi ile halı desen tasarımlarını algılayan, algıladıklarını ilerleyen süreç içerisinde gelecekteki halı üretimi planlamasında kullanılmasını sağlayabilecek bilgi birikimi ve donanımına sahip olmaları gerekmektedir. Ülkemizde eğitim öğretim veren yükseköğretim kurumlarının lisans ve önlisans eğitimi verilen programlarında halı eksperliği ile ilgili derslerin açılmasında ya da farklı bir program adı altında eğitim verilebilmesi halıcılık sektörü için oldukça önemlidir. El halıcılığında kaybettiğimiz yeri tekrar kazanabilmek, makine halıcılığında dünya halı ihracatçıları ülkeleri arasında, ilk sıralarda olabilmek adına halıcılık eğitiminin geliştirilmesi ve halı eksperliği eğitimi de mevcut programlar içerisine ilgili

derslerinin fazlalaştırılması ya da yeni bir program altında eğitiminin verilmesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

1.1. Problem Durumu

Geleneksel el halılarımız, Orta Asya'dan Anadolu'ya, Türk kültürünün geçirdiği tarihsel evreleri üzerlerinde yansıtırlar. Bu eşi bulunmaz sanat eserlerini koruma, üretim yöntemlerini gelecek kuşaklara taşıma ve geliştirme günümüz toplumunun görevidir. Bu görevi yerine getirebilme ise istikrarlı bir toplum bilincinin oluşturulmasına bağlıdır. Ülkemizde el halılarımızla ilgili bu bilinci eğitimle kazandırmaya çalışan halıcılıkla ilgili iki ve dört yıllık eğitim-öğretim süresi olan, yükseköğretim programları bulunmaktadır.

İki yıllık eğitim öğretim süresi olan halıcılık, halı-kilim ve halıcılık desinatörlüğü programları, halıcılık sektörünün ihtiyaç duyduğu ara elamanı yetiştirme görevini üstlenmişlerdir. Bu programlarda, halıcılık istihdam alanlarının gereksinim duyduğu teorik ve uygulama pratiği edinimlerini kazanmış, teknikerler yetiştirilmektedir.

Ülkemizde özel sektör kuruluşları ve üniversite tercihi rehberlik birimleri, meslek yüksekokulu halıcılık programı mezunlarını, halı teknikeri, halı eksper, halı desinatörü olarak isimlendirmekte ve görev tanımlaması yapmaktadırlar. Üç farklı isimle eğitim veren halıcılık programlarının ders isimleri ve içerikleri benzerlik göstermektedir (Ek-13). METEB kapsamında değerlendirmeye alınmayan halıcılık programlarının ortak bir eğitim programı geliştirme, değerlendirme çalışması da yapılamamıştır.

Meslek yüksekokulları halıcılık programları, halıcılık sektörüne ara eleman yetiştirme görevini yerine getirirken, geleneksel el sanatlarımızı sahiplenen, koruyan, geliştirmeye çalışan, yöntem ve teknikleri gelecek kuşaklara taşımayı hedefleyen bireyler yetiştirmektedir.

“Gelişmiş ülkelerin sanat eğitim programlarında görülen sanatsal mirasa sahip çıkma amacı ülkemizde de eksikliği giderilmeye çalışılan konulardan biri olmuştur... Günümüze kadar toplumların kimliklerini korumaları, geleneksel sanat ve kültürel

değerlerine sahip çıkmalarıyla mümkün olmuştur” (Say, 2002: 197). Sanatsal mirasa sahip çıkarken bu sanat dallarını uygulayabilen ve gelecek nesillere taşıyabilecek niteliklerle donanımı sağlanmış bireylerin yetiştirilmesi kültürel mirasın aktarımı açısından oldukça önemlidir.

Günlük yaşamın bir parçası olarak insanların gereksinimlerini karşılayan, birçoğu günümüzde el sanatı olarak nitelenen günlük kullanım eşyaları, tarihsel geçmişte uzun dönemde oluşmuş deneyim ve birikimlerin ürünleridir. Günlük yaşamda oluşmuş her geleneksel ürün uzun dönemde oluşmuş birikimleri, deneyleri yansıttığı için de, ilgi çekici niteliklere sahiptir. Bu ürünlere yansımış birikim ve deneyler, kültürde sürekliliği sağlar ve tarihsel değerleri bünyelerinde taşırlar. Bu nedenle geçmiş birikimi günümüze getiren kültürün maddi ürünlerinden olan el sanatları, toplumların kültür tarihi açısından önemli belge özelliği taşırlar (Öztürk, 2003: 124-125).

“Yaşayan estetik değerler arasında, el dokumalarına yeni boyutlar kazandırılarak, canlılıklarının korunması bu dokumaların doğru tespit edilmeleri kadar önemli ve gereklidir. Bu sürekliliğin sağlanması el dokumalarının sahip oldukları kültürel kimliklerinin ve saygınlıklarının korunması ile mümkündür” (Katırcı, 2008: 93).

Geleneksel halılarımız, el sanatları içinde yer alan, en önemli el dokuması ürünlerimizdendir. Halılarımıza kimliklerini ve saygınlıklarını kazandırabilme doğru tespit, tescil işlemlerine bağlıdır. Ülkemizde bu işlemleri yapabilecek nitelikte bilim insanları ve sektörün içinde yetişmiş uzman konumunda eksperler bulunmaktadır. Ancak halıcılık alanında çalışan eksperlerimizin sayısı yetersiz kalmaktadır. Yükseköğretim kurumlarımızda ise kapsamlı halı eksperliği eğitimi veren, halı eksper ünvanıyla mezun veren program bulunmamaktadır.

El dokuması yaygılar, toplumumuzun her kesimini ilgilendiren kültür ve sanat değerleri olmuş, konuya devlet kademeleri, üniversiteler, ticari kuruluşlar, vakıflar, kooperatifler olmak üzere herkes gücü, yeteneği ve alanı itibarıyla sahip çıkmaya çalışmış, konu kördüğüm haline gelmiştir. Konuyla ilgili bakanlık bünyelerinde kadrolar oluşturmuş, bu kadroların yarattığı katma değer, maaşları karşılayacak düzeye gelememiştir. Bu çalışmalar bir koordine merkezine bağlanamadığından verimli kılma çalışmaları, kaynak yutar hale gelmiştir. Acilen konu hakkında derli toplu bir çalışma yapılması zorunlu hale gelmiştir (İldız, 1992: 197).

Türkiye’ de el halıcılığı hakkında tarihsel bilgi veren yayınlarda halıcılık, ulusal sanat ve kültür bazında, halının görsel özellikleri ön planda tutularak, makro düzeyde ele alınmış, Türkiye genelinde el halılarının yöresel özelliklerini belirleyen ana kategoriler de oluşturulamamıştır (Öztürk, 1999: 232).

Günümüzde hızla artan küresel yozlaşma sonucu unutulmaya yüz tutan geleneksel sanatlarımız, özünde gitgide yitirilmektedir. Bu yitiriliş belki de yakın gelecekte büyük tarihi geçmişe sahip bir ulusun kimliğini de silecek, kimliksiz bir ulus haline gelmeye başlanacaktır. Endişemiz bu değerlere sahip çıkma gerekliliğini arttırmaktır (Say, 2002: 197).

“Acun Türk Halı sanatındaki yozlaşmayı;

- Sağlıklı tespit ve tescil işleminin yapılmamış olmamasına,
- Bazı kamu kurum ve kuruluşları ile eğitim kurumları dahil yenilik peşinde koşan kişilerin modernize etme çabalarına,
- Dokuyucuya müdahale etmek veya siparişlerde bulunmaya,
- İletişim araçlarının gelişmesi olarak dört ana başlıkta toplamıştır” (Acun, 1996: 18-19).

Halı sanatımızdaki yozlaşma ile Türk halı sanatının milli ve manevi birikimleri gün geçtikçe kaybedilmektedir. Türk halısının maddi ve manevi tabakasında yer alan bütün unsurlar, modernizasyon, motif birleştirme, stilizasyon, yöresel plan tiplerine sahip halıların desen planlarında değişiklik, yöresel malzemede değişiklik gibi nedenlerle değerlerini yitirmektedir. Bu yozlaşmanın önüne geçilmesi halıcılıkla ilgili mesleki, teknik ve sanatsal eğitimin verilmesi ile mümkün olacaktır. Meslek Yüksekokullarında verilen teorik ve uygulamalı eğitimin, program değerlendirilmeleri ve geliştirmeleri, bilimsel araştırmalar üzerine yapıldığı takdirde yozlaşma etkilerini minimum düzeye indirebilir.

Türk kültürünü, tehlike olarak gören batılı toplumlar, karşı tedbirlerini geliştirmişlerdir. Uygarlık ve kültür tahribatlarını planlı ve programlı bir biçimde sürdürmüşlerdir. Böylece, neyin doğru neyin yanlış, neyin özgün, neyin taklit olduğunun anlaşılamadığı bir döneme gelinerek, toplum bilincinde yer alan kültür değerlerinde değişimler oluşmuştur. Gerek Anadolu sanatlarına gerekse Türk el

sanatlarına ait pek çok eser yurt dışına çıkarılmış ve halen de çıkarılmaya devam etmektedir. Dünya müzeleri kültürümüze ait bu eserlerden oluşan değerli hazinelere sahiptir. Çoğunda bu eserlerin bize ait olduğu belirtilmemektedir. Makro ve mikro düzeyde önlemler alınmadığı takdirde; birçok yabancı yayında yer alan, Doğu Anadolu halılarının Ermeni, kilimlerin Kürt, Uşak halılarının Yunan olduğu yolundaki yakıştırmaların başka boyutlar olarak gelişeceği kaçınılmaz olabilir (Sürür ve Sürür, 1992: 433-434).

Öztürk; Geleneksel Türk El Sanatları'nın makro düzeyde iki büyük sorunu olduğunu, bunlardan birinin geçmişteki pek çok örneğin günümüzde üretimden kalkması veya kaybolması, bir diğeri ise “el sanatı” adı altında özgün örneklerin, değersiz taklitlerle değiştirme girişimlerinin bulunduğunu ifade etmektedir (Öztürk, 2003: 113).

Tespit ve tescil çalışmalarındaki gecikmelerimiz eski eserlerimizin korunması konusundaki yasal boşluklarla bütünleşince, kendi kültürümüze ait yaygılarımızı tanımlama ve değerlendirme olanağı bizim dışımızda, yurtdışı araştırmacıları ve koleksiyoncuları tarafından yapılmaya başlanmıştır. Bugün Türkiye Müzelerinde bulunmayan çok kıymetli parçalar yurtdışındaki koleksiyonlarda bulunmaktadır (Kayıpmaz, 1994: 260).

Son yıllarda eski halı alınır, yerine yenisi verilir anonslarını ve reklamlarını duymayan yok gibidir. Geleneksel ve yöresel özellikler taşıyan halılarımıza yurt dışından talep oldukça fazladır. Halı ticareti yapan kişiler bu talebi karşılamak amacıyla eski halıları köylerden, kasabalardan, kentlerden toplamaya çalışmaktadır. Eski halısı üzerinde oluşan tahribatlardan dolayı kullanamayanlar, atıl duruma geldiğini düşünerek elden çıkarmanın yollarını aramaktadırlar. Cüzi fiyatlarla halılarını kapılarına kadar gelen kişilere satmakta ya da yeni dokunmuş halılarla, ellerindeki halıları değiştirmektedirler. Onarım ücretlerinin yüksek oluşu da bu halıların elden çıkarılmasına etken olan nedenlerdendir. Oysa bu insanlarımızın kolayca ulaşabilecekleri halı eksperleri olsa; ellerindeki halıların bakım ve onarımı için gerekli bilgilere ulaşabilir, metalarının maddi ve manevi değerleri doğrultusunda çıkarılacak yaklaşık bir fiyatlandırma ile satışı konusunda daha istemli karar verebilirler.

Yurtdışına ihraç edilecek halılar için müzelerden ekspertiz raporu istenmektedir. Müzelerde yapılan ekspertiz işlemleri ihracatçıya önemli ölçüde zaman

kaybettirmektedir. Ekspertiz işlemini yapacak çalışanlar arasında, uzmanlaşmış eksperlerin olmaması da sektörde çalışanlar için ayrıca bir sorundur.

İstanbul Halı İhracatçıları Birliği (İHİB), ihracatı yapılacak el dokuma halıların etnografik olup olmadığının tespiti için müze müdürlüklerince düzenlenen ekspertiz raporunun alınmasında yaşanan gecikmelerin ihracatı engelleyecek boyuta ulaşmaması amacıyla, gerekli çalışmalara yönelmiştir. Sorunun çözümüne yönelik öneriler geliştiren İHİB, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, İstanbul Valiliği ve Dış Ticaret Müsteşarlığıyla irtibata geçerek çözüm önerilerini bu kurumlara iletmiş, gereken işlemlerin ihracatın zarar görmemesi adına yapılmasını istemiştir (Hedef dergisi, 2007: 20)

Anlaşıldığı üzere özel sektör de eksperlik işlemlerinin gecikmeli gerçekleşmesi büyük bir sorundur. Yabancı alıcılara satılan el dokuma halı ve kilimler, zamanlama ve prosedür de oluşan sorunlardan dolayı, ihracat işlemleri zarar vermektedir.

Son yıllarda halı satışı yanında halı onarımı da önemli bir sektör halini almıştır. Bu sektör genellikle yurtdışından talep görmektedir. Yurtdışından ülkemize bakım ve onarım yapılması için gönderilen halılara ülkemizde bu işlemler için verilen altı aylık süreç zaman zaman yetersiz kalmaktadır. Bu süreç içerisinde bakım ve onarımı bitmemiş halı ve kilimler müşterilerin ülkelerine geri gönderilmekte ve tekrardan ülkemize girişi sağlanmaktadır. Bu uygulama şekli bakım ve onarım işlemlerinin ekonomik boyutunu yükseltmekte ve masrafın artmasına neden olarak, tercihlerin Uzakdoğu ülkelerine kaymasına neden olmaktadır. Bu alanda yapılabilecek yasal düzenlemeler doğrultusunda eksperlik birimleri bu alanda da hizmet verebilir. Yurtdışından gönderilen, onarımı yapılması gereken halılar, eksper gözetiminde değerlendirilip onarım da kullanılacak yöntemler doğrultusunda yaklaşık onarım süresi belirlenebilir. Eksperler ayrıca bakım onarım konusunda denetleyici rol üstlenebilirler.

Yurtiçinde ve yurtdışında el halıcılığı mesleğine ilgi, kolay ve bol para dürtüsünden kaynaklanmaktadır. Halı olayı kuyumculuk gibi tartıya, ölçüye gelmeyen bir meslek olarak bilinir. Genellikle pek çok kıstası, ne müşteri ne de satan bilmektedir. Hem alanın hem satanın hem de üretenin bilinçlendirilmesi şarttır. Bu mesleği daha tutarlı hale getirecektir. Netice olarak meslek erbabını yönlendirecek, aydınlatacak, eğitim verecek kuruluşlara, araç gerece ve programa sektörde büyük ihtiyaç duyulmaktadır (İldız, 1992: 230).

Sektörde uzun yıllar el halısı üretimi ve pazarlaması yapmış, kendini geliştirmiş bireylerin kurduğu şirketlerin markalaşma sürecini tamamladıkları ve kalite standartlarını geliştirerek, başarılı oldukları bilinmektedir. Oysa çabuk ve kolay kazanç mantığıyla bu işi bilinçsiz yapanlar kendilerine olduğu kadar ülke ekonomisine ve “Türk Halısı” imajına zarar vermişlerdir. İnsanlara çalışmak istedikleri alanda engellemeler getirilemez. Ancak halı işletmesi kuracak şirketlere bir takım yasal düzenlemelerle konusunda uzman çalışan gerekliliği veya eğitim desteği alma zorunluluğu getirilerek bilinçlendirme sağlanabilir.

Yapılan çalışmalarda daha çok el sanatlarının araç-gereç ve teknik yönü dikkate alınarak yaygınlaştırılması amaçlanmış, ancak bu yönden bakıldığında dahi istenilen sonuç elde edilememiştir. Sanat açısından değerlendirildiğinde ise bilinçli bir sanat eğitimi temel alınarak desteklenmediği açıkça görülmektedir. Dolayısıyla toplumun sanat anlayışının korunup gelişmesinde sanat eğitiminin ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır (Sarioğlu, 1994: 391).

El Sanatlarımızdan olan geleneksel halılarımız günlük kullanım ihtiyaçlarımız doğrultusunda üretilmiş, dokuma tekniği, desenleri ve kullanılan tekstil maddeleriyle formlarını oluşturarak kültürel dokumuza paralel olarak şekillenmiştir. İlk örneklerden günümüze kadar yapılan incelemelerde; Türk toplumun zaman içerisindeki sosyolojik, psikolojik, ekonomik, coğrafik, kültürel değişim ve gelişimlerinin yansımalarını halılarımızda gözlemleyebiliriz. Bu nedenledir ki; geleneksel el halılarımız birer arşiv vesikası kadar önemlidir. Bunlara sahip çıkmak, belirlemek, gelecek kuşaklara taşıyabilmek ve değer biçiciliğini yapmak halı uzmanlarının görevleri arasında olmalıdır. Ülkemizde teşkilatlanmış bir eksperlik çalışma biriminin ve eğitim alanının olmaması ise bu konuda gerekli çalışmaları oluşturamadığımızı düşündürmektedir.

Üçüncü bin yılda dünya ülkeleri eğitim sistemlerini sürekli yenilemekte, daha çok insanı daha uzun süre eğitmek hedefinden hareketle reform denebilecek uygulamaları gerçekleştirmektedir. Yeni teknolojilerin kullanımı, geçmişte geçerli olan birey yeterliliklerinin kaybolmasına neden olmaktadır. Her alanda gözlenen hızlı değişim, eğitim amaçlarında, öğrenme- öğretme süreçlerinde, öğretim süresinde, öğretmen yeterliliklerinde yeniliğe gidilmesini gerektirmektedir. Bilim ve teknolojiye meydana gelen gelişmeler, bireylerin gereksinimlerinde değişime neden olurken, çağı

yakalayabilecek nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi gerekliliği, ülkelerin eğitim sistemlerinde yeniliğe gitmelerini zorunlu hale getirmektedir (Erginer, 2006: 1).

Halıcılık eğitiminin verildiği Meslek Yüksekokullarının da çağın getirdiği değişim ve gelişime uygun programlarla eğitim vermesi, program değerlendirme ve program geliştirme çalışmalarına bağlıdır. Meslek Yüksekokulları Halıcılık programlarında ortak bir programın olmayışı ve ortak mezuniyet titrinin verilmemesi beraberinde birçok sorunu oluşturmaktadır. Programların yeterliliklerinin saptanmasını en iyi değerlendirecek ve saptamalarda bulunacak olanlar ise teknikerlerin mezuniyet sonrasında çalıştıkları halıcılık sektörüdür. Sektörün içinde halıcılık teknikerlerinin değerlendirilmesi bir anlamada onları mezun eden programların değerlendirilmesi sayılabilir.

Günümüzde mesleki eğitim bireylere bir mesleğin bir mesleğin gerektirdiği bilgi beceri ve tavırları kazandırarak istihdam sektörünün ihtiyacı olan iş gücünü yetiştirme görevini üstlenmiştir. Bu yüzden mesleki eğitimde başarı, mezunlarına kazandırılan yeterliliklerin istihdam sektörünün ihtiyaçlarına uygunluğu ile ölçülmektedir (Sakarya, 2006: 55).

Ülkemizdeki halıcılık programlarının, sektör içindeki yerinin öneminin belirlenmesi aynı zamanda eğitim programlarının gözden geçirilmesine, değerlendirilmesine ve geliştirilmesine neden olacaktır.

Bülent'in (2007) meslek yüksekokulları halıcılık desinatörlüğü, halıcılık ve halıkilim programlarında tasarım eğitimi sorunlarını ve çözüm önerilerini belirttiği araştırmasında, farklı isimlerde 113 meslek dersi saptanmıştır. Mesleki tasarım dersleri için küçük ayrılıklarla 23, mesleki uygulama dersleri içinde küçük farklılıklarla yine 23 farklı isim türetildiğini, ders isimlerinde bir karmaşa olduğunu belirtmektedir.

Uğurlu (2007) küreselleşme bağlamında meslek yüksekokulu halıcılık ve desinatörlüğü program dersleri ve güncelleştirme önerileri makalesinde, ders isimlerinde ve içeriklerinde farklılıklar görüldüğünü belirtmektedir. Bazı programlarda meslek derslerinin sayısının ve haftalık ders saatinin düşük olduğu, öğrencinin kültürel bilincinin gelişmesinde aldığı derslerin mesleki bilgi donanımı dışında olduğunu açıklamaktadır.

Geleneksel halıların üretimi ile makine halılarının üretim akışında çalışan personeller meslek yüksekokullarının halıcılık programlarından mezun olan halı teknikerleridir. Özellikle el halıcılığımızın dünya halıcılık sektöründe kaybettiği yeri tekrar kazandırılması, makine halıcılığımızın rekabet gücünün arttırılması nitelikli ve mesleğin getirdiği bilgi donanımı ve uygulamalarını iyi özümsemiş teknikerlerin yetiştirilmesine bağlıdır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı meslek yüksekokullarında halıcılık eğitiminin, halıcılık sektöründeki yeri, önemi ve halı eksperliği alanına katkısını belirlemektir.

Gelişim ve değişim içerisinde bulunan halıcılık sektörüne adapte olabilecek teknikerlerin yetiştirilmesi, sektörel gelişimin ve değişimin yakından izlenerek, ihtiyaçlar doğrultusunda eğitim programlarının hazırlanması ile mümkün olabilir. Sektörün ihtiyaç duyduğu halı eksperliği alanına MYO halıcılık programları mezunlarının yeterlilik düzeylerini arttırabilmek adına, sektörün bakış açısı dikkate alınarak eğitim programlarındaki derslerin, içeriklerinin ve kapsamlarının belirlenebilmesi, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Mesleki eğitimin verildiği programların işe dönük ve iş hayatının dinamik yapısı ile yakından ilişkili olmaları gerekmektedir. Bu programların araştırmalara dayalı olarak, bu eğitimi görenlerin eğitildiği meslekteki işleri verimli şekilde yapabilmeleri için gerekli olan bilgi, beceri ve davranışları içermelidir. Bilgi beceri ve davranışlar bireyin iş hayatında o meslekle yaptığı görevler analiz edilerek saptanmalıdır (Anonim, 1990: 121-122).

Meslek Yüksekokullarında verilen halıcılık eğitiminin, sektörün beklentileri doğrultusunda bilgi, beceri ve davranışları içermesi durumlarını, bu eğitimin, sektörde eksperlik yapan teknikerlerin işe dönük yaşantılarına uygunluğunu belirlemek için araştırmanın amacı doğrultusunda, aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

1. El halıcılığı sektörü çalışanlarının (iş yeri sahibi, yönetici ve diğer çalışanlarının) profili nasıldır?

2. El halıcılığı sektöründe çalışanların eğitim düzeyleri nasıldır?

3. Sektör çalışanlarının el halıcılığı ve halı eksperliğine ilişkin eğitim seminerlere katılım düzeyleri nedir?

4. Sektör çalışanlarının halı eksperlerinin taşıması gereken özelliklerine ilişkin görüşleri nasıldır?

5. Sektör çalışanlarının el halıcılığı sektöründe eksperlik hizmetlerine ilişkin görüşleri nasıldır?

6. Sektör çalışanlarının üniversitelerde halı eksperliği bölümlerinin açılmasının önemine ilişkin görüşleri nasıldır?

7. Sektör çalışanlarının cinsiyet farklılıklarına göre, eksperlik eğitime verilen öneme ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

8. Sektör çalışanlarının meslek tanımlamalarına göre eksperlik eğitime verilen öneme ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

9. Sektör çalışanlarının halıcılık seminerlerine katılım durumlarına göre eksperlik eğitime verilen öneme ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

10. Sektör çalışanlarının eksperlik eğitimin seminerlerine katılım durumlarına göre eksperlik eğitime verilen öneme ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

11. Sektör çalışanlarının eğitim düzeylerine göre eksperlik eğitime verilen öneme ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

12. Sektör çalışanlarının hizmet yıllarına göre eksperlik eğitime verilen öneme ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

13. Sektör çalışanlarının yaş durumlarına göre eksperlik eğitime verilen öneme ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

14. Çalışanların işletmelerdeki görevlerine göre eksperlik eğitime verilen ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Günümüzde Meslek Yüksekokulları, verdikleri eğitimle bireylere bir mesleğin gerektirdiği bilgi-beceri donanımı ve bu donanımlara pratik uygulama kazandırarak, istihdam sektörünün ihtiyacı olan ara eleman, iş gücünü yetiştirme görevini üstlenmiştir.

Ülkemiz ekonomisi için ihracat girdileri oldukça önemlidir. İhracatı yüksek ülkelerin, ekonomik göstergelerinin yüksek düzeyde olduğu gerçektir. El halıcılığı ve makine halıcılığı da önemli ihracat metalarımız arasında yer almaktadır.

Tablo 1. El Halısı ve Makine Halısı İhracatımızın Halı İhracatındaki Payı

	2007 Ocak- Eylül	2008 Ocak- Eylül	2008/ 2007 Değişim %	Toplam İhracatta Pay %
El Halısı İhracatı	97.145	101.792	4,8	11,8
Makine Halısı İhracatı	584.687	763.162	30,5	88,2
Toplam Halı İhracatı	681.832	864.954	26,9	100,0

(Öztürk, 2008)

2008 yılı halı ihracatı incelendiğinde; toplamda 864 milyon dolarlık ihracat girdisi sağlandığı görülmektedir. El halıcılığı ihracatı 101 milyon dolar, makine halıcılığı 763 milyon dolar ihracat girdisi sağlayan sektörlerdir. Bu sektörlerin ihracat rakamlarının artması kuşkusuz yeterli mesleki eğitim almış, gelişen dokuma teknolojisine, üretim ve tanıtım planlaması yapabilen ve meta estetik kriterlere uygun vizyon oluşturabilen teknikerlerin ve eksperlerinin yetiştirilmesine bağlıdır.

Halı eksperliği sadece yaş ve değer tespiti, bilgi birikimi ile sınırlı değildir. Halı eksperlerinin malzeme bilgisi, halı üretim teknolojisi ile halı desen tasarımlarını algılayan, algıladıklarını ilerleyen süreç içerisinde gelecekteki halı üretimi planlamasında kullanılmasını sağlayabilecek bilgi birikimi ve donanıma sahip olmaları gerekmektedir. Ülkemizde eğitim öğretim veren yükseköğretim kurumlarının lisans ve önlisans eğitimi verilen programlarında halı eksperliği ile ilgili derslerin açılmasında ya da farklı bir program adı altında eğitim verilmesi halıcılık sektörü için oldukça

önemlidir. El halıcılığında kaybettiğimiz yeri tekrar kazanabilmek, makine halıcılığında dünya halı ihracatçıları ülkeleri arasında, ilk sıralarda olabilmek adına halıcılık eğitiminin geliştirilmesi ve halı eksperliği eğitiminde mevcut programlar içerisine ilgili derslerinin fazlalaştırılması ya da yeni bir program altında eğitiminin verilmesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Ülkemizde el halısı dokuma merkezlerinde, müzelerde, müzayedelerde, ihracat ve ithalatta en önemlisi tarihi halılarımızın yurt dışına kaçırılma aşamalarında uzmanlaşmış halı eksperlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Ülkemizde küçük yaşlardan itibaren bu sektörde çalışmış olup kendini oldukça geliştirmiş eksperler bulunmaktadır. Halı eksperleri olarak bu alanlarda çalışan personelin almış olduğu eğitimin niteliği çok önemlidir. Halı eksperliği eğitiminin öneminin kavratılmasına yardımcı olmak, tarihi süreç içerisinde halı eksperliği eğitiminin gelişimi, müfredat programlarının içeriğindeki değişiklikleri tespit etmek ve eksperlik eğitiminin el halıcılığı sektöründeki rolü ve önemini saptamak amacıyla bu çalışmaya başlanmıştır. Ayrıca ülkemizde halı eksperliği ile ilgili yayınların azlığı da çalışma konusunun seçilmesinde etken olmuştur.

Bugün yurtdışında müze veya özel koleksiyonlarda, bizim koleksiyonlarımızda bulunmayan çok kıymetli erken dönem Türk halıları koleksiyonları oluşmuş bulunmaktadır. Astronomik rakamlarda el değiştiren bu güzel halılar, Anadolu'muzdan biz sahiplenemediğimiz için götürülmektedirler. Camilerimizdeki vakıf teberru halı ve kilimlerimizin birer kültürel miras olarak kabul edilip düzenli tespit -tescil ve envanter işlemlerini halen yapamıyor olmamız, konunun hangi safhasında bulunduğumuzun da önemli bir göstergesidir (Kayıpmaz, 2008).

Günümüzde de tespit, tescil ve envanter işlemlerinin halen yetersiz kaldığı bir gerçektir. Cami vakıf ve benzeri kurum ve kuruluşların demirbaşlarına işlenmiş olan halı ve kilimlerimizin birçoğu genel özellikler ile kayıtlara geçilmiştir.

Sistemli bir halı eksperliği koordinasyon birimi ya da örgütlenmesi ile yapılacak tescil, tespit ve envanter oluşturma süreci tarihi değerlerimize sahip çıkmanın yanı sıra günümüz halıcılığının teknik ve sanatsal özelliklerini gelecek kuşaklara taşıyacaktır.

Meslek Yüksekokullarının halıcılık eğitimi veren ilgili programları da temel olarak halıcılık sektöründeki ara elaman ihtiyacını karşılamak için eğitim öğretim hizmeti vermektedir. Ülkemiz halıcılık sektörü, halı üretim merkezlerinin uzak-doğuya

kayması ile birlikte sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunları aşmak sektörde çalışan tekniker profilinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi ile mümkün olabilir.

Bu araştırma halı eksperliği ve halıcılık eğitiminde, eğitim programlarının tasarlanması sürecinde halıcılık programlarının değerlendirilmesi, düzenlenmesi ve program geliştirme çalışmalarında; sektör mensuplarının görüşlerini yansıttığı ve görüşlerin analiz süzgecinden geçirilip, öneriler geliştirildiği için önemlidir.

Araştırmanın önemiyle ilgili şunlar belirtilebilir:

- Ülkemiz halıcılık sektöründe çalışan elemanların mesleki gelişimine katkı sağlaması açısından önemlidir.
- Meslek Yüksekokulları, Halıcılık Programlarında yer alan derslerin ve içeriklerinin, sektörün beklentilerini karşılama düzeyleri belirlenerek, sonuçlarının değerlendirilmesi, program geliştirme çalışmalarına katkı sağlayacaktır.
- Halıcılık sektörünün, halıcılık eğitimi almış çalışanlarının sahadaki eksperlik uygulamalarındaki yeterliliklerinin saptanarak, sektörel değerlendirilmesinin, eğitim programlarına yansıtılabilmesi oldukça önemlidir.
- Halı eksperliği hizmetlerinde sektörün bakış açısı alınarak, konu alanının özelliklerini ve alanla ilgili ihtiyaç analizlerinin yapılabilmesi için daha sistemli bir uygulama geliştirilebilmesi açısından önemlidir.
- Yeni araştırmaların yapılmasında rehber olarak kullanılabileceği için önemlidir.
- Bu araştırma; gelecekte halıcılık sektörü çalışanlarının profilinin oluşturulabilmesi, oluşturulacak profilin hangi özelliklerde, düzeyde ve niteliklerde donanımlı olarak yetiştirilmesi gerektiği ile ilgili planlamaların yapılmasına ışık tutacağı için önemlidir.
- Halı Eksperliği Eğitiminin sistemli bir eğitim programına dönüştürülüp dönüştürülmemesi konusunda sonuca ulaşabilmek için önemlidir.

1.4. Varsayımlar

1. Veri toplama tekniği ve araştırma yöntemi amaçlara ulaşabilmeyi sağlayabilecektir.
2. Araştırmanın örneklem grubu, araştırma evreninin görüş ve düşüncelerini yansıtacak yeterlilikte olduğu kabul edilmektedir.
3. Araştırmaya katılan sektör mensuplarının, Türkiye'nin diğer şehirlerindeki sektör mensuplarıyla benzer iş deneyimi ve birikimine sahip oldukları varsayılmaktadır.
4. Araştırmaya katılan el halıcılığı sektöründeki işletme sahipleri, işletme yöneticileri ve işletme çalışanlarının, ölçme aracındaki sorulara doğru, tarafsız ve gerçekçi cevap verecekleri kabul edilmektedir.
5. Araştırmada kullanılan anket geçerli ve güveniliridir.
6. Araştırmada yer alan Meslek Yüksekokulları Halıcılık, Halı-Kilim ve Halıcılık Desinatörlüğü programları Yükseköğretim Kurumundan alınmış, ders programları ve içerikleri de üniversitelerden temin edilmiş olup, yeterli olarak kabul edilmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma Meslek Yüksekokulları Halıcılık, Halı- Kilim ve Halıcılık Desinatörlüğü programlarıyla sınırlıdır.
2. Meslek Yüksekokullarının Halıcılık, Halı- Kilim ve Halıcılık Desinatörlüğü programlarının halı eksperliği ile ilgili dersleriyle sınırlıdır.
3. Bu araştırma Türkiye'de faaliyet gösteren el halıcılığı sektöründeki işletmelerle sınırlıdır.
4. Araştırmaya katılanlar işletme sahipleri, işletme yöneticileri ve işletme çalışanları ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Eğitim Programı: Belli bir okul yada eğitim kurumunda öğrenene, okulda ve okul dışında planlanmış, hedefleri kazanmaları için öğrenme ve öğretme etkinlikleri için bu etkinlikleri kapsayan içeriklerle, çeşitli metodolojiler, aktiviteler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantılarını kazandırma düzeneğidir (Duman, 2008: 76)

Meslek Yüksekokulu: Belirli mesleklere yönelik ara insan gücü yetiştirmeyi amaçlayan dört yarıyıllık eğitim-öğretim sürdüren bir yükseköğretim kurumudur (YÖK, 1981: 3)

Mesleki ve Teknik Eğitim: Milli eğitim sisteminin bütünlüğü içinde endüstri, tarım ve hizmet sektörleriyle birlikte her türlü mesleki ve teknik eğitim hizmetlerinin planlanması, araştırılması, geliştirilmesi, organizasyonu eşgüdümü ile yönetim, denetim ve öğretim etkinliklerinin bütününe denmektedir (Alkan, Doğan ve Sezgin, 1998: 5).

Program Değerlendirme: Değerlendirme, bir gözlem veya ölçme sonuçlarını ölçüte vurarak yargıya varma işlemidir. Program değerlendirme, programın etkinliği hakkında karar verme sürecidir (Semerci, 1998: 13, Özcan, 1999:167).

Program Geliştirme: Eğitim programının hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğeleri arasındaki dinamik ilişkiler bütününe program geliştirme denmektedir (Demirel, 2008: 5).

Tekniker: Çalışma alanındaki görevi itibariyle üst düzey yönetici veya mühendis ile kalifiye işçi ve teknisyen arasında bulunan teknisyenden daha fazla teorik bilgiye mühendisten daha fazla uygulama becerisine sahip bir ara teknik elemandır (MEB,YÖK, 2002).

Yaygın Eğitim: Örgün eğitim sistemi dışında kalan her yaştaki bireylere gereksinim duydukları eğitimi sosyal, ekonomik, kültürel ve eğitsel kurumlar aracılığıyla gereksinimlerine uygun biçimde pratik yöntemlerle ve çeşitli programlarla sağlamak üzere örgün eğitime paralel ve onu tamamlayıcı nitelikte eğitime denir (Alkan, Doğan ve Sezgin, 1998: 6).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. El Sanatları ve Halıcılık Kavramı

Say ve Balcı sanatın bütün anlamlarını içinde barındıran tek bir tanımlamasının yapılmasının mümkün olmadığını, sanatı tanımlamada ve açıklamada göreceli yaklaşımlar olduğunu belirtmişlerdir. Sanatı “Sanatçının dışı vurumu” olarak gören görüşün yanı sıra, “Hoşa giden bağlantılar çabası”, Dış dünyanın estetik düzeyde yansımaları”, “Dinleyen ve görende haz uyandıran olgu” olarak gören birbirinden bağımsız ve farklı görüşlere dayanan sanat tanımları vardır (Balcı ve Say, 2002: 7).

Sanat; bireyin hayal gücü, duyguları, kültürel birikimleri, düşünceleri ve yeteneklerini etkinlik biçimindeki anlatımı yoluyla çevresiyle kurduğu iletişim modelidir.

Alpaslan(2003) sanatı; güzel sanatlar ve uygulamalı sanatlar olarak ikiye ayırmıştır. Güzel Sanatları; görsel sanatlar, işitsel sanatlar ve görsel- işitsel sanatlar olmak üzere üç gruba, uygulamalı sanatları ise el sanatları ve endüstriyel sanatlar olarak iki gruba ayırarak gruplandırmıştır.

Tablo 2. Sanat Dalları

SANAT	
GÜZEL SANATLAR ➤ Görsel Sanatlar (Plastik Sanatlar) ➤ İşitsel Sanatlar (Fonetik Sanatlar) ➤ Görsel- İşitsel Sanatlar (Dramatik Sanatlar)	UYGULAMALI SANATLAR ➤ El Sanatları (El ile Üretilenler) ➤ Endüstriyel Sanatlar (Fabrikasyon Üretilenler)

Sanat dallarını bir ucunda yalnızca bir yararın sağlanmasına yönelik ürünler, diğer ucunda yalnızca estetik haz ya da güzellik duygusu uyandırmaya yönelik ürünler bulunan bir süreklilik çizgisi içinde ele almak uygun olur. Bütün sanat dalları bu iki uç arasında, bu iki özellikten aldıkları paya göre bir yere otururlar (Alpaslan, 2003: 1-2).

İnsanların günlük geçim kaynaklarını sağlama yanında, boş zamanlarda, genelde kişisel kullanım için yapılan araç- gereç olarak açıklanabilen el sanatları, el becerisi ve basit araçlar yardımıyla yapılmış ürünleri kapsar. Bu ürünler, tarihsel geçmişi içinde, yerine göre günlük kullanım eşyasından süs eşyasına, çeyizlik eşyadan hediyeelik eşyaya, pek çok ürünü içine alan dayanıklı tüketim malları olarak tanımlanabilir (Öztürk, 2003, 7).

İnsanların çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ortaya çıkan el sanatları, toplumların yaşayış biçimleri ve doğal çevre koşullarına göre değişimler göstermiş ve o toplumun kültürel özelliklerini yansıtır hale gelmiştir. Anadolu birçok el sanatının çeşitlendiği, dünyaya tanıtıldığı çok önemli bir uygarlık beşiğidir. Anadolu'nun hemen her yöresinde birbirine coğrafi olarak çok yakın olan küçük yerleşim yerlerinde dahi el sanatları konusundaki zenginliği, çeşitliliği görmek mümkündür (Yazıcıoğlu ve Tezel, 1997: 1).

Bir kültür ögesi olarak el sanatları toplumun yaşam seviyesinin ve zekasının göstergesidir. Bir toplumun kuşaktan kuşağa aktarılmaya değer sosyal yaşam tarzları ve simgeler bütünüdür. Bu nedenle el sanatları bir toplumun yüzyıllar boyu süregelen, kuşaktan kuşağa aktarılan gelenekler ile devam eden en önemli değerleridir. El sanatları tarihtir, o toplumun uygarlık ve zekasının, yaşadığı çağda ulaştığı seviyenin göstergesidir (Sürür ve Sürür, 1992: 432).

Geleneksel el sanatlarımız içinde en önemlilerinden olan halı, milli kültür birikimini hem maddi hem de manevi tabakasında yansıtır. Kullanılan hammaddesiyle boyasıyla, uygulanış tekniğiyle ve yanırlarıyla kültürel özelliklerimizi, mükemmel biçimde bünyesinde sergiler.

Geleneksel el sanatlarımız uzun yıllar köy sanatları olarak geçmiş, hak ettikleri değer geç fark edilmiştir. Uzun yıllar geleneksel el sanatlarımız içinde yer alan tekstil uzantılı sanatlar, güzel sanatlar fakültelerinin kapsamı içine alınmamış dışlanmıştır. Son

yıllarda ise geleneksel halılarımızın, plastik sanatlar kapsamına alınıp alınamayacağı tartışılmaya başlanmıştır.

“Halı, Türklerde üstünde oturulan, namaz kılınan gündelik bir eşya olduğu halde kültürümüzün bir ifadesi olarak sanat eseri kalitesine yükseltilmiştir”(Aslanapa, 1997: 18).

Boydaş geleneksel halılarımızın “gerek motif klavyesi ve gerekse sembolizmi ve hatta plastik eleman ve ilkeleriyle insan hayatının bütünü temsil ettiğini belirtmektedir. Halı kilime nazaran daha polifonik, kompozisyon açısından daha senfoniktir. Halının estetik temelinde İslam metafiziği önemli bir yer tutar. Halıdaki malzeme, hangi açıdan bakılırsa bakılsın, kullanılırsa kullanılsın ilahi sonsuzluk aynasına bakar. Halılardaki desenin genişleme, artma gücü, İslam sanatının dini olduğu inancını pekiştirir” anlatımıyla Türk İslam Sanatları içinde çok önemli bir merkeze yerleştirmektedir (Boydaş, 2001: 169- 170).

Halı kelimesi herhangi bir Türkçe kök ile kesin olarak açıklanamamaktadır. Çünkü XIV. Yüzyıldan önceki kaynaklarda halı, kalı sözlerine rastlanamamaktadır. Sonrasında Kıpçak Türk kültür çevresinde ve Kuman Türklerinde halı yazılış ve söyleniş olarak görülmeye başlanmıştır (Ögel, 1991: 143-145).

Eski Türklerde “kalın”, çeyiz veya “kalınlığı” çeyiz eşyası anlamına geliyordu. Türkçe’de ve bazı yabancı dillerde çeyiz, (Mehr) karşıtı olarak kullanılan halı sözcüğü Çağatayca’da “kalın” Kırım dilinde “kilem”, Türkçe’de de “kalı”, Bulgarca’da “haliya”, Çekçe ve Sırpça’da “halina”, Yakut’ça da “kalın” ve “halın”, Farsça’da “kalice” olarak geçiyordu. Divan-ı Lügat-it Türk’te de sözcük “kalıng” veya “kalın”, mehr karşıtı olarak belirtilmektedir. Çağataycada “kalın” halı demektir. Yakutca “Kalım” ve “Halım” mehir anlamındadır. Çeyiz uzun zaman kalıcı bir şey olduğundan zamanla kalı sözü, çeyiz yerinde kullanılmıştır. Halı çağlar boyu ilk çeyiz eşyalarındandı. Mehir olarak evlilik müessesesinin en önemli eşyasıydı. Halı, adını mehir ve çehiz kelimelerinden almıştır. (Halıcı, 1984:18-19; Aslanapa ve Durul, 1973: 12).

Halı hakkında yapılan tanımlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz;

Yüzü muhtelif desenlerle süslü, tabana yaymak, mobilya üstüne sermek ve duvarlara süs olarak asmak için çoğu yünden dokunan kısa ve sık tüylü nakışlı yaygılara halı denir (TDK, 2007).

“Çözü iplikleri üstüne ayrı bir desen ipliğiyle değişik şekillerde düğüm atılarak, aralarından birkaç sıra atkı ipliği geçirilip sıkıştırılarak aynı yükseklikte veya farklı yüksekliklerde, kabartmalı olarak kesilmiş, havlı yüzü olan dokumalara halı denir”(Aslanapa ve Durul, 1973: s.12). “Dokuma ya da genel olarak çeşitli düğüm teknikleri kullanılarak yapılmış yaygılara halı denir”(Sözen ve Tanyeli, 1986: 98).

Çözü ve atkı ipliklerinin doksan derecelik açıyla kesişmesiyle, birbirlerinin üstünden ve altından geçmesi ile oluşan yüzeylere dokuma denmektedir. Atkı ipliklerinin atıldığı sıranın kirkite denilen bir aletle sıkıştırılmasıyla kilimler oluşur. Çözü iplikleri üzerine, ilmek(düğüm) atılarak bu düğüm sırasından sonra atılan atkı ipinin, kirkite sıkıştırılması tekniği ile oluşan havlı yüzeyli dokumlara da halı denmektedir. Dokuma esnasında çözü ipliklerinin her bir teline ya da iki teline düğüm atılır. Tek çözü ipi üzerine atılan düğüm tekniğine “sine düğümü”, iki çözü ipi üzerine atılan düğüme ise Gördes(Türk) düğümü denmektedir.

Türk kültürünün sanatsal duyarlılığını en doğrudan yansıtan sanat dalı dokumadır. Türkler evlerinin içinde mimariyi dokuma ile tamamlamışlardır. Bunu göçebe yaşantısının yerleşik düzendeki bir uzantısı olarak görenler yanılmamışlardır. Halıda kilimle aynı yaşta, karmaşık bir teknik, daha çok emek gerektiren, sosyal statüsü daha yüksek fakat temelde aynı kökenli ve aynı amaçlarla kullanılan bir zanaat ürünü idi. Daha değişik bir biçim sözlüğü ile ve düzenlerle gelişmesinin nedeni toplumun daha üst katmanlarınca kullanılmasıdır (Kuban, 1995: 255- 256).

İnsanlar yaşamsal gereksinimlerini karşılamak amacıyla, basit çözümler üretmişlerdir. Beslenme, örtünme ve barınma ihtiyaçlarını giderme yollarını yaşamın içinde bulan insanlığın, bir süre sonra barınılan mekanları ısıtma, üzerinde oturma, yatma ve süsleme amaçlı halı dokuma tekniğini keşfettiği söylenebilir.

“İlk zamanlarda insanların gereksinimlerini karşılamak amacıyla üretildiği tahmin edilen halı, sonraları değerli bir sanat eseri olarak sarayları, şatoları, mabetleri süslemiş ve ressamların tablolarında sıkça işlenmiştir” (Özgirgin, 1971: 1).

Dokuma sanatı, insanın en erken çağlardan başlayarak başardığı işlerden biridir. Dokuma sanatının geçmişine baktığımızda öncülerin ağ örgüsü tekniği ile ilmik tekniği olduğunu görürüz. İlkel insanın hayvan kemiklerinin yardımıyla ördüğü balık ağı ile başlayan örnekler yeryüzünü sarmıştır. (Ölçer, 1988: 1)

İlk çağlarda mağara duvarlarına çizilen arkaik resimler nasıl bir anlatım ifadesi olarak kullanıldıysa, halı üzerinde kullanılan yanırlar hem kendi başlarına hem de genel alanda oluşturdıkları desen ile dokuyucunun içsel dünyasının ifade tarzı olmuştur.

2.2. Türk El Halıcılığının Tarihsel Gelişimi

İlk insandan günümüze değin, insanlık gereksinimlerini karşılama adına uğraş vermiştir. İhtiyaçtan kaynaklanan gereksinimlerin her biri giderildikçe ardı sıra bir başka ihtiyacın giderilmesi yoluna gidilmiştir.

Homo Sapiens’ ten günümüze, temel fizyolojik ihtiyaçlardan olan beslenme, örtünme, barınma vb. ihtiyaçların giderilmesi için çaba harcanmıştır. Zemin yaygısı olarak kullanılan postların, halı ve kilimlerin barınma ve ısınma gereksinimini karşılamak üzere, ihtiyaçtan ötürü üretildiği düşünülebilir.

Arkeolojik buluntular ve değerlendirmeler göstermektedir ki; ilk dokuma örnekleri ağaç kabukları ve bitki lifleri hasır gibi örülerek oluşturulmuştur. Sonrasında beslenmek için yetiştirilen koyunun, yününü de değerlendirmiş ve bükerek iplik haline getirmiştir. Böylece ilk kalın dokumalar ortaya çıkmıştır (Özgirgin, 1971: 1).

“Yün ve ipliklerin çarpanvari işlenmesiyle yapılan kilimin daha erken dönemlerde başlayıp bu çaprazlanma sırasında irice yün düğümler bağlanarak yapılan halının bir tekamül safhası olduğu, yani kilimden halıya intikal için asırlar geçtiğini tahmin edebiliriz” (Dirik, 1938: 7).

Milletleri tarihi bir varlık olarak oluşturan kültürel değerlerin en önemli elemanlarından biri sanat gelenekleri ve bu geleneklerden doğan estetik kriterleridir. Yüzyıllardan beri devam eden motif, kompozisyon ve estetik kriterler toplumun inançları doğrultusunda şekillenmekte ve çok az değişikliğe uğrayarak devam etmektedir. Türklerin inanç felsefelerine dayalı olarak yaptıkları halı ve kilimlerin süsleme programlarında da bu prensipleri ve estetik kriterleri takip etmek mümkündür (Karamağaralı, 1997: 28).

“Tarihçilere göre Altay bölgesindeki bir yer adından dolayı “Afanasyevo kültürü” denilen kültür alanında, ilk kez at ehlileştirilmiş olup bu bölgede yaşayan insanların da Hunlar olduğu belirtilmiştir” (Ögel, 1991: 207-209).

Halının temel maddesi olan yünün el altında bulunması, dokunan yatay ve dikey tezgahların kolayca kurulup sökülebilirliği, ürünün katlanıp taşınabilir oluşu ve yaşamın her safhasında bir işlev yüklenebilmesi, halı sanatının kaynağını göçebe kavimlere sıkı sıkıya bağlamaktadır. En eski örneklerini hayvan besleyen göçebe kavimlerin yoğun biçimde yayıldıkları bölgede yani İç Asya ve Batı Asya'da bulduğumuz düğümlü halılar bu bölgenin sert iklim koşullarına karşı sıcak bir yer yaygısı görevi görürdü (Ölçer, 2006).

Bir kültür unsurunun bir bölgede bulunmasının, o kültür unsurunun o bölgeye ait olacağı anlamını taşımadığını, fakat bulunan kültür unsurunun özelliklerinin, kollarının daha çok hangi sosyo-kültürel çevrede oluştuğu ile o çevrede neyi ifade ettiği, bir kültür unsurunun hangi bölgenin ya da sosyo-kültürel çevrenin eseri olduğu hakkında önemli ipuçları verdiğini belirtmektedir (Aksoy, 2008).

Aksoy “halı-kilim sanatı tarihi” araştırmasında, Rasonyi’ nin (1971) hayvan yetiştiren atlı göçebelerin, göç ederken, yük taşıyan hayvanlarca taşınabilecek, kolay nakledilebilen çadırlara ve çadır eşyalarına ihtiyaç duyduğunu, böylece çadırların tanziminde en önemli rolü halıların oynadığını belirtmiştir (Aksoy, 2008).

Kırzioğlu sanat tarihçi Kurt Erdmann’ın asıl düğümlü halının vatanının Batı Türkistan olduğunu söylediğini belirtmiştir. Erdmann burada göçebe halinde yaşayan kavimlerin, hayvan postunu taklit ederek, posta benzeyen yapay post biçiminde, dokuma yaptıklarının belirterek, “Bilinen bir şey varsa, bu kadar önem kazanacak bir dokumanın, bir Türk bölgesinde gelişmiştir.” demiştir. Kurt Erdmann’ın belirttiği, yapay post günümüzdeki bu dokuma ile halının en iptidai şekli ortaya çıkmıştır. Fakat bunun ne zaman halıya dönüştüğü bilinmemektedir (Kırzioğlu, 1996: 137-150).

Şerafettin Turan, Polonya asıllı Avusturyalı arkeolog ve sanat tarihçisi Josef Strzygowski’ nin 1917’ de yayınlanan Altai- İran und Völkerwanderung (Altay- İran ve Kavimler Göçü) adlı kitabında, Altaylarda kendine özgü, bağımsız bir Türk sanatı olduğunu, Selenga ve Orhon ırmakları yakınlarındaki kurganlardan çıkarılan eserlerle, Balkanlardaki buluntuların Türklere ait olduğunu, Tarım bölgesinde Çin ve Hint eserlerinin bulunduğu tabakanın altında bir Türk Sanatı tabakasını ortaya koyduğunu belirtmiştir (Turan, 1990: 239).

Halıcılık, orta Asya’ da doğduktan sonra zamanla bütün dünyaya yayılmıştır. Her ne kadar halı yapımı bütün dünyaya yayılmışsa da Halıcılık sanatının bütün sanatsal ve teknik özelliklerini, Türk Halılarında görmek mümkündür. Bilindiği gibi Türklerin tarihi orta Asya içlerinden başlar. Göçebe ve yarı göçebe bir yaşantıları vardır. Buluntulardan el sanatlarının Türkler arasında oldukça gelişkin olduğu anlaşılmaktadır.

Özay’ın araştırmalarına göre; İ. Ö. 1400’ lere ait, Tutmosis IV’ ün mezarından çıkan atkı yüzölçümü ilikli dokuma örneğinde pamuk ve yün kullanılmış olup, dikey tezgahta üretilmiş olması da önemli bir ayrıntıdır. Ayrıca Anadolu’ da, Ankara’ nın batısındaki Gordion’ da, ilikli dokuma tekniği içeren desenleri bugüne kalabilen kilim benzeri dokumalar bulunmuştur. İ. Ö. 8. yüzyıla ait olduğu sanılan ve Frigya kralına ait mezardan çıkarılan bu dokumaların, ev içinde, duvarlarda kullanıldığı anlaşılmıştır (Özay, 2001: 6).

Yetkin, bilinen en eski düğümlü örneklerin, Doğu Türkistan’da ele geçmiş olan küçük parçalar olduğunu belirtmiştir. Tek argaç üzerine açık düğümlleme tekniği ile yapılmış olan bu halı parçaları, yalın geometrik motifleri ve parlak renkleriyle dikkat çekerler. Altayların eteğinde Pazırık kurganlarının birinde bulunmuş olan halı konunun uzmanlarını çelişik düşüncelere yöneltecek teknik ve dekoratif özelliklere sahiptir. Türk düğümü tekniği ile yapılmış olması, Türk Halı sanatının geleneksel tekniğinin çok eski bir geçmişe dayandığını göstermektedir. Bugün için tek örnek olan bu halıyı, Hun Türklerine ait kabul etmek, hem bulunduğu yer hem de tarihlendirme bakımından milattan önce üç ile birinci yüzyıl arası uygun görülmektedir (Yetkin, 2006: 1).

Sovyet arkeolog Rudenko tarafından, Altay dağları Pazırık bölgesinde, 1947-1949 yılları arasında yapılan kazılarda, binlerce buluntu gün ışığına çıkarılmıştır. Buzul haline gelmiş bir kurgan odasında, mumyalanmış ölü, at, dört tekerlekli araba ve diğer ev eşyaları arasında bulunan bu halı ilk defa 1953’ de yayınlanarak ilgi toplamış ve daha sonra etraflıca tanıtılmıştır (Aslanapa ve Durul, 1973: 55).

Şekil 1. Pazırık Halısı. Fotograf; Oktay Aslanapa ve Fuat Tekçe'den photoshop programı ile alınmış düzeltilmiştir.

Pazırık kurganlarının (M.Ö IV ile III. Yy) yapıldıklarının akabinde içine dolan yağmur sularının hemen donmasından ötürü mezar odasının içi tamamen donmuş, dolayısıyla ölü ile beraber gömülen bütün eşya, yaklaşık 2500 yıl çürümeden günümüze kadar gelmiştir. Beşinci pazırık kurganında mumyalanmış cesedin yanında bulunan pazırık halısı 1.89x 2 m. ebatlarındadır. Halen Leningrad “Hermitage müzesinde” bulunan, yünden çok ince ve Türk düğümüyle dokunmuş olan halının 1 cm karesinde 36 ilme, 1 metrekaresinde ise 360.000 düğüm atılarak dokunduğu yapılan incelemelerden anlaşılmıştır (Diyarbakirli, 1984: 45-46).

Oktay Aslanapa; Türkolog Osman Nedim Tuna'nın kurganda bulunan koşum takımlarında, ağaç üzerine Göktürk yazısı ile Türkçe kelimeleri okumasının Hun Türkleri ile bağlantısına işaret ettiğini belirtmektedir (Aslanapa, 1997: 18).

Ayrıca Pazırık halısının 10’ cm lik eninde 120 çözgü teli (arış) olup, yatay düğüm sıraları arasına yer yer 3, yer yer 4 atkı ipi (argaç) atılmıştır. Halı kareye yaklaşık genel planına rağmen, oldukça küçük orta alan, dikey bordürlerin yatay bordürlerden daha geniş dokunmaları sonucunda dikdörtgen biçimini almış ve 24 kareye bölünmüştür. Her karede, haç ve çapraz biçimlerden oluşan, sekiz uçlu bir yıldızı andıran, geometrik belki de simgesel bir motif görünmektedir. Dış bordürde, soldan sağa doğru kimine binilmiş, kimi de sürülen 28 at ile biraz daha dar olan ikinci bordürde de, bu kez sağdan sola doğru 24 geyik bulunmaktadır. Atların kuyrukları bağlanmış olarak görülür. Aynı desen, diğer Anadolu halıları gibi Konya Karapınar’ın döşek ya da yatak denilen Salur tipi eski köy ve yörük halılarında da vardır (Tekçe, 1993: 26-35).

Pazırık halısı ölüm kültürle alakalı olarak yapılmış olmalıdır. Halının atlı bordürünün sol üst köşesinde yer alan tekerlek motifi, öldükten sonra yaşamın devamlılığını ifade etmektedir. Hinduizm ve Budizm’ de sonsuzluğu ve Tanrıyı ifade eden de tekerlek sembolüdür. İnsanın son yolculuğuna cesedin halı ve kilimlere sarılarak mezara götürülmesi adetini Palladiy, Türklerin tabutunun akkeçe ile halıdan yapılan katafalka konularak yapıldığını belirtir. Ölünün son yolculuğuna halı ve kilime sarılarak adeti Niğde, Kayseri’nin Sarioğlan kasabası Kale köyü ve Kazdağı çevresi gibi Anadolu’nun muhtelif yerlerinde devam ettiği bilinmektedir (Karamağralı, 1992, 13).

Ölülerin gömülmesi adetleri, mumyalanmış ölülerin tipleri ve Altay bölgesinin tarihi ile komşu kurganlarda çıkan diğer eserler karşılaştırıldığında halının Asya Hunlarına ve M. Ö. III. Ve II. Yüzyıllara mal edilmesi akla yakın gelmektedir.

Asurluların Ninova Kuyuncuk sarayındaki M. Ö. III. Yüzyıla ait taşa oyulmuş dört yapraklı lotus motifleriyle Ahamenişlerin Persopolis rölyeflerinde görülen kıyafetlerle süvari tipleri ve geyik figürlerinin dış bordürdeki grifonlarla bir arada ele alınması çeşitli etkilerin başarıyla değerlendirdiğini göstermektedir. Bu gelişme Asya' nın büyük bir kısmına hakim olan Hun İmparatorluğunun gerçekleştirebileceği bir gelişmedir (Aslanapa ve Durul, 1973: 55).

Sir Aurel Stein'in Doğu Türkistan'da yaptığı araştırmalarda önemli buluntular ele geçirilmiş ve bu buluntular Doğu Türkistan'ın kültür hayatına ışık tutmuştur. Bu buluntular arasında halı parçalarının da görülmesi, bölgede eski tarihlerden itibaren halı dokunduğunu ortaya koymuştur. VII. yüzyılda Hofen'de, X-XI. yüzyıllarda Uygurlar ovasında halı imal edildiği bilinmektedir. Batı Türkistan bölgesinde de eski dönemlerden beri halı dokunduğu kabul edilmektedir. X. yüzyılda başta buhara olmak üzere, Batı Türkistan'ın bir çok şehrinde seccade ve halı dokunuyor ve bunlar diğer ülkelere gönderiliyordu. XIII. yüzyıldaki Moğol istilası, Türkistan dokumalarının ortadan kalkmasına sebep olmuşsa da halıcılığı varlığını sürdürebilmiştir. Bu devir Orta Asya halıcılığı arasında Hazar ötesi Türkmenlerinin dokudukları nefis halılar temsil etmektedir. Bu Türkmenlerin ise Türkiye Türkleri'nin Anadolu'ya göç etmemiş bir bölümü olduğu bilinmektedir (Sümer, 1984: 20)

Asurların, Babillilerin, Ahamenitlerin, Sasanilerin ve Bizanslıların halıları meşhurdu. Ancak tasvirlerden anlaşıldığı üzere, bu halılar düğümlü halı değildi. Çeşitli şekilde dokunmuş, örülmüş, kıymetli taşlarla süslenmiş ve applike edilmiş dokumalardı. İslam halifeleri de böyle halıları kullanmışlardı. 8,9 ve 10. yüzyılların İslam kaynaklarında bahsedilen ve İslam medeniyetinin zenginliğini belirten halılarında hakiki düğümlü halı oldukları ispat edilemez. Mısırda bulunan ve tek çözüğü üzerine açık düğümlü yapılmış olan birkaç parça dışında, İslam ülkelerinde düğümlü halının ortaya çıkışı 11. yüzyılda Selçukluların hakimiyeti ile başlar ve kesintisiz devam eder (Yetkin, 1991: 1).

İç Asya'dan Batı'ya yönelen büyük göç dalgaları içinde Türk kavimleri en önemli rolü oynamış ve halı sanatını Batı'ya taşımışlardı (Ölçer, 2006). Halı sanatının ilk gelişmesinde üç devir, Konya Selçuklu devrine gelinceye kadar, M.Ö. 3. yüzyıl Asya Hunlarından kalan Pazırık halısı, Doğu Türkistan'da bulunma 3. ve 6. yüzyıllar arası 400 yüzyıllık devreyi kapsayan halı parçaları ve Fustat'da bulunan 9. yüzyıl Abbasi

devrinden geometrik dekorlu parçalar olarak görülebilir. Bundan sonra 1220' de tamamlanan Konya Alaeddin Camisinde bulunan Anadolu Selçuklularına ait 13. yüzyıl ilk yarısından kalma halılar daha sonraki bütün halı sanatının gelişmesine temel olmuştur (Aslanapa, 1984: 15).

“Erken İslam sanatında, dokumacılığın merkezi yönetimlerin denetimde olduğunu, prestij sağlamak açısından dokumaların önemli olduğunu, saray tezgahlarında gerek sarayda kullanılmak gerekse armağan ve ödül olarak verilmek üzere dokuma yapıldığı anlaşılmaktadır” (Grabar, 1988: 134).

5.yüzyıldan 13. yüzyıla kadar düğümlü halıcılık tarihinde boşluk bulunmaktadır. Çadır hayatı yaşayan göçebe bir kavmin ihtiyacını karşılayan düğümlü halıların, diğer İslam ülkelerinde yayılması Türklerin batıya doğru ilerlemesiyle gerçekleşmiştir. 11. yüzyıldan itibaren Horasan’dan inerek İran’a hakim olan Selçuklular, düğümlü halı tekniğini bütün yakın doğuya tanıtmışlardır (Yetkin, 1991: 4)

Faruk Sümer’e göre; 10. yüzyılda yazılmış İslam coğrafyası eserlerinde Maverâ Üñ nehr yani Batı Türkistan maddeten ve manen İslam aleminin en başta gelen birkaç ülkesinden biriydi. Ziraati, sanayi ve ticareti de gelişmişti. 10. yüzyılda başta Buhara olmak üzere, Batı Türkistan’ ın bir çok şehrinde seccade ile halılar dokunuyor ve bunlar dışarıya gönderiliyordu. 13. yüzyıldaki Moğol istilası Türkistan’ın mesut devrine son verdi. Türkistan’ ın dünyaca ünlü dokumaları da ortadan kalkmışsa da halıcılığı varlığını sürdürmüştür (Sümer, 1984: 20).

“Göçebe yaşantısının anıları, Türk konutunun geçici karakteri halı, kilim ve diğer dokuma sanatı ürünlerinin çoğu kez fonksiyonel nedenlerden dolayı Türklerin fiziksel çevresinde önemli bir yer tutmasına neden olmuştur” (Kuban, 1970: 150).

Yetkin (2000) Anadolu’da Türk halı sanatının, 13. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar düzenli ve sürekli bir gelişme gösterdiğini, her gelişmede ise yeni halı tiplerinin ortaya çıktığını belirtmektedir.

Gelişme zincirinin ilk büyük halkası ise Anadolu Selçuklu dönemi halıları olmuştur. Anadolu Selçuklu halılarından Konya Alaeddin Camii’nde bulunmuş olan sekiz tanesi, bugün İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi’ndedir. Bundan başka Beyşehir Eşrefoğlu Camii’nde bulunan üç halının ikisi Konya Müzesi’nde, uzun

zamandan beri kayıp olarak bilinen bir tanesi de İngiltere’de Keir Koleksiyonu’ndadır (Yetkin, 2000: 1).

1935-1936’da eski Kahire (Fustat)’de İsveçli C. L. Lamin tarafından bulunup Stockholm Milli ve Göthenburg Röhss müzelerinde sergilenen halılar arasında yedi tanesi Anadolu Selçuklu halılarıdır. 13. ve 15 yüzyıllarda Anadolu’dan Mısır’a ihraç edilmiş halılar olduğu sanılmaktadır. Marco Polo (13.yüzyıl) ve İbni Batuta’nın (14.yüzyıl) yazılarında Anadolu’da halı dokuma sanatının ileri düzeyde olduğuna ve halı ihraç edildiğine değinilir. Bu dönemde Konya, Kayseri, Aksaray ve Sivas önemli halı dokuma merkezleridir (Ödekan, 1997: 483- 485).

“Türk halı sanatının düzenli ve sürekli gelişimini sağlayan Anadolu Selçuklu Halılarıdır. Bu halılar 13. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar uzanan zincirin ilk büyük halkasını teşkil ederler” (Yetkin, 2000: 1, Üstün, 2007: 109).

Anadolu Selçuklularının yanı sıra sanatlarında sadelik ön planda olmakla birlikte rumi motifi, hayvan figürü ve geçmeler gibi girifit desenler sıkça kullanılmıştır. Geçmelerin zamanla “Selçuklu Geçmeleri” olarak devrine adını verdiği bilinmektedir. Devamlılık, kesilmeden akış, şeritlerin daimi olarak birbirilerinin alt ve üstünden geçmeleri prensibini oluşturan geçmeler, Selçuklularda daha çok taş tezyinatında kullanılmakla birlikte tezhip sanatında ve halılarda örgü şeklinde yer almıştır (Üstün, 2007: 109).

Kûfi yazılı bordürler Selçuklu halılarının ayırt edici özelliğidir. Bazı İslam ülkelerinde de kufi bordürler kullanılmıştır. Bu geniş ve sürekli tekrar, bordürlerin anatomisindeki değişmezlik, bilhassa dikey vurguların baskınlığı, yatayların pasifliği ve kaligrafik kalite, bu bordürlerin belirli bir anlamı olduğuna, kesin olarak, işaret etmektedir (Boydaş, 2001: 170).

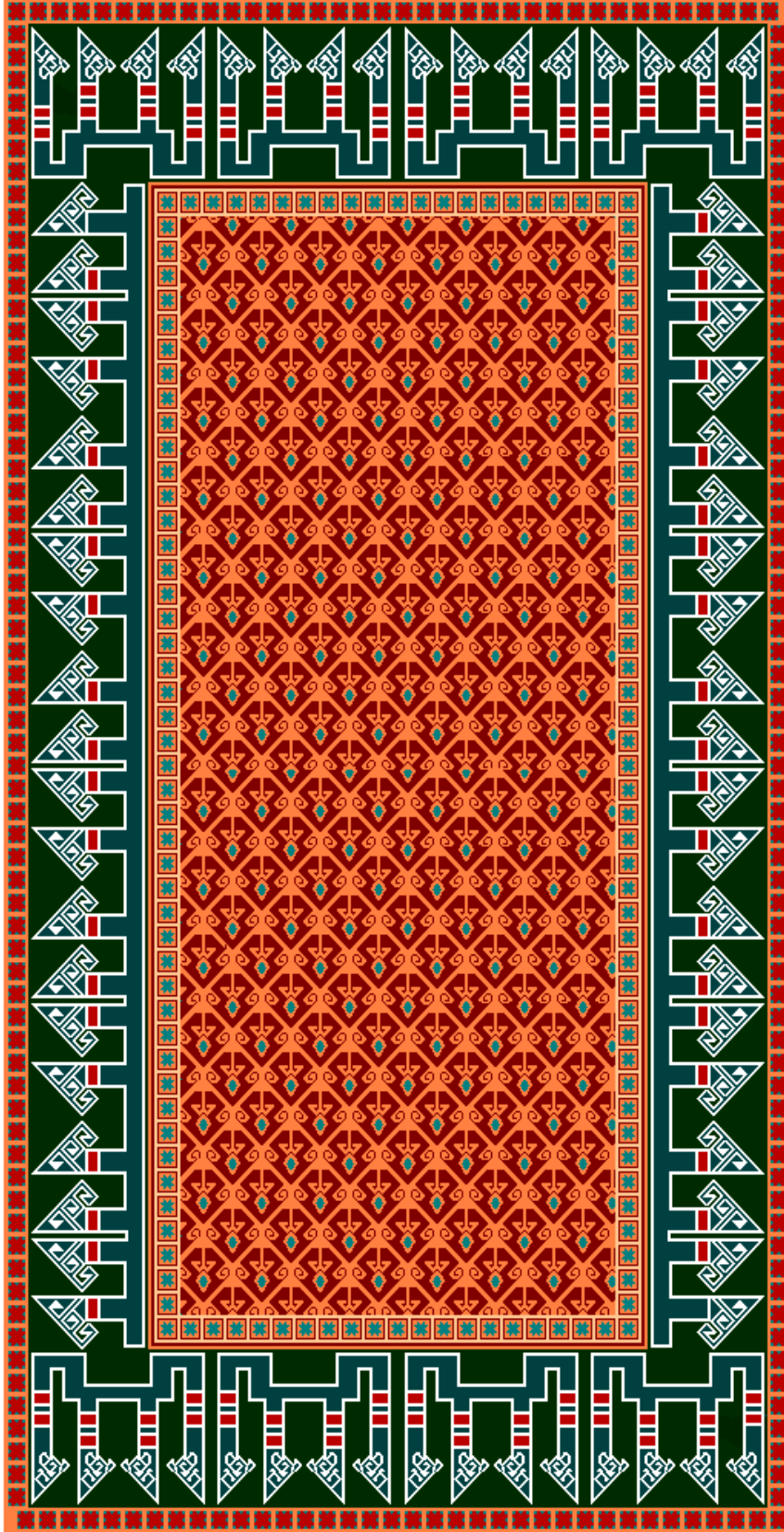
Anadolu Selçuklu halılarında görülen kaligrafik özellikteki kufi bordürlerden dolayı bu dönem halıları “kufi bordürlü” halılar olarak da tanınmaktadır. Halıların etrafını çerçeve formunda saran kufi bordürleri, 12. ve 13. yüzyıl mimari eserlerinde özellikle taç kapıları (portalleri) üzerinde görebilmekteyiz.

Marco Polo, seyahatnamesinde “Dünyanın en güzel halıları Aksaray’da dokunmaktadır”, şeklinde Anadolu halılarından bahsetmiştir. İbni Batuta ise Türk halılarından hayranlıkla söz ederek, bu halıların Mısır, Suriye, Irak, İran, Hindistan ve

Çin'e ihraç edildiklerini belirtmiştir. 15. yüzyılda doğu halılarının, İngiltere'ye gelmelerinin Wolsey isimli bir kardinalin 1518'de Venedik'ten altmış halı sipariş etmesiyle başladığı anlaşılmaktadır (Acar, 1978: 159).

Rosamond E. Mack Doğu Malı Batı Sanatı kitabında; Venediğin 1220' de Doğu Anadolu'ya hükmeden Selçuklularla ticari ilişkiler kurduğunu, geometrik desenli havlı halıların 13. yüzyıl başlarından itibaren Anadolu'da üretildiğini, 1295 yılı papalık envanterin de listelenen yer yaygılarının içinde eski ve yıpranmış olarak tarif edilen havlı bir yaygının varlığından bahsetmektedir. Rosamond Mack 'de; Marco Polo'nun Konya çevresinde imal edilen halıların, dünyanın en kaliteli halıları olduğunu anlattığını belirtmektedir (Mack, 2005: 128- 129).

Yapılan araştırmalardan; 13. yüzyıl Anadolu Selçuklu Devleti dönemi halılarının Mısır, Suriye, Irak, İran, Hindistan, Çin gibi doğu coğrafyalarında aranıldığı kadar batıda da İtalya gibi ülkelerde kalitesi ve desen özellikleriyle aranan halılar olduğu anlaşılmaktadır.

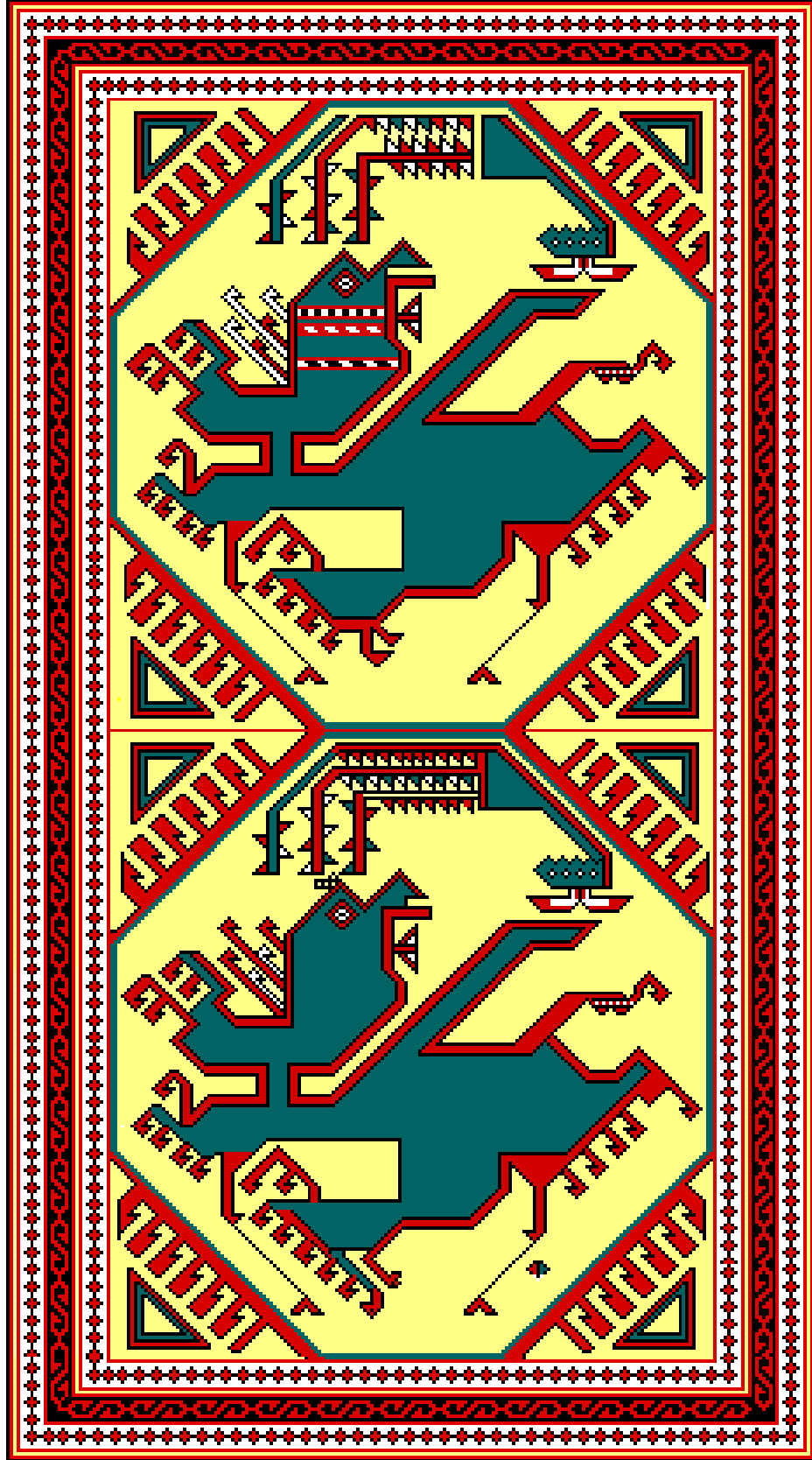

Şekil 2. Kufi Bordürlü 13. yy. Konya Selçuklu Halısı Desen Tasarımı
(27×27, 240×320)

1453' de İstanbul Türkler'in eline geçince sanat hareketlerinin tamamıyla İstanbul'da toplandığı söylenir. Halbuki Edirne'nin başkent olması ve İstanbul'un ele geçirilmesi, Bursa'daki sanat faaliyetlerini sekteye uğratmamış, bilakis genişleyerek saray ve ordunun ihtiyaçları uzun müddet Bursa'dan temin edilmiştir. Ayrıca yetişmiş usta ve kalfalar, İmparatorluğa katılan bölgelere dağılarak, bu sanatların koruyucusu oldular (Özbel, 1949: 7).

14. ve 15. yüzyıllarda, Avrupalı ressamaların tablolarında, Anadolu'dan gitme hayvan figürlü halıların resmedilmiş olduğu görülmektedir. Bu halıların zemini karelere bölünmüş ve bu karelerin içine üsluplaşmış hayvan figürleri yerleştirilmiştir. Bu tip halılar arasında birbirleriyle mücadele eden hayvan figürleriyle bezenmiş kompozisyonlara rastlanmaktadır. Birbirleriyle mücadele eden hayvan figürlerine örnek olarak, Berlin Bergamon Müzesin de bulunan ejder ile simurg kuşunun mücadelesinin tasvir edildiği halı verilebilir. Hayvan figürlü halılar 15. yüzyılın sonunda yavaş yavaş kaybolurlar ve yerlerini geometrik motifli halılara bırakırlar (Diyarbakirli, 1984: 46).

Aytaç 14. ve 15. yy. halılarını dört gruba ayırmıştır. Birinci grupta; tek hayvan figüründen oluşan halılar çift ve tek başlı kartal motifleri bu gruba girdiğini, ikinci grupta; bir ağacın iki tarafında yer alan birer kuş motifi ile sınırlandırılan halıların, üçüncü grupta; geometrik motiflerin içine yerleştirilen tek kuş veya dört ayaklı bir hayvan figürüyle kompozisyonu tamamlanan halıların, dördüncü grupta ise; hayvan figürlerinin çift olarak veya mücadele halinde olduğu halıların yer aldığını belirtmektedir (Aytaç, 2000: 10).

Şekil. 3. 15. yy. Batı Anadolu Halısı. Berlin Staatliche Museum
(26×33, 91×161).

“İtalya’da doğu halılarının gösterişli şekilde teşhiri, karlı bir ihraç ürünü olmasını göstermekteydi. İngiltere Kralı VIII. Henry’e ait 1547 yılı envanterinde halı ticaretinin boyutu anlaşılır. Envanterde listelenen yaklaşık 500 halının çoğu, Venedik’ten satın alınan Türk Halılarıdır” (Mack, 2005: 133- 134).

15. ve 16. yüzyıl Avrupa’sında Osmanlı halıları zenginliğin ihtişamın göstergesi olarak kullanılmaktaydı. Dönemlerin tabloları incelendiğinde, bu dönemlerde halıların şatoların balkonlarından aşağıya sarkıtıldığını, masaların üstüne serildiğini, yağlıboya tabloların arka planında fon olarak yerleştirilmesinden anlaşılmaktadır. Lorenzo Loto, Carlo Crivelli, Hans Holbein, Andrea Previtali tablolarında Osmanlı halılarının Rönesans Avrupa’sında ki önemini anlamak mümkündür. Sanat eserleriyle birlikte tabloların kompozisyonlarında yer alan halılarımız sanat eseri niteliğinde değer görmüştür.

Türk halı sanatının klasik dönemi olarak kabul edilen 16. ve 17. yüzyılda yeni biçimler dünyasının kapıları açılmıştır. Dönemin halıları iki grupta toplanır. Birincisi, Uşak halıları adını alan çok geniş bir gruptur. Bu halılarda madalyon motifi ana motif olmuş, madalyonun biçimine göre Madalyonlu ve Yıldızlı Uşak halıları olarak iki tip ortaya çıkmıştır. Bu gruba giren halılar varlıklarını 18. yüzyıla kadar sürdürmüşlerdir. Özellikle 16. yüzyıl İtalyan, 17. yüzyıl Flaman ve Hollanda ressamlarının tablolarında görülürler. 16. yüzyılda klasik Osmanlı halıları olarak belirlenen ikinci grubu ise, Saray halıları oluşturur (Yetkin, 2000: 3-4, Bodur, 1984: 33-34).

Osmanlı saray halılarını diğer Türk halı sanatı örneklerinden ayıran, dokuma tekniği ve desen özellikleri açısından çok önemli iki özellik vardır. Türk halılarında kullanılan Gördes ya da Türk düğümü olarak bilinen, iki çözgü ipi üzerine atılan düğüm tekniği terkedilmiş yerine tek çözgü ipi üzerine atılan ucu açık sine düğümü kullanılmıştır. Geometrik ve hayvan figürlü yanlışlar terkedilmiş çok farklı bir üslupta natüralist çiçeklerin yer aldığı yanlışlar saray halılarının ana bezemeleri olmuşlardır.

17. yüzyıldan sonra yün çözgü ve atkı arasına keten iplik katıldığı görülmektedir. Halıyı muntazam dokumaya elverişli olan keten ipliği aynı zamanda dayanıklılık sağlamaktadır. Bu döneme ait bazı örneklerde de çoğunlukla yünle atılmış düğümler arasında beyaz pamuklu ipliğin bazı düğümlerde kullanılmış olduğu görülmüştür. 18. yüzyıldan sonra çözgü ipliklerinde yünün yerini pamuk ipliği almıştır.

17. yüzyılda gelişen başka bir yenilik, ipek, yün, pamuk ipliğine altın ve gümüş bükümlü metal ipliğin katılmasıdır (Barişta, 1998: 121-122).

Şekil 4. 17. yy. Hayvan Figürlü Halı (Vakıflar Genel Müdürlüğü örneklerinden alınmıştır. Halının bilgisayar destekli tasarımı ek- 12’dedir).

Osmanlı saray halılarında sonsuza uzanan zemin deseni esastır. Bu dönemde halılar, Osmanlı saray üslubunu oluşturan saray nakkaşlarının çizdikleri desenlere göre dokunmuşlardır. Bu halılar 18. yüzyıla kadar tutarlı bir üslupla yapılmış olmalarına rağmen daha sonra inceliklerini yitirmişler fakat natüralist görünüşlerini koruyacak biçimde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Türk halı sanatı, 18. yüzyılda başlayan gerilemeye, köklü bir geleneğe bağlanan sağlam teknik ve zengin motiflerle bir süre karşı koymuş, gelişimini halk sanatının yalın ama sevimli üslubu içinde 19. yüzyılda da sürdürmüştür (Yetkin, 2000: 3-4).

Halıcılık, ticari bakımdan İmparatorluğun son dönemlerinde ilgi çekici gelişmeler göstermiştir. Yabancı piyasalarda Türk halısına karşı ilginin artması o dönemlerin önemli olaylarından. Bu ilgi beraberinde talep karşılanma gerekliliğini de getirmiştir. 1843 yılında 50 pamuklu ve 25 ipekli canfes tezgahından oluşan Hereke fabrikası açılmıştır. Fabrikanın ilk müdürünün “Serkis Ağa” olduğu ve İtalyan uyruklu “Kamaron” isimli ressam ile birlikte, fabrikanın ilk yönetim kurulunu oluşturmuş olduğu görülmektedir. Padişah Abdülmecid döneminde, kurulan ipekli atelyesi, zamanla ünlü bir fabrika haline gelecektir (Küçükerman, 1987: 45-47).

18. ve 19 yüzyıllarda Anadolu'nun birçok bölgesinde olduğu gibi batı Anadolu'da da sipariş yoluyla halı dokutturulduğu bilinmektedir.

1860'lı yılların başlarında Batı Anadolu'da, halıcılık köylülere malzeme verip sipariş üzerine iş yaptıran Osmanlı tüccarları denetimi altında olmuştur. İngiliz şirketlerin halıcılığımıza sızma izleri 1864 yılında görülmüştür. P. De Andrea, Habif ve Polako ve T. A. Spartalı adlı İngilizler bu yıldan başlayarak, iplik ve model vererek Uşak ve çevresinde halı dokutmuşlardır. Bu tarihten sonra da Batı Anadolu'da dokunarak Avrupa'ya ihraç edilen halıların hemen hepsi İngiliz tüccar ve şirketleri tarafından gerçekleştirilmiştir (Anmaç, 1992: 31).

1881' de II. Abdülhamit Hereke fabrikasına 100 halı tezgahı kurdurmuş ve Hereke halılarının yapımına başlanmıştır. Burada Sümerbank idaresinde aynı üslupta halılar bugün de yapılmaktadır. Ayrıca Konya, Kayseri, Sivas, Kırşehir ile Batı Anadolu'nun Isparta, Fethiye, Döşemealtı, Balıkesir, Yağcıbedir, Bergama, Kula, Gördes, Milas, Çanakkale, Ezine, Doğu ve Güneydoğu'da Kars, Erzurum, Van, Bitlis ve Siirt'de halı sanatının canlandırılması ve devamı için çalışılmaktadır (Aslanapa, 1997: 24).

Halk arasında isim yapan ustaların seçilerek çalıştırıldıkları, Enderun'a bağlı Ehlihîref ocakları bulunmaktaydı. Halk sanatkar ve ustaları ise “Ahi ve Lonca” kuruluşları ile düzene sokulmuştu. Anadolu'da geleneksel halıcılığı Türkmen ve Yörükler yapıyordu. Anadolu'da kalan Türkmen ve Yörük Aşiretleri, karakteristik göçebe yaşantıları zorla yerleşik düzene sokulmuş, hayvancılık yerine, pamuk tarlalarında çalıştırılmışlardır. Osmanlının son döneminde yozlaşan halı üretimi için İran ve İngiltere'den getirilen usta ve desenler ile geleneksel halıcılığımızın yaratıcıları, ucuz halı işçisi durumuna getirilmiştir (Sirvan, 2008).

Osmanlı İmparatorluğu'nda sanayileşme ve işçi kitlesinin ortaya çıkmasıyla ilgili kaynakların en önemlisi 1913-1915 sanayi sayımı olmuştur. Bu sayım mevcut sanayi kuruluşlarının büyük bölümünün; gıda, toprak, deri, tahtacılık, tekstil ve kağıt gibi tarımsal kaynaklı sanayiler olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle halıcılık işlerinde çalışanlar, ücretliler kapsamında gösterilmiştir. Halı tezgahlarında çalışanların büyük bölümü; İç Anadolu, İstanbul, Ege bölgelerinde bulunmaktadır. 1908'de Şark Halı Şirketi belli merkezlerde imalathaneler kurmuş ve diğer halı dokuyan kasabalarda, acenteler aracılığı ile üretimi organize etmeye başlamıştır. Bu tezgahlarda çalışan işçiler sipariş üzerine çalışmaktadırlar. Üretimin hammaddesi, araç ve gereçleri işveren tarafından karşılanarak, üretim gerçekleştirilmekteydi (Kamusen, 2008).

Macar araştırmacı Bela Horvath' ın (2007) Anadolu'da yapmış olduğu kültürel, etnoğrafik gözlemlerini aktardığı Anadolu 1913 isimli kitabından; İç Anadolu bölgesinde Niğde, Nevşehir, Konya ve Kayseri gibi şehirlerde halı dokumacılığı yapıldığını anlamaktayız.

Kaynaklardan da anlaşıldığı üzere; I. Dünya savaşı öncesi Osmanlı İmparatorluğunda halıcılık, Anadolu'nun birçok bölgesinde önemli bir gelir kaynağı olmuştur. Gerek Anadolu'nun bir çok bölgesine yayılmış bir ev üretim şekli olarak, gerekse kurulan atölye ve fabrikalarla halı dokumacılığı ve üretimi sonucu, halı Osmanlı İmparatorluğu'nun önemli ihraç ürünlerinden biri olmuştur.

20. yüzyılın başlarında Türkiye halıcılığı artık Avrupa ve Amerika' dan aldığı siparişlere göre imalatla bulunan bir ev sanayi haline gelmişti. Avrupa'nın önemli halı ticaret işletmeleri müşterilerinin isteklerine uyarak hazırladıkları halı desenlerini İstanbul ve bilhassa İzmir'deki halı yapımcılarına göndererek çok sayıda halı siparişi veriyorlardı. Artan siparişler imalatı arttırmak için yün iplikleri makinelerle

hazırlanmaya ve Avrupa'dan getirilen suni boyalarla boyanmaya başladı. İkinci dünya savaşıyla halıcılık Türkiye'de gerilemeye başlamış, transit halı ticareti de önemini kaybetmiştir. 1950 den sonra iç piyasada halıya olan talebin artış göstermesi sonucu ucuz, kalitesiz halı imalatının artmasına neden olmuştur (Aytaç, 1997: 117).

Günümüzde el halısı dokumacılığı; Özel Şirketlerin atölyelerinde ya da bu şirketlerin tezgah yerleştirip dokuma yaptırdığı köylerde, Sümerbank halı işletmelerinde, Kültür Bakanlığı organizasyonunda atölyelerde, yaygın ve örgün eğitim kurumlarında, İl Özel İdarelere bağlı Halıcılık birliklerinde, AB destekli projeler kapsamında, yerel yönetimlere bağlı atölyelerde sürdürülmektedir.

2.3. Halıcılık Eğitiminin Tarihçesi

“Eski Türklerde eğitim, çocukta, doğa koşullarına bağlı ve bununla etkileşim içinde gerçekleşiyordu.” Hayat içinde, hayat için eğitim” fikri egemendi. Hayat için gerekli olan bilgi, beceri ve alışkanlıkları, toplum içinde varlıklarını devam ettirecek şekilde eğitim yoluyla kazanıyorlardı” (Binbaşioğlu, 1995: 7).

Halıcılık eğitimi tarihi için; ilk düğümlü halı olan Pazırığın yapıldığı öne sürülen dönem olan M. Ö. III. Yy. öncesinde başlamıştır demek hata olmasa gerek. Bir evde halı dokunuyorsa, ev halkının üyeleri bu üretime katılmaktadır. Bayanlar halı dokurken çocuklarını dokuma tezgahlarının yanına bir minder üstüne oturtur, hem dokuma yapar hem de çocuklarıyla ilgilenirler. Çocuklar büyürken yaşamın doğal sürecinde öğrenilen gereklilikler arasında düğüm atmasını öğrenmiş olurlar. Uzun dönemler göçebe hayatı yaşıyan Türk'ler, halı- kilim dokumacılığını yaşamsal ihtiyaçlarını giderme adına hayatlarının içinde öğrenmiş olmalılar. Yerleşik hayata geçmemiş olan toplulukların sanatları da yaşamlarına paralel gidecektir. Kolay taşınabilir metalleri üretilip, süsleme unsurlarını bu metaller üzerinde oluşturacaklardır.

Günümüzde de ülkemizin kırsal kesimlerinde özellikle kız çocukları halı dokumayı aile içinde annelerinden öğrenmeye devam etmektedir. Dokuma atölyelerinde halı dokumayı öğrenenler ise genelde bir meslek edinmemiş sonradan meslek edinme adına bu atölyelerde halı dokumayı öğrenmektedirler.

Ölmez'in Niğde ve çevresinde yaptığı araştırmada halı dokuyucularının, dokumayı öğrendikleri kaynaklar arasında % 54.29 ile aile içi seçeneği en yüksek oranı göstermektedir. Aynı araştırmada dokumaya başlama yaşı 7-12 yaş aralığı olarak verilmiştir. Bu yaş aralığı araştırma grubunun % 22.86' lık bölümünü kapsamaktadır. Altınbaş ve Yazıcıoğlu da yaptıkları araştırmada dokumaya başlama yaşını 6-10 yaş aralığından başlatmışlardır. Bu yaş grubu, araştırma grubunun % 33.06' lık bölümünü oluşturmuştur (Ölmez, 1999: 174).

Araştırmalardan anlaşıldığı üzere 6-7 yaşlarında başlanan halı dokumacılığının öğrenme aşaması aile içinde gerçekleştiği söylenebilir. İlerleyen yaşlarda gerçekleşen halı dokumacılığını öğrenme ise; kurslarda, atölyelerde ve arkadaş akraba ortamlarında olmaktadır.

Tahsin Parlak, Türk toplumunda halıcılık eğitiminin, halk eğitimi yoluyla gerçekleştirildiğini, bilinçli bir halk eğitimi tanımlaması kullanılmadan, eğitimin temel hedeflerine yöneltilmiş, etkili sürekli, yapıcı bir hareket olarak ortaya çıkararak, bugünkü anlamda bilinçli bir halk eğitiminin Selçuklu ve Osmanlılarda görüldüğünü, Osmanlıların yükselme devrinde teşkilat ve sistem olarak en üst seviyeye ulaştığını belirtmiştir (Parlak, 2002: 72).

Ahi Evran tarafından XIII. yüzyılda kurulan ve mesleki bir hüviyete sahip olan Ahilik, Anadolu' da Mesleki Eğitimin, sanat eserlerinin ve kültürel hayatın gelişmesine önemli katkıları olmuş bir tasavvuf zümresidir. XIII. yüzyıla kadar "Ahilik", XX. Asrın başlarına kadar ise "gedik ve lonca" adıyla faaliyet yürüten esnaf teşkilatları cemiyetin ekonomik hayatını tanzimde önemli roller üstlenmiştir. Anadolu'yu en ücra köşelerine kadar kuşattığını bildiğimiz Ahî zaviyelerinde, müntesiplerine, meslekî eğitim ve formasyon kazandırma yanında, kendilerine "muallim ahî" veya "emir" denilen yetişkin ahîler tarafından, Türkçe fütüvvet-nâme, Kur'an tilaveti, tarih, terâcim-i ahvâl, tasavvuf, Arapça, Farsça ve ilmîhal bilgilerinin öğretildiği, edebiyat okutulduğu da nakledilmektedir (Özköse, 2005: 13).

Ahiliğin, 17. yüzyılda Karaman ve çevresinde yerleşen şeyhlerin yardımı ile yöre halıcılığında kalitede standartlaşma, fiyatları narha göre düzenleme, diğer halıcılar ile ortak hareket etme özelliklerini sağladığı anlaşılmaktadır (Güller, 2008).

Anadolu kadınlar birliği ahililerin kadınlar kolu olarak bilinir. Kimsesiz genç kızları sahiplenir onların eğitimi, ev bark sahibi olmalarında sorumlu olmuşlardır. Anadolu kadınlar birliği ayrıca ekonomiye önemli katkı sağlayan el sanatlarıyla uğraşmışlardır. Çadırcılık, keçecilik, halı, nakışcılık, örgücülük, kilim, dokumacılık, kumaş ve elbise imalinde faaliyette bulunan bu birlik dünyadaki ilk kadınlar teşkilatıdır (Anonim, 2008).

Anadolu Kadınlar Birliği, genç kızlara ekonomik yönden katkı sağlamak amacıyla el sanatları üretiminde bulundurduğuna göre aynı zamanda teşkilatlanma yapılanmaları içerisinde bu el sanatlarının üretimine yönelik eğitimlerde vermiş olmalıdır. El sanatları üretimini desteklemek ve ekonomik katkı sağlamak adına günümüzde de kurslar açılmaktadır. Bu kurslarda ilk etapta üretimi gerçekteştirilecek el sanatının yapım teknikleri eğitim yoluyla verilmektedir.

Yıldız Osmanlı Devletinin bir eyaleti olan Trablusgarp' da 1898 yılında kurulan Medresetu'l-Funûn ve's s-Sanâ'i'l-İslâmiyye/İslâmî Güzel Sanatlar ve El Sanatları Okulundan bahseden, Trablusgarb Şehrindeki İslâmî Güzel Sanatlar ve El Sanatları Okulunun Yüzüncü Yılı (1898-1998) adlı kitabın tanıtım yazısını yazmıştır. Bu yazıda; okulun iki katlı olduğu ilk katında atölyelerin, ikinci katında ise derslik ve yatakhanelerin bulunduğu belirtilmiştir. Okulda marangozluk, eyercilik, terzilik, dericilik, halı ve kilim dokumacılığı, demir doğrama, matbaacılık, ayakkabıcılık, seramik, çömlek, torna, tesviye, saksıcılık, süslemecilik, bakırcılık, ev eşyaları yapımı, süs eşyaları, altın ve gümüş işlemeciliği alanlarında eğitim verilmiştir. 1902 yılında bu okula kız öğrenciler de alınmaya başlanmıştır. İlk olarak alınan 55 kız öğrenciye dikiş-nakış, yün ve pamuk işlemeciliği, halıcılık gibi kendilerine uygun dallarda eğitim verilmiştir. Okula 7-12 yaş arasında olan kız ve erkek öğrenciler alınarak beş yıllık bir eğitime tabi tutulmuşlardır (Yıldız, 2006).

20. yüzyılın başlarında bütün bir Batı Anadolu'da etken olan Şark halı kampanyası halıcılığına ilave olarak; İç Anadolu'da ve Sivas'ta Vali Sırrı Paşa'nın gayretleri ile Sivas Sanayi Mektebi kurulmuş ve sanayi tipi yeni bir halıcılığın okulu oluşturulmuştur. Hereke tarzına yakın olan bu imalatlar ile geleneksel Sivas dokumaları yanında endüstrileşmiş ürünler üretilmek suretiyle batıda uygulanmakta olan ve büyük bir kısmı ihracata yönelik üretimler doğudan da desteklenmek istenmiştir (Kayıpmaz, 2008).

Kaynaklardan Osmanlı Devletinde halıcılık eğitiminin, örgün eğitim kurumlarında da verildiğini anlamaktayız. İlkokuldan başlayan el sanatları eğitimi ortaokulda devam etmektedir. Küçük yaşlarda verilmeye başlanılan meslek eğitimi beceri ve yetenek gelişimini sağlamış olmalıdır.

Günümüzde halıcılık örgün eğitimi; Meslek Liselerinin el sanatları bölümlerinde, Meslek Yüksekokullarında, Güzel Sanatlar Fakültelerinin Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü Halı Kilim Eski Kumaş Desenleri Ana Sanat Dalı, Mühendislik Fakültelerinin Tekstil Mühendisliği Bölümlerinde (Makine Halıcılığı), Teknik Eğitim Fakültesi Tekstil/Dokuma Bölümlerinde (Makine Halıcılığı), Mesleki Eğitim Fakültelerinin El Sanatları ve Tekstil Dokuma Bölümleri ve Tekstil Tasarımı Ana Sanat Dallarında devam etmektedir.

Ülkemizde meslek yüksekokullarındaki sistemli halıcılık eğitimini başlatan Hulusi Güngör olmuştur. 1980' ler sonrası el ve makine halıcılığının etkin üretiminin yapıldığı bölgelerde, Meslek Yüksekokulları bünyesinde halıcılık programları açılmıştır.

2.4. Halı Ekspertizi ve Uygulama Alanları

TDK sözlüğü ekspertizi; bilirkişinin görevi, uzmanlık olarak tanımlamıştır.

Fransızca'da expertise olarak yer alan ekspertiz ise; bilir kişi tarafından yapılan incelemeler anlamını taşımaktadır.

TMMOB bilirkişilik, ekspertiz, hakemlik ve teknik müşavirlik yönetmeliğine göre; bilirkişilik hizmeti, yasal, bilim, teknik ve ekonomik sahalarda belirtilen konulardan istenen, mahallinde ya da dosya üzerinde inceleme yaparak fiyat takdiri, kıymet, nitelik, kusur ve durum tespiti için rapor tanzimi ile lüzum görülecek hallerde bunların dışındaki hususların tayin ve tespitinin yapılmasıdır. Mahallinde ya da dosya üzerinde gerekli incelemeyi yaparak kıymet takdiri, fiyat tespiti ve benzerleriyle ilgili rapor tanzimi hizmetlerinin yerine getirilmesidir (SPO, 2008).

Günlük yaşamın içerisinde karşılaşılan teknik ve uygulama alanında ki sorunların çözüme kavuşturulmasındaki güçlükler bilirkişiliğin önemini ortaya çıkarmaktadır.

Ülkemizde Yükseköğretim Kurumları ön lisans eğitimi veren MYO' ların da eksperlik eğitimi verilmektedir. Genel olarak ziraatle ilgili alanlarda bu eğitim devam etmektedir. Çay Eksperliği, Fındık Eksperliği, Pamuk Eksperliği ve Tütün Eksperliği bölümlerinde ön lisans eğitimi devam etmektedir.

Ayrıca eksperlik işlemlerinin en yaygın olarak görüldüğü alanlar sigorta ve bankacılık sektörleridir.

MYO' ları programları içerisinde yer alan Halıcılık, Halı- Kilim ve Halı Desinatörlüğü programların da halıcılık eğitimi verilmektedir. Kamu ve özel sektörün halı teknikeri ihtiyacını karşılayan halı, halı- kilim programı mezunları, aldıkları eğitimle sektördeki deneyimlerini arttırdıklarında eksper olarak da çalışabilmektedirler.

Halıcılık makine ve el halıcılığı olarak iki gruba ayrılmaktadır. El Halıcılığında Eksperlik işlemleri daha çok halının antika değerinin saptanmasına yönelik yapılmaktadır. İhracat- ithalat işlemlerinde de eksperlerin ekspertiz işlemleri önem arz etmektedir. Ayrıca tüketici hakları kapsamında da ekspertiz işlemlerinin kolayca yapılabilmesi önemli bir sorundur. Turizm sektöründe faaliyet gösteren halı firmalarının sorunlarının başında gelen eksperlik donanımı ve birikimine sahip bireylerin kolay bulunamayışıdır. Turistlerin bir halıyı alırken kalite unsurları yanında halının üstündeki yanlışların sembolik anlamlarıyla, halının hikayesini bilmek istediklerini bunları anlatabilecek yeterlilik de yabancı dil bilen eksper çalışana ihtiyaç duyduklarını belirtmektedirler.

Son yıllarda makine halıcılığında da eksperlik yapabilecek eleman açığı gözlenmektedir. İşletmelerin ARGE birimleriyle çalışacak eksperlerin, dünyada ki dokuma teknolojisi, desenleme yöntem ve teknikleri, hammadde kontrolü ve tespiti, dokuma kategorisinin belirlenmesi gibi konularda sektöre faydalı olabilecekleri anlaşılmaktadır. Makine halılarının kalitelerini ve kullanılan tekstil malzemelerini algılamak el halılarına göre daha güçtür. Dokuma teknolojisinin farklılığı, kimyasal lif türlerinin birbirlerinden ayırt edilmesindeki güçlükler ve apreleme metotları ile makine halılarının arkalarında kullanılan yapıştırıcılar bu işlemi zorlaştıran etkenlerdendir. Orta düzeyde halı bilgisine sahip tüketiciler halıların arkasında yer alan bilgiler ışığında karar verme durumunda kalmaktadır.

Makine halılarının satın alma ve kullanım süreci içerisinde yer alan sorunlar için tüketicinin müşteri hizmetleri ve tüketici derneklerinin dışında ulaşabileceği, profesyonel hizmet alabileceği, eksperlik merkezlerinin oluşturulması bir gereklilik olarak görülebilir.

El halıcılığı sektöründe “eksperlik” genel olarak değer biçicilik olarak algılanmaktadır. El halılarının antika değerinin olup olmadığına yönelik yapılan eksperlik çalışmaları değerlendirildiğinde, tanımlaması yetersiz kalmaktadır. Oysaki eksperliğin bilirkişilikle paralel gelişen, bilirkişinin gerçekleştirdiği görevler olarak bakıldığında el halıcılığı sektöründe halı eksperinin görev ve sorumluluklarının oldukça geniş bir yelpazeye yayıldığı görülmektedir.

Geleneksel halılarımızın yaşına ve maddi değerine ulaşmak için kullanılan elyaf, boyarmadde, yanış ve desen özellikleri ile halının ebatlarına, düğüm tekniğine, kalitesine, kondisyonuna, ipliğin büküm özelliklerine, atılan atkı sıra sayısına bakarak yapılan işlemler ekspertiz işlemleri içine girmektedir.

Eski Eserler Mevzuatı uyarınca, eski eser niteliği taşıyan malların ihracı yasaktır. Kültür ve tabiat varlıklarının 21.7.1983 tarih ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun belirlediği tür ve çeşitlendirmeler kapsamında ihracatı yasaklanmıştır.

Ülkemizden ihraç edilen el halılarının eski eser niteliğinde olup olmadığını belirlemek için ilgili mal, ihracatçının bağlı bulunduğu oda’ca ekspertiz işlemine tabi tutulur. Bu işlem için bir dilekçe ile oda’ya başvurulur. Tayin edilen iki oda eksper (yolcu beraberinde götürülenler için beş haliye kadar bir eksper) ve oda memuru nezaretinde kontrol edilen halıların yeni olması halinde, değer tespiti de yapılarak mühürlenir. Tanzim edilen raporun bir sureti Gümrük İdarelerine ibraz edilmek üzere ihracatçıya verilir. Oda’ca ekspertize tabi tutulan halıların eski olduğunun saptanması halinde, Türk İslam Eserleri Müzesi’nce ikinci bir ekspertiz işleminden geçirilir. Halıların eski eser olmadığını gösteren rapora istinaden oda’ca ilk raporda yer alan hususlar da belirtilerek Gümrük İdarelerine ibraz edilmek üzere raporun bir sureti ihracatçıya verilir (MUSİAD, 2008).

Halı ihracatında, ihracatçı firma halı ya da kilimi yeni üretmişse düzenleyeceği fatura üzerinde malın yeni imalat olduğunu belirtmesi durumunda gümrükler tarafından

ayrıca bir belge istenmemektedir. Belirtilen ürünün yeni ürün olup olmadığı ihracatçı firmanın sorumluluğunda bulunmaktadır. Herhangi bir sorun da gümrükler ekspertiz raporu isteyebilir. İhracat işlemleri sırasında da anlaşıldığı üzere halı eksperlerine görev düşmektedir. Hem üretici firmada hem de gümrüklerde eksper ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Yurt dışına ihraç edilecek halı ve kilimlerin ekspertiz raporları, müzeler tarafından verilmektedir. Ekspertiz raporları, halı ve kilimlerin tarihi değeri olup olmadığına ilişkin verilmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünün halı ve kilimlerin ekspertize işlemleri hakkında 1975’ de hazırladığı tamim de;

Son yıllarda memleketimizden halı ve kilim gibi eşya ihracatının artmış olması nedeniyle, bir taraftan bu metanın ihracının artışını teşvik etmek imkanları araştırılırken, bir taraftan da 1710 sayılı Eski Eserler Kanunun kapsamına giren eski eserlerimizin ve tarihi değerlerimizin yurt dışına kaçırılmalarını önlemek amacıyla bazı tedbirler alınmasına mecburiyet duyulmuştur., halı ve kilimlerin müze ihtisas elemanlarınca ekspertiz edilerek yurt dışına çıkarılmaları yoluna gidilmiş ve bu gibi ihraç mallarının ekspertiz işlerinin müzelerimizde yapılacağı tamimen bildirilmişti. Büyük partiler halindeki malların müzelere getirilerek ekspertiz edilmelerindeki zorluk görülerek bu gibi hallerde büyük parti malların ekspertiz işlerinin malın bulunduğu mahalde yapılacağı duyurulmuştur. Üst üste alınan müracetlar üzerine halı ve kilimlerin ekspertiz işlerinin yeniden ele alınması lüzumlu görülmüş ve bu maksatla 30.7.1975 tarihinde Ticaret Bakanlığında bir toplantı yapılmıştır. Toplantı sonucunda aşağıdaki maddeler üzerinde karar verilmiştir.

1- Ekspertiz işlerinin haftada müze idarelerince tespit edilecek iki günde yapılması, bunun dışında acil hallerde, müzenin işlerini aksatmamak şartı ve haftanın diğer günlerinde ve gerekirse mesai saatleri dışında da Ticaret Odalarınca tespit edilecek fazla mesai ücreti ihracatçı firmalar tarafından ödenerek ekspertiz yaptırılabilceği,

2- Ekspertiz için Ticaret Odalarınca tespit edilecek bir ücretin ihracatçı firmalar tarafından odaya ödenmesi ve odalarca müze eksperleri adına tahsil edilen ve ücretlerin ay sonlarında, müze idarelerince gösterilecek bir yer veya hesaba yatırılması,

3- Halı ve kilim ihracatında büyük partilerin ekspertiz işlerinin malın bulunduğu mahalde yapılması, ancak küçük partilerin ekspertiz işlerinin müze idarelerince gösterilecek lüzumu üzerine malın bulunduğu yerde veya müze idarelerinin gösterilecek yerlerde yapılabileceği

4- Yurt dışına ihraç edilmek istenilen ve ekspertizi istenilen halı veya kilimler arasında 1710 sayılı kanun kapsamına giren bir esere tesadüf edildiği takdirde bu eser mal sahibine verilmeyecek ve müze ihtisas elemanlarınca yine aynı kanun hükümlerine göre takdir edilecek bedelle müzeye satın alınacaktır.

5- Bilindiği gibi halı ve kilim ihraç işleri daha ziyade İstanbul, Ankara ve İzmir gümrüklerinden yapılmaktadır. Bu bakımdan İstanbul'dan ihraç edilecek halı ve kilimlerin ekspertiz işleri İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi İhtisas elemanlarınca, Ankara'da Etnografya Müzesi İhtisas elemanlarınca, yapılacak İzmir Müzesinde müzeden ayrılacak ihtisas elemanlarınca, Müze ekspertiz heyetleri ihraç edilecek mala göre tespit edilecek, bu heyet iki kişiden az olmayacaktır.

6- İhraç edilecek ve ekspertizi istenilen halı ve kilimler teker teker incelenecek ve ondan sonra ihracına izin verilecektir (Anonim, 1975).

Araştırmanın devam ettiği sürede, bu tamim ve ilgili mevzuatlarda Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından derleme ve güncelleme çalışmaları devam etmektedir

Hermann Hack (1975) hakiki ve iyi kaliteli bir halının modern desenli, fakat oldukça değersiz bir halıdan nasıl ayırt edileceği ve bunun için ne gibi bilgilerin gerekli olduğunu açıklamıştır.

Hack' e göre; tanınmış otoritelerin kitaplarındaki teorik bilgiler tam olarak öğrenilir. Sonra çok sayıda halı, el ve göz yardımıyla incelenir. Böyle bir yöntemle teorik bilgiler, pratik bilgilere dönüştürülebilir. Halı numuneleri en ince ayrıntılarına kadar teorik bilgilerin ışığı altında incelenmeli ve bu konuda kişi halıları değerlendirme yeteneklerini geliştirmelidir. Bu da ancak, müzelerde ve koleksiyon sahiplerinde bulunan halıların tek tek bütün ayrıntılarını öğrenmekle sağlanır. Bu sayede, bilgileri yetersiz amatör bir halı meraklısı, profesyonel yeteneklere sahip bir halı eleştircisi ve değerlendircisi durumuna geçebilir (Hack, 1975: 17).

Küçük yaşlarından beri halı sektörünün içerisinde bulunan Birko Şirketler Yönetim Kurulu Başkanı Erdoğan Mumcu, son yıllarda el halıcılığının yün dokumaya dönüştüğünü, bu halıların eskitme denilen yöntemlerle soldurulup antika halı olarak satıldığını belirtmektedir. Halıya baktığında el halısı mı makine halısı mı olduğunu, el halısı ise İran halısı mı Türk halısı mı olduğunu anladığını, hayatın içinde eksperlik olgusunun kendinde geliştiğini belirtmiştir.

Uzun yıllar el halıcılığının üretim ve pazarlama aşamalarında çalışanlar, birçok açıdan birbirinden farklı çok sayıda halı üzerinde çalıştıklarından, deneyimleri arttıkça beş duyuya dayalı eksperlik işlemlerini kolayca yapabilmektedirler. Bir halı ya da kilimin değerini biçerken; boyası, düğümü, yününe bakarak ne zaman nerede dokunduğunu anlayarak meta değerinin yanı sıra nadirlik değerini de göz önünde bulundurup, değerlendirme yapabilmektedirler.

2.5. Halı Eksperlerinin Çalışma Alanları

Araştırma süresince literatür taraması, edinilen belgeler ve görüşmeler sonucu halı eksperlerine ihtiyaç duyulan alanlar belirlenmiştir. Kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektörün bünyesinde oluşturulabilecek bu örgütlenme yapılarının planlanarak, kısa süre içerisinde çalışmalarına başlaması önemli bir gereklilik olarak görülmektedir.

2.5.1. Ticaret Odaları ve Borsada Halı Eksperliği

Sanayi bakanlığı ticaret odaları ve borsalarda görev alacak eksperler için bir takım şartlar getirmektedir. Sektörde çalışan halıcılarda ticaret odalarında eksperlik yapabilmektedirler. Ancak eksperlik yapacaklarda aranan üniversite mezunu şartı genel bir ifade olarak algılanmaktadır. Halı eksperliği yapacak sektör mensuplarının halıcılık eğitiminin verildiği ilgili bir yükseköğretim kurumundan mezun olmaları, eksperlik uygulamasını dana nitelikli gerçekleştirebileceğini düşündürmektedir. Eğer bu şartlar sağlanamıyorsa halıcılık sektöründe belirli süre aralıklarında deneyim sahibi olmuş halıcılardan da eksper olarak faydalanılabilir.

Oda ve borsalarda eksper olabilmek için gerekli bilgi ve tecrübenin yanı sıra, yetmiş yaşını aşmamış olmak, üniversitelerin en az dört yıllık eğitim veren fakültelerinden mezun olmak yada denkliği kabul edilmiş yurt içi ve dışı öğrenim kurumlarından mezun olmak, iflas etmemiş olmak iflas etmiş olsa bile itibarını yeniden kazanmış olmak, ticaret ve sanat icrasından hükmen yasaklanmamış olmak, taksirli suçlar hariç olmak üzere iki yıldan fazla hapis cezası ile cezalandırılmamış olmak, eksperlerin oda ve borsalara kayıtlı üye olmaları şart değildir. Ticaret odalarınca ve borsa tarafından görevlendirilecek eksperler, bu odalar ve borsaların yönetim kurullarınca seçilerek görevlendirilir (Sanayi Bakanlığı).

2.5.2. Hukuki İşlemlerde Halı Eksperliği

Son yıllarda pozitif bilimlerin ve teknolojinin gelişmesi, insanlar arasındaki ticari, hukuki, ekonomik ve sınai ilişkileri daha karışık bir hale getirmiş ve buna paralel olarak, bu ilişkilerden doğan uyuşmazlıkların çözümü gittikçe zorlaşmıştır. Hakimin, çözmekle görevli olduğu uyuşmazlığın dayandığı maddi vakıaların teknik ve bilimsel yönlerini bilmesine olanak yoktur. Bunların içeriğini anlamak, hakimin kendi uzmanlık alanı dışında ayrı bir bilgiye, fen, sanat, veya mesleki bilgilere bağlıdır. Bilirkişiler hazırladıkları raporlarla davanın özüne, esasına etki edebilmektedirler (Arslan, 2002: 10).

Hukuki düzenleme ile ihtisas mahkemeleri de kurulmuştur. Bu alanın ekonomik yaşamımızdaki önemi ve uluslararası ilişkilerde karşı karşıya kalınan ihtilaflar dikkate alınarak özel nitelikte mahkemeler kurulmuştur. Bunlar Fikri ve Sınai Haklar Hukuk ve Ceza Mahkemeleri'dir. Türk Patent Enstitüsü'nün (TPE) sicil kayıtları arşivine kolay erişimi sağlamak için örneğin Ankara'daki mahkemeler ile TPE aynı binayı paylaşmaktadır. Bu çözüm yargı sürecindeki yazışmalardan kaynaklanan gecikmelerin aşılmasını sağlamıştır (İlhan, 2008).

2.5.3. Müzayedelerde Halı Eksperliği

Bir çok yurtdışı ve yurt içi müzayede de görevlendirilecek eksper çalışana ihtiyaç duyulmaktadır. Halılarını bu müzayedelerde satışa çıkarmak isteyenler ile satışı

gerçekleşmiş halıların orjinalitesinin belirlenmesinde halı eksperlerinin bulunması önemli bir gerekliliktir. Bu eksperlerin birkaç yabancı dili bilmesi küreselleşen dünya piyasalarının müzayedelerinde aranan eksper olmasına neden olacaktır.

2.5.4. Marka Tescilliği İşlemlerinde Halı Ekspertliği

Hukukumuzda fikri mülkiyet haklarının zaman içerisinde çeşitli uluslararası sözleşme ve mevzuat hükümleri ile düzenlendiği görülmektedir. Türkiye bu alanda en eski uluslararası sözleşme olan 1883 tarihli Paris Antlaşması'na, 1886 tarihli Bern Antlaşması'na ve 1891 tarihli Madrid Antlaşması'na imza koymuştur. Bu alandaki en kapsamlı düzenleme olan TRIPS (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights) de 1995 yılından günümüze ülkemizde üyedir. TRIPS, DTÖ(Dünya Ticaret Örgütü) anlaşmaları içinde yer alan anlaşmalardan biridir.

TRIPS, fikri ve sınai mülkiyet haklarının, işleyişlerinin ve uygulanmasının gözetilmesi için asgari standartları belirlemekte, üye devletlerin ulusal düzeyde uymaları gereken uluslararası danışma ve izleme mekanizmaları oluşturmaktadır. Fikri mülkiyet, telif hakları ve bağlantılı haklar ile sınai mülkiyet hakları olmak üzere iki başlığı kapsamaktadır. Fikri mülkiyetin telif haklarını, sınai mülkiyetin ise yalnızca patentler, markalar ve diğer ünvanları ifade ettiğini söylemek doğru olmayacaktır. Sadece fikir ve sanat eserleri değil, patentler, faydalı modeller ve tasarımlar da fikri ürün kapsamındadır (İKV, 2009).

El Halıcılığı ve makine halıcılığı üretim yöntem ve tekniklerinde ki yenilikler ile orijinal desen tasarımları fikri mülkiyet hakkını içermektedir. Üretim teknolojisi ile farklılığı yakalamış halıların marka, patent işlemleri ile orijinal tasarıma sahip halıların fikri mülkiyetinin tescillenmesi işlemlerinde de sektördeki gelişmeleri çok iyi takip eden eksperlere görev düşmektedir.

2.5.5. Gümrüklerde Halı Ekspertliği

İhracatı yada ithalatı yapılacak halıların gerekli görüldüğü taktirde gümrüklerde denetimi yapılması gerekmektedir. Tarihi değerinin olup olmadığı, maddi değerlerinin

tespiti, el halısı yada makine halısı olup olmadığının tespiti gibi nedenlerle ekspertiz yapılması gerekebilir. Gerek transit geçişlerde, gerekse yurtdışına çıkarılmalarında yada yurtiçine ticaret, bakım-onarım (belirli süre aralıkların da 1- 6 ay) gibi nedenlerle sokulacak halıların gümrüklerde yapılacak ekspertizleri zamanlamada, maddi kaynakların kullanımında kolaylıklar sağlayacaktır.

17.05.1946 yılında, 4893 kanun numarasıyla; Şark halı ve kilimleri ile benzerleri ve hayvan postları için kurulacak serbest yer hakkında bir kanun çıkarılmıştır. Çıkarılan kanunla Türkiye'den transit geçirilecek Şark halıları, kilimleri ve bunlardan yapılmış heybe, torba, yastık ve benzerleri ile her çeşit terbiye görmüş ve görmemiş hayvan postları için Gümrük ve Tekel Bakanlığının izniyle serbest yer kurulur denmektedir (Anonim, 1946). Mevzuat Ek. 17'dedir.

4893 numaralı kanundan da anlaşılacağı üzere gümrükler dışında, serbest bölgelerde de halı- kilim ile el sanatları ürünlerinin serbest bölgelerdeki geçişlerinde de eksperlik hizmetleri gerekebilmektedir.

2.5.6. Müşteri Temsilciliğinde Halı Ekspertliği

El Halısı ve makine halısı alacak olan halı tüketicileri, satın alacakları halıların teknik ve estetik özelliklerini kendilerine açıklayacak, satışı arttırmak gayesinden çok kendi istedikleri form, doku ve renklere hitap edebilecek nitelikte halılar konusunda kendilerine yardımcı olacak bireylere ihtiyaç duymaktadırlar. Makine halılarının dokuma tekniğinin ve kalitesinin anlaşılmasındaki zorlukla, el halısının yaşının, özgünlüğünün, kalitesinin belirlenmesindeki zorluklar, halı tüketicisinde aldıkları metanın kendi ihtiyaçlarına yanıt veren bir meta olup olmama durumu konusunda çelişkiler yaşamaktadırlar.

Halı sektörünün önemli dergilerinden olan halı dergisinin web adresinde de yer alan halı nasıl sınıflandırılır makalesinde; Farkında olsak da olmasak da halı almak en önemli yatırım kararlarımızdan biridir. Ev ve arabanın ardından, halı "tüketici satın alma döngüsü" içinde gerçekleştirdiğimiz en önemli 3. satın alımdır. Halı satın alma sürecinde olan insanlar satın alma kararlarında onlara yol gösterecek bilgi olmadığından yakınıyorlar. Çoğu üretici ürünleri ile ilgili şirket bazlı bilgilendirme yapıyor ama

tüketiciler halı seçimlerinde kendilerine yardımcı olabilecek bağımsız ve objektif bilgi istemekteler denmektedir (Halı Dergisi, 2009).

2.5.7. Müzelerde Halı Ekspertizi

Gerektiğinde ihracat-ithalat işlemlerinde, bulunan el halılarının değerlerinin anlaşılmasında, ticaret odalarının gerekli işlemlerinde müzelere başvurulmakta ve ekspertiz hizmeti alınmaktadır. Ayrıca antika değeri olan halıların tespiti ve müzelerde yer alacak koleksiyonların belirlenmesinde halı ekspertilerine müzelerde de görev düşmektedir.

Kapadokya da halı işletmesi olan Zeki İşerio, kendi iş yerlerinde ve evlerde özel dokuttukları halıları, valilik bünyesindeki müze müdürlüğü ekspertileri inceleyerek, halının sağlamlığı ve kullanıldığı ilmi sayı hatta ömrünü bile belirleyerek, her halı için onaylı belge aldıklarını, müşteriye halıyı gönül rahatlığıyla ekspertiz raporu şirket ve kurumsal garantisiyle sattıklarını, bu uygulamayla hem kendilerini hem de müşteriye rahatlattıklarını belirtmiştir (Kapadokya Ekspres, 2009).

2.5.8. İthalat ve İhracat Yoluyla, Bakım ve Onarım İşlemleri Ölçütlerinin Belirlenmesinde ve Tetkik Analizlerinde Halı Ekspertizi

Ülkemizde maddi ve manevi değeri bulunan eski, yıpranmış, hasar görmüş halıların müşteri odaklı bakım ve onarımını, profesyonel uygulamalarla gerçekleştirebilecek şirketler bulunmaktadır. Bakım ve onarım işlemleri başlı başına bir sektör halini almıştır. Değişik bölgelere dağılmış büyüklü küçüklü halı onarım işletmelerinin yanı sıra Sultanhanı kasabasının en önemli ekonomik hareketliliğini bakım ve onarım işlemleri sağlamaktadır. Ancak ülkemizde eski halı ithalatında ki yasal düzenlemeler nedeniyle sektörel performans yeterince arttırılamamaktadır.

Eski ve kullanılmış halıların ithalat prosedürü olarak başlangıçta 31.12.1995 tarihli, ve 22510 mükerrer sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 95/7606 sayılı İthalat Rejim Kararı’nın 7. maddesine göre; eski, kullanılmış, yenileştirilmiş, kusurlu (defolu) ve yatık (zamanla dayanıklılığını yitirmiş) malların ithali Dış Ticaret Müsteşarlığı’nın

iznine tabi olarak yapılabilmekteydi. Ancak, DTM tarafından bu tür ürünlerin ithalatı uygun bulunmuyor, dolayısıyla izin verilmiyordu. Bununla beraber, başta İHİB olmak üzere sektörden gelen talepler doğrultusunda, bu tür ürünlerin ithal edilip işlenmesi sonucunda yaratılan katma değerın ülke ekonomisine olumlu katkısı da göz önünde bulundurularak, eski ve kullanılmış halıların ithalatı aşamasında Müsteşarlık tarafından 27 Temmuz 2004 tarihli bir yazıyla, İHİB, Isparta Sanayi ve Ticaret Odası ve Sümer Halı A.Ş temsilcilerinden oluşacak komisyon'un görüşlerinin esas alınacağı bildirilmiştir. Ancak Komisyon'un çalışma sürecinde de tıkanıklıklar meydana gelmiş ve yaşanan sorunların çözülemediği görülmüştür. Komisyonun çalışma sürecindeki tıkanıklığın başlıca nedeni, farklı coğrafi bölgelerdeki farklı kuruluşların Komisyon'da yer alması sonucu zaman ve koordinasyon açısından sorunların ortaya çıkmasıdır (Anonim, 2007: 1).

Kurulan komisyonlar ve alınan tedbirlerle istenilen sonuca ulaşılmasının nedenleri arasında; bu komisyonlarda görev alanların kamu ve özel sektörde süregelen asal işlerinin olması, komisyon ve çalışanların bir araya gelebilmesi ve çalışabilmesinde sorun oluşturmaktadır. Ayrıca komisyon bünyesinde yer alan farklı birikime sahip ve farklı coğrafyalarda yaşayan üyelerin olması da işleri daha da güçleştirmektedir. Oysaki belirli merkezlerde kamu ya da özel sektör bünyesinde oluşturulacak eksperlik birimleri bu sorunların bir çoğunun ortadan kalkmasına neden olabilir. Bu birimlerde çalışan halı eksperleri ithalat ve ihracat işlemlerinde yaşanan sorunların oluşmasını büyük ölçüde azaltacaktır. Oluşturulacak halı bakım- onarım değerlendirme standartları ile işletmelere zamandan ve ekonomiden kar etmeleri sağlanabilir.

Satın alınan yeni halılarda zamanından önce oluşan tahribatların belirlenmesi, yeni halılarda ki hataların ve defoların tespitinde, tüketici haklarının korunması konusunda eksper çalışanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca restorasyon, konservasyon ve eskitme işlemlerinin belirlenmesinde, makine halısı üreten firmaların dünyada gelişen konsept ve tasarım akımlarının belirlenmesinde eksper çalışanların olması sektörün geleceği açısından önemlidir.

2.6. Halı Ekspertiz İşlemleri ve Uygulama Alanları

El dokumacılığı beceri ve ustalık aşamalarını tamamlayıp, bilim ve sanat düzeyine gelmiş ve güncelliğini yitirmemiştir. Tarihi süreci içinde el dokumaları zaman zaman malzeme değerlerine bakılarak, pahalı malzemeden yapılan dokumlar değerli sayılmıştır. Zaman zaman dokumadaki süsleme yoğunluğuna göre dokuma yüzeyi ne kadar çok süslenmiş ise o oranda değerli sayılmıştır. Bazı dönemler, Gobel'in örneklerinde olduğu gibi resim değerlerine benzediği oranda, son dönemde teknolojinin gelişimi etkisiyle dokusal yüzeyler, teknik mükemmelliklerine göre değerlendirildiler (Uğurlu, 2000: 13).

Halı ekspertiz hizmetlerinin kaliteli uygulanabilirliği ve hizmet sunumu ancak bu alanda nitelikli yetişmiş eksperlerin varlığıyla sağlanabilir. Ekspertiz açılımı bilirkişilik olduğuna göre, ekspertiz işlemi de bilirkişinin gerçekleştirdiği işlemler olarak tanımlanabilir.

Halıcılık eğitimi almış ve uzun yıllar bu sektörde çalışmış bireyler el dokuması bir halının teknik özelliklerini saptayıp analizini yapabilmektedirler. Sektör çalışanlarının ve el halıcılığı eğitimini direk yada dolaylı olarak almış olanların zorlandıkları alan halıların yaş tespitinde bulunma çalışmalarıdır. Halının yaşını tespit etme yöntemlerinde kuşkusuz eğitimin yeri yadsınamaz.

Halıcılık eğitiminde, halı üretiminde kullanılan malzemelerin bilgisi, üretim yöntem ve teknikleri, boyama, desenleme yöntem ve teknikleri, halıcılık teknolojisi, işletme ve pazarlama ile ekspertiz için en önemli konulardan olan tetkik ve analiz yöntemleri konuları üzerinde öğretim programı tasarlanmalıdır. Tetkik ve analiz yöntemlerini uygulayabilmek için öğretim programı içerisinde yer alan derslerin bütününe algılamak gerekir. Belirtilen bütün ana hatlı derslerin yanı sıra sanat tarihi eğitimi öğretim programına dahil edilmelidir.

“Sanat Tarihi eğitimi ile yapıtın niteliklerini daha nesnel olarak değerlendirmek için sadece ortam, koşullar, çağ, sanatçılar gibi etkenleri toplayıp bunların doğruluğunu sınamakla kalınmaz, aynı zamanda sanat yapıtını kendi sınıfında başka yapıtlarla da karşılaştırma gerçekleştirilir”(Panofsky, 1968: 24). Sanat tarihi metodolojisi eğitimi almış halı teknikerleri ve eksperleri, bu metodoloji sayesinde halıların analizlerini, üretim dönemlerini belirlemeyi daha bilimsel yapmayı başarabilir.

Günümüzde eksperlik hizmetleri el halıcılığı alanında yaygın olarak kullanılmaktadır. Makine Halıcılığında çok fazla yaygınlaşmamış olan eksperlik, meta estetiği ve dokuma teknolojilerinin gelişimiyle bu sektörde açığı hissedilen bir problem olarak görülebilir. Bu problem durumunun giderilmesi özellikle gelecekte büyük sorunların oluşmasını engelleyecektir. Bir halının yaşını, kondisyonunu belirlemek kolay görülüyor olsa da uzun yıllara dayanan teknik, sanatsal birikim ve eğitimi gerektirmektedir.

Bir halıyı değerli kılan birçok özelliğin yanı sıra, önemli olan kullanıcının halısıyla kurduğu ilişkidir. Uzun yılların anılarını, birikimlerini halısı üzerindeki yanırlarla, renklerle özdeşleştiren halı tüketicisi için halısının değeri ölçülemez. Halıyı değerli kılan sahibinin ona biçtiği manevi değerdir.

Halının kullanıcısının yanındaki manevi değerinin yanı sıra bir halının antika değerinin veya kullanım kalitesinin değerinin belirlenmesi gerekebilir. Kalite kavramı denince akla ilk gelen halının üzerinde 10 cm²' deki düğüm sıklığıdır. Düğüm sayısı ne kadar fazla ise halının kalitesi o kadar yüksektir. Fakat tek başına düğüm sayısının yüksek olması incelemesi yapılan halının kaliteli olduğunu göstermez. Halının dokunuş öyküsündeki bütün detaylar onun kalitesini belirleyen unsurlardır. Ülkemizde kullanılan düğüm tekniği genelde (Isparta ve Hereke gibi yörelerin bazı el halıları haricinde) çift çözgü ipi (arış) üzerine, ilme ipiyle yapılan düğüm tekniğidir. İlme sıraları, atkı (argaç) ipi ile sıkıştırılır. Atılan atkı sıra sayısı, toprakçalık dokuması, saçak ve kenar örgülerinin uygulanışları yöreden yöreye değişmektedir.

Dokumada kullanılan lif türlerinin kalitesi, büküm özellikleri, uzunlukları, esnekliği halının kalitesini etkiler. El halıcılığında ülkemizde yün, pamuk, ipek başlıca kullanılan halı dokuma lif türleridir. En fazla kullanılan dokuma malzemesi ise yündür. Kaliteli yün parlaklığı, yumuşaklığı, esnekliği ve dolgun görüntü özelliği ile kendini belli eder. Nemi üzerinde kolay absorbe etmeyeceğinden rutubet kokusunu kolay kolay üzerinde tutmaz. Protein kökenli bir elyaf olmasından dolayı yakıldığında saç ve tırnak yanığı kokusunu verir. Düşük kaliteli yünün tutum özelliği serttir. Boyarmaddeler kalitesiz yüne daha zor nüfus edeceğinden mat görüntülü olur.

Pamuk halıların düğümlerini sıkıştırmak için atılan, atkılarında daha çok kullanılmaktadır. Düğüm olarak kullanımına ise Isparta halılarında karşımıza çıkar. Isı tutma, yayma özelliğinin düşük olması, esneklik özelliğinin yüne göre düşük olması

gibi nedenlerden ötürü, geleneksel dokumalarımızda fazla kullanılmadığı düşünülebilir. Selüloz içerdiği için yandığında yanık kağıt kokusuna benzer bir koku algılanır. İpek ise uzunluğu, inceliği ve düğüm sayısının halı üzerindeki yoğunluğuyla hemen anlaşılır.

Halının kalitesini ve değerini arttıran en önemli özelliklerinden biride kullanılan boyarmaddesidir. Boyanın kalitesini algılamak oldukça deneyim gerektirir. Uzun yıllar çok sayıda halıya bakarak algılanarak bu kalite anlaşılabilir. Eğitim- öğretim kurumlarımızda bu deneyimi kazandırmak oldukça güçtür. Ancak staj süresince farklı dokuma merkezlerinde staj yapacak öğrenciler bu birikimi bir ölçüde sağlayabilir.

Kullanılan boyarmadde ve boyama tekniği, yaygının dokuma işlemi bittikten sonraki evrelerinde, fiyatı üzerinde çok etkili olur. Dokuması yeni bitmiş, yıkanmamış, farklı boya ve boyama tekniği ile yapılmış halılar arasındaki farkı görmek, uzman olmayan kişi için çok zordur. Yaygı yıkandıktan sonra bu fark daha kolay anlaşılır. Daha sonra yaygı kullanılmaya başlayınca farklı boyalar ve boyama teknikleri arasındaki fark açılmaya başlar. Ülkemizde üç tip boyarmadde kullanılmaktadır. Bunlar; tabi boyalar, krom boyalar ve anilin boyalardır (İldız, 1991: 6).

Halıcılıkta anilin boya 1860'lı yıllardan sonra kullanılmaya başlanmıştır. Anilin boyalarla boyanmış yünlerin, doğal boyalarla boyanmış yünlere göre dokumada bıraktığı etki daha mattır. Doğal boyarmaddelerle(kök boya) boyanmış yünlerle dokunan halılar daha parlaktır. Eski halıların yünlerinin boyama özelliklerinden dolayı renk kromaları görülür ve dolayısıyla dokumada ablaş oluşur.

Halıların takdir ve değer tespitinde diğer önemli özelliklerde halının desen planı ve üzerinde kullanılan yanlışlarla, renklerdir. Bir halının desen planına bakarak Niğde mi Hereke halısı mı olduğu hakkında fikir edinilebilir. Desen özelliklerinin analizine, renk değerlendirmesi de katılırsa bölge ve teknik saptaması daha kolaylaşacaktır. Bu değerlendirmeleri yapmak için duyu organınızın öğrenme işlemine birebir zaman içerisinde katılımı gerekir. Duyu organlarımızın katıldığı öğrenmenin kalıcılığı iz değişiklikleri oluşturduğunu düşünülürse, farklı yöresel özelliklere sahip halıların renklerini, desenlerini gören sektör çalışanı bir süre sonra yöresel halıları hemen tanıyacaktır. Pamuğun, yünün, ipeğin kokusunu tanıyan biri girdiği ortamdaki halının ipinin kokusundan halının dokuma malzemesini algılayacaktır. Diğer bir duyuyla algılama yöntemi halıyla temas etmekle bireye yerleşir. Yün, pamuk, ipek el halılarına ya da makine halılarına dokunarak tuşe özelliklerinin bıraktığı etkiyi bilir.

2.7. Halı Eksperliği Meta Estetiği İlişkisi

Milletleri tarihi bir varlık olarak oluşturan kültürel değerlerin en önemli elemanlarından biri sanat gelenekleri ve bu geleneklerden doğan estetik kriterleridir. Yüzyıllardan beri devam eden motif, kompozisyon ve estetik kriterler toplumun inançları doğrultusunda şekillenmekte ve çok az değişikliğe uğrayarak devam etmektedir. Türklerin inanç felsefelerine dayalı olarak yaptıkları halı ve kilimlerin süsleme programlarında da bu prensipleri ve estetik kriterleri takip etmek mümkündür (Karamağaralı, 1997: 28).

Sanayileşmeyle birlikte ülkemizde de el halısı üretiminin yanında makine halısı üretimine geçilmiştir. Makine halısı üretiminde zamandan, emekten ve kimyasal elyaf kullanımı sonucu oluşan maliyet düşüklüğü, dünya genelinde talep edilmesine neden olmuştur. Dünyadaki üretim rekabeti halıcılık alanında da gerçekleşmektedir. Uzak doğu ülkelerine kayan halı üretimi, ülkemizi de makro ekonomik ölçütlerde negatif olarak etkilemiştir. Bu rekabette başarılı olabilmek adına birçok strateji geliştirilebilir ve uygulanabilir.

İnsanlık var oluş savaşını vermeye başladığı zamanlardan itibaren, gereksinimlerini karşılamının yollarını aramaya başlamıştır. İhtiyaçtan kaynaklanan bu gereksinimler yüzyıllar boyu artarak devam etmiştir.

İnsan ihtiyaçları hiyerarşisi beş basamaktan oluşmaktadır. Birinci basamakta; temel fizyolojik ihtiyaçlar, ikinci basamakta; güvenlik ihtiyacı, üçüncü basamakta; ait olma ve sosyal ihtiyaçlar, dördüncü basamakta; saygınlık ve statü ihtiyacı, beşinci basamakta ise kendini gerçekleştirme ihtiyacı yer almaktadır. Bir üst basamakta ki ihtiyacın ortaya çıkması ve şiddetini arttırabilmesi için, bir alt basamakta ki ihtiyacın tatmin edilmiş olması gerekmektedir. Dolayısıyla ilk dört basamakta ki ihtiyaçlar tatmin edilmediği sürece kendini gerçekleştirme ihtiyacı ortaya çıkmayacaktır (Hicks, 1979: 366, Kazmier, 1979: 243, Şahin, 1991: 4).

Hasan Bacanlı ise; Abraham Maslov' un insan ihtiyaçları hiyerarşisini yedi temel ihtiyaç olarak sınıflandırdığını belirtmiştir.

Maslov'un ihtiyaçlar hiyerarşisi;

Fizyolojik ihtiyaçlar

Güvenlik

Yakınlık/ sevgi

Saygınlık

Bilme/ tanıma

Estetik ihtiyaçlar

Kendini gerçekleştirme.

Fizyolojik ihtiyaçlar bedenin canlılığını sürdürebilmek için gerekli olan ihtiyaçlardır. Güvenlik ihtiyacı kişinin kendini güvende hissetme ihtiyacıdır. Yakınlık/ sevgi ihtiyacı kişinin hem cins ve karşı cinsiyle yakınlığını ifade eder. Saygınlık ihtiyacı kişinin içinde bulunduğu topluluk içinde bir yeri olduğunu hissetmesi demektir. Bu dört ihtiyaç varkalma ihtiyaçlarıdır. İnsan ayakta ve hayatta kalabilmek için bunlara ihtiyaç duyar. Bu ihtiyaçların yoksunluğu durumunda kişinin davranışları yönlendirilebilir. Beşinci ihtiyaç bilme/ tanıma ihtiyacıdır. İnsanı anlamlı hale getirme ihtiyacıyla bağlantılandırılabilir. Altıncı ihtiyaç estetik ihtiyaçtır. Temel ihtiyaçlardan sonra güzelliğe önem verilmeye başlanır. Son ihtiyaç ise kendini gerçekleştirme ihtiyacıdır. Kişinin doğuştan getirdiği potansiyelleri davranışa dönüştürme ve ortaya koyma ihtiyacıdır(Bacanlı, 2005: 206).

İlk insandan günümüze, birinci basamakta yer alan temel fizyolojik ihtiyaçlar giderilirken, beraberinde bir takım nesnelerin üretilmesini gerekli kılmıştır. Mesela barınma, ısınma ihtiyacını giderme adına primitif olarak halılar, kilimler birer kullanım nesnesi olarak üretilmiştir. Zamanla kullanım özelliğine, ekonomik ve değişim özellikleri de eklenen halı meta halini almıştır.

Türk Dil Kurumu meta sözcüğünü; mal, ticaret malı olarak açıklamıştır. İsmail Tunalı meta' yı; kullanım değerleriyle biçimlendirilen, aynı zamanda ekonomik ve değişim değeri olan nesneler olarak tanımlamıştır. Meta, değiş tokuş değerine paraya dönüşmesi gereken bir varlıktır (Tunalı, 1998: 92).

Estetik sözcüğü, Yunanca Aisthesis (Duygu, duyum), Aisthanesthai (Duymak, algılamak) sözcüklerinden kaynaklanmıştır. İlk defa 1750 yılında Alman filozof Baumgarten estetiği "Duyulardan elde edilen bilgilerle, güzel üzerine düşünme bilimi"

olarak tanımlamıştır. Ancak estetik güzelin karşıtı çirkinle de ilgilenmektedir. Estetik değerler içinde güzelin yanı sıra yüce, trajik, dramatik, hoş, sevimli gibi kavramlarda bulunmaktadır. Estetik, kimi görüşlere göre felsefenin bir dalı, kimi görüşlere göre de bağımsız bir bilim olarak görülmüştür. Günümüzde yaygın olarak kabul edilen, “Estetik Genel Sanat Bilimidir.” tanımıdır (Balcı, 2005: 11-13).

Güzel kavramının farklı açılımları olabileceği gibi kişiden kişiye göre değişen algısal farklılıklar sonucu oluşan, bireysel kabullenişleri de olabilir. Güzelin ne olduğu arayışı Platon’dan başlayarak günümüze kadar sürmüştür. Güzel bir nitelendirme sonucu ortaya çıkar. Bu nitelendirmelerin kaynağını, karşıtlığını, geçerliliğini ve önemini ise estetik bilimi açıklamaya çalışır.

Çağlar belli iktisadi ve toplumsal koşulların belirleyiciliğinde gelişen, belli yaşam biçimleriyle belirgindir. İktisadi ve toplumsal dönüşümler yaşam biçimlerini değiştirir, buna bağlı olarak da değerleri değişkenliğe uğratar. Her çağ, doğruyu ve iyiyi olduğu gibi güzeli de kendi bakış açılarına göre belirler ya da değişikliğe uğratar (Timuçin, 2000: 28).

Günümüzde estetik ve etkileri yaşamımızın her alanında kendini göstermektedir. İnsanın doğasında var olan güzeli arama isteği, evine alacağı bir tabloda ne kadar ön plana çıkıyorsa dekorasyonu tamamlayan halı, kilim, mobilya gibi objelerde de aynı ölçüde önem arz etmektedir. Seçilecek eşyanın, gereksinimi karşıladığı gibi duygulara da hitap etmesi gerekmektedir. Duygulara hitap edebilen estetik obje, hoşlanma etkisi oluşturarak tercihlerimizde belirleyici rol oynayabilir (Yıldız, 2008: 404).

Kapitalist üretim tarzının egemen olduğu toplumların zenginliği, muazzam bir meta birikimi olarak kendini gösterir. Bir şeyin yararlılığı, onu bir kullanım değeri haline gelmesini sağlar. Metaların kullanım değerleri özel bir bilgi alanının, metaların ticari bilgisinin malzemesini oluşturur. Kullanım değerleri, ancak kullanım ya da tüketim ile bir gerçek haline gelir. Bunlar ayrıca toplumsal biçimi ne olursa olsun, her türlü servetin özünü oluştururlar. Metaların kullanım değerlerini kaldırırsak, geriye emek ürünleri olma özellikleri kalır. Emek ürünü, kullanım değerinden soyutlarsak onu kullanım değeri yapan maddi öğelerden ve biçimlerden de soyutlamış oluruz. Üretilen nesne, yararlı bir şey değilse, bir değere sahip olamaz (Marks, 1978: 4).

Bir metanın kullanılma objesi olabilmesi için, görünüşünün estetik bir görünüş değeri taşıması gerekir. Bu estetik görünüş, onun meta olarak satılma olasılığını artırır. Görünüş, satış eylemi için varlıktan daha önemlidir. Görünüşü olmayan bir meta satılamaz. Bir meta yalnız bir gereksinme varlığı değil, aynı zamanda duygusallığa dayanan bir bilgi objesi, bir görünüştür ve bu anlamda da estetik bir objedir. Meta estetiğinin konusu da işte bu objedir. Meta, yalın bir ekonomik eleman değil, aynı zamanda bir estetik fenomendir. Her meta üretimi aynı zamanda onun görünüşünün de üretimidir. Metanın üretiminde ilkin kullanılma değeri ve sonra da kullanılma değerinin görünüşü üretilir. Meta, değiş tokuş değerine, paraya dönüşmesi gereken bir varlıktır. Metanın estetik kullanılma değeri, para amacı için araç olarak kullanılır (Tunalı, 1998: 89-93).

Halının da bir kullanım objesi olabilmesi için değiş tokuş değerinin yanı sıra estetik bir görünüm değerine sahip olması gerekmektedir. Meta estetiği, görünüm değerini meta üzerinde oluşturarak, tüketimi arttırmaktadır. Kapitalizmin etkisiyle, halının kullanım değerinden çok görünüş değeri ön plana çıkabilmektedir.

Sanatın toplumsal amacı dikkate alınırsa bizim geleneksel el sanatlarımız daha geniş kitlelere hitap etmiştir ve etmektedir. Meta estetiği açısından ele alınsa bile, geleneksel el sanatlarımız malzeme, teknik, hasılı objektivasyon açısından son derece başarılıdır (Boydaş, 2002: 83-86).

Genel sanat bilimi olarak tanımladığımız estetiğin, inceleme alanına el sanatları ürünlerinden olan halılarımızı da dahil etmek hata olmayacaktır. Geleneksel el sanatları içerisinde yer alan, el dokuması halılarımızın birebir aynı örnekleri bulunmamaktadır. Ticari kaygılar olmaksızın dokunan halılarda, genç kızlarımız kendi içsel dünyalarını, duygularını ve düşüncelerini yanışlarla, renklerle dokumaya aktarmışlardır. Yanışların simge dilini bilenler, bu dokumalara baktıklarında; dokumanın manevi tabakasına ulaşabilir, dokuyucusunun verdiği mesajları anlayabilir ve metafizik estetik çözümlemesini yapabilirler (Yıldız, 2008: 406).

El dokuması ve makine halısı üretimi değiş tokuş değeri düşünülerek üretiliyor ve ekonomik fayda ön planda tutuluyorsa meta estetiğinin araştırma alanında incelenebilir. Ticari kaygılarla üretilen el ve makine halılarımızda, tüketici beğenileri dikkate alınarak dokuma gerçekleştirilmektedir. Coğrafi özellikler, hedef kitlenin (halı tüketicisi) kültürel özellikleri, estetik kaygıları ve dekorasyon unsurlarındaki

seçicilikleri üretilcek halının desen ve renk özelliklerini etkileyecek unsurlar olarak tasarımı belirleyebilmektedir (Yıldız, 2008: 406).

Halı retiminde dokuma kalitesi oluşturulurken; aynı zamanda üzerinde kullanılan renk, yanış ve desen karakteriyle görünüş değeri de elde edilir. Tüketicisi, halı tercihi yaparken gereksinimine uygun halıyı ararken, duygusal olarak kendini etkileyen, kendi beğeni yargılarına yanıt verebilen estetik görünüşe sahip halıyı tercih edecektir. Mekanın atmosferini ısıtacak, aynı zamanda evin iç mekan tasarımıyla bütünlük sağlayacak, dekorasyonu ile uyumlu görünen halı, diğer halılar arasında seçimini etkileyecektir.

Değişen yaşam standartları, farklı ihtiyaçlarında ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Dokunan halıların kalitelerinin yanı sıra kullanım ve tutum özelliklerinde aranan özellikler her geçen gün artmaktadır. Kullanılan tekstil maddeleri değişim göstermekte, apreleme metotlarıyla istenilen özelliklere sahip halılar üretilmektedir. Makine halısında maliyetin el halısına oranla düşük olması, tasarım trendlerinin ev modasına uygun olması tüketicisi taleplerinin artmasına neden olmuştur. El halısı uzun yıllar kullanılmak üzere kalitesine dikkat edilerek belirli bir kesim tarafından alınırken, makine halısı, tüketicisi çılgınlığını tetikleyecek unsurları üzerinde taşımasından dolayı, daha geniş kitlelere ulaşmaktadır (Yıldız, 2008: 406).

Meta ve estetik konularındaki gelişmeler belli bir toplum yaşantısında meydana gelmektedir. İnsanlar önce bir yaşam tarzı belirlemezler, yaşantı şekilleri tarzları meydana getirir. Buda paranın ön planda olduğu “Kapitalist Düzen”dir. Burada estetiğin amacı, ekonomik değere ulaşmak için bir araçtır (k ve Yılmaz, 2003: 1-6).

Say 21. yüzyılda Türk insanının gelişen teknolojiye ayak uydurması ve ülkesini dünyaya tanıtabilmesi için iki temel kavramı iyi algılaması gerektiğini belirtmektedir.

1. Bilgi

2. Yaratıcılık

Bilgi yardımıyla kendi kültürel değerlerini, toplum ayrıcalığını ortaya koyabilir. Yaratıcılıkla, bugüne değin yapılanların üzerine üretim ve düşünceleri sayesinde saygınlığını arttırabilir(Say, 2002: 196).

Makine ve El Halısı üreticisi ülkeler arasında, ülkemiz önemli bir yere sahiptir. El Halıcılığında doğal boyar maddelerin kullanımının gittikçe azalması, tekstil dokuma malzemelerinin karıştırılması, farklı apreleme metotlarının uygulanıyor olması geleneksel değerlere sahip el halılarımızın değerini azaltan nedenlerdir. Makine halıcılığında ise üretimi gerçekleştiren halıları dokuyan makinelerin ve halının tasarlama sürecinde kullanılan tasarım programlarının hiç biri ülkemizde üretilmemektedir. Üretim yöntemlerindeki farklılıklar düşünülerek, makine ve el halıcılığına yönelik sektörel ihtiyaçlar doğrultusunda eksperler eğitilmelidir.

Halı üretim teknolojisindeki bilgi birikimlerinin kullanılarak, kendi üretim tekniklerimizin oluşturulması bilginin kullanımı ve yaratıcılığa olan etkileri açısından önemlidir. Makine halıcılığı dokuma sektöründeki teknolojik gelişimlere paralel oluşan dokuma yüzeylerinin analizini yapabilecek, desenleme yöntem ve teknikleri hakkında bilgi sahibi, yıllara, ülkelere göre gelişen ve değişen desen trendleri hakkında bilgi sahibi bu sektörde faaliyet gösterecek eksperlerin yetiştirilmesi gerekmektedir.

Günümüz insanın ev modasına uygun tercihlerde bulunma isteği ve ürün kullanım sürelerinin kısalışı, beraberinde her oda için birkaç halıyı almasını tetiklemektedir. Tüketici tarafından çok tercih edilen tasarımlara sahip halılara benzeyenleri üretmek yerine; dokusunda, malzemesinde, formunda ve deseninde değişik yeni tarzlar üretme çabasına gidilmelidir. Bu tercihleri piyasa araştırmalarıyla detaylandırabilen üreticiler, yeni trendler oluşturabilirler. Yeni trendlerin oluşturulmasında kuşkusuz piyasa araştırmalarını ve ürün analizlerini gerçekleştirebilecek eksperlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Küreselleşmenin etkisiyle, ülkelerin el halıları ve makine halılarının üretim teknikleriyle, desenleme tekniklerinde benzerlikler oluşmaya başlamıştır. Bu benzerliklerin oluşmasındaki en önemli etken ise; meta estetiğinin etkili olduğu halıların geniş bir tüketici kitlesi tarafından tercih edilmeleridir. Bu benzerliklere en iyi örnek dünyaca ünlü Hereke halılarımızın, Çin’de de Hereke halısı ismiyle dokunduğu verilebilir. Ülkeler arasında ki bu üretim benzerliklerinin yanı sıra, ülkemizin bazı halı üreticileri işçilik ücretleri düşüklüğü nedeni ile geri kalmış ülkelere el halılarımızı dokutmaktadırlar. Bu halılarda kullanılan tekstil malzemelerinin, boyarmaddelerin ve desen uygulama tekniklerindeki farklılıkları saptamakta halı eksperlerinin görevleri arasındadır.

Meta estetiğinin halı üretimi ve pazarlanmasındaki etkisinin anlaşılması sonucu, bu etkiyi kullanarak ekonomik girdilerini arttıran üreticiler, zaman zaman benzer ya da birebir kopyelerin piyasalara sürülmesiyle haksız rekabetle karşı karşıya kalmaktadırlar. Üreticilerin ve ülkelerin kültürel değerlerini yansıtan bu halıların tescillerinin ve tespitlerinin yasal yükümlülüklerle korunması gerekmektedir. Uluslararası ve ulusal düzeyde oluşturulacak tarafsız halı eksperliği merkezleri sayesinde üreticilerin haklarının korunması sağlanabilir.

2.8. Yüksek Öğretimde Meslek Yüksekokulları ve Eğitim

Eğitim, insanın doğumuyla hatta yeni paradigmalara göre doğumdan önceki dönemden başlayıp, ölüme kadar devam eden bir süreçtir. Davranışçı psikolojiye göre eğitim, kişide öğrenme yaşantıları yoluyla kasıtlı kültürlenmeyle toplum ve birey tarafından istenilen ve kasıtlı davranış değişiklikleri meydana getirme sürecidir (Duman,2008, 8).

Okulda yapılan kasıtlı, planlı ve kontrollü yapılan eğitime formal eğitim, gelişigüzel ve bireyin içinde yaşadığı tüm çevrede yapılan, plansız eğitime ise informal eğitim denir (Duman,2008, 8-9).

Ülkemizde, mesleki eğitimin verildiği meslek yüksekokulları, formal eğitim yoluyla, iş dünyasının beklentileri doğrultusunda, kasıtlı kültürlenmeyle bireyleri hayata hazırlayan eğitim kurumlarındandır.

“Bugün mesleki ve teknik eğitimle ilgili çağdaş kuramlar bu eğitimi birey, meslek ve eğitimden oluşmuş üç boyutlu bir süreç olarak görmekte ve niteliklerini belirlemektedir” (Alkan., Doğan., Sezgin.,1998, 11).

“Mesleki ve teknik eğitim; bireysel ve toplumsal yaşam için zorunlu olan belirli bir mesleğin gerektirdiği bilgi beceri ve pratik uygulama yeteneklerini kazandırarak bireyi zihinsel, duygusal, sosyal, ekonomik ve kişisel yönleriyle dengeli biçimde geliştirme sürecidir” (Alkan- Doğan- Sezgin, 1998: 3).

Mesleki ve teknik eğitimin ayrılmaz bir parçası olan Meslek Yüksekokulları, sektörel ihtiyaçlar doğrultusunda bireylerin yeterli mesleki bilgi birikimi ile uygulamalı beceri ve davranışları kazanmasını sağlamaktadır. Meslek yüksekokullarında eğitim-öğretim yapabilmek için ÖSS sınavında ilgili bölümün puanını almış olmak ya da sınavsız geçiş hakkına sahip olmak gerekmektedir.

Meslek Yüksekokulu, 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 3.maddesinde "Belirli mesleklere yönelik ara insan gücü yetiştirmeyi amaçlayan dört yarıyıllık eğitim-öğretim sürdüren bir yükseköğretim kurumudur" biçiminde tanımlanmıştır.(YÖK, 2004; 9). Ülkemizde ihtiyaç duyulan ara eleman ihtiyacını bu okullar karşılamaktadır. Meslek Yüksekokulu mezunları, mezun oldukları programın teknikeri ünvanını almaya hak kazanırlar.

Tekniker; çalışma alanındaki görev yükümlülüğüyle üst düzey yönetici veya mühendis ile usta ve teknisyen arasında bulunan teknisyenden daha fazla teorik bilgiye, mühendisten daha fazla uygulama becerisine sahip ara teknik elemana denmektedir. (MEB- YÖK, 2002: 6).

Meslek yüksekokulları önceleri program çeşitliliğine özendirilmiştir. Her mesleğin eğitimi ön lisans düzeyine çıkarılmaya çalışılmış ve bu yönde adımlar atılmıştır. Örneğin, otobüs şoförlüğü, kuaförlük, fındık eksperliği vb. programlar bu tür çeşitlemelerden olup, amaç çevrenin ihtiyaçlarının giderilmesidir. Bu amaç doğrultusunda meslek yüksek okullar da açılan program sayısı 275'e ulaşmıştır. Ancak Yüksek Öğretim Kurulu tarafından, meslek yüksek okullarının program çeşitliliği unvan kargaşası yarattığı gerekçesi ile programlardan bazıları birleştirilmiştir (Henden ve Tunç, 2005: 165).

Türk eğitim dokusu içinde mesleki ve teknik eğitimin ilk kademesi, mesleki ve teknik orta öğretim, ikinci kademesi ise meslek yüksekokullarında ön lisans düzeyinde verilen eğitimidir. Bu iki kademenin eğitim programlarının birbirinin devamı ve tamamlayıcısı şeklinde olması gerekir. Ancak bugünkü yapıda MYO programlarının önemli bir bölümü mesleki ve teknik orta öğretim programları ile bütünlük ve devamlılık içinde değildir. Ayrıca bazı programların piyasada çok tutulmasına karşın, bazıları ise iş hayatının gerçeklerinden uzak ve istihdam olanakları sınırlı olan programlardır (YÖK, 2004: 26).

Yüksek Öğretim Yürütme Kurulunun 04.12.2001 tarihli kararı ile başlatılan “Meslekî ve Teknik Orta Öğretim Kurumlarının Program Bütünlüğü ve Devamlılığı Projesi” kapsamında programlar geliştirilmiştir. Yüksek Öğretim Yürütme Kurulunun 19.07.2002 tarih, 2002.27.2090 no’lu kararı ile 75 program geliştirilip ilişkilendirilerek 15 programa indirilmiştir. İlişkilendirme ve birleştirmeler MEB-YÖK tarafından ortaklaşa oluşturulan komisyonlarca yapılmıştır. İlişkilendirme ve birleştirmeler kamuoyunda yeteri kadar tartışılmamış, ilgili meslek yüksek okulları öğretim elemanlarının görüşleri alınmamış veya alındı ise de yeteri kadar dikkate alınmamıştır (Henden ve Tunç, 2005: 165).

2547 sayılı Yükseköğretim kanunun, yükseköğretime giriş madde 45’ in a bendinde; bir mesleğe yönelik programlar uygulayan liselerin mezunları, Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenecek aynı alanda bir yükseköğretim kurumuna girerken, başarı notları ayrıca tespit edilecek bir katsayı ile çarpılmak suretiyle değerlendirilerek giriş sınavı puanlarına eklenir denmektedir. 45. maddeye 29.06.2001 yılında getirilen ek madde ile mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından mezun olan öğrenciler istedikleri takdirde bitirdikleri programın devamı niteliğinde veya buna en yakın programların uygulandığı, öncelikle kendi mesleki teknik eğitim bölgesi içinde yer alan veya bölgesi dışındaki meslek yüksekokullarına sınavsız olarak yerleştirilebilirler. Sınavsız olarak meslek yüksekokullarına devam ederek mezun olan öğrencilerin yüzde onundan az olmamak üzere ayrılacak kontenjanlara göre alanlarındaki lisans programlarına dikey geçiş yapmaları sağlanır (YÖK, 2004).

45. madde f. bendinde ise; mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından herhangi birini bitirip de mesleki ve teknik eğitim bölgeleri kapsamı dışındaki bir yükseköğretim programına girmek isteyen öğrenciler, üniversite sınavına başvurabilirler demektedir (YÖK, 2004).

4702 sayılı yasa gereğince akademik çevre ve kamuoyunda METEB projesi olarak adlandırılan proje kapsamında YÖK’e bağlı üniversitelerin meslek yüksekokullarına meslek liselerinden öğrenci alınmıştır. Girdi olarak ifade edilen meslek lisesi mezun öğrencilerinin sınavla gelen öğrencilere göre daha başarısız olduğu konusunda kuvvetli bir görüş birliği bulunmaktadır. Bu durum; METEB projesinde bir takım sıkıntıların oluşmasına akademik ve farklı eğitim platformlarında sistemle ilgili

sorunlar yaşanmasına neden olmuş ve programın geleceğinin tartışılmasına yol açmıştır (Kızgın, 2005: 124-125).

Meslek Yüksekokulları METEB kapsamındaki programlar ile METEB dışında kalan programlarda da uygulanan sınavsız geçişle yerleştirme sonucu bir çok sorun oluşmuştur.

Tablo 3. Meslek Lisesi Mezunlarının Değişen Sınav Sistemlerine Bağlı Olarak Önlisans ve Lisans Programlarına Yıllara Göre Yerleşme Yüzdeleri

Yıllar	Öğrenci Sayısı	Meslek Liselerinden Önlisans programlarına giren öğrenci (%)	Meslek Liselerinden lisans programlarına giren öğrenci (%)
1998	14083	47,3	52,7
1999	23722	56,6	43,4
2000	21524	61,8	38,2
2001	21933	63,9	36,1
2002	76505	89,5	10,5

(Özpınar, 2006)

MYO müdürleri tarafından, 2008 yılında gerçekleştirilen dördüncü MYO müdürleri toplantısının sonuç bildirgesinde sınavsız geçişin kaldırılmasına değinilmiştir. İş çevreleri ve öğretim elemanlarının da bu uygulamadan rahatsızlığı belirtilmiştir. YÖK Danışma Kurulu Üyesi Prof. Dr. Durmuş Günay; MYO'daki programların bazılarının meslek niteliği taşımadığını ve yeterli özen gösterilmeden açıldığını, bazı programların içeriklerinin, amaçlarının ve teknikler ihtiyacını karşıladıkları sektörün benzer olmasına karşın, medya ve iletişim, radyo ve televizyonculuk, televizyon ve iletişim gibi farklı program adlandırılmalarıyla açılmış olduklarına değinmiştir. 2009 yılında, 4702 sayılı kanunda değişiklik yapılarak sınavsız geçiş uygulamasının kaldırılacağını belirtmiştir (Eğitimci Haber, 2009).

Meslek Yüksekokullarından mezun olan başarılı öğrenciler; 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunun 7. maddesinin (e) bendi ile 4702 sayılı kanunla 45. maddesine

eklenen (e) bendi gereği, bitirdikleri alanın devamı niteliğindeki örgün öğretim ve açık öğretim lisans programlarına sınavla dikey geçiş yapabilmektedirler (YOK, 2004).

2.8.1. Meslek Yüksekokullarının Kuruluşu ve Gelişimi

Ülkemizde mesleki ve teknik eğitimin bugünkü durumuna gelmesi uzun bir süreç gerektirmiştir. Anadolu Selçukluları döneminde “Ahi” teşkilatlanmasının içerisinde yer alan mesleki eğitim, Osmanlı İmparatorluğunda da “Lonca teşkilatları” içerisinde yapılmaktaydı. Kapitülasyonların etkisi ve dünyada ki sanayileşmenin, Osmanlı Devletini etkilemesi sonucu, dönemin özelliklerine uygun mesleki ve teknik anlamda yetişmiş elemanlara ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır.

1839’ dan itibaren Rüştîye adıyla yeni okullar açılmaya başlandı. Tanzimat döneminde rüştîyelerin yaygınlaşması sonrası Orman Mektebi, Telgraf Mektebi, Maden Mektebi gibi meslek okulları da açılmıştır (Binbaşıoğlu, 1995: 36).

1864’te Mithat Paşa Rusçuk’ta ıslahhaneler açtı. Daha sonra bunları İstanbul’dakiler izledi. Bu okullarda okuma ve yazmadan çok teknik ve iş eğitimi ağırlıklı bir öğretim yapılyordu (Binbaşıoğlu, 1995: 36).

Mithat Paşa’ nın kurduğu Islah-ı Sanayi Komisyonu nizamnamesi sonucunda 1882 yılına kadar yeni teknik eğitim kurumları açılmıştır. Meşrutiyet dönemine kadar sanat okullarını ıslahhane komisyonları yönetirlerdi. Bu komisyonlar mahallin ihtiyaçlarını temin maksadıyla kurulmuş sanat şubelerini fabrikalara bazı teknik elemanları yetiştirecek şubeler haline getirdi(Koçer, 1991: 86, 159, 160, 212).

Mesleki ve teknik eğitimin gerekliliği ve sistemli bir yapıya kavuşması için teoride önemli sayılan çalışma Maarif Nazırı Saffet Paşa dönemindedir(1869). Saffet Paşa’nın çıkarmış olduğu Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde(Genel Eğitim Yasası) el hüneri ve sanatının önemi ve bu sanatların artık anadan görme usullerle ilerleyemeyeceği belirtilmiş olmasına rağmen teknik eğitim kurumları açılmamıştır (Koçer, 1991: 195).

Teknik öğretimde önemli bir gelişme “İdadilerin” ticaret, ziraat, sanat ve umumi bilgiler şubesi olarak teşkilatlanmasıdır. İdadilerin amacı kültürlü ziraat, sanat ve ticarete vakıf adam yetiştirmektir. Mezunlarının imtihanla liselere kabul edildiği idadiler,

Cumhuriyete kadar orta öğretimin bir basamağı olarak kalmıştır(Koçer, 1991, 195). 1872 yılında idadiler açılmaya başlayınca, buralara öğretmen yetiştirmek üzere, öğretmen okulunda “Darülmuallimin- i idadi şubesi açılmıştır (Binbaşioğlu, 1995: 42).

1907’de endüstri alayları örgütü kaldırarak 1908’de Zeytinburnu’nda ‘İmalatı Harbiye Nazari Mektebi’ adıyla bir sanat okulu kuruldu. Bu örgüt 1921 yılında kadar devam etti ve okulun adı ‘Askeri Fabrikalar Müdüriyeti Umumiyesi Umumiyesi Usta Mektebi olarak değiştirildi. Bu okul cumhuriyet dönemine kadar askeri fabrikalara usta ve kalifiye işçi yetiştirmeye devam etti (Ertürk, 1984: 43).

1913 yılında çıkarılan özel idareler kanunu ile sanat okulları ıslahhane komisyonlarından alınıp vilayetlere bağlandılar. Her vilayetin ayrı bir programı uygulaması, bütün memleketin mesleki öğretim ihtiyacını karşılayacak bir birliğin kurulamamasına sebep oldu (Koçer, 1991: 212).

Türkiye’de tekniker yetiştirmek üzere 1911 yılında açılan ilk kurum “Kondüktör Mektebi”dir. 22 Ağustos 1911’ de öğretime başlayan okulun amacı mühendishanelere yardımcı unsurlar yetiştirmektir. Okula en az beş yıllık idadi mezunları alınırdı (Resmî Gazete, 1973: No 1739., Koçer, 1991: 214).

Kondüktör Mektebi’nin adı 1922 yılında “Nafia Fen Mektebi”, 1937 yılında tekniker yüksekokuluna dönüştürülmüştür. Tekniker yüksekokulları 1973 yılında tamamen kapatılmışlardır. 1973 yılında eğitim-öğretimin yeniden yapılandırılması sürecinde yüksek öğretimde ön lisans kademesi getirilmiş ve ara insan gücü yetiştirmek üzere meslek yüksek okulları oluşturulmuştur (Resmî Gazete, 1973: No 1739).

1981’de çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile ülkemizdeki tüm yükseköğretim kurumları Yükseköğretim Kurulu (YÖK) çatısı altında toplanmış, akademiler üniversitelere, eğitim enstitüleri eğitim fakültelerine dönüştürülmüş ve konservatuarlar ile meslek yüksekokulları üniversitelere bağlanmıştır.

Kuruluş şekillerine göre ülkemizde üç çeşit meslek yüksekokulu bulunmaktadır. Bunlar devlet üniversiteleri tarafından kurulmuş olan MYO’ları, vakıf üniversiteleri tarafından kurulmuş MYO’ları ve üniversite kurma şartına bağlı olmaksızın 4702 Sayılı Kanun hükümlerine göre vakıflar tarafından kurulan MYO’ larıdır. Ayrıca 2001 yılında 4652 sayılı Polis Yükseköğretim Kanunu ile Polis Akademilerine bağlı, iki yıllık ön lisans düzeyinde eğitim öğretim veren Polis Meslek Yüksekokulları da bulunmaktadır.

4702 sayılı kanunun 29.06.2001 tarihiyle getirilen ek madde: 2 ile, Vakıflar; kazanç amacına yönelik olmamak şartıyla ve mali ve idari hususlar dışında, akademik çalışmalar, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden bu Kanunda gösterilen esas ve usullere uymak kaydıyla, yükseköğretim kurumları veya bunlara bağlı birimlerden birini veya birden fazlasını ya da bir üniversite veya ileri teknoloji enstitüsüne bağlı olmaksızın, ekonominin ihtiyaç duyduğu alanlarda yüksek nitelikli işgücü yetiştirmek amacıyla, bu kanunun hükümleri çerçevesinde kalmak şartıyla meslek yüksekokulu kurabilir. Kurulacak meslek yüksekokullarına, mesleki ve teknik eğitim bölgesinde gereksinim duyulması esastır (YOK, 2002).

Türkiye’de 2007– 2008 eğitim-öğretim yılı itibariyle 85’i devlet ve 31’i vakıf olmak üzere toplam 116 üniversitede eğitim-öğretim sürdürülmektedir. Araştırma devam ederken 9’ u devlet, 2’ si vakıf üniversitesi olmak üzere 11 yeni üniversitenin kurulmasına ilişkin kanun tasarısı TBMM genel kurulunca kabul edildi. Kanunun Meclis Genel Kurulunca kabul edilmesinden sonra toplam üniversite sayısı 127 yükselmiştir.

2.8.2. Meslek Yüksekokullarında Program Geliştirme ve Değerlendirme

Eğitim bir iletişim süreci olup, bu süreçte bireylerde istendik davranışların elde edilmesi amaçlanır.

Varış eğitimi, bireyin içinde yaşadığı toplumda davranış biçimleri edindiği süreçler toplamı olarak tanımlamaktadır. Eğitimin insanoğlu için örgün ya da yaygın anlamda, yaşam boyu sürdüğü ve her deneyimin insanda tepki yarattığı için kapsamlı olduğunu belirtmektedir (Varış, 1998: 11). Dewey eğitimi, yaşantıların yeniden örgütlenmesi ya da önceki yaşantılara dayalı olarak bireyde değişiklik yaptığı için daha sonra edinilecek yaşantıları etkileyeceğini belirtmiş ve edinilen deneyimlerin yeniden yapılanması olarak tanımlamıştır (Duman, 2008: 8).

Semerciye göre; Eğitim yoluyla üç türlü davranış değişikliği oluşturulabilir.

- Bireye yeni bir davranış kazandırılabilir.
- Var olan davranış değiştirilebilir,

- Var olan davranış geliştirilebilir (Semerci, 1998: 1).

Başaran, çevredeki uyaranların etkisiyle, insan davranışları değiştirilirken bazı koşullarında yerine getirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu koşullar;

- Davranışı değiştirilecek kişinin, istenilen davranışı yapabilecek gelişim düzeyine ulaşmış olması gerekmektedir.
- Davranışın oluşabilmesi için kişinin içinde bulunduğu ortam davranış değişikliğine uygun olmalıdır.
- Eğitilen birey, değiştirilecek ya da yeniden kazandırılacak davranışı uygulamaya istekli olmalıdır.
- Yeni davranış modeli için gereken bilgi, beceri ve tutum eğitilince yeterli düzeyde öğrenilmiş olmalıdır (Başaran, 1984: 18).

Program kavramı ise, sözcük anlamıyla, yapılacak işin bölümlerini ve her bölümün zamanını gösteren maddelerin tümü olarak ifade edilmektedir (Çubukçu, 2008: 140). Program, öğrenme aktivitelerinin ve deneyimlerinin bir bileşkesi olup, okulun ya da öğrencinin izleyeceği yolu göstermektedir (METARGEM, 2003: 16).

Türkiye'deki MYO' larda 260 ayrı programda eğitim verilmektedir. Öğrenciler tarafından en çok tercih ilk beş program; Muhasebe, Bilgisayar, İşletme, Elektrik ve Makine programlarıdır. MYO' larının sayıca %10'u illerde, %83'ü ilçelerde, %7'si beldelerdedir. Öğrenci sayısı bakımından illerdeki oran %58, ilçelerdeki, %39, beldelerdeki ise %3'dür. 486 MYO' nun yalnız %21'i MEB okulları ile ilişkili, kalanı tamamen üniversite bünyesinde (Anonim, 2007: 5).

4702 sayılı kanun uyarınca mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarından meslek yüksekokullarına sınavsız olarak öğrenci alınacağından bu geçişin program açısından tutarlılığını ve devamlılığını sağlayabilmek ve ileride modüler sisteme geçiş imkanı verecek ve aynı zamanda istihdam kesiminin ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde meslek yüksekokulları eğitim programlarını geliştirmek amacıyla “MEB-YÖK Meslek Yüksekokulları Program Geliştirme Projesi” adı ile 10 Aralık 2001 tarihinde bir proje başlatılmış, 30 Mayıs 2002 tarihinde tamamlanmıştır (YÖK, 2004).

Meslek Yüksekokulları Program Geliştirme Projesi kapsamında 2000-2001 eğitim öğretim yılında 298 farklı eğitim programında ki öğrencilerin yaklaşık % 70' ni kapsayan 15 program seçilmiştir (Ek. 2). Bu programlar; Bilgisayar Programcılığı, Endüstriyel Elektronik, Elektronik Haberleşme, Elektrik, Kontrol Sistemleri Teknolojisi, Makine, İklimlendirme- Soğutma, İnşaat, Otomotiv, Tekstil, İşletmecilik, Bilgisayarlı Muhasebe ve Vergi Uygulama, Turizm- Otelcilik, Büro Yönetimi ve Sekreterlik, Pazarlama programlarıdır. Program Geliştirme Projesi kapsamına; Kuaförlük, Çocuk Gelişimi ve Cilt Bakımı ve Güzellik programları alınmış ve program geliştirilme çalışmaları sonuçlandırılmıştır (YÖK).

Yüksek Öğretim Kurumlarının bünyesinde toplam 16 tane Halıcılık, Halı- Kilim ve Halıcılık ve Desinatörlüğü Programı bulunmaktadır. Bu programlar Meslek Yüksekokulları Program Geliştirme Projesinde yer alamamışlardır. Proje kapsamına alınan programlara göre, halıcılıkla ilgili programların ülke genelinde az sayıda olmasına paralel öğrenci sayısının da daha az olması ortak program geliştirme çalışmaları kapsamına daha sonra alınacağını düşündürmektedir.

4702 sayılı kanun uyarınca mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarından meslek yüksekokullarına sınavsız olarak öğrenci alınması ile birlikte Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgelerinin oluşturulması da meslek yüksekokullarında öğrenim gören öğrenci profilini değiştirmiştir. Sürekli aynı bölgeden öğrenci alımı farklı bölgelerden gelen öğrencilerin azalmasına neden olmuştur. Bu durum öğrenciler arası sosyal etkileşimini azaltmaktadır. Halıcılık, halı_kilim ve halıcılık desinatörlüğü programlarına da sınavsız geçişle öğrenci alınmaktadır. Orta öğretim kurumlarının el sanatları bölümlerinden halıcılık programlarına kayıt oranının daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. El Halıcılığı ile ilgili derslere yatkın olan öğrenciler özellikle makine halıcılığı ile ilgili derslerde sorunlar yaşamaktadırlar. Bu öğrenciler sayısal dersleri ortaöğretimde almadıkları için dersleri algılamada ve derslere uyumda sorunlar yaşamaktadırlar.

2.8.2.1. Eğitim Programı

Eğitim programı, öğrencilerin yaşantılarını düzenleme anlamında kullanılmakta ve bu anlamda okul içi ve dışı her türlü etkinlikleri içine almaktadır. Oliva eğitim programını; tanımları konular listesi; ders içeriği; derslerin sıralanması; okul içinde ve

dışında öğretilen her şey; okuldaki eğitimciler tarafından koordine edilen, öğrencilere sağlanan her türlü öğrenme yaşantıları; yazılı dokümanlar, materyaller; okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler; öğrencilerden istenilen amaçlara ulaşmalarını sağlayan, stratejiler içeren yazılı doküman veya etkinlikler planıdır şeklinde sıralamıştır (Çubukçu, 2008: 142).

Ülkelerin eğitim sistemlerinin temelini eğitim programları oluşturur. Çünkü nasıl bir insan yetiştirileceği sorusunun cevabı eğitim programlarında ifadesini bulur. (Yüksel, 2003: 19).

Variş eğitim programının bir eğitim kurumunun, çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetleri kapsamakta olduğunu, öğretim, ders dışı kol faaliyetleri, özel günlerin kutlanması, geziler, kısa kurslar, rehberlik, sağlık vb. hizmetlerin bu çerçeveye içine girdiğini belirtmektedir (Variş, 1996: 17).

Küçükahmet’ de eğitim programını, bir eğitim kurumunda çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağlanan milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetleri kapsar demektedir. Daha açık ifadeyle, eğitim programını, öğretim- öğrenme süreçlerini kapsayan öğretim programı ve öğretim programı dışındaki faaliyetlerin programlarının tümü olarak tanımlar (Küçükahmet, 2006: 8-9).

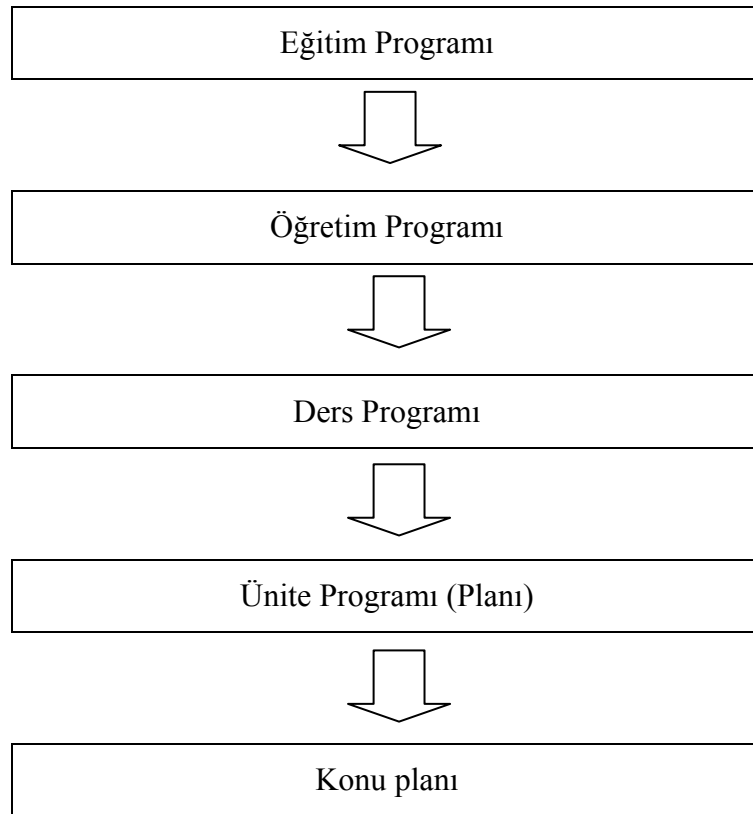
“Demirel’in tanımlamasına göre de eğitim programı; öğrenene, okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneğidir” (Demirel, 2008: 4). Literatürlerde sıklıkla geçen belli başlı eğitim programları şunlardır;

- Derslere göre düzenlenen eğitim programı,
- Çekirdek eğitim programı.
- Didaktik eğitim programı.
- Entegre eğitim programı.
- Problem merkezli eğitim programı.
- Gizli eğitim programı.
- Sarmal eğitim programı.

- Aktiviteye dayalı eğitim programı (Küçükahmet, 2006: 10).

Profesyonel anlamda eğitimin planlı, organize olması gerekliliği eğitimin her aşamasının programa bağlanmasını zorunlu kılmaktadır. Eğitim programı içinde ağırlık taşıyan kesim ise öğretim programıdır (Küçükahmet, 2006: 8- 9).

Tablo. 4. Programların Aşamalı (Hiyerarşik) Sınıflaması;

(Çubukçu, 2008: 141)

2.8.2.2. Öğretim Programı

“Öğretim programı; okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir”(Demirel, 2008; 6).

“Öğretim Programı, eğitim programının içinde yer alır ve öğrenme öğretme süreçleriyle ilgili tüm etkinlikleri kapsar” (Çubukçu, 2008: 142).

Eğitim programı içinde ağırlık taşıyan öğretim programı, genellikle belli bilgi kategorilerinden oluşan ve bir kısım okullarda beceriye ve uygulamaya ağırlık tanıyan, bilgi ve becerinin eğitim programının amaçları doğrultusunda ve planlı bir biçimde kazandırılmasına dönük bir programdır. (Varış, 1996: 14).

Öğretim programları öğretim ve öğrenme süreçleriyle ilgili bütün faaliyetleri kapsamaktadır. Eğitim programları öğretim programları ile ders programlarının bütününe kapsarken, öğretim programları da ders programlarını kapsamaktadır.

Eğitim programı, belirlenen hedefler doğrultusunda planlanan tüm eğitim etkinliklerini kapsamaktadır. Öğretim programı ise bir eğitim basamağında çeşitli sınıf ve derslerde ele alınacak konularla ilgili tüm öğretim etkinliklerini kapsamaktadır. Saylor, Alexander ve Lewis öğretim programını bir plan olarak, öğretimi de bu planın uygulama aşaması olarak tanımlar (Demirel, 2008: 6).

Ayrıca eğitim programları tasarımda yer alan diğer program da örtük programdır. Öğrencilerin öğrenme yaşantıları sürecinde yazılı olarak ortaya konulmayan, fakat kazanmaları istenilen veya beklenen bilgiler, tutumlar, davranışlar ve düşüncelerdir. Toplumsal değerlerin yeni nesillere kazandırılmasında örtük programlar önemli bir işleve sahiptir. Örtük programları bireylerin değişik gereksinimleri ve yaratıcı yönleri ortaya çıkaracak şekilde tasarımıyarak, öğrencilerin ders dışı konulardan bilgi sahibi olmaları ve kendilerini geliştirmeleri sağlanabilir (Çubukçu, 2008: 143).

2.8.2.3. Program Geliştirme

“Program geliştirme, bilimsel dayanakları olan ve teknik süreçlerden yararlanan, kapsamlı ve sürekli bir araştırma çabasıdır” (Çubukçu, 2008: 143). “Program geliştirme çalışması, programın kapsadığı amaçların sağlıklı ve etkin bir şekilde saptanması ve gerçekleştirilmesi için yararlanılan esasları, prensipleri ve faaliyetleri operasyonel anlamda ele alan bir çalışmadır” (Semerci, 1998: 2).

Mesleki ve teknik eğitimde program geliştirme sürekli bir faaliyet olarak ele alınmalıdır. Eğitim programını bir kere yapmak ve yıllarca hiç değiştirmeden uygulamak, günümüzdeki teknolojik gelişmeler göz önüne alındığında, mümkün değildir. Hazırlanan bir programın hiçbir zaman kusursuz olmayacağı ve her zaman daha iyi bir programın geliştirilebileceği düşüncesi program çalışmalarına rehberlik etmelidir (Anonim, 1990: 121).

Program geliştirme en genel anlam ile eğitim programlarının tasarlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda yeniden düzenlenmesi sürecidir (Semerci, 1998: 2).

Program tasarımları, bir eğitim programını oluşturan temel öğelerden oluşmakta ve bu öğeler arasındaki ilişkiler açısından farklılıkları ortaya koymakla, farklı tasarımlar ortaya çıkmaktadır. Bir programın temel öğeleri amaç, içerik, öğrenme- öğretme yaşantıları ve değerlendirmedir (Çubukçu, 2008: 143)

Eğitim programı tasarımı hazırlamak için program geliştirme uzmanlarının önce bir strateji belirlemeleri gerekir. Eğitim de programların geliştirilmesinde değişik stratejiler kullanılmaktadır. Bu stratejilere göre program geliştirme faaliyetleri, programla ilgili karar alma yetkisine sahip olan kişiler ve kararların dayandığı veri kaynakları da değişiklik gösterir (Erden, 1995: 4).

Aydın etkili bir eğitim programını:

- Varılmak istenen hedefleri,
- Hedeflere ulaşmak için gerekli faaliyetleri ve fiziki çevreyi,
- Hedeflere ne oranda ulaşıldığını belirtecek ölçüt ve ölçme araçlarını kapsamı gerektiğini belirtmektedir (Aydın, 2008: 4).

Mesleki Teknik eğitimde program geliştirme; işin tanımı, iş analizi, iş analizlerinin kontrolü, öğretim envanterinin düzenlenmesi hedeflerin tespiti, değerlendirmenin planlanması, öğretimin düzenlenmesi, programın denenmesi, sistemin değerlendirmesi süreçlerini kapsamaktadır (Alkan., Doğan., Sezgin, 1998: 145).

Mesleki ve Teknik eğitimde program geliştirme sürecine başlarken toplumsal ihtiyaçlarla, sektörel ihtiyaçların belirlenmesi yapıp, belirlenen ihtiyaçlar doğrultusunda program geliştirme çalışmaları yapılmalıdır. Halıcılık sektörünün beklentisi doğrultusunda, tekniker ihtiyacı ve teknikerlerin görev ve iş analizlerinin yapılabilmesi için bu alanda program geliştirme çalışmaları yapılmalıdır (Mesleki ve Teknik Eğitimde program geliştirme süreci Ek. 16. 'da verilmiştir)

Program geliştirme teorilerini çeşitli şekillerde sınıflandırmak mümkündür. Bu açıdan dört grupta toplanabilir:

- 1- Mevcut sistemi sürdürme yönünde (System- Oriented A Priorists).
- 2- Mevcut sistemi geliştirme yönünde (System- Supporting Explorers).
- 3- Mevcut sisteme karşıt yönde (System- Opposing A Priorists).
- 4- Sisteme kayıtsız teoriler (System- Indifferent Explorers).

(Ergün, 2009: 5-6).

Eğitim bilimlerinde araştırma yapan bilim insanları, bir takım program geliştirme modellerini oluşturmuşlardır. Program geliştirme modellerinden bazıları; Taba modeli, Oliva Modeli, Tyler Modeli, Taba- Tyler Modeli ve Demirel modeli'dir.

Eğitimde bir program modeli üzerinde Türkiye'de bulunan program geliştirme uzmanlarının görüşlerini belirtmek amacıyla yapılan araştırma sonucunda (Özgen ve Gönentürk, 1988) uzmanların tamamına yakını, bir programın temel öğelerinin amaçlar (hedefler), muhteva (içerik), öğretme- öğrenme süreçleri ve değerlendirme olduğu görüşünde birleşildiğini belirtmişlerdir (Demirel, 2008: 58).

Program geliştirme modellerinin her birinin kendi içinde bir takım değişiklikler olduğu bilinmekle birlikte, bir genelleme yapılacak olursa program tasarımları ve geliştirme çalışmalarının hazırlanmasında benzer çalışmalar yapılır.

Büyükkaragöz program geliştirme modellerinde yer alan, program geliştirmenin hazırlanmasında yapılan çalışmaları, bir genelleme yaparak belirtmiştir. Bu çalışmalar;

- Program geliştirme komisyonlarını oluşturma
- İhtiyaçları belirleyecek düzeyde analiz gerçekleştirme
- Hedefleri belirleme
- Hedef davranışları oluşturma
- Öğretme- öğrenme süreçlerini belirleme
- Değerlendirme ölçütlerini belirleme (Büyükkaragöz, 1997: 61).

2.8.2.4. Program Değerlendirme

Program değerlendirme, programın etkililiği hakkında karar verme sürecidir. Program değerlendirme de değerlendirme sonuçları program geliştirme uzmanlarına programa devam, gözden geçirme ya da yeni bir aşamaya geçme konusunda bilgi vermektedir. Bunun yanı sıra karar vermede, sonuç çıkarma da ve programla ilgili kararları bilgiye dayandırma da program geliştirme uzmanına bilgi verir (Özcan, 1999: 167).

Program değerlendirme, programın işleyişi hakkında sürekli bilgi toplama ve yorumlama sürecidir. Program değerlendirme program geliştirmenin ayrılmaz ve tamamlayıcı bir parçasıdır. Program geliştirme çalışmaları program değerlendirme sonuçlarına dayalı olarak yapılır ve böylece programlarda düzenlemeler yapmak, eksiklikleri tamamlamak kolaylaşır (Semerci, 1998: 149).

Değerlendirme, bir gözlem veya ölçme sonuçlarını ölçüte vurarak yargıya varma işlemidir. Değerlendirme işleminde, ölçme, ölçüt ve yargı gibi üç önemli ögesi bulunan değerlendirme önceleri sadece öğrenci başarısının değerlendirilmesi olarak algılanmıştır. Ancak zamanla bu yetersiz bulunarak kapsamı genişletilmiştir. (Semerci, 1998: 13).

Semerci, Stufflebeam'a(1973) göre program değerlendirmenin, alternatif kararlar ortaya koymak için yararlı bilgiler sağlama, toplama ve tanımlama süreci olarak tanımladığını, Külahçı'nın da (1995) program değerlendirmeyi çeşitli ölçme araç ve yöntemleri kullanarak bir eğitim öğretim programının her aşaması hakkında bilgi toplama, bunları uygun ölçütlerle karşılaştırıp yorumlayarak programın etkililiği hakkında karar verme süreci olarak tanımladığını belirtmektedir (Semerci, 1998: 14).

Örgün ve Yaygın eğitim kurumlarının temel işlevi, hedef kitlelerine eğitim programlarında öngörülen davranış özelliklerini, uygun eğitim durumları yoluyla kazandırmaktır. Eğitim kurumlarının bu işlevlerini yerine getirebilme durumları, ancak uyguladıkları eğitim programlarının tüm boyutlarıyla ve tüm paydaşlarının katılımıyla değerlendirilmesi sonucunda belirlenebilir. Bu açıdan program değerlendirme, tasarlanan ve uygulanan bir eğitim programının etkinliği hakkındaki bilgilerin toplandığı, bu bilgilerin analiz edilip yorumlandığı ve sonuçta programın sürdürülmesi, geliştirilmesi ya da sonlandırılması kararının alındığı bir süreçtir (Sağlam ve Yüksel., 2007: 1).

Program değerlendirme de değerlendirme sonuçları program geliştirme uzmanlarına programa devam, gözden geçirme ya da yeni bir aşamaya geçme konusunda bilgi vermektedir. Bunun yanı sıra karar vermede, sonuç çıkarma da ve programla ilgili kararları bilgiye dayandırma da program geliştirme uzmanına yetki verir (Demirel, 1999: 167).

Program değerlendirme temelde öğretimin değerlendirilmesini içermektedir. Bir eğitim programının başarılı olabilmesi için tüm öğrencilerin programda amaçlanan hedeflere ulaşması gerekir, ancak bu her zaman gerçekleşmeyebilir. Bu nedenle, programın uygulanması sonucunda yetersiz kalan ya da ters işleyen öğelerin olup olmadığı; varsa aksaklıkların programın hangi öğelerinden kaynaklandığını belirlemek ve gerekli düzeltmeleri yapmak amacıyla programın değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda değerlendirmenin, eğitim programının etkililiği hakkında;

1. Veri toplama

2. Verileri ölçütlerle karşılaştırıp yorumlama

3. Etkililik hakkında karar verme sürecidir (Erden, 1995: 10).

Değerlendirmenin öğretim başlamadan önce planlanması, program tasarımcısına test geliştirme için gerekli yeterli zamanı sağlar. İyi bir test geliştirme, dikkatli planlamayı gerektirir. Program tasarımı ve uygulaması hakkında uygun ölçme araçları kullanılarak toplanan bilgilere dayalı olarak verilecek kararların isabet derecesi yüksek olur (Sezgin, 1995: 4).

Bir program uygulamaya konulmadan önce tasarlanan etkinliklerin bir planı olma özelliğini taşır. Plan olduğu için denensel niteliğe sahiptir. Tasarının vereceği sonuç önceki bilgilere dayanarak hüküm verilebilirse de, kesin yargıya ancak, tasarı uygulamaya konulup öğrencilerdeki etkileri ortaya çıkarıldıktan sonra varılabilir (Ulusoy, 1995: 113).

Eğitim de niteliğin geliştirilmesi, eğitim kurumlarının en önemli uğraşlarından biri olmuştur. Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında tüm eğitim faaliyetleri önceden hazırlanan bir program çerçevesinde yürütülür. Kurumda bireye hangi davranışların kazandırılacağı eğitim programlarında yer alır. Bu nedenle eğitimin niteliği büyük ölçüde uygulanan programa bağlıdır. Uygulanan programların aksaklık ve eksiklikleri giderildikçe, toplumdaki ve bilim insanlarındaki değişmelere göre yeniden düzenlendikçe eğitimin niteliğinin artması beklenir (Erden, 1995: 2).

2.8.2.5. Program Değerlendirme Türleri

Program değerlendirme; program hakkında bir fikir edinebilmek için, bilginin tanımlanması ve kullanılması olduğu ve ayrıca programların yürürlükte bulunduğu sürece devam edeceği düşünüldüğünde, program geliştirme çalışmalarının her aşamasında değerlendirmeye ihtiyaç duyulur. Bir program geliştirme sürecindeki aşamalara bağlı olarak çeşitli değerlendirme türleri bulunmaktadır (Semerci, 1998: 14).

Mesleki eğitimde programlar geliştirilirken ve uygulanan programlar değerlendirilirken belli ilkelere uyulmalıdır. Bu ilkeler program geliştirmede ve uygulanan programları değerlendirmede çalışmalara yön veren birer ölçüt olarak düşünülmelidir. Bu ilkeler;

- Mesleki eğitim tüm eğitim sisteminin bir parçasıdır.
- Mesleki eğitim programları araştırmalara dayalı olarak geliştirilir.

- Mesleki eğitim programları iş hayatındaki ihtiyaçlar esas alınarak geliştirilir.
- Gerçek üretim koşullarında çalışma, mesleki eğitim için en iyi ortamdır.
- Mesleki eğitimde standartlar, iş hayatında geçerli olan standartları karşılamalıdır.
- Mesleki eğitim programları kısa, yoğun ve normal dönemleri kapsayacak şekilde düzenlenmelidir.
- Mesleki eğitim programları yerel ihtiyaçları karşılayacak şekilde esnek olarak hazırlanmalı ve planlanmalıdır.
- Mesleki eğitim programları iş kazalarını önleyici ve insan yaşamını koruyucu bilgi ve davranışları kapsamalıdır.
- Mesleki eğitim programları eğitime geniş bir tabanla başlayacak biçimde hazırlanmalıdır (Anonim, 1990: 122-123).

2.8.2.5.1. Tanılayıcı Değerlendirme (Diagnostic Evaluation)

“Öğrencilerin programa başlamadan ön koşul niteliğindeki bilişsel davranış, duyuşsal özellik ve devinişsel becerilerini tanımlamak için yapılan değerlendirmelerdir”(Demirel, 1999: 167).

“Programın hazırlanması aşamasında olası durumların, ilişkilerin ve koşulların göz önüne alınmasıyla masa başında yapılan, subjektif bir ön değerlendirme şeklidir. Genellikle kişilerin görüşlerine dayanır” (Semerci, 1998: 16).

Temel amaç öğrencinin değişik yönlerdeki gelişimini ayrıntılı biçimde ortaya koyarak böyle bir gelişim örüntüsü ile onun, duruma göre hangi dallarda, hangi derslerde ya da bir dersin hangi yaklaşımla işlenişinde daha verimli bir öğrenme sağlayacağına karar vermektir. Okulları, programların ve hatta derslerin başlangıcında yapılacak olan bu tür değerlendirmelerle öğrenciler kendi kendileri ve toplum için en iyi sayılabilecek birer gelişme sağlayacakları etkinliklere yönlendirilebilmektedir (Özçelik, 1998: 224).

Taslak program denemeye konulmadan önce, hedeflerin tutarlılığı, araç ve yöntemlerin öğrenci seviyelerine uygunluğu v.b. birçok soruya uzman kanısına başvurarak cevap bulma yöntemiyle yapılır. Böylece taslağın uygulamaya konulmadan önce mümkün olan mükemmelliğe ulaştırılabilmesi sağlanır (Ulusoy, 1995: 114).

Hedeflerin özellikle davranışların ön şart ilişkisini sağlayıp sağlamadıkları yada tutarlı olup olmadıklarının değerlendirilmesi gerekir. Diğer taraftan hedeflerin öğrenciler tarafından ulaşılamayacak düzeyde olması, o programın içerik ve eğitim durumları nasıl düzenlenirse düzenlensin, öğrencilerin davranışları kazanamaması ile sonuçlanır. Bu nedenle hedeflerin öğrenci düzeyine uygunluğu ya da ulaşılır olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir (Atılğan, 2009: 354).

2.8.2.5.2. Biçimlendirici Değerlendirme (Formative Evaluation)

Bu değerlendirme türü ilk defa Scriven tarafından program değerlendirme de kullanılmıştır. Scriven'e göre yeni bir programın denenmesi süresince sistemli bilgiler toplamak, bu bilgileri değerlendirilmek, programı ve ilgili materyalleri düzenlemek için kullanılır (Semerci, 1998:16).

“Öğrencilerin bir programa girdikten sonra sürekli değerlendirilmeleri önemli görülmektedir. Bu süreç içinde öğrencilerin öğrenme güçlüklerini ortaya çıkarmak ve gerekli düzeltmeleri yapmak için yapılan değerlendirmedir” (Demirel, 1999: 169).

Biçimlendirici değerlendirme uygulanmakta olan programın süreç içerisinde düzeltilip geliştirilmesine imkan verdiğinden program geliştirmenin bir parçasıdır ve ürünün geliştirilmesinde sürekli dönüt sağlayan bir değerlendirmedir. Öğretimin değerlendirilmesi ile hizmet edebilecek amaçlardan biri uygulanan öğretim programının sağlamlık işe yarama, ikincisi de sağlanan öğretim hizmetinin etkilik ve yeterlik derecelerinin ortaya konmasıdır (Semerci, 1998: 16).

Brown ve Evans'a (1990) göre, biçimlendirici değerlendirmenin en önemli üstünlüklerinden biri, sorunların anında teşhisi ve gecikmeden önlem alınmasıdır. Buna karşın, kapsama çok geniş yer verilmesi pratikte bazı sorunlar ortaya çıkarabilmektedir. Ancak ilk olarak planlamanın çok iyi yapılması ve bunun hazırlık aşamasında ele alınması gerekir (Semerci, 1998: 20).

2.8.2.5.3. Düzey Belirleyici Değerlendirme (Summative Evaluation)

“Deneme öğretimi sonunda yapılan, daha önceki değerlendirmeleri de kapsayan bir değerlendirmedir” (Ulusoy, 1995: 115).

“Program sonunda öğrencilerin kazanılmış davranış, özellik ve becerilerini ölçmeye yarayan değerlendirme türüdür. Düzey belirleyici değerlendirme ile eğitim programının yeterli olup olmadığı hakkında bir yargıya varılması olası görülmektedir” (Demirel, 1999: 170).

Bu değerlendirme türü uygulama sonunda yani ünite, yıl ya da dönem sonunda yapılır. Başka bir deyişle ürün değerlendirilir. Ertürk bu değerlendirmeyi “durum muhasebesine dönük değerlendirme” olarak belirtmiştir. Ona göre, öğrencinin yetiştirme seviyesi ve programın yetiştirme gücü hakkında bir yargıya varılacak verilerin elde edilmesi ve kullanılması söz konusudur (Semerci, 1998: 20).

“Biçimlendirici değerlendirme, program geliştirme ve karar verme için bilgi sağlar. Düzey belirleyici değerlendirme ise, bir sonuç değerlendirmesi olup en azından “ne kadar öğrenilmiştir.” Sorusuna cevap bulma sorumluluğundan dolayı yapılır” (Semerci, 1998: 21).

Belli koşullar altında davranışların eğitim etkinlikleri sonunda öğrenciler tarafından yeterince kazanılmış olması, eğitim durumlarının ya da öğretimin iyi planlanmış ve uygulanmış olmasının bir göstergesidir. Öğrencilerin davranışları yeteri kadar kazanamamış olmaları, o davranışın kazanılmasına ilişkin öğretimin aksaklığını gösterir (Atılgan, 2009: 355).

“Bu değerlendirme türünün dezavantajı sadece sonuçların değerlendirilmesi olarak ele alınmakta, programın hataları ve eksiklikleri ortaya konulmamaktadır”. (Semerci, 1998, 20).

2.8.2.6. Program Değerlendirme Modelleri

Hangi program değerlendirme türü kullanılırsa kullanılsın yapılacak olan değerlendirmeler bir program değerlendirme modeline dayandırılmalıdır. Program değerlendirmede farklı yaklaşımların yanı sıra son yıllarda ortaya atılan farklı program değerlendirme modelleri de bulunmaktadır. Bu modellerden belli başlı olanları şunlardır:

1. Hedefe Dayalı Değerlendirme Modeli (Tyler Modeli)
2. Stufflebeam'in Çevre, Girdi, Süreç ve Ürün Modeli
3. Eğitsel Eleştiri Modeli (Eisner Modeli)
4. Ürüne ve Erişiye Bakarak Program Değerlendirme
5. Program Öğelerine Dönük Değerlendirme
 - a. Genel ve Özel Hedeflerin Değerlendirilmesi,
 - b. Kapsamın Değerlendirilmesi
 - c. Eğitim Durumlarının Değerlendirilmesi
 - d. Sınama Durumlarının Değerlendirilmesi
 - e. Öğeler Arasındaki İlişkilerin Değerlendirilmesi(Erden, 1995: 12).

2.8.2.6.1. Hedefe Dayalı Değerlendirme Modeli (Tyler Modeli)

Erden R.Tyler tarafından 1933-1941 yılları arsında geliştirilen hedefe dayalı değerlendirmenin, günümüzde de halen geçerliliğini koruduğunu belirtmektedir. Tyler'in değerlendirme modeli program geliştirme modeline dayalıdır. Tyler'a göre bir programın üç temel ögesi vardır. Bunlar hedefler, öğrenme yaşantıları ve değerlendirmeleridir. Bu üç öge karşılıklı etkileşim içindedir. Değerlendirme sürecinde hem hedeflerin hem de öğretim yaşantılarının etkililiğine bakılır (Erden, 1995: 12).

2.8.2.6.2. Çevre, Girdi, Süreç ve Ürün Modeli (CIPP Modeli)

Modeli Stufflebeam geliştirmiştir. Çevre, girdi, süreç ve ürün modeli CIPP modeli olarak bilinir. Bu model oldukça kapsamlı ve çok yönlüdür. Değerlendirmenin amacı program hakkında karar verme yetkisine sahip olan kişilere bilgi vermektir. Program geliştirme sürecinde dört alanda karar verilmesi gerekir. Bunlar:

1. Planlama ile ilgili kararlar,
2. Yapılandırma ile ilgili kararlar,
3. Uygulama ile ilgili kararlar,
4. Yeniden düzenleme ile ilgili kararlardır.

Bu kararlara dayanak olacak bilgilerin toplanması için programın dört farklı aşamasının değerlendirilmesi söz konusudur. Bunlar Çevre(Context), girdi(input), süreç(process) ve üründür(product). CIPP modeli olarak bilinir (Erden, 1995: 12).

- **Çevrenin değerlendirilmesi:** Programla ilgili tüm faktörler ve mevcut durum analiz edilmelidir. Hedeflerin belirlenmesine temel olacak bilgilerin toplanması ve hedeflerin belirlenmesidir.

- **Girdinin değerlendirilmesi:** Programın amaçlarına ulaşabilmesi için gerekli olan kaynaklar hakkında bilgi sağlar. Girdinin değerlendirilmesinde, çevrenin değerlendirilmesinin aksine program ve öğeleri mikro düzeyde analiz edilir.

- **Sürecin değerlendirilmesi:** Programın uygulanması ile ilgili kararların alınması için gereklidir. Program uygulanırken gerçekleştirilir ve planlanan ile gerçek faaliyetler arasındaki duruma bakılır.

- **Ürünün değerlendirilmesi:** Program ürünü hakkında veri toplanarak beklenen ürünle gerçek ürünün karşılaştırılması söz konusudur. Ürün değerlendirilen programın devam edip etmeyeceği ya da nasıl bir değişikliğe uğratılması gerektiği hakkında bilgi verir (Erden, 1995: 13).

2.8.2.6.3. Eğitsel Eleştiri Modeli

Bu model Elliot Eisner tarafından 1977 yılında geliştirilmiştir. Eğitsel eleştiri modeli niteliksel incelemeye ağırlık verme özelliği ile diğer program değerlendirme modellerinden ayrılmaktadır. Model uygulandıktan sonra programın niteliksel sonuçları hakkında bilgi toplanması söz konusudur. Eisner, program değerlendirmeyi güzel sanatlardaki değerlendirmeye benzetmektedir. Nasıl bir film, resim bu konuların uzman kişileri tarafından eleştiriliyorsa, eğitim programı da bu konuda geniş bilgisi olan eleştirme yeteneğine sahip kişiler tarafından benzer şekilde değerlendirilmektedir.

Eisner modelinin üç temel boyutu vardır:

- Betimleme: Eğitimin niteliği ile ilgili özellikler tanımlanır. Yeni program sonucunda okulda ne gibi değişiklikler olduğu bu öğrencileri ve öğretmenleri nasıl etkilediği, tepkilerin neler olduğu gibi sorulara yanıt aranır.
- Yorumlama: Programın uygulanması sonucu meydana gelen olayların olası bazı sonuçları tahmin edilir ve yorumlanır.
- Değerlendirme: Bu boyutta ise betimleme ve yorumlama sonuçlarına dayalı olarak programın değeri hakkında yargıda bulunulur (Semerci, 1998: 38).

2.8.2.6.4. Ürün ve Erişiyeye Bakarak Program Değerlendirme

Eğitim programlarının değerlendirilmesinde genellikle öğretim programlarının ve diğer programların tek tek değerlendirilmesi tercih edilmektedir. Sadece sorun olduğu düşünülen programın değerlendirilmesi ile yetinilir. Değerlendirilen program ne tür olursa olsun yöntemde farklılık yoktur. Öğrencilerin giriş davranışları ile çıkış davranışları arasındaki hedefler doğrultusunda ortaya çıkan farka bakılır. Fark anlamlı ise istenilen nitelik ve nicelikte ise programın etkiliğine karar verilir (Erden, 1995: 21).

Sönmez ürün ve erişiyeye bakarak program değerlendirmenin bazı sakıncalarının olabileceğini vurgulamaktadır. Olgunlaşma, çevredeki diğer etmenler ve program geliştirme sırasında düşünülmeyen bazı değişkenlerden ileri gelmesi olasıdır. Ayrıca bu

tür değerlendirme de, eğitim durumları hakkında bilgi toplama işi ihmal edilmiştir” (Sönmez, 1994: 313).

2.8.2.6.5. Program Öğelerine Dönük Değerlendirme

Kapsamlı bir program geliştirme çalışmasında programın tüm öğelerinin ve uygulama sürecinin incelenmesi gerekmektedir. Bu nedenle genel ve özel hedeflerin, kapsamın, eğitim durumlarının, sınama durumlarının ve öğeler arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi gerekir.

MYO halıcılık program değerlendirme çalışmaları, her programın kendi içinde, kendine dönük yaptığı değerlendirmelerle sınırlıdır. Yapılan değerlendirmeler de, program içerisinde yer alan derslerin süreç ve kapsam değerlendirmesi ile sınırlıdır. Meslek Yüksekokulları Halıcılık, Halı- Kilim ve Halıcılık ve Desinatörlüğü programları incelendiğinde ortak bir program geliştirme çalışmasının yapılmadığı anlaşılmaktadır. Halıcılık programlarının METEB kapsamı içine dahil edilmemesi ve koordinasyon çalışmalarındaki eksikler ortak bir program geliştirilememesine neden olmuştur. Ortak bir eğitim programının olmaması, sistematik program değerlendirme çalışmalarının yapılamamasına neden olmuştur diye düşünülmektedir.

2.9. Meslek Yüksekokullarındaki Halıcılık, Halıcılık ve Desinatörlüğü, Halı-Kilim ve El Sanatları Programları

Halıcılık bölümleri, özel sektörün ve kamu kurumlarının halıcılık alanındaki ara eleman ihtiyacını karşılamak üzere kurulmuştur. Halıcılık bölümleri tekniker ihtiyacını karşılarken aynı zamanda Türk milli kültürünün ürünlerinden olan geleneksel halılarımızın teknik ve sanatsal özelliklerini teorik ve uygulamalı olarak gelecek kuşaklara taşıyabilecek nitelikli mezunlar vermektedir.

Ülkemizde yükseköğretim kurumlarında, lisans ve önlisans düzeyinde halıcılık eğitimi verilmektedir. Halıcılık eğitimi, devlet üniversitelerinde verilebileceği gibi özel vakıf üniversitelerinde yada ihtiyaç duyulması halinde üniversitelere bağlı olmaksızın açılacak özel meslek yüksekokullarında verilebilmektedir.

Halıcılık teknikeri; el dokuma ve makine halılarının dokuma sürecindeki tekstil malzeme tespitini, dokuma kalitesinin belirlenmesi, desenleme, dokuma-malzeme ve desen uyumunu planlama- oluşturma, bitim işlemleri, pazarlama ve eksperlik işlemlerini yürütür.

Ülkemizde eğitim öğretim veren MYO' larının halıcılık programlarının web tanıtımları incelendiğinde; halı teknikerlerinin istihdam alanları olarak halı fabrikalarında, el halıcılı işletmelerinde, Kültür Bakanlığı bünyesindeki DÖŞİM'lerde, halı mağazalarında pazarlama ve satışta çalışabilecekleri gibi halk eğitim merkezlerinde öğretmen, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı kurslarında öğretmen ve istenildiği takdirde kendi işletmelerini kurabilecekleri belirtilmiştir.

Halı teknikerlerinin, halı eksperleri olarak istihdam edilebileceği bilgisine sadece Gaziantep Üniversitesi Naci Topçuoğlu MYO halıcılık programı genel bilgiler bölümünde ulaşılmıştır. Halı teknikerlerinin istihdam alanlarının açıklandığı bir çok ÖSS rehber web sitesinde halı eksperliği, istihdam alanları içerisinde gösterilmiştir.

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından mezun durumunda olan öğrencilere 4702 sayılı kanun ile; öğrencilerin istedikleri takdirde eğitim aldıkları programın devamı niteliğinde veya bu programa en yakın programın uygulandığı, kendi mesleki ve teknik eğitim bölgesi içinde yer alan veya bölgesi dışındaki meslek yüksekokulları ile açık öğretim, önlisans programlarına sınavsız geçiş hakkı tanınmıştır. Sınavsız geçiş, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları ile meslek yüksekokulları arasında program bütünlüğünü kurarak daha nitelikli ve donanımlı teknik eleman yetiştirilmesi, mesleki teknik eğitimdeki okullaşma oranını arttırmak ve mesleki teknik ortaöğretim kurumlarıyla meslek yüksekokullarının fiziki imkanlarının ortak kullanımı ile öğretim elemanı- öğretmen kaynaklarının ortaklaşa kullanımının sağlayıp daha nitelikli yetişmiş teknikerler yetiştirileceği düşünülmüş olarak uygulamaya konmuştur (YÖK, 2002).

Yapılan araştırmalar 2000'li yıllarının iş dünyasının, işgücü ihtiyacının dörtte üçünün önlisans seviyesinde eğitimle yetiştirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Oysa iş dünyasında ara eleman ihtiyacını halen ortaöğretim mezunu elemanlar karşılamaktadır. (YÖK).

Ülkemizde var olan tekniker ihtiyacını karşılamak üzere meslek yüksekokullarının ve nitelikleri yükseltilmiş akademik personel sayılarının artırılması gerekmektedir.

Meslek Yüksekokullarını halı-kilim, halıcılık, halıcılık ve desinatörlüğü ve el sanatları programlarına; liselerden mezun olmaya hak kazanmış ve ÖSS sınavında belirlenmiş puanları alanlar ile meslek liselerinin sınavsız geçiş hakkı tanınmış bölümlerinden mezun olanlar bu programlara kayıt yaptırıp önlisans eğitimi alabilirler.

2002-2003 eğitim öğretim yılından itibaren halıcılık, halı- kilim ve halıcılık desinatörlüğü programlarına da sınavsız geçiş yoluyla öğrenci almıştır. Uygulamanın getirdiği yararların yanı sıra bir takım aksaklıklarında oluşmasına neden olmuştur. Halıcılık programlarına, mesleki teknik ortaöğretim kurumlarının; Dokuma, İplik, İplikçilik, Kalite Kontrol (Tekstil), Örgü Teknolojisi, Örne, Örne Teknolojisi, Tekstil, Tekstil (Örne Teknolojisi), Tekstil Boya-Apre, Tekstil Boya-Baskı-Desen, Tekstil Dokuma, Tekstil İplik, Tekstil İplikçilik, Tekstil Kalite Kontrol, Tekstil Örne, Tekstil Tasarımı, Dekoratif El Sanatları, El Sanatları, El Sanatları Teknolojisi, El Sanatları ve Çiçek, El ve Makine Nakışları, Giyim ve Ev Aksesuarları bölümlerinden mezun olan öğrenciler sınavsız geçişle kayıt yaptırabilirler. Halıcılık programlarına gelen bu öğrenciler ortaöğretim düzeyinde matematik, kimya ve makine halıcılığı gibi dersleri almadan geldikleri için temel düzeyde verilen bu derslerde çok zorlanmış ve başarısız olmuşlardır.

Halıcılık, halı- kilim, halıcılık ve desinatörlüğü programı öğrencileri dikey geçiş sınavını (DGS) kazanmaları durumunda dört yıllık lisans bölümlerinde, lisans tamamlayabilmektedirler. Bölüm öğrencileri DGS sınavında başarılı olmaları durumunda; Çiçek- örgü dokuma öğretmenliği, dekoratif sanatlar öğretmenliği, dokuma öğretmenliği, geleneksel Türk el sanatları öğretmenliği, Geleneksel Türk El Sanatları, Halı- Kilim ve Eski Kumaş Desenleri, Nakış Öğretmenliği, Tekstil Dokuma ve Örgü Öğretmenliği bölümlerinde lisans eğitimlerine devam edebilmektedirler. Ayrıca Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi, işletme-iktisat bölümlerinde lisans tamamlama hakkına sahiptirler (Anadolu Üniversitesi, 2009).

Meslek Yüksekokullarında Halıcılık eğitimi veren programlar incelendiğinde; 4 programda halıcılık eğitimi verildiği anlaşılmaktadır. Bu programlar;

1. Halı- Kilim Programı
2. Halıcılık Programı
3. Halıcılık ve Desinatörlüğü Programı
4. El Sanatları Programı.

Halıcılık eğitiminin verildiği bu dört programın program incelemeleri yapıldığında el sanatları programlarında halıcılığın yanı sıra diğer el sanatları ile ilgili derslere de yer verildiği, eğitim sürecinin iki yıl olması ve halıcılıkla ilgili derslerin sayısının yeterli olmaması nedeniyle kapsamlı program değerlendirilmesine alınmamıştır.

Ülkemiz genelinde eğitim öğretim faaliyetlerine devam eden bu programların bağlı oldukları üniversite ve meslek yüksekokullar aşağıda verilmiştir.

- Afyon Kocatepe Üniversitesi Dinar Meslek Yüksekokulu Halı- Kilim Programı.
- Atatürk Üniversitesi, Oltu Meslek Yüksekokulu Halı- Kilim Programı.
- Bingöl Üniversitesi, Bingöl Meslek Yüksekokulu Halıcılık Programı.
- Bozok Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu Halıcılık ve Desinatörlüğü Programı.
- Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas Meslek Yüksekokulu Halıcılık ve Desinatörlüğü Programı.
- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ayvacık Meslek Yüksekokulu Halıcılık ve Desinatörlüğü
- Erciyes Üniversitesi, Mustafa Çıkrıkçıoğlu Meslek Yüksekokulu Halı- Kilim ve El Sanatları Bölümü.
- Erzincan Üniversitesi, Kemaliye Hacı Ali Akın Meslek Yüksekokulu Halıcılık Programı.
- Gaziantep Üniversitesi, Naci Topçuoğlu Meslek Yüksekokulu Halıcılık Programı.
- İnönü Üniversitesi, Arapgir Meslek Yüksekokulu Halıcılık ve Desinatörlüğü Programı
- Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Meslek Yüksekokulu, Halıcılık Programı.
- Kırıkkaleli Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu Halıcılık ve Desinatörlüğü Programı.

- Mersin Üniversitesi, Gülnar Meslek Yüksekokulu Halı- Kilim Programı.
- Muğla Üniversitesi, Milas Sıtkı Koçman Meslek Yüksekokulu Halıcılık Programı.
- Niğde Üniversitesi, Bor Halil Zöhre Ataman Meslek Yüksekokulu Halıcılık Programı.
- Uşak Üniversitesi, Eşme Meslek Yüksekokulu Halı ve Kilim Programı.
- Akdeniz Üniversitesi, Serik Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Programı.
- Anadolu Üniversitesi, Porsuk Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Programı.
- Atatürk Üniversitesi, Erzurum Meslek Yüksekokulu, Teknik Programlar Bölümü, El Sanatları Programı.
- Balıkesir Üniversitesi Dursunbey Meslek Yüksekokulu El Sanatları Programı.
- Celal Bayar Üniversitesi Turgutlu Meslek Yüksekokulu El Sanatları Programı.
- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yenice Meslek Yüksekokulu El Sanatları Programı.
- Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya Meslek Yüksekokulu, Görsel Sanatlar Bölümü, El Sanatları Programı.
- Gazi Üniversitesi, Ankara Meslek Yüksekokulu, Teknik Programlar, El Sanatları Programı.
- İlke Eğitim ve Sağlık Vakfı Kapadokya Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Programı.
- Karabük Üniversitesi Safranbolu Meslek Yüksekokulu Geleneksel El Sanatları Programı.
- Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon Meslek Yüksekokulu El Sanatları Programı.
- Mustafa Kemal Üniversitesi, İskenderun Meslek Yüksekokulu, El Sanatları
- Namık Kemal Üniversitesi Çorlu Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Programı
- Ondokuz Mayıs Üniversitesi Samsun Meslek Yüksekokulu El Sanatları Programı.
- Ordu Üniversitesi, Ordu Meslek Yüksekokulu, Teknik Programlar Bölümü, El Sanatları Programı.

- Pamukkale Üniversitesi, Denizli Meslek Yüksekokulu, Teknik Programlar Bölümü, El Sanatları Programı.
- Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta Meslek Yüksekokulu El Sanatları Bölümü.
- Süleyman Demirel Üniversitesi, Gönen Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Bölümü.
- Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Programı.
- Uludağ Üniversitesi Karacabey Meslek Yüksekokulu El Sanatları Programı.
- Trakya Üniversitesi Edirne Meslek Yüksekokulu El Sanatları Programı.

Araştırmada yer alan Meslek Yüksekokulları Halıcılık, Halı- Kilim ve Halıcılık Desinatörlüğü programları Yükseköğretim Kurumundan alınmış, ders programları ve içerikleri de üniversitelerden temin edilmiş olup doğrudur.

Araştırmanın sonuna gelindiğinde YÖK’ün Meslek Yüksekokulları ile ilgili yeni bir yapılanma çalışması içerisinde olduğu, benzer isimler taşıyan programların birleştirileceği öğrenilmiştir.

2.9.1. Halı-Kilim Programları

İki yıllık önlisans programlarıdır. Dört yarıyıllık eğitim öğretim süreci sonucunda mezunları halı- kilim teknikeri ünvanını almaktadırlar. Mesleki teknik ortaöğretim kurumlarının belirlenen bölümlerinden mezun olanlar sınavsız geçişle halı-kilim programına kayıt yaptıрма hakkına sahiptirler. Meslek liselerinin sınavsız geçiş için belirlenen bölümlerinin dışında kalan bölümlerden mezun olanlarla, diğer liselerden mezun olanlar istedikleri takdirde ÖSS sınavında halı- kilim programlarının belirledikleri puanları almaları durumunda kontenjan ölçüsünde bu programlara kayıt yaptırabilmektedirler .

Halı-kilim programlarında öğrenim süreci boyunca 40 iş günü staj yapma zorunluluğu bulunmaktadır. Program öğrencileri dikey geçiş sınavını (DGS) kazanmaları durumunda dört yıllık lisans bölümlerinde, lisans tamamlayabilmektedirler. Bölüm öğrencileri DGS sınavında başarılı olmaları durumunda; Çiçek- örgü dokuma öğretmenliği, dekoratif sanatlar öğretmenliği, dokuma öğretmenliği, geleneksel Türk el

sanatları öğretmenliği, Geleneksel Türk El Sanatları, Halı- Kilim ve Eski Kumaş Desenleri, Nakış Öğretmenliği, Tekstil Dokuma ve Örgü Öğretmenliği bölümlerinde lisans eğitimlerine devam edebilmektedirler.

Halı-kilim teknikerleri el halıcılığı işletmelerinde; halı- kilim üretim aşamalarının kordinasyonunda, pazarlama, sunum ve tanıtımda, ürün geliştirme ve planlamasın da görev alabilmektedirler. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı birimlerde çalışabilmektedirler. Kendi işletmelerini kurabilecekleri gibi turistik meta üretimi ve pazarlamasını da yapabilirler.

Halı-Kilim Programları Dersleri:

Türkiye genelinde, beş tane Halı-Kilim Programı eğitim öğretim faaliyetlerine devam etmektedir. Ülkemizdeki bütün yükseköğretim programlarında olduğu gibi Meslek Yüksekokulları Halı- Kilim programlarının hepsinde de Atatürk İlkeleri, Türk Dili, Yabancı Dil ve Bilgisayar Dersleri ortak ve zorunludur. Matematik, kimya ve seçmeli güzel sanatlar, seçmeli beden eğitimi dersleri de programların bazılarında yer almaktadır.

Temel Tekstil Dersleri:

Lif Teknolojisi, İplik Teknolojisi, Boya Kimyası.

Tasarım Dersleri:

Temel Sanat Eğitimi, Renk Bilgisi, Desen Tasarım Teknikleri ve Uygulaması I., Desen Tasarım Teknikleri ve Uygulaması II., Bilgisayar Desenleme, Teknik Resim, Tasarım I, Desen Tasarım Teknikleri ve Uygulama III., Desen Tasarım Teknikleri ve Uygulama IV., Tasarım II.

Mesleki Teorik Dersler:

Halı-Kilim sanat Tarihi I, Halı-Kilim Sanat Tarihi II, Renk Bilgisi, Yöresel Halı-Kilim, Geleneksel Türk Desenleri, Makine Halı ve Kilimleri, Boya Teknolojisi, Boya Kimyası, Kalite Kontrol, Maliyet Hesapları.

Mesleki Teknik Uygulama Dersleri:

Halı-Kilim Dokuma Teknikleri I, Halı-Kilim Dokuma Teknikleri II, Halı-Kilim Dokuma Teknikleri III, Halı-Kilim Dokuma Teknikleri IV, Malzeme Boyama, Halı-Kilim Bakım Onarım, Proje.

İşletme Dersleri:

Girişimcilik, Pazarlama, İşletme, Pazarlama Yönetimi.

Okulların ders programları incelendiğinde, bazı derslerin uygulamalı olmasına rağmen teorik sınıflandırma içinde gösterildiği anlaşılmıştır. Uygulamalı derslerin ek ders ödemesinin on saatle sınırlandırılmış olması, bu uygulamaya neden olmuş olabilir.

2.9.2. Halıcılık Programları

Mesleki teknik ortaöğretim kurumlarının belirlenen bölümlerinden mezun olanlar sınavsız geçişle halıcılık programına kayıt yaptıırma hakkına sahiptirler. Meslek liselerinin sınavsız geçiş için belirlenen bölümlerinin dışında kalan bölümlerden mezun olanlarla, diğer liselerden mezun olanlar istedikleri takdirde ÖSS sınavında halıcılık programlarının belirledikleri puanları almaları durumunda kontenjan ölçüsünde bu programlara kayıt yaptırabilmektedirler.

İki yıllık önlisans programlarıdır. Dört yarıyıllık eğitim öğretim süreci sonucunda mezunları halı teknikeri ünvanını almaktadırlar. Özel sektörün ve kamunun ara eleman ihtiyacını karşılayan halıcılık programlarında; el halıcılığı ve makine

halıcılığı eğitimi verilmektedir. Öğrencilerin mesleki eğitimlerini tamamlamak ve sektörel uyumlarını sağlatabilmek adına halıcılık programlarında da mesleki satı uygulaması zorunlu kılınmıştır.

Halıcılık programında mezun olma hakkını elde etmiş öğrenciler DGS sınavında başarılı olabildikleri takdirde, mesleki eğitim aldıkları programla ilişkili lisans bölümlerinde lisanslarını tamamlama hakkına sahiptirler.

Halıcılık programı mezunları da halı- kilim mezunları gibi DGS sınavında başarılı olmaları halinde; Çiçek- örgü dokuma öğretmenliği, dekoratif sanatlar öğretmenliği, dokuma öğretmenliği, geleneksel Türk el sanatları öğretmenliği, Geleneksel Türk El Sanatları, Halı- Kilim ve Eski Kumaş Desenleri, Nakış Öğretmenliği, Tekstil Dokuma ve Örgü Öğretmenliği bölümlerinde lisans eğitimlerine devam edebilmektedirler.

Temel Tekstil Dersleri:

Lif Teknolojisi, İplik Teknolojisi, Lif ve İplik Teknolojisi, Elyaf Bilgisi I, Elyaf Bilgisi II, Tekstil Teknolojisi.

Tasarım Dersleri:

Temel Sanat Eğitimi, Renk Bilgisi, El Halıcılığı Desenleme Teknikleri, Desen Tasarım Teknikleri I., Desen Tasarım Teknikleri II, Desen Araştırma I, Desen Araştırma II, Bilgisayarlı Grafik Tasarım Uygulama, Bilgisayar Desenleme, Bilgisayar Destekli Halı Tasarımı, Teknik Resim, Desen Tasarım Teknikleri ve Uygulama III., Desen Tasarım Teknikleri ve Uygulama IV., Bilgisayarlı Desen Tasarımı I, Bilgisayarlı Desen Tasarımı II, Makine Halıcılığı ve Tasarımı.

Mesleki Teorik Dersler:

Türk Halıcılık Tarihi I, Türk Halıcılık Tarihi II, Türk Sanat Tarihi, Türk Halı Sanatı, Türk Dokuma Teknolojisi, Halıcılık Teknolojisi I, Halıcılık Teknolojisi II, Makine Halıcılığı, El Sanatlarına Giriş, Motif Bilgisi, Renk Bilgisi, Yöresel Halıcılık, Geleneksel Türk Desenleri, Halıcılıkta Türk Motifleri, Halı Dokuma Makineleri, Makine Halıcılığı Dokuma Teknikleri, Halı Dokuma Sonrası İşlemler, Boya Teknolojisi, Boya Kimyası, Kalite Kontrol, Maliyet Hesapları, El Dokumalarında Tetkik ve Analiz Yöntemleri (BHZAM), Halı Kalite Kontrol ve Analizi (Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi MYO).

Mesleki Teknik Uygulama Dersleri:

Halı-Kilim Dokuma Teknikleri I, Halı-Kilim Dokuma Teknikleri II, Halı-Kilim Dokuma Teknikleri III, Halı-Kilim Dokuma Teknikleri IV, Atölye I, Atölye II, Atölye III, Atölye IV, Dokuma Süsleme Teknikleri, El Halıcılığı Dokuma Teknikleri I, El Halıcılığı Dokuma Teknikleri II, Düz Dokuma Teknikleri, Boyarmadde Kimyası I, Boyarmadde Kimyası II, Doğal Boyacılık ve Boyama Teknikleri I, Doğal Boyacılık ve Boyama Teknikleri II, Halı-Kilim Bakım Onarım I, Halı Bakım Onarım II, Halı Onarımı, Proje, Sistem Analizi ve Tasarımı I, Sistem Analizi ve Tasarımı II, Bitirme Projesi.

İşletme Dersleri:

Girişimcilik, Pazarlama, İşletme, Pazarlama Yönetimi, Pazarlama ve Kooperatif Bilgisi, Halı İşletmelerinde Organizasyon ve Pazarlama.

Halıcılık programları dersleri ve içerikleri incelendiğinde ders içerikleri benzer ya da aynı olan derslerin isimlerinin farklı olduğu anlaşılmaktadır. Makine Halıcılığı derslerinin programlardaki ders saati süresi ve makine halıcılığı alanındaki derslerin yeterli sayıda olmadığı algılanmaktadır. Makine ve el halıcılığı üretimi küçük ve büyük ölçekli işletmelerde gerçekleştirilmektedir. Programların ders içeriklerinde işletme yönetimi, organizasyonu ve pazarlama derslerinin içerik belirlenmesinde farklılıklar olduğu görülmektedir.

2.9.3. Halıcılık ve Desinatörlüğü Programları

İki yıllık önlisans programlarıdır. Dört yarıyıllık eğitim öğretim süreci sonucunda mezunları halı teknikeri ve desinatörü ünvanını almaktadırlar. Mesleki teknik ortaöğretim kurumlarının belirlenen bölümlerinden mezun olanlar sınavsız geçişle halıcılık ve desinatörlüğü programına kayıt yaptıırma hakkına sahiptirler. Meslek liselerinin sınavsız geçiş için belirlenen bölümlerinin dışında kalan bölümlerden mezun olanlarla, diğer liselerden mezun olanlar istedikleri takdirde ÖSS sınavında halıcılık ve desinatörlüğü programlarının belirledikleri puanları almaları durumunda kontenjan ölçüsünde bu programlara kayıt yaptırabilmektedirler.

Halıcılık ve desinatörlüğü programında halıcılık ile ilgili teorik derslerin yanı sıra uygulamalı dokuma dersleri ve diğer halıcılık programlarından daha fazla sayıda tasarım dersleri programda yer almaktadır. Program öğrencileri mesleki stajlarını halı sanayindeki fabrikaların desen ofislerinde altmış iş günü içinde yapmaktadırlar.

“90'lardan itibaren halı desinatörlüğü veya halı tasarımcılığı adında bir meslek kolu ortaya çıktı ve son 5 yıl içinde büyük önem kazanmaya başladı. Güzel sanatlar fakültelerinin tasarım bölümlerinden mezun olan tasarımcılar, daha sonra bir alt branş olarak halı tasarımında uzmanlaşabiliyorlar. Bu uzmanlaşma daha çok yüksek lisansın halı konusunda yapılması ile oluyor”(ARGEMAR., TIM., 2005). Meslek Yüksekokullarının Halıcılık ve Desinatörlüğü bölümlerinden mezun olanlar bu ihtiyaca yönelik desinatörlük yaparken içlerinden yetenekli olanlar tasarımcılıkta yapmaktadırlar. Sektörün tasarımcı ihtiyacını güzel sanatlar fakültelerinin tekstil tasarımı bölümü mezunları karşılamaktadır.

Halı desinatörlüğü ve tasarımcılığı alanında yetişmiş nitelikli işgücünün ihtiyaçların belirlenmesi sonucu kurulan halıcılık ve desinatörlüğü bölümleri ÖSS puanı ve sınavsız geçişle öğrenci almaktadır. Bu programlara gelen öğrencilerden tasarım yetisine sahip olanlar kadar olmayanlarda bulunmaktadır. Programlar gelen öğrenciyi tasarım yeteneğine göre seçme şansına sahip değildir.

Halıcılık ve desinatörlüğü mezunları el halıcılığı ve makine halıcılığı işletmelerinde desinatör olarak çalışabilmektedirler. Mezunların istihdam alanları daha çok halı sanayi sektörünün desen dairelerindedir.

Halicilik ve Desinatörlüğü Programları Dersleri:

Ülkemizdeki bütün yükseköğretim programlarında olduğu gibi Meslek Yüksekokulları Halıcılık ve desinatörlüğü programlarının hepsinde de Atatürk İlkeleri, Türk Dili, Yabancı Dil ve Bilgisayar Dersleri ortak ve zorunludur. Matematik, kimya ve seçmeli güzel sanatlar, seçmeli beden eğitimi dersleri de programların bazılarında yer almaktadır.

Temel Tekstil Dersleri:

Halı malzeme bilgisi, İplik Teknolojisi,

Tasarım Dersleri:

Temel Sanat Eğitimi I, Temel Sanat Eğitimi II, Bilgisayar Destekli Tasarım I, Bilgisayar Destekli Tasarım II, Bilgisayar Destekli Tasarım III, Bilgisayar Destekli Tasarım IV, Tasarım İlkeleri I, Tasarım İlkeleri II, Desen Araştırma I, Desen Araştırma II, Desen Araştırma III, Desen Araştırma IV, Renk ve Boya Bilgisi, Mesleki Teknik Resim, Türk Süsleme Desenleri, Özgün Tasarım, Yöresel Motif ve Desenler, Desen Araştırma ve Tasarım I, Desen Araştırma ve Tasarım II, Desen Araştırma ve Tasarım III, Desen Araştırma ve Tasarım IV, Bilgisayarlı Desen Uygulama I, Bilgisayarlı Desen Uygulama II.

Mesleki Teorik Dersler:

Halicilik Teknolojisi, Makine Halıcılığı I, Makine Halıcılığı II, Sembol Dili, Geleneksel Türk Sanatı, Motif Bilgisi, Türk Halıcılık Tarihi, Mesleki Bakım ve Onarım, Türk Halı Sanatı, Sanat Tarihi, Mitoloji, Yöresel El Sanatları, Halı Teknolojisi I, Halı Teknolojisi II, Halı Teknolojisi III, Türk El Sanatı Tarihi I, Türk El Sanatı Tarihi II, Türk El Sanatı Tarihi III, Türk El Sanatı Tarihi IV, Halı İşletme Maliyet Hesapları, Yöresel Halıcılık.

Mesleki Teknik Uygulama Dersleri:

Kirkitli Dokuma Teknikleri I, Kirkitli Dokuma Teknikleri II, Halı-Kilim Dokuma Teknikleri III, Kirkitli Dokuma Teknikleri IV, Deneysel Dokuma I, Deneysel Dokuma II, Dokusal Yüzey Teknikleri I, Dokusal Yüzey Teknikleri II, Yöresel El Sanatları.

İşletme Dersleri:

İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Bilgisi, Girişimcilik, Pazarlama ve Kooperatif Bilgisi, Genel Ekonomi.

2. 10. İlgili Yayınlar

Meslek yüksekokullarında verilen halıcılık eğitiminin, halıcılık sektöründeki yerinin, öneminin araştırılarak, sektörel ihtiyaç olan halı eksperliği alanına katkı durumunu belirleyebilmek için genel bir program değerlendirmesi yapmak, araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Bu amacı gerçekleştirmek üzere mesleki ve teknik eğitim, halıcılık üretim ve pazarlama sektörü, sanat tarihi ile el sanatları, program değerlendirme ve meslek yüksekokulları programları ile ilgili yayınlar, dokümanlar ve genelgeler incelenmiştir. Kültür Bakanlığı, Halıcılık sektörü mensupları, MYO' ları öğretim elemanları, İTKİB, İHİP elemanları ile görüşülerek yazılı ve sözlü bilgilere ulaşılmış, sorunların boyutları ve çözüm önerilerine ilişkin karşılıklı bilgi aktarımı yapılmıştır.

Literatür taraması yaparken, el halıcılığı üretim teknikleri, yöresel halıcılık, el sanatlarının sorunları ve çözüm önerileri, el ve makine halıcılığı tarihçesi, el ve makine halıcılığında kullanılan malzemeler ve boyarmaddelerle ilgili alanlarda çalışmaların üzerinde durulduğu, halıcılık eğitiminin tarihçesi ve halı eksperliği alanlarıyla ilgili gerekli çalışmalar yeterince yapılmadığı anlaşılmıştır. Halı eksperliği ile ilgili kaynakların daha çok yabancı yazarlarca yapıldığı anlaşılmıştır.

Araştırmada kullanılan kaynaklar; eğitim, sanat tarihi, el sanatları, tekstil ve halıcılık alanları olarak ayrılmaktadır. Kullanılan kaynakların yanında sektör çalışanlarından, İTKİP ve İHİP’ ten alınan belge ve bilgiler araştırma da kullanılmıştır.

Kazım Dirik (1938) “Eski ve Yeni Türk Halıcılığı” adlı eserde, yazar; Erzurum’da Valilik ve Kolordu Komutan vekilliği ile İzmir Valiliği görevleri sırasında oluşturduğu bir heyeti ile bütün cami ve tekkelerdeki halı ve kilimleri tespit ettirip daha sonra da bunların Konya, İzmir ve İstanbul Müzelerinde toplanmasını sağladığını anlatıyor. Ayrıca müzelerde toplanan halıların teknik ve sanatsal özelliklerini belirtiyor.

Kurt Erdmann; (1957) “Der Türkische Teppich Des 15. Jahrhunderts 15. Asır Türk Halısı adlı kitap, Türk Halı Sanatı Tarihi”ni aydınlatmaktadır. Türk Halı Sanatı’nın Anadolu’daki bu macerasında; birinci parlak dönem (13. ve 14. y.y) Konya merkezli Selçuklu, ikinci parlak dönem (16. ve 17.y.y.) de Uşak merkezli Osmanlı Halı Sanatı olarak anımsanmaktadır. 15. yüzyıldaki ara dönem ise; Timurun işgaliyle birlikte yaşanan karanlık dönemin halı sanatımıza yansıması olarak görülür. Bu sosyal çalkantılar sırasında İran ile Çin etkisine karşı; dokuma tekniği, renk ve kompozisyon açısından direnen Türk Halıcılığı’nın asıl gücünü 15.yüzyıldaki ara dönemden aldığı belirtilmektedir. Kitap, bu direncin Türk halılarına Avrupa ve hatta Mısır saraylarını süsleme şansını kazandırdığını aktarmaktadır.

Yılmaz Önge-İbrahim Ateş-Sadi Bayram tarafından (1978); yapılışının 750. yılı hatırasına derlenen Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası’ adlı kitapta Belkıs Acar’ın yazdığı Divriği Ulu Camii’ndeki Halı ve Kilimler Bölümünde; Divriği Ulu Camii’nde bulunan tarihi ve sanat değeri yüksek 76 halı ve 12 kilim olmak üzere toplam 88 parça yaygının özellikleri anlatılmaktadır. Bu anlatımda; yaygıların ebadı, düğümü, atkı ile çözgüsü, renkleri ve yanırları, fotoğraflarıyla birlikte aktarılmaktadır.

Bu halılar arasında; Erken Devir, Holbein, Klasik Madalyonlu ve Yıldızlı Uşak Halıları, Madalyonlu Uşak ve Saray Halılarından gelişmiş Anadolu Halıları, Ejderli ve Çiçekli Kafkas Halıları, Kafkas ve İran Halıları etkisi ile Anadolu’da dokunmuş halılar, Geç Devir Doğu Anadolu Halıları’ndan örnekler görmek mümkündür. Divriği Ulu Camii’nde bulunan kilimlerin; Türk Kilimlerinin bugüne kadar bulunan en eski örnekleri olduğu saptanmıştır. Bu kilimlerin; Saray sanatı üslubundaki XVII. yüzyıl olarak tarihlendirilen geometrik Anadolu kilimlerinden tamamen farklı, bitkisel örneklere sahip olduğu belirtilmektedir.

Ayrıca Divriği Halıları arasında bulunan halıların bu kilimlerle kurdela gibi şeritlerden meydana gelen madalyon kompozisyonları yüzünden birbirleriyle ilişkili merkezlerdeki dokunmuş olabileceği ifade edilmektedir. Ne yazık ki; Türk Halı Sanatı'nın çarpıcı örneklerini yansıtan bu eserlerden 23 halı ve 1 kilimin daha sonra çalındığını da bu eserden öğrenmiş bulunuyoruz.

Oktay Aslanapa (1989) 'Türk Sanatı' Kitabındaki 'Selçuklu ve Osmanlı Halıları' bölümünde; 1905'de Alaeddin Camii'nde F.B.Martin'in, 1930'da Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nde Prof.R.Riestahl'ın ve 1935-1936 yıllarında Fustat'ta bulunup Atina Benaki Müzesi'ne maledilmiş toplam 3'ü tam, 15'i parça halindeki zamanımıza kadar gelmiş 18 halıdan söz eder. 18 Selçuklu Halısı'ndan yalnız 2'sinin eş değeri olduğu belirtilir. Diğer 16 örnekteki son derece zengin çeşitlerin görünümleri hayrete düşürdüğü ifade edilir.

15.yüzyıllarla birlikte Rönesans tablolarını süsleyen ve adını yapımcısı Lorenzo Lotto'dan alan 'Lotto Halıları'nı, 16. yüzyıla damgasını vuran 'Uşak Halıları'nın takip ettiği belirtilir. 16. yüzyılın ikinci yarısında 'Osmanlı Saray Halıları' denen teknik ve dekar bakımından tamamen farklı bir hali grubunun ortaya çıktığı yazılır. Yine ilginç bir noktaya dikkat çekilir: Osmanlı bu dönemde 1514'te Tebriz'i, 1517'de Kahire'yi topraklarına katmıştır. Osmanlı Saray Halıları da bu dönemde 'Gördes düğümü' yerine Sine (İran) düğümü ile Memlük Halıları'nın teknik malzemesi ve renklerinin etkisiyle dokunmuştur. Böylece Osmanlı Halıları, Klasik Anadolu Halıları'na göre daha parlak, kadifeyi andıran bir etki bırakmaktadır.

Fuat Tekçe' nin (1993); Pazırık, Altaylardan Bir Halının Öyküsü adlı eserinde, Pazırık halısı; desen, renk, hammadde, düğüm tekniği, köken, yöntem gibi teknik ve sanatsal yönlerden incelenmiştir. Sonuç bölümünde Pazırık halısının ne Med, ne Pers ne de Ermeni kökenli olmadığı, İskitlere özellikle de Orta Asya göçebelerine ait bir teknikte dokunduğu aktarılıyor.

Doğan Kuban' ın (1995) "Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler" isimli kitabı Türk İslam Sanatları kavramlarını açıklarken, coğrafik şartların sanat eserlerine etkileri ve Türk Sanat Tarihinin evreleri açıklanmıştır. "Osmanlı Yaşamında Küçük Sanatlar" bölümünün Türk kültüründe dokumacılığın ayrıcalıklı yeri alt başlığında; Türk Sanat tarihine başlamanın yolunun halı ve kilimden geçtiği, Türk Kültürünün sanatsal

duyarlılığını en doğrudan yansıtan sanat dalı olarak dokuma gösterilmiştir. Mimari ile bütünleşmiş, dokuma sanatının ileri örneklerinin, yerleşik toplumlarda pek görülmediğini belirtmektedir.

Suhandan Özay: (2001). Bugüne Dokuma Resim Sanatı” adlı kitabında dokuma sanatı içinde önemli bir yere sahip dokuma resim (tapestry) üzerine tarihsel bilgi sunmaktadır. Yaşadığımız topraklardaki dokumanın ilk örneklerinden günümüzün modern dokuma yapıtlarına kadar geniş bir yelpazenin yer aldığı eserde, ayrıca bu sanata gönül veren, yaratıcı çalışmalarını bu alanda sürdüren pek çok Türk sanatçısının da çalışmaları genel hatlarıyla bir araya getirilmiştir.

Ahmet Aytaç (2000) “Geleneksel Türk El Dokumacılığı Sanatı” adlı kitabında “Halıcılığın Tarihçesi” bölümünde 30-40 kuzey enlem dereceleri arasında kalan dağlık bölgenin halıcılığın ana yurdu olarak kabul edildiği belirtiliyor. Halı Kuşağı kabul edilen bu bölgenin Türklerin yaşadığı bir bölge olduğu anlatılıyor. Bilinen en eski düğümlü halı olarak kabul edilen Pazırık Halısının da Altay Dağları vadilerinde bulunduğunu, bulunan bu yerin de “Halı Kuşağı”nda olduğunu aktarıyor. Kitapta el halıcılığı ile ilgili dokuma, desen, boyarmadde ve kalite ile ilgili bilgilerde yer almaktadır.

Kenan Özbel; “El Sanatları” (1949) adlı eserin “Anadolu Halıları” Bölümü; Anadolu Halıları’nın çeşitli gruplara ayrıldığını anlatıyor. Bu gruplar; Anadolu Acem, Anadolu Kafkas, Kataresk, Leh, Silavuta, Tuluk, Zinburges, Transilvanya, Mancister, almakla birlikte İzmir, Uşak, Kula, Bergama, Konya, Mucur gibi yapıldığı yerlerin adını taşıyanlar da ayrı bir grup oluşturur. Ayrıca Gürük, Kürt, Türkmen adı verilen üçüncü bir grupla imal edildikleri yerlerin adını taşıyan Saray, Tüccar, ve Ev Halıları olarak da adlandırıldığı anlatılır.

Acar’ın (1982) “Kilim- Cicim- Zili- Sumak- Türk Düz Dokuma Yaygıları” isimli, Udo Hirsch’ün de fotoğraflarıyla süslediği çalışmada; Türk el dokumacılığının tarihi gelişimiyle birlikte dokumalardaki yanlışların sembolik özellikleriyle, desen planları da incelenmiştir. Türkiye’de dokumayı bilmeyen halk arasında, gerek dış dünyada çoğunlukla düğümlü halı dışında kalan kilim, cicim, zili, sumak vs. gibi tüm düz dokuma yaygılarının, yanlış bir şekilde “kilim” olarak adlandırıldığı belirtilir. Bu değişik kilim dokuma türleri eserde teknik açıklamalar ve isimlendirmelerle anlatılmaktadır.

Selçuk Mülayim'in (1991) Sanat Tarihi Metodu adlı kitabında sanat tarihi araştırmaları yapacak kişilerin metodoloji belirlemeleri için yapmaları gerekenleri ve bulguları bütünleşmiş bir yapı halinde sunmalarını sağlayacak bilimsel boyutlar aktarılıyor. Florin testi ve karbon 14 testi gibi metotların sanat eserlerinin tarihlendirilmesinde kullanıldığını belirtiliyor.

Tekstil Teknik Dergisi'nde; "Elsa El Sanatları Kalitesi ile Pazardaki Yerini Koruyor" (Sayı: 10-Mart 1998-Sayfa 43) adlı yazıda, Elsa El Sanatları Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin; Çin, Hindistan ve Pakistan gibi ülkelerin ucuz el halıları ile kaliteyi düşürmeden nasıl mücadele ettiği anlatılmaktadır.

Ahmet Menevşe; "Saray Halı, Develi'nin gururu oldu" (Sanayi Gazetesi-14 Kasım 2001-Sayfa 9) Ahmet Menevşe; "Saray Halı, Develi'nin Gururu Oldu" (Gesiad Sanayi Gazetesi Kasım 2001-Sayfa-9) başlıklı makalede, Saray Halı'nın Kayseri'nin Develi İlçesi'nde yaptığı yatırımlarla, Saray Klasik, Vizyon, Sembol ve Gold adıyla değişik özelliklerle ürettiği halılar anlatılıyor.

Kayseri'de Tekstil ve Mobilya; "Atlas Halı'dan 20 milyon dolarlık ihracat" (Kayseri Yerel Gazetesi- 24 Ekim 2000-Sayfa 10) başlıklı haberde; Atlas Halı'nın Kayseri ve Çorlu'daki tesislerinde üretilen TSE Belgeli ve ISO 9002 Kalite Belgeli halıların 32 yıllık öyküsü anlatılmaktadır.

Ahmet Hulusi Köker'in editörlüğünde (1991) "Selçuklular Devrinde Kültür ve Medeniyet" adlı eserde Mülayim'in "Selçuklu Süsleme Sanatı" bölümünde; Maden, ahşap, taş, çini ve dokuma teknikleriyle yapılmış Selçuklu mimari anıtları ve el sanatları hakkında bilgiler veriliyor. Kitapta ayrıca diğer sanatlarda olduğu gibi Selçuklu dokuma sanatı içinde yer alan halı ve kilimlerde de göç yolu arasında yer alan Horasan- İran- Azarbaycan etkisi ile yaşanan melezleşme aktarılıyor.

Aynı kitapta Mustafa Saatçi'nin "Selçuklu İktisadının Temelleri" makalenin "Sanayi Madencilik" adlı bölümde; "dericilik" ve 'dokuma' sanayinin gelişimi ve ticari açıdan yararları aktarılıyor.

Şerafettin Turan'ın (1994) "Türk Kültür Tarihi-Türk Kültüründe Türkiye Kültürüne ve Evrenselliğe" adlı eserinde; Pazırık kurganında bulunan halı ve keçeler üzerindeki apliklerde hayvan resimleri ve bir geyiğin parçalanmasını, Türk Resim Sanatı'nın ilk örneklerinden sayar. Kitapta ayrıca; 'süsleme sanatı bölümünde, 'kültürü

yansıtan etkinler’ diye sıraladığı ‘dekoratif, süsleme yada yanış sanatları arasında dokumaya da yer verir. Bu bölümde ‘dokuma’; hat, tezhip, el örgüleri ve dövmecilikle birlikte ele alınarak, bağımsız, mimarlık dışı alanlar olarak anlatılır.

Yayın Yönetmenliği’ni Sina Akşin’in yaptığı, (1997) Metin Kunt, Suraiya Faroqhi, Hüseyin G.Yurdaydın, Ayla Ödakan’ın birlikte yazdıkları 5 ciltlik “Türkiye Tarihi’nin 2. cildi “Osmanlı Devleti 1300-1600” adlı kitapta Ayla Ödekan’ın “Mimarlık ve Sanat Tarihi” makalesinin ‘Dokuma’ bölümünde Anadolu Halılarının tarih boyunca geçirdiği evreler dile getirilir. Ayrıca 15 yüzyıldan kalma halılardaki “hayat ağacı” figürünün Avrupa’daki etkileri anlatılıyor.

H. Örcün Barışta’nın “Türk El Sanatları” (1998) adlı kitapla; “Anadolu ve Çevresi Türk El Sanatları” bölümünde Anadolu’daki Türk Halı Sanatı anlatılırken, Selçuklu ve Beylikler Dönemi’nde uygulanan, ancak günümüze ulaşmayan ‘since’ ve ‘kirkitli’ düğümleri aktarılıyor. Kitapta özellikle ‘kirkitli’ düğümlü yaygılara 20. yüzyılın başlarında Konya-Karaman, Emirdağ, Tokat gibi yörelerde örneklerle rastlandığı da fotoğraflarla da belgelenmiş.

Bahaeddin Ögel’in (1991) Türk Kültür Tarihine Giriş, 3. cildindeki ‘Halı, Kilim ve Hasırcılık’ bölümünde ‘Halı kelimesinin kökünün araştırarak, geniş Türk coğrafyasında halıya; halı, kevüz, kövüz, küyü, köğüz, kiyis, kilim, kiahiz, keçe, yaygı gibi adlar verildiğini örneklerle açıklıyor. Kitapta ayrıca; halının oturma ve tapınma gibi işlevine işaret edilerek, 4 ayrı bölüme ayrılması gerektiği belirtiliyor. Bu bölümler ise şu alar ile anılarak ‘ibadet ve tapınma seccadeleri’; ‘Günlük ev ve çadır halıları’, ‘yolluk halı ve keçeler’, ‘duvar halıları’ bunlarla ilgili teknik bilgiler veriliyor.

İsmail Öztürk’ün (2003)“Geleneksel Türk El Sanatlarına Giriş” adlı kitapta el sanatlarının tanımı ve sınıflandırılması yapılarak örneklendirmeler yapılmıştır.“Hammaddelerine Göre El Sanatları” bölümünde ürün türünden yola çıkıldığında halı, kilim, oya, işleme, heybe, torba, seccadenin geleneksel kesimde kısmen korunmuş göçebe kültürünün uzantısı olduğu belirtiliyor. Ayrıca Geleneksel Türk El Sanatları’nın iki büyük sorunu olduğu, bunlardan birinin geçmişteki pek çok örneğinin günümüzde üretimden kalkması veya kaybolması, bir diğerrinin ise “el sanatı” adı altında özgün örneklerin, değersiz taklitlerle değiştirme girişimlerinin bulunduğu ifade ediliyor.

Nusret Çam'ın "İstanbul, Sanat, Resim ve Mimari" (1994) adlı eserde "İslam'ın Sanat ve Estetiğe Bakışı", Kur'an ve Hadislerin Işığında Güzellik", "İslam'ın Beşeri Arzularda ve Kabiliyetlere Bakış Açısından Sanat" bölümlerinde Kur'an ayetleri ve hadislerden örnekler verilerek; insanın en mükemmel şekilde yaratıldığı, aynı zamanda onun güzellikleri kavrama, bunlardan zevk alma ve estetik değeri olan eserler yapma kabiliyeti olduğu belirtilir. Böylece insan; güzelliklere, güzel sanatlara yöneltilir.

İsmail Öztürk' ün "(1999) "Doğal Bitkisel Boyalarla Yün Boyama" adlı kitabındaki "Boyar maddelerin tarihsel gelişimi" bölüm başlığında yapılan sunumda; boyacılığın, Türklerin tarihinde çok eski ve köklü bir uygulama olduğu anlatılıyor. Türklerin birçok el sanatı ürünü için gerekli boyayı çağlar boyunca bitkilerden elde ettiği belirtiliyor. Bitkilerden elde edilen boya ile elde edilen ürünlerin diğerlerine oranla daha değerli ve kaliteli olduğu yazılıyor. Ayrıca bugün bile hala " Türk Kırmızısı" veya "Edirne Kırmızısı" olarak bilinen Osmanlı döneminde bütün dünyaca tanınan rengin, doğal boyalar yardımıyla Türkler tarafından geliştirildiğinin de üzerinde duruluyor. Kitapta boyaların tarihçesine, yün ve ipeğin hücresel yapısına, boya bitkilerinin özellikleri ile toplanma dönemlerine, boyama öncesi hazırlık ve boyama işlemleriyle DOBAG projesinde boyama uygulamalarına yer verilmiştir.

METARGEM (2003), " Mesleki ve Teknik Orta Öğretim Kurumlarında Yapılan Hizmet İçi Eğitim Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi " adlı Metargem Başkanlığı'nın araştırmasının temel amacı; Mesleki ve Teknik Orta öğretim Kurumlarında görevli yönetici ve öğretmenlere verilen hizmet içi eğitim uygulamalarının genel bir değerlendirilmesinin yapılmasıdır. Araştırma için üç evrenli bir çalışma yapılmıştır.

Melda Özdemir ve Fatma Yetim'in "Günümüz Ekonomisinde El Sanatlarının Yeri ve Önemi" (1997) adlı ortak bildiride; evlerde kişisel kullanım ve ticari amaçlı yapılan üretimde el emeği ve orijinalliğin birinci derecede önemli olduğu bildiriliyor. Atölyelerde ise verim arttırılmaya çalışılırken, seri üretime geçilmesi sonucunda sağlanan standartlaşmanın, ürünü sanat ürünü olmaktan çıkarttığı ve ayrıca iyi işçilikten uzaklaştırdığı anlatılıyor. Böylece günümüzde evlerde yapılan el sanatlarının daha kaliteli olduğu ve ekonomiye de sağladığı katkılar aktırılıyor.

İnci Birol'un "Geleneksel Sanatların Eğitimdeki Yeri ve Önemi" (Türkiye'de El Sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatlar İçindeki Yeri Sempozyumu Bildirileri-Kültür Bakanlığı Yayınları-1997) bildirisinde; yapıcı eleştirilerle sanatımızın hem milli, hem

de evrensel ölçüler içinde gelişmesine destek ve hizmet verilmesi gerektiği söyleniyor. Geleneksel sanatlarımızın, klasikleşmiş estetik özelliklerine ve prensiplerine vakıf olarak, çağdaş ve yeni görünüm kazanılması için çalışılması gerektiği ifade ediliyor.

Hayriye Toker'in (1997) "Kız Teknik Öğretim Yaygın ve Örgün Eğitim Kurumlarında El Sanatları Eğitimi" adlı bildiride; Kız Meslek Liseleri, Kız Teknik Anadolu Meslek Liseleri, Pratik Kız sanat Okulları, Olgunlaşma Enstitüleri, Anadolu Tekstil Meslek Liseleri'nde uygulanan nakış, folklorik bebek, el örgüleri, triko, deri işleme, yapma çiçek ve dokuma gibi geleneksel Türk el Sanatlarının korunması, tanıtılması, yaşatılması ve geliştirilmesine ilişkin önerilere yer veriliyor.

Er ve Diğerleri'nin (2003) , " Trakya Üniversitesi Çorlu Meslek Yüksekokulu Öğrencileri Üzerinde Sınavsız Geçiş Öncesi Ve Sonrası Öğrenci Profili Üzerine Yapılan Bir Araştırma " adlı çalışmalarında Trakya Üniversitesi Çorlu Meslek Yüksekokulu Öğrencileri üzerinde yapılan profil araştırması, iki ana grup olan sınavsız geçiş ile sınavla yerleştirilen öğrencilerin çeşitli konularındaki durumlarının karşılaştırılması amacıyla yapılmıştır. Araştırma için değişik programlardaki toplam 819 öğrenciye 48 sorudan oluşan bir profil ölçme- değerlendirme anketi uygulanmış olup, sonuçları değerlendirilmiştir.

Tuğyan Müfide Ersoy'un "Bilgisayar Yardımıyla El Dokuması Ürün Tasarım ve Örnek Uygulamalar" (Türkiye'de El Sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatlar İçindeki Yeri" Sempozyumu bildirileri- Kültür Bakanlığı Yayınları-1997 Ankara) adlı bildiride; dokuma tasarımının tüm teknik ve estetik yönleri ile bilgisayara yaptırılmasındaki amacın kullanıcıya az iş bırakarak çok sayıda seçenek sunması ve en uygun sonuçları en kısa zamanda elde ettiği anlatılmaktadır.

3. YÖNTEM

Araştırmanın yöntem bölümünde; araştırmanın amacına uygun olarak izlenen yöntem, araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama teknikleri ve veri analiz teknikleri incelemeye alınmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma tarama modeline uygun olup, konunun ana temalarıyla ilgili alan yazın taraması yapılmış olup, alan yazın taraması sonucu elde edilen bilgiler doğrultusunda hazırlanan veri toplama aracı, halıcılık sektörü çalışanlarına uygulanarak, sektör çalışanlarının meslek yüksekokullarındaki halıcılık eğitiminin önemi ve halı eksperliğine katkısına ilişkin görüşleri belirlenmiştir.

Alan araştırması niteliğinde olan bu çalışmada, araştırma için geliştirilen ve üç bölümden oluşan bir anket kullanılmıştır. Anketin hazırlanma aşamasında halı eksperliği eğitiminin işletmeler açısından öneminin tespit edilmesi amacıyla deneme anketi uygulaması yapılmış ve bu uygulama sonucunda anlamlı bulunan ifadeler araştırma anketine sına sorusu olarak kaydedilmiştir. Anket 3 bölüm ve toplam 26 sorudan oluşmaktadır. Birinci bölüm demografik bilgilere ait toplam 10 sorudan, ikinci bölüm halı eksperlerinin özelliklerine ait 10 sorudan ve üçüncü bölüm el halıcılığı sektöründe halı eksperliği eğitiminin önemine ilişkin toplam 6 sorudan oluşmaktadır. Üçüncü bölüm; hiç önemli değil, önemli değil, fikrim yok, önemli ve çok önemli' den oluşan 5 basamaklı ölçekle değerlendirilmiştir.

Araştırma anketi Türkiye genelinde bölgesel dağılımları göz önünde tutularak seçilmiş olan 24 ilde uygulanmıştır. Anket uygulamasına, bölgesel dağılımlar dikkate alınarak tesadüfi yöntemle seçilmiş olan 393 kişi katılmıştır ve hepsi değerlendirmeye alınmıştır.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2007- 2008 yıllarında ülkemizde reel olarak faaliyetlerini sürdüren el halıcılığı işletmelerinin, sektör mensupları oluşturmaktadır.

Program değerlendirme kısmında ise Meslek Yüksekokulları Halıcılık, Halı-Kilim ve Halı Desinatörlüğü programları için sektör mensuplarının anketlere vermiş olduğu yanıtlar dikkate alınmıştır.

Araştırmanın örneklemini rastgele (random) seçilmiş olan yirmi dört farklı ilde faaliyet gösteren el halıcılığı işletmeleri mensupları oluşturmaktadır. Bu iller; Adıyaman, Antalya, Aydın, Erzurum, Gaziantep, Isparta, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Konya, Malatya, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Nevşehir, Niğde, Sakarya, Sivas, Şanlıurfa, Uşak, Yozgat, Aksaray, Karaman, Şırnak,'tır.

Tablo 5. Örneklem Grubunun İllere Göre Dağılımı

İLLER	F	%
ADİYAMAN	18	4,6
ANTALYA	18	4,6
AYDIN	22	5,6
ERZURUM	20	5,1
GAZİANTEP	40	10,2
ISPARTA	16	4,1
İSTANBUL	16	4,1
İZMİR	3	0,8
KOCAELİ	22	5,6
KONYA	16	4,1
MALATYA	12	3,1
KAHRAMANMARAŞ	26	6,6
MARDİN	24	6,1
MUĞLA	24	6,1
NEVŞEHİR	34	8,7
NİĞDE	29	7,4
SAKARYA	6	1,5
SİVAS	6	1,5
ŞANLIURFA	14	3,6
UŞAK	2	0,5
YOZGAT	3	0,8
AKSARAY	12	3,1
KARAMAN	9	2,3
ŞIRNAK	1	0,3
TOPLAM	393	100

3.3. Verileri Toplama Teknikleri

Bu araştırmada nicel ve nitel araştırma teknikleri birlikte kullanılmıştır. İş dünyasının Halı eksperliğine ilişkin görüşlerinin alınmasında nitel bir araştırma tekniği olan yüz yüze görüşme yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmada veri toplama şekilleri iki türdür:

1. Kuramsal verilerin elde edilmesi,
2. Anket,

3.3.1. Kuramsal verilerin elde edilmesi

Birinci veri toplama tekniğini araştırmanın amacına uygun olarak, halıcılığın tarihsel gelişimi, halı teknolojisi, eksperlik eğitimi ve uygulamalarıyla, halıcılık sektörü, meslek yüksekokulları ve ülkemizdeki gelişimi, program geliştirme ve değerlendirme ile ilgili kuramsal araştırmalar ve yayınlar oluşturmaktadır. Söz konusu literatür taraması Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Yayın ve Dokümantasyon Dairesi Tez Merkezi'nden, Milli Kütüphane'den, Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma Merkezi (METARGEM) Kütüphanesi'nden, Gazi Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nden, Niğde Üniversitesi Sabiha Şahenk Merkez Kütüphanesi'nden yararlanılmıştır. Bunun dışında araştırmanın yürütülmesi sırasında, İstanbul Tekstil İhracatçıları Birliği raporlarından, Milli Eğitim Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Kılavuz (ÖSYM) verilerinden, Kültür Bakanlığı resmi web, İstanbul Sanayi Odası Vakfı (İSOV) resmi web, üniversiteler ve bağlı meslek yüksekokulları resmi web sitelerinden faydalanılmıştır.

3.3.2. Anket

Araştırmanın problem durumuna uygun olarak ankette yer alacak soruları belirlemek amacıyla kuramsal araştırma ve yayınlar taranmıştır. Meslek Yüksekokulları

Halıcılık ve Tekstil Programı öğretim elemanları ile görüşülerek programdaki eksperlik ile ilgili dersler incelenmiş, derslerin yeterlilik düzeyleri ile aksaklıklar belirlenmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda belirlenen alt problemler doğrultusunda anketler geliştirilmiştir. İlgili kuramsal araştırma ve yayınlar araştırılarak örnek anket çalışmaları incelenmiştir.

Alan araştırması niteliğinde olan bu çalışmada, araştırma için geliştirilen ve üç bölümden oluşan bir anket kullanılmıştır. Anketin hazırlanma aşamasında halı eksperliği eğitiminin işletmeler açısından öneminin tespit edilmesi amacıyla deneme anketi uygulaması yapılmış ve bu uygulama sonucunda anlamlı bulunan ifadeler araştırma anketine sına sorusu olarak kaydedilmiştir. Anket 3 bölüm ve toplam 26 sorudan oluşmaktadır. Birinci bölüm demografik bilgilere ait toplam 10 sorudan, ikinci bölüm halı eksperlerinin özelliklerine ait 10 sorudan ve üçüncü bölüm el halıcılığı sektöründe halı eksperliği eğitiminin önemine ilişkin toplam 6 sorudan oluşmaktadır. Üçüncü bölüm; hiç önemli değil, önemli değil, fikrim yok, önemli ve çok önemli' den oluşan 5 basamaklı ölçekle değerlendirilmiştir.

Anket formlarının tespit edilen 24 şehre ulaştırılması ve anketin uygulanması için üç yol seçilmiştir.

➤ Araştırmacının kendisi tarafından uygulama yapılmıştır.

➤ İstanbul Tekstil İhracatçıları Birliğine bağlı İstanbul Halı İhracatçıları Yönetim Kurulu Üyelerinin, birliğe üye bazı işletmelere anketleri uygulatması ile yapılmıştır.

➤ Anketörler tarafından uygulama yapılmıştır.

Araştırma anketi Türkiye genelinde bölgesel dağılımları göz önünde tutularak seçilmiş olan 24 ilde uygulanmıştır. Anket uygulamasına, bölgesel dağılımlar dikkate alınarak el halıcılığı işletmeleriyle, halı tamir bakım onarımı yapan şirketlerden, tesadüfi yöntemle seçilmiş olan 393 kişi katılmıştır. Anketler, posta anket yöntemi ve bire bir yüz yüze görüşme ile anketörler tarafından uygulanmıştır. Toplam 500 anket dağıtılmış ve geri dönen anketler gözden geçirilerek 393 anket değerlendirmeye alınmıştır.

Tablo 6. Araştırma örneklemi ile gönderilen anketlerin geri dönme oranları

	GÖNDERİLEN	GELEN	%
Sektör Çalışanı	500	393	78.6

Araştırmaya katılan el halıcılığı sektöründeki işletme sahipleri, işletme yöneticileri, işletme çalışanları anketlere, doğru ve tarafsız cevap vermişlerdir (Veri toplama aracına verilen yanıtlar doğru ve yeterlidir).

3.4. Veri Analiz Teknikleri

El halıcılığı sektörü araştırma grubuna uygulanan anketlerin çözümlenmesi için SPSS (Statistical Package For Social Sciences) 11.0 Paket programı kullanılarak analizleri yapılmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler, frekans dağılımları, t-test ve korelasyon analizleri ile değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde anket veri toplama yönteminin El Halıcılığı sektöründe çalışan, yönetici ve işletme sahiplerine uygulanması sonucu elde edilen verilerin istatistiksel analizlerine ait bulgular ile ankette yer alan anket ve eksperlik konusunda öneriler, sorunlar ve ilave edilmek istenen konular bölümüne verilen yanıtların verileriyle analizlere ilişkin bulgular yorumlanmıştır.

Araştırmanın 1.alt problemi için hazırlanan sorulardan elde edilen verilerin çözümlenmesiyle araştırmaya katılanların yaş gruplarına göre dağılımları Tablo 7’de, araştırmaya katılanların cinsiyet gruplarına göre dağılımı Tablo 8’de, araştırmaya katılanların işletmelerdeki statülerinin dağılımı Tablo 9’da, sektör çalışanlarının meslek dağılımları Tablo 10’da, araştırmaya katılanların işletmelerdeki statülerinin dağılımına ilişkin bulgular Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 7. Ankete Katılanların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Dağılımı	f	%
18-24	36	9,2
25-31	115	29,3
32-38	106	27
39-45	73	18,5
46 +	63	16
TOPLAM	393	100

Tablo 7’deki verilere göre ankete katılanların önemli bir kısmının 25-45 yaş arası olduğu görülmektedir (%74.8). Halıcılık sektöründe çalışanların çoğunluğunu orta yaş grubunun oluşturduğu söylenebilir. Sektörde çalışan genç nüfusun çoğunluğu bakım- onarım ve dokuma alanlarında çalışmaktadırlar. Halıcılık sektörü anket uygulamasına katılanların yaş gruplarının dağılımı ile Türkiye’ nin 2008 yılı nüfus

pramidi karşılaştırıldığında; 2008 nüfus pramidindeki 25 yaştan 45 yaşa doğru gözlenen nüfusun azalması (TÜİK, 2008) ankete katılan işletme çalışanlarının yaş gruplarındaki azalma ile paraleldir. Gelişmekte olan ülkelerin yaş pramidi tablolarında görülen bu azalma ülkemiz nüfus pramidinde de gözlenmektedir.

2008 nüfus pramidin de 15- 24 yaş gurubunda görülen nüfus artışı, halıcılık sektörü çalışanları yaş grupları tablosunda en düşük yaş grubu olarak görülmektedir. Bu yaş gurubu nüfusunun, eğitim- öğretim faaliyetlerine devam ediyor olması iki tablo arasındaki zıtlığı açıklıyor olabilir. Turistik halı işletmeleri ile diğer halı işletmelerinin az bir kısmında dokuma yapılmaktadır. Anket uygulaması sürecinde çocukların ve gençlerin daha çok yaz aylarında bir meslek öğrenmek ve ek gelir elde edebilmek amacıyla dokumacılık ve halı bakım-onarım dallarında çalıştıkları gözlenmiştir. Sektörde devamlı olarak çalışan gençlerin, yaş gruplarına göre dağılım tablosundaki % 9.2 ile en düşük orandır. Oysa sektörün ihtiyacı olan el halıların büyük bir bölümü sipariş usulü evlerde dokutulmaktadır. Bu halıları dokuyanlar kayıtlı iş gücü içinde yer almamaktadırlar.

Tablo 8. Ankete Katılanların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyete Göre Dağılım	f	%
Erkek	266	67, 7
Kadın	127	32, 3
TOPLAM	393	100

Ankete katılanların %67,7'si erkek , %32,3'ü ise kadındır. Ankete katılan bayanların çoğunluğu dokuyucu olarak çalışmaktadırlar. İşletme sahibi sadece bir bayanın ankette yer alması işletme sahipliği konumunda sektörde erkeklerin egemen olduğunu göstermektedir.

2007' de TÜİK' in hane halkı işgücü anketine göre; ülkemizde deki kadın nüfusunun genele oranı % 49.8' dir. Toplam işgücü içerisinde kadının işgücü oranı ise %27' dir (TÜİK, CSGB, 2008).

Halıcılık sektöründe kadının işgücü %32.3 oranıyla ülke geneli kadın işgücünden yüksektir.

Ülkemiz genelinde kadınların kayıt dışı çalıştıkları birçok iş alanı bulunmaktadır. 2007 yılında kayıt dışı çalışan kadın oranı toplam işgücü yaşına gelmiş bayanların %34'ünü oluşturmaktadır (TUİK, 2008).

Anket uygulaması sektörde sigortalı olarak çalışan bayanlara uygulanmıştır. Ancak unutulmamalı ki köylerde kasabalarda kadınlarımız kendi evlerinde ya da atölyelerde kayıt dışı olarak dokuma yaparak sektöre hizmet vermektedirler.

Kayıt dışı çalışan bayanlarımız genelde, sipariş usulü evlerine kurdukları tezgahlar da dokuma yaparak ev ekonomisine katkı bulunmaktadırlar. Bakım onarım alanında da belli dönemlerde atölyelere çağrılarak geçici süreli çalışmakta ve günlük ya da onarılacak bölge, dokunan alan kadar ücretlerini almaktadırlar.

Tablo 9. Ankete Katılanların İşletmelerdeki Statülerinin Dağılımı

Statü Dağılımı	f	%
İşletme Sahibi	150	38,2
İşletme Çalışanı	197	50,1
İşletme Yöneticisi	46	11,7
TOPLAM	393	100

Tablo 9'a göre araştırmaya katılanların %50,1'i işletme çalışanı, %38,2'si işletme sahibidir. İşletme Yöneticisi pozisyonunda araştırmaya dahil olanların oranı ise %11,7' dir. İşletme çalışanlarının anket uygulamasına katılım isteği işletme sahipleri ve yöneticilerine göre daha fazla olmuştur. İşletme sahiplerini ve yöneticilerini anket uygulamasını katılmaya teşvik etmek daha güç olmuştur. İşletme çalışanları da yöneticilerinin izni olmaksızın anket uygulamasına katılamamışlardır.

Anket uygulamasının nedenleri, hedefleri ve amaçları belirtilmesine rağmen vergi dairesi, müze vb... kuruluş çalışanı olduğumuzu düşündüklerini belirterek, neyin peşindesiniz gibi sorularla ankete katılmak istemeyen işletmelerde olmuştur.

Dış ticaret yapan büyük şirketlerde, işletme çalışanlarının görevlendirmeleri ile personelin görev ve sorumlulukları belirlenmişken, küçük işletmelerde işletme sahibi aynı zamanda işletmenin yöneticisi konumundadır.

Tablo 10. Araştırma Grubunun Mesleki Tanımlama Dağılımları

Mesleki Tanımlama	f	%
Halıcı	316	80, 4
Diğer	77	19, 6
TOPLAM	393	100

Araştırmaya katılanların % 80,4' lük bölümü mesleklerini halıcılı olarak kabullenmektedirler. %19,6'lık bölümü ise mesleğini halıcılık olarak görmemektedir.

Anket uygulamaları yapılırken mesleğini diğer olarak tanımlayanlara nedeni sorulduğunda, mesleğini diğer olarak tanımlayanların birçoğunun üniversitelerin farklı bölümlerinden mezun olmuş olduklarını, kendi mesleklerini icra edemedikleri için halıcılık sektöründe çalıştıkları anlaşılmaktadır. Kendi mesleğini halıcı olarak kabul etmeyenler üniversite mezunudur. Kendi meslek alanlarında iş bulmalarında yaşadıkları sorunlar nedeniyle yabancı dil avantajlarını kullanarak halı işletmelerinde çalışmaktadırlar.

Karahan'ın (2006) halı-kilim işletmelerine ilişkin yaptığı araştırma sonucunda; özel sektör işletmelerinin tamamında girişimcinin aynı zamanda yöneticilik görevini de üstlendiği belirtilmektedir. Özel sektör işletmelerinin kurumsallaşma ilkelerini benimsemedikleri ve aile şirketi görüntüsünde olduğu belirtilmiştir (Karahan, 2006, 68).

Köklü bir geçmişe sahip şirket sahiplerinin çocukları da farklı mesleklere sahip olmalarına karşın kendi aile şirketlerinde çalışmaktadırlar. Küçüklüklerinde halıcılığın içinde bulunmaları iş akışı ve çalışma şartlarını bilmeleri aile şirketlerinde çalışmalarına neden olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca kendi mesleklerinde çalıştıklarında kazanacakları maddi gelirin, aile şirketlerinde kazandıklarının yanında düşük kalacağını düşünmektedirler.

Tablo 11. Araştırmaya Katılanların Halıcılık Sektöründeki Hizmet Yıllarının Dağılımı

Sektördeki Hizmet Yılı	f	%
1-5 yıl	66	16, 8
6-10 yıl	96	24, 4
11-15 yıl	83	21, 1
16-20 yıl	62	15, 8
21- üzeri	86	21, 9
TOPLAM	393	100

Araştırmaya katılanların %16,8'i 1-5 yıl arasında, % 24,4'ü 6-10 yıl, % 21,1' nin 11-15 yıl, % 15,8'nin 16-20 yıl, % 21,9'u 21 yıldan daha fazla el halıcılığı sektöründe tecrübeye sahip oldukları görülmektedir.

Tağı (2006) Simav' da kayıt dışı olarak çalışanlar üzerinde yaptığı araştırmada, halı dokumacılığında çalışma yılı % 33.79 ile 1-8 yıl arasında, % 22.07 ile 9-16 yıl, % 22.89'u 17-24 yıl, % 14.44'ü 25-32 yıl arasında halı dokunduğu saptamıştır (Tağı, 2006, 57).

Yapılan iki çalışmanın da sonuçları göstermektedir ki; halıcılık sektöründe hem üretim hem de üretim ve pazarlama alanlarına olan iş gücü katılımı gerileme göstermektedir. On yıl ve üzerinde sektörde çalışanların yüzdelerinin daha yüksek olması son yıllarda gelişen ve değişen üretim şekilleri ve ekonomik hayatın toplum düzeyinde yükselmesi halıcılık sektöründe çalışan olarak katılımı azaltmıştır. Özellikle el halıcılığının emek yoğun bir iş gücüne dayanması ekonomik zorluklar yaşayan insanların dokumacı olarak çalışmasını beraberinde getirmektedir. Dünya genelinde makine halıcılığı sektörünün gelişmesi de nedenler arasında gösterilebilir.

Uzun yıllar halıcılık sektöründe çalışmış, el halıcılığı ve bilirkişilik konusunda uzman olan İbrahim Geyikoğlu; halı üretiminin bilinçli bir şekilde yapılması gerektiğini, üretimin bilinçli yapılmadığı takdirde pazarda yer bulamayacağından bahsederek, halıcılık mesleğinde başarılı olabilmek için konuya hakim olmanın ve halıcılığı öğrenmek için bu işe çok küçük yaşlarda başlamak gerektiğini belirtmektedir (Geyikoğlu, 2008).

Uzun süreli sektörde çalışanlarla yapılan görüşmelerde, bir çoğunun halıcılığa çok küçük yaşlarda başladığı anlaşılmıştır. Küçük yaşlarda halıcılık alanında çalışmaya başlayanların şirketlerinin başarıyı yakaladığı, marka haline geldikleri ve güvenilirliğin kazanılmasına paralel başarı çıtalarının yükseldiği görülmektedir.

Ayrıca uzun yıllar el halıcılığında çalışmış ve başarılı olmuş halıcıların, bir süre sonra makine halıcılığı üretimine geçtiği, el halıcılığında kazandıkları deneyim ve birikimden yararlanarak, makine halıcılığında da başarıyı yakaladıkları izlenmektedir.

El halıcılığı üretim ve pazarlamasının müteşebbisler tarafından makine halıcılığına göre daha kolay yapılabilir görülmesi, özellikle turizm halıcılığına talep edilmesine neden olmaktadır. Ancak sektör içine girdiklerinde, sektörde varlık sürdürebilmenin uzun yıllara dayanan deneyim ve tetkik analiz yapabilme sürecine dayandığını fark ettiklerinde bir çok işletme sahipleri iflas eşiğine gelip, işletmelerini kapatmaktadırlar.

Araştırmanın 2.alt problemi için hazırlanan sorulardan elde edilen verilerin çözümlenmesiyle araştırmaya katılanların eğitim düzeylerine ilişkin bulgular Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Anket Katılımcılarının Eğitim Düzeyleri

Eğitim Düzeyi	f	%
İlköğretim	148	37,7
Ortaöğretim	155	39,4
Önlisans	15	3,8
Lisans	69	17,6
Lisans Üstü	6	1,5
TOPLAM	393	100

Araştırmaya katılanların % 37,7’ si ilköğretim %39,4’ü ortaöğretim düzeyinde eğitim almışlardır. Önlisans, lisans ve lisans üstü eğitim almış anket katılımcılarının toplamının oranı % 22,9’ dur. Üniversite eğitimi almamış katılımcıların oranı % 77,1’dir.

Tağı' nın (2006) Simav' da halıcılık sektöründe dokumacı olarak çalışan bayanlara uyguladığı anket sonucuna göre ise; % 82, 56 'lık oranla ilköğretim eğitimi almış bayanların, orta öğretimden mezun olmuş bayanlara göre oranları oldukça yüksektir (Özkan Tağı, 2006: 56).

Sarioğlu ve Karakuş'un (2005) dokuma sektörünün eğitim profilinin incelenmesi isimli, makine dokumacılığını kapsayan araştırmalarında; 344 personelin % 91,2'si meslek lisesi, % 7,6 'sı MYO, % 1,1' i ise fakülte mezunudur (Sarioğlu ve Karakuş, 2005: 1607).

Halıcılık sektörü çalışanlarının genel eğitim seviyesine bakıldığında yükseköğretim görmüş çalışanların sayılarının az olması önemli bir göstergedir. Yapılan anket uygulaması sektör işletmelerinde, kayıt altında çalışanlara uygulanmıştır. İşletme içinde çalışanların eğitim düzeyleri, işletme dışında dokumacı olarak çalışanlara göre daha yüksektir.

Önlisans mezunlarının araştırmaya katılan diğer eğitim düzeyi gruplarına göre oranı % 3.8' dir. Bu orana bakıldığında sektörde çalışan halıcılık teknikerlerinin oranı oldukça düşüktür. Sarioğlu ve Karakuş' un yaptığı araştırmada da MYO' u mezunlarının oranı , % 7,6 olarak ifade edilmiştir. İki araştırmanın sonuçları da göstermektedir ki; tekniker çalışanın en fazla olması gereken sektörlerde MYO mezunu olarak çalışan teknikerlerin istihdamı oldukça düşüktür.

Üniversitelerin halıcılık ile ilgili bölümlerinden mezun olan ama iş bulmakta güçlük çeken teknikerlerin sektörde neden değerlendirilmediği konusunda görüş bildiren işletme yöneticileri; daha fazla ücret ödemeleri gerekeceği ve halıcılık bölümü mezunlarının sektörün içinde kendi deyimleri ile çekirdekten yetişmiş çalışanlar kadar performans gösteremediklerini belirtmişlerdir.

Araştırmanın 3.alt problemi için hazırlanan sorulardan elde edilen verilerin çözümlenmesiyle araştırmaya katılanların eğitim seminerlerine katılım düzeylerine ilişkin bulgular Tablo 13'de halı eksperliği eğitim seminerlerine katılım düzeylerine ilişkin bulgular Tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 13. El Halıcılığı Eğitim Seminerlerine Katılım

Eğitim Seminerlerine Katılım	f	%
Evet	73	18, 6
Hayır	320	81, 4
TOPLAM	393	100

El halıcılığı sektörü mensupları kendi alanları ile ilgili, çeşitli kuruluşlar tarafından organize edilen eğitim seminerlerine %81,4'ü hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Eğitim seminerlerine katılımın mesleki gelişimleri için yararlı olarak gören sektör çalışanları, özellikle kamu kurum ve kuruluşlarında uzman kişilerce yapılacak seminerlerin sektörel sorunlara yanıt bulmada, strateji geliştirmede oldukça önemli olduğunu belirtmektedirler. Sektör mensupları, kamu ya da özel sektör kuruluşlarının gerçekleştirdiği seminer sayılarının yeterli olmadığını, yapılacak seminerlerinde kordinasyon eksikliğinden kendilerine bilgileri ulaşmadan ya da gecikmeli ulaştığı için katılamadıklarını belirtmişlerdir.

Halıcılık ile ilgilenen birçok devlet kurumu, üniversite, yerel yönetim ve il özel idareleri ile birlikte özel sektör kuruluşlarının olmasına rağmen ortak bir merkezin bulunmamasının alan içindeki gelişmeleri etkilediği gibi eğitim seminerlerinin gerçekleştirilmesini de etkilediği anlaşılmaktadır. Eğitim etkinliklerini planlayacak ve gerçekleştirecek, kordinasyonu sağlayacak bir merkezin oluşturulması gerekmektedir.

Belirli meslek grupları için düzenlenen hizmet içi eğitim seminerleri türünde, üniversitelerin önderliğinde ticaret odaları, ilgili bakanlıklar, sümer halı vb. kurumların katılımıyla belirli periyotlar içinde eğitim seminerlerinin düzenlenmesi, sektör çalışanlarının beklentilerine yanıt verebilir.

Tablo 14. Halı Eksperliği Eğitim Seminerlerine Katılım

Halı Eks.Eğitim Seminerlerine Katılım	f	%
Evet	50	12, 7
Hayır	343	87, 3
TOPLAM	393	100

Sektör çalışanlarının %87,3'ü halı eksperliği eğitim seminerlerine katılmadıklarını belirtmişlerdir. Tablo 13' de gösterilen el halıcılığı eğitim seminerlerine yapılan katılımdan da düşük bir katılım söz konusudur. Bunun nedeni olarak halı eksperliği ile ilgili eğitim-öğretim faaliyetlerin azlığı ve bu alanda akademik çalışmalarda bulunan öğretim üyelerinin sayılarının yetersiz kalmasıyla, sektör içinde yetişmiş yeterlilik düzeyi yüksek halı eksperlerinin sayılarının oldukça az olması gösterilebilir.

Araştırmanın 4.alt problemi için hazırlanan sorulardan elde edilen verilerin çözümlenmesiyle sektör çalışanlarının halı eksperlerinin taşınması gereken özelliklerine ilişkin görüşlerinin dağılımına ilişkin bulgular Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15a. Halı Eksperi Olarak Çalışan Bireylerin Lif Teknolojisi Bilgi Birikimine Sahip Olmasına ilişkin görüşlerin dağılımı

	f	%
Evet	333	84, 7
Hayır	60	15, 3
TOPLAM	393	100

Tablo 15a'ya göre El Halıcılığı sektörü mensuplarının % 84,7'si halı eksperleri olarak çalışan bireylerin lif teknolojisi bilgi birikime sahip olması gerektiğini, % 15,3 hayır yanıtını vererek gerek görmediklerini belirtmişlerdir.

MYO' larının halıcılık, halı- kilim ve halıcılık desinatörlüğü programlarının hepsinde lif teknolojisi, malzeme bilgisi, halı- kilim malzeme bilgisi, tekstil malzemeleri, lif teknolojisi, elyaf bilgisi derslerinin içeriğinde lif teknolojisi bilgileri yer almaktadır. Bir programda lif teknolojisi içeriği halı teknolojisi dersinin içinde gösterilmektedir.

Halıcılık programlarının bazılarında sadece makine ve el halıcılığında kullanılan lif türleri ders içeriğinde yer alırken, bir kısmında ise tekstilde kullanılan bütün liflerin ders içeriklerinde yer aldığı anlaşılmıştır.

Tablo 15b. Halı Eksperi Olarak Çalışan Bireylerin Desenleme Yöntem ve Tekniklerinden Anlaması Gerekliliğine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	f	%
Evet	340	86, 5
Hayır	53	13, 5
TOPLAM	393	100

Araştırmaya katılan sektör çalışanlarından %86,5'i halı eksperlerinin desenleme yöntem ve tekniklerinden anlaması gerektiğini, 13,5 ' i ise desenleme yöntem ve tekniklerinin algılanmasını gerekli görmemektedir.

MYO' larının halıcılık, halı- kilim ve halıcılık desinatörlüğü programlarında desenleme yöntem ve tekniklerinin verildiği bilgisayar destekli tasarım, tasarım ilkeleri, desen araştırma renk ve boya bilgisi, mesleki teknik resim, Türk süsleme desenleri, özgün tasarım, yöresel motif ve desenler, desen araştırma ve tasarım, bilgisayarlı desen uygulama gibi desenleme yöntem ve tekniklerini içeren derslerin verildiği görülmektedir.

Araştırmaya katılan sektör mensuplarının, halı eksperlerinin desenleme yöntem ve tekniklerinden anlaması gerektiğine yönelik düşünceye; ilgili MYO' larının ders programlarından da anlaşıldığı üzere programlarında, desenleme yöntem ve teknikleri derslerine yer verdikleri görülmektedir.

Halıcılık ve desinatörlüğü programlarında ise desenleme yöntem ve teknikleri derslerinin, ders programlarının ağırlıklı bir bölümünü kapsadığı anlaşılmıştır.

Halı-kilim ve halıcılık programlarında desenleme yöntem ve teknikleri derslerinin, diğer mesleki derslerin ders saatleriyle orantılı olarak programlara yerleştirildikleri anlaşılmıştır. Sektör mensuplarıyla yapılan görüşmelerde; sektör mensupları desinatörlük birikimine sahip olunması için harcanacak emek ve sürenin halı eksperleri için gerekli olmadığını, halı eksperlerinin desen plan tipleri, motif bilgisi ve basit çizimlerini gerçekleştirebilmelerini yeterli gördüklerini belirtmişlerdir.

Tablo 15c. Halı Eksperlerinin restorasyon ve konservasyon İşlemlerini Tanımlayabilmesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	f	%
Evet	323	82, 2
Hayır	70	17, 8
TOPLAM	393	100

Araştırmaya katılanların %82,2'si halı eksperlerinin restorasyon ve konservasyon işlemlerini tanımlayabilmesi gerektiğini, 17,8' i ise böyle bir tanımlama gereğini görmemektedirler.

MYO'larının halı-kilim, halıcılık ve halı desinatörlüğü programlarının ders programları incelendiğinde;

➤ MYO'ları halıcılık ve halı- kilim programlarının tümünde halı onarımı, halı-kilim bakım onarımı, halı tamir ve bakımı gibi isimlendirilmiş olan derslerin içeriğinde halıcılık da restorasyon ve konservasyon eğitiminin kısmen verildiği anlaşılmaktadır.

➤ Ülkemiz genelindeki MYO' larının halıcılık ve desinatörlüğü programlarının sadece ikisinde halı bakım ve onarım dersinin programda yer aldığı saptanmıştır.

➤ Kimyasal işlemleri de içinde barındıran halı- kilim konservasyon uygulamalarının programlarda yer almadığı tespit edilmiştir.

➤ Bazı üniversitelere bağlı MYO larında restorasyon ve konservasyon programları yer almaktadır. Ancak bu programlarda mimari, çini, seramik restorasyon ve konservasyon eğitimi ağırlıklıdır.

Tablo 15d. Halı Eksperlerinin, Halıya Uygulanan Kimyasal İşlemleri Anlaması Gerekliliğine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	f	%
Evet	285	72,5
Hayır	108	27,5
TOPLAM	393	100

Araştırmaya katılanların %72,5'i, halı eksperlerinin halıya uygulanan kimyasal işlemleri anlaması gerektiğini, % 27,5' i ise kimyasal işlemlerin anlaşılması gerekliliğine inanmamaktadırlar.

El halıcılığında kimyasal işlemler daha çok halı dokuma malzemelerinin boyanmasında, apreleme ve eskitme amaçlı yapılmaktadır.

➤ MYO' ları halı kilim programlarında; genel kimya, organik kimya, boya teknolojisi, boya kimyası, malzeme boyama gibi dersler kimya içerikli dersler olarak sıralanabilir.

➤ MYO'ları halıcılık programlarında; Kimya, organik kimya, boya teknolojisi, boya kimyası, boyarmadde kimyası I, boyarmadde kimyası II, doğal boyacılık ve boyama teknikleri, halı kalite kontrol ve analizi, el dokumalarında tetkik ve analiz yöntemleri gibi derslerin kimyasal işlemlerin anlaşılabilmesi için gerekli içerikte olduğu saptanmıştır.

➤ MYO' ları Halıcılık ve desinatörlüğü programlarında; halı teknolojisi I, halı teknolojisi II, halı teknolojisi III, isimli derslerin içeriğinde halıcılık da ki kimyasal işlemler verilmektedir. Kimyasal işlemler içerik olarak diğer programlar kadar kapsamlı değildir.

➤ Turistik halı işletmelerinin en rağbet ettiği işlemlerden olan eskitme işlem ve yöntemlerinin bazıları gizli tutulmaktadır. Bu yöntemlerin bir kısmı ancak MYO'larının ders içeriklerinde verilebilmektedir. Bu nedenle eksperlik yapanlar, eskitme yöntem ve tekniklerini uygulamalı olarak ancak sektörün içine girdiklerinde öğrenip, halı yüzeylerinde bu tekniklerin uygulanıp uygulanmadığını anlayabilmektedirler.

Tablo 15e. Halı Eksperlerinin Sanat Tarihi Eğitimi Almış Olması Gerekliliğine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	f	%
Evet	221	56,2
Hayır	172	43,8
TOPLAM	393	100

Araştırmaya katılan sektör çalışanlarının, % 56,2'sı halı eksperlerinin sanat tarihi eğitimi alması gerektiğini, % 43,8'i ise gerek görmedikleri yönünde görüş bildirmişlerdir.

➤ MYO'larının halı-kilim programlarında; halı- kilim sanat tarihi I, halı- kilim sanat tarihi II, yöresel halı- kilim, geleneksel Türk desenleri gibi Türk sanat tarihinin içeriğinde olan konular, Türk halı- kilim sanat tarihi dersleri olarak programlarda yer almaktadır.

➤ MYO'larının halıcılık programlarında; Türk halıcılık tarihi I, Türk halıcılık tarihi II, Türk sanat tarihi, Türk halı sanatı, yöresel halıcılık, geleneksel Türk desenleri, halıcılıkta Türk motifleri olarak adlandırılmış, Türk sanat tarihinin içeriğinde olan konular programlara ders olarak yerleştirilmiştir.

➤ MYO'larının halıcılık ve desinatörlüğü programlarında; Sembol Dili, Geleneksel Türk Sanatı, Motif Bilgisi, Türk Halıcılık Tarihi, Türk Halı Sanatı, Sanat Tarihi, Mitoloji, Yöresel El Sanatları, Türk El Sanatı Tarihi I, Türk El Sanatı Tarihi II, Türk El Sanatı Tarihi III, Türk El Sanatı Tarihi IV, Yöresel Halıcılık gibi Türk sanat tarihi ile ilgili dersler yer almaktadır.

Sektör mensuplarının gerekli gördüğü sanat tarihi eğitime, MYO'larının halı-kilim programlarında halıcılık sanat tarihine yönelik eğitim verildiği görülmüştür. Halıcılık programlarında ise halıcılık tarihi ile Türk halı sanatı sektör mensuplarının gerekliliği gördüğü sanat tarihi eğitime karşılık gelmektedir. Halıcılık ve desinatörlüğü programlarında Türk halı sanatının yanı sıra sanat tarihi ve mitoloji gibi derslerin olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle sektör mensuplarının gerekli gördüğü sanat tarihi eğitiminin en sistemli şekilde halıcılık ve desinatörlüğü ders programlarında yer aldığı görülmüştür.

Tablo 15f. Halı Ekspertlerinin Temel Tekstil Eğitimi Almış Olması Gerekliliğine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	f	%
Evet	207	52,7
Hayır	186	47,3
TOPLAM	393	100

Araştırmaya katılan sektör mensuplarının % 52,7'si halı ekspertlerinin temel tekstil eğitimi almasını gerek görmekte iken, % 47,3' ü temel tekstil eğitimi gereklilik görmemektedir.

➤ MYO'larının halı-kilim programlarında temel tekstil eğitiminde verilmekte olan dersler şunlardır: Lif Teknolojisi, İplik Teknolojisi

➤ MYO'larının halıcılık programlarında temel tekstil eğitiminde verilmekte olan dersler şunlardır: Lif Teknolojisi, İplik Teknolojisi, Lif ve İplik Teknolojisi, Elyaf Bilgisi I, Elyaf Bilgisi II, Tekstil Teknolojisi.

➤ MYO'larının halıcılık ve desinatörlüğü programlarında temel tekstil eğitiminde verilmekte olan dersler şunlardır: Halı malzeme bilgisi, İplik Teknolojisi.

Sektör mensuplarının % 52,7'sinin gerekli gördüğü temel tekstil eğitiminin halı-kilim, halıcılık ve halıcılık desinatörlüğü programlarında verildiği saptanmıştır. Ancak bazı programların halı malzeme bilgisi dersinde sadece halıcılık da kullanılan lif ve

iplik türlerini ders programlarına aldığı görülmüştür. Bu yönüyle diğer tekstil lif ve malzemelerine yer verilmediği için temel tekstil eğitimi içeriğinin verilmesinde eksiklik görülmektedir.

Tablo 15g. Halı Ekspertlerinin Tekstil Tasarımı Eğitimi Almış Olması Gerekliliğine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	f	%
Evet	189	48,1
Hayır	204	51,9
TOPLAM	393	100

Görüşlerine başvurulmuş sektör çalışanlarından % 48,1'i halı ekspertlerinin tekstil tasarımı eğitimi almış olması gerektiğini, % 51,9'u ise tekstil tasarımı eğitimi gerekli olmadığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Gerekli görmedikleri konusunda görüş bildirenlere nedeni sorulduğunda genel olarak, tekstil tasarımı eğitimi içerisinde yer alan halı tasarımı eğitiminin halı ekspertlerine verilmesini yeterli gördüklerini belirtmişlerdir.

Oysa sektörde ki sorunlar belirtilirken, sektör de uzun yıllar deneyim sahibi olanların sektörün en önemli sorunları arasında halı tasarım programlarının üniversitelerimizde bulunmamasından dolayı, mezun olan öğrencilerin sektörün tasarım uygulamalarından kopuk kaldığını bu nedenle zamanlamada, iş gücünde sorunlar oluştuğunu belirtmektedirler. Özellikle makine halıcılığı ekspertiği iş alanı yaygın hale geldiğinde, halı ekspertlerinin makine halıcılığı tasarım trendlerini iyi kavramaları durumunda hangi makinenin kaç renkle, hangi desenleri dokuyabilme özellikleri olduğunu ve özellikler kapsamında tetkik analiz işlemlerini kolayca yapabileceklerdir.

İTKİP Müzayede İşletmelerinin sorumlusu olan Kaya Sungur; Üniversitelerde elektronik ortamda çizim yapma şansının çok fazla olmadığını, bu nedenle İTKİP bünyesinde tasarım hizmeti ve eğitimi verildiğini, bu eğitimde öğrencilerin elektronik ortamda çizim yapabilmeleri, ekrana alışmaları ve gittikleri yerlerde elektronik desen çizimini yapabilecek hale gelmeleri amaçlandığını belirtmiştir (Sungur, 2009).

Bahariye Halı’da yedi yıldır desen sorumlusu olarak çalışan Sina Gilani halı sektör dergisi 3. sayısına verdiği röportajda; ülkemizde desen ve tasarımda, hem teorik eğitimde hem de uygulama alanında eksiklikler gördüğünü, öğrencinin üniversite eğitimini tamamlamadan önce mutlaka staj yapması gerektiğini, uygulamalı eğitimin deneyimi arttırmadaki öneminden bahsetmektedir. Ayrıca anlayamadığı bir nedenden dolayı ülkemizdeki 4 yıllık desen bölümlerinde okuyan öğrencilerin çoğunun staj görmek için bir girişimde bulunmadığını, öte yandan iki yıllık ön lisans eğitimi alan öğrencilerin staj yaptıklarını ama iki yıllık ön lisans mezunlarından randıman alamadıklarını, bu öğrencilerin teknik bilgilerini yetersiz gördüklerini belirtmiştir (Gilani, 2009).

Tablo 15h. Ülkemizde Halı Ekspertliği Yapanların Gerekli Bilgi Birikimine Sahip Olup Olmadığına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	f	%
Evet	97	24, 7
Hayır	296	75, 3
TOPLAM	393	100

Araştırma grubunun % 75,3’ü ülkemizde halı ekspertliği yapanların gerekli bilgi birikimine sahip olmadığını, % 24, 7’ si ise gerekli bilgi birikimine sahip olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Halı ekspertlerinin gerekli bilgi birikimine sahip olmadığı yönünde görüş bildirenlere bu kanıyı benimsemelerinin nedenleri sorulduğunda;

- Turistik halı işine girmiş ve fazla deneyimi olmayan insanların kendilerini ekspert olarak tanımlamalarından kaynaklı,
- MYO’ larından mezun teknikerlerin eksik bilgi birikimleriyle alanda yetersiz kalmalarından kaynaklanan güvensizlik,
- Müzelerden alınması gereken tarihi değeri yoktur yazılarında, çalışan müze ekspertlerinin konuyla ilgili bilgi birikimlerinin olmaması, ticaret odalarından ya da sektör çalışanlarından yardım istemeleri,

➤ Üniversite mezunu olup el halıcılığının hiçbir aşamasında uygulamalı eğitim almamış, sadece teorik bilgilerle yanlış yönlendirme ve yargılarda bulunan bireylerin eksperlik yapmaları,

➤ Eksperlik alanında uzun yıllar sektörde çalışan deneyimiyle bilgi birikimini teorik olarak da arttıranlarla, üniversite eğitimlerinin üstüne uzmanlık alanı olarak el halıcılığını seçip bu yönde kendilerini geliştirenlerin sayılarının yeterince olmaması ve az sayıda bulunan bu niteliklere sahip eksperlerden eğitim, öğretimde ve seminerlerde yeterince yararlanılmamasından kaynaklı nitelikli yetişmiş eksperlerin bulunmayışı,

nedenlerine bağlı olarak ülkemizde halı eksperliği yapanların bilgi birikimini yeterli olmadığına inandıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 15i. El Halıcılığı Eğitimi Almış Bireylerin, Eksperlik Alanında Yeterli Mesleki Birikime Sahip Olup Olmadığına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	f	%
Evet	173	44
Hayır	220	56
TOPLAM	393	100

Araştırma gurubuna yöneltilen el halıcılığы eğitimi almış bireylerin, eksperlik alanında yeterli mesleki birikime sahip olduğunu düşünüyor musunuz? Sorusuna % 44’ ü yeterli gördüklerini , % 56’ sı ise yeterli görmediklerini yönünde görüş belirtmişlerdir. El halıcılığы eğitimi almış bireyler olarak, MYO ‘ lu mezunu halıcılık teknikerleri ile fakültelerin ilgili bölümlerinde el halıcılığы eğitimi almış mezunlardan bahsedilmektedir.

Sarioğlu ve Karakuş’ un dokuma sektörünün eğitim profilinin incelenmesi konulu araştırmalarında da dokuma sanayi işletmelerinin % 55,2 ‘si ortaöğretim ve yükseköğretimden gelen çalışanları mesleki konularda yeterli bulmadıklarını, % 27,6 ‘ sı kısmen yeterli bulduklarını, % 17,2 ‘si ise yeterli bulduklarını belirtmişlerdir (Sarioğlu& Karakuş, 2005: 1607).

Halıcılık işletmelerini kapsayan araştırmamız ile dokuma sanayi sektörüne uygulanan iki farklı araştırma sonuçlarında da; ilgili alanlarda eğitim almış bireylerin mesleki bilgi birikimlerinin yeterli olmadığı konusunda oldukça yakın sonuçlar çıkmıştır (% 56- % 55,2).

Halıcılık eğitimi veren programlardan mezun olanların, sektörün beklentilerine yanıt veremediği düşünülebilir. Araştırmaya katılan sektör mensupları, yeterli görmedikleri mezunlara kendilerinin iş başında uygulamalı eğitim vererek yeterliliklerini arttırmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 15j. Halı Ekspertlerinin Mesleki Bilgi Birikimine Sahip Olabilmesi İçin Üniversite Eğitimi Alıp Almamasına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	f	%
Evet	225	57,3
Hayır	168	42,7
TOPLAM	393	100

Araştırma grubunun % 57,3'ü halı eksperlerinin mesleki bilgi birikimine sahip olabilmesi için üniversite eğitimi alması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. % 42,7' lik bölümü ise üniversite eğitimini gerekli görmemektedir.

Ülkemiz yükseköğretim kurumlarında, halı eksper unvanını veren önlisans, lisans ve lisansüstü programları bulunmamaktadır. Bu ünvanı veren programların olmaması nedeniyle MYO'ları halıcılık programları ile sanat tarihi mezunları ve sektör içinde yetişenler eksperlik görevini üstlenmişlerdir. Örneklem grubu tercihlerinin % 57,3 'ü, halı eksperlerinin kendi alanlarında, üniversite eğitimi almış olmasını gerekli görmektedir. Halı eksperliği eğitimin verileceği yeni programların tasarlanması ya da mevcut programlar üzerinde gerekli değişikliklerin yapılarak bu eğitimin verilmesi, halıcılık sektörü beklentilerine yanıt verebilir.

Araştırmanın 5.alt problemi için hazırlanan sorulardan elde edilen verilerin çözümlenmesiyle el halıcılığı işletmelerinde eksper çalışan olmasının önemine ilişkin görüşlerin dağılımı Tablo 16'da, kamu kurumlarında ya da özel sektörde eksperlik

hizmeti veren birimlerin oluşturulmasının önemine ilişkin görüşlerin dağılımı Tablo 17’de, ülkemizde ekspertiz hizmetleri sunan kuruluşların sayısının az olmasının önemli bir sorun olup olmadığına ilişkin görüşlerin dağılımı Tablo 18’de, eksperlik hizmetlerinin ülke ekonomisine olan etkilerinin önemine ilişkin görüşlerin dağılımı Tablo 19’da, halı ekspertiz raporlarının hazırlanmasında standardizasyon çalışmalarının yapılmasının önemine ilişkin görüşlerin dağılımı ise Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 16. El Halıcılığı İşletmelerinde Eksper Çalışan Olmasının Öneme İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	f	%
Hiç Önemli Değil	58	14, 8
Önemli Değil	54	13, 7
Fikrim Yok	34	8, 7
Önemli	142	36, 1
Çok Önemli	105	26, 7
TOPLAM	393	100

Ankete katılanların %36,1’i el halıcılığı işletmelerinde eksper çalışan olmasının önemli olduğunu belirtirken, %26,7’si el halıcılığı işletmelerinde eksper çalışan olmasının çok önemli olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Halıcılık sektörü el halıcılığı işletmelerinde eksper çalışan olmasını önemli bulmaktadırlar. Araştırma konusunun anket uygulamalarının yapıldığı işletmelerde eksper kadrosu ile çalışan olmaması ise bu durumla tezat oluşturmaktadır.

El halıcılığı işletmelerinde istenilen yöre ve kalitedeki halıların değişik bölgelerden temin edilmesinde, halı kondisyonun belirlenmesinde, değer tespiti, bakım-onarım ölçütlerine karar vermede, eksperlere ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir.

Tablo 17. Kamu Kurumlarında, Özel Sektörde Eksperlik Hizmeti Veren Birimlerin Oluşturulmasının Önemine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	f	%
Hiç Önemli Değil	77	19, 6
Önemli Değil	40	10, 2
Fikrim Yok	22	5, 6
Önemli	150	38, 2
Çok Önemli	104	26, 4
TOPLAM	393	100

Tablo 17'e göre, araştırmaya katılanların %38,2'si kamu kurumlarında ya da özel sektörde eksperlik hizmeti veren birimlerin oluşturulmasının önemli olduğunu ve %26,4'ünün kamu kurumlarında ya da özel sektörde eksperlik hizmeti veren birimlerin oluşturulmasının çok önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırma süresince görüşülen sektör mensupları ile İHİP temsilcileri eksperlik hizmeti veren birimlerin az olmasından dolayı, özellikle turistik halı işletmelerinin ihracat işlemleri ile ülkemizde bakım-onarımı yapılacak halıların ülke içinde tutulma süreleri olan 6 aylık zaman diliminin çoğu halı için yeterli olmadığını, halıların tekrar yurtdışına ve tekrar ülkemize giriş yapılmak üzere onarıldığını belirterek, çıkan maliyetin yükseldiğini dolayısıyla müşteri kaybettiklerini belirtmektedirler. Eksperlik hizmetleri veren birimlerin çoğaltılması halinde bu sorunların azalacağı düşünülebilir.

Ayrıca halı eksperlik birimlerinin oluşturulması, tüketici hakları, gümrük geçiş süreleri, değişik müzayede organizasyonları, tespit ve tescil işlemlerinde, hukuki işlemlerde, marka ve desen telif işleyişlerinde, ivedilik ve güvence sağlayacaktır.

Tablo 18. Ülkemizde Ekspertiz Hizmetleri Sunan Kuruluşların Sayısının Az Olmasının Önemli Bir Sorun Olup Olmadığına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	f	%
Hiç Önemli Değil	94	23, 9
Önemli Değil	46	11, 7
Fikrim Yok	16	4, 1
Önemli	117	29, 8
Çok Önemli	120	30, 5
TOPLAM	393	100

Araştırmaya katılanların %30,5'i ülkemizde ekspertiz hizmetleri sunan kuruluşların sayısının az olması çok önemli bir sorun olduğunu ve %29,8'inin sektör açısından bu sorunun önemli bir sorun olduğunu belirtmişlerdir.

Anlaşmazlık halinde gidilecek ve ekspertiz hizmeti alınacak birbirinden bağımsız kuruluşların sayılarının az olmasından kaynaklanan sorunların olduğu sektör temsilcileri tarafından belirtilmektedir. Ayrıca ekspertiz hizmeti veren bazı kurumlarda çalışan eksperlerinde yeterlilik düzeylerinin eksik olmasından dolayı kaynaklanan sorunlar, yargıda, ithalatta, ihracatta sorunlar yaratmaktadır.

Bir dönem yurt dışından girişi yapılacak halıların gümrüklerden, ekspertiz işlemlerinin yapılması için Isparta'ya gönderilip, işlem bittikten sonra tekrar gümrüklere ve sonrasında halı işletmecisinin teslim alabilmesi sonucu yine zaman kaybına ve maliyetlerin yükselmesine neden olduğu bilinmektedir.

Ekspertiz hizmeti sunan kuruluş sayısının yetersiz olması, bu alanda yetişmiş çalışan sayısının az olmasıyla da yakından ilişkili olabilir. Ekspertiz hizmeti veren kurumların sayısı arttırılmadan, bu alanda uzmanlık derecesine ulaşmış eksperlerin eğitilmesi ve yetiştirilmesi gerekmektedir.

Tablo 19. Ekspertiz Hizmetlerinin Ülke Ekonomisine Olan Etkilerinin Öneme İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	f	%
Hiç Önemli Değil	43	10, 9
Önemli Değil	46	11, 7
Fikrim Yok	39	9, 9
Önemli	118	30
Çok Önemli	147	37, 4
TOPLAM	393	100

El halıcılığı sektörü mensuplarının, %30'u ekspertiz hizmetlerinin ülke ekonomisine olan etkilerinin önemli ve %37,4'ü ekspertiz hizmetlerinin ülke ekonomisine olan etkileri çok önemli olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir.

İhracat ve ithalat işlemlerinde titizlikle yapılacak ekspertiz işlemleri, hem dürüstçe ilkelerine bağlı çalışmakta olan sektör çalışanlarının diğerleriyle rekabet ortamının adil olarak yapılmasını sağlayacağı gibi hem de yerli yabancı bu alanda kaçakçılık yapanların haksız kazanç sağlamalarını engelleyebileceği gibi ülkemizin maddi ve manevi değerlerinin kaybedilmesinin önüne geçilecektir.

Tablo 20. Halı Ekspertiz Raporlarının Hazırlanmasında Standardizasyon Çalışmalarının Yapılmasının Öneme İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	f	%
Hiç Önemli Değil	53	13, 5
Önemli Değil	22	5, 6
Fikrim Yok	33	8, 4
Önemli	176	44, 8
Çok Önemli	109	27, 4
TOPLAM	393	100

Tablo 20’de, ankete katılanların %44,8’i halı ekspertiz raporlarının hazırlanmasında standardizasyon çalışmalarının yapılmasının önemli olduğunu ve %27,4’ünün halı ekspertiz raporlarının hazırlanmasında standardizasyon çalışmalarının yapılmasının çok önemli olduğunu belirttikleri görülmektedir. Ekspertiz hizmeti veren kişi ve kuruluşlarca ortak hazırlanmış standardizasyon çalışmalarının olması ülkenin her yerinde özel ve kamu kuruluşlarında verilecek ekspertiz hizmetinde belirli standartların aranıp, standartlar doğrultusunda analiz ve tespit çalışmalarının yapılmasını sağlayacaktır. Farklı farklı uygulamaların önüne geçilebilecektir.

Halı ekspertiz standartlarının hazırlanabilmesi, mesleki eğitim donanımları ve mesleki standardizasyon tanımlamaları yapılmış, uluslar arası standartlara uyumlu eğitim almış bireylerin yetiştirilmesi ile mümkün olacaktır.

AB’ye giriş sürecinde olan ülkemiz için AB normlarına ve ulusal standartlara uyumlu meslek standartlarının ve mesleki eğitim standartlarının belirlenmesi önemlidir. Standardize edilmemiş eğitim programları mezunların istihdamında haksız rekabete neden olmaktadır (Yanıkoglu ve Denktas, 2007: 397).

Araştırmanın 6.alt problemi için hazırlanan sorulardan elde edilen verilerin çözümlenmesiyle üniversitelerde halı eksperliği bölümlerinin açılmasının önemine ilişkin görüşlerin dağılımına ait bulgular Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21. Üniversitelerde Halı Ekspertizi Bölümlerinin Açılmasının Önemine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

	f	%
Hiç Önemli Değil	66	16, 8
Önemli Değil	44	11, 2
Fikrim Yok	11	2, 8
Önemli	132	33, 6
Çok Önemli	140	35, 6
TOPLAM	393	100

Araştırmaya katılanların, %33,6'sı yükseköğretim kurumlarında, dört yıllık eğitim öğretim süreci olan, halı eksperliği bölümlerinin açılmasını önemli ve %35,6'sı yükseköğretim kurumlarında, dört yıllık eğitim süreci olan, halı eksperliği bölümlerinin açılmasının çok önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Ülkemizde halı eksperliği yapanlar sektör içinde yetişenler, Meslek Yüksekokulları mezunları, müzelerde sanat tarihçiler ve arkeologlardır. Sektör mensuplarıyla yapılan görüşmelerde bu alanda üniversite üstü uzmanlık alanı olarak bu alanı seçmiş ve yüksek lisans ve doktora yapanların işlerinde iyi olduklarını ama bu bireylerin sayılarının az olmasının önemli bir problem olduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenle halı eksperliği bölümlerinin açılmasının ve eğitimlerini makine ve el halıcılığına yönelik eksperlerin yetiştirilmesi doğrultusunda vermeleri gerektiğini düşündüklerini aktarmışlardır.

Araştırmanın bu bölümünde hazırlanan tablolarının değerlendirilmesinde Eşleştirilmiş iki grup arasındaki farkların ölçülmesinde kullanılan (bağımlı durum) "t" testi (Paired-Samples) kullanılmıştır.

Araştırmanın 7.alt problemi için hazırlanan tablo 22'de cinsiyete göre eksperlik eğitimine verilen öneme ilişkin görüşlerin farklılık düzeylerine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 22. Cinsiyete Göre Eksperlik Eğitimine Verilen Öneme İlişkin Görüşlerin Farklılık Düzeyleri

Cinsiyet	Ortalama	Standart Sapma	f	p
Erkek	3,65	0,97	1,54	,214
Kadın	3,27	1,01		

P>0,05

Araştırma sonuçlarına göre, sektör çalışanlarının cinsiyet farklılıkları ile ekspertiz eğitimine verilen öneme ilişkin cevaplar arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir (P>0.05).

İşletmelerde tekniker, eksper ve işletme sahibi pozisyonunda çalışan bay ve bayanların eksperlik eğitiminin gerekliliği konusunda görüş birliği içinde olduğu söylenebilir. Eksperlik eğitimin gerekliliği konusunda cinsiyete bağlı olarak bir görüş farklılığı ortaya çıkmamıştır.

Eksperlik eğitimini gerekli görenlerle, görmeyenlerin gruplandırmasında cinsiyet etkili bir faktör olarak ortaya çıkmamıştır.

Araştırmanın 8.alt problemi için hazırlanan tablo 23’de mesleğe göre ekspertiz eğitime verilen öneme ilişkin görüşlerin farklılık düzeylerine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 23. Mesleğe Göre Eksperlik Eğitime Verilen Öneme İlişkin Görüşlerin Farklılık Düzeyleri

Meslek	Ortalama	Standart Sapma	f	p
Halıcı	3,53	1,04	6,828	,009
Diğer	3,51	0,84		

P<0,01

Araştırma sonuçlarına göre, mesleğini halıcılık olarak tanımlayanlar ve tanımlamayanlara göre eksperlik eğitime verilen öneme ilişkin cevapların arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir (P<0.01).

Halıcılık sektöründe çalışıp da mesleğini halıcı olarak kabul etmeyenler, örgütsel bağlılığı kabullenmemiş görünmektedirler. Farklı bir alanda eğitim almış olanlarla, mecburiyetten sektörde çalışanlar kendilerini halıcı olarak görmemektedirler. Bu grubun sektörün sorunlarının çözümü ve gelişimiyle, mesleğini halıcı olarak kabul edenlere göre daha az ilgilendikleri söylenebilir.

Mesleğini halıcı olarak tanımlayanların, sektörün sorunlarına daha ciddi yaklaştıkları anlaşılmaktadır. Mesleklerinin gereklilikleri ve ihtiyaçlarıyla daha

yakından ilgilendikleri anlaşılmaktadır. Ekspertiz eğitiminin gerekliliğine daha fazla inandıkları, sonuçlara bakarak söylenebilir.

Araştırmanın 9.alt problemi için hazırlanan tablo 24’de halıcılık seminerlerine katılıma göre ekspertiz eğitime verilen öneme ilişkin görüşlerin farklılık düzeylerine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 24. Halıcılık Eğitim Seminerlerine Katılıma Göre, Ekspertiz Eğitime Verilen Öneme İlişkin Görüşlerin Farklılık Düzeyleri

Seminer	Ortalama	Standart Sapma	f	p
Evet	3,83	0,84	7,78	,006
Hayır	3,46	1,02		

P<0,01

Araştırma sonuçlarına göre, halıcılık eğitim seminerine katılanlar ve katılmayanlara göre ekspertiz eğitime verilen öneme ilişkin cevapların arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir (P<0.01).

Halıcılık eğitim seminerlerinin, sektör mensuplarının bakış açılarını etkilediği söylenebilir. Bu seminerlere katılmayanların ekspertiz eğitiminin gerekliliğine yanıt oranlarıyla, seminerlere katılanlar arasındaki farklılık düzeyi anlamlı bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır. Seminerlerin, katılımcıların sektörel ilgisini arttırdığı da söylenebilir.

Halıcılık eğitim seminerlerine katılıma göre çıkan anlamlı farklılık, eğitim seminerlerinin aynı zamanda amaca ulaştığını da düşündürebilir. Eğitim seminerlerinin sayıca artırılması, sektörde daha geniş bir kitleye ulaşabilmesi sektörün gelişimi ve değişimi için etkili olacaktır.

Araştırmanın 10. alt problemi için hazırlanan tablo 25’de ekspertiz eğitime göre ekspertiz eğitime verilen öneme ilişkin görüşlerin farklılık düzeylerine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 25. Ekspertiz Eğitim Seminerlerine Katılıma Göre, Ekspertiz Eğitime Verilen Öneme İlişkin Görüşlerin Farklılık Düzeyleri

Eks. Eğitimi	Ortalama	Standart Sapma	f	p
Evet	4,01	0,79	10, 12	,002
Hayır	3,46	1,01		

P<0,01

Araştırma sonuçlarına göre, ekspertiz eğitim semineri alanlar ve almayanlara göre ekspertiz eğitime verilen öneme ilişkin cevapların arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir (P<0.01).

Ekspertiz eğitim seminerlerinin, sektör mensuplarının ekspertiz eğitiminin gerekliliğine yönelik düşüncelerini etkilediği görülmektedir. Ekspertiz eğitim seminerlerinin, sektör mensupları üzerinde etkili bir sonuç bıraktığı söylenebilir. Ekspertiz eğitim seminerlerinin etkinliği ortaya çıkmaktadır.

Araştırma grubu, ülkemizde halı ekspertiz eğitim seminerlerinin yeterince düzenlenmediğini belirtmektedirler. Ekspertiz eğitim seminerlerinin sektör mensuplarının beklentisi doğrultusunda artırılması gerekmektedir. Ekspertiz eğitimi seminerine katılanlarla katılmayanların farklılık düzeylerinin anlamlı çıkması, sektör mensuplarının beklentisi olan seminerlerin artırılması konusunu desteklemektedir.

Araştırmanın 11. alt problemi için hazırlanan tablo 26’da eğitim düzeyine göre ekspertiz eğitime verilen öneme ilişkin görüşlerin farklılık düzeylerine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 26. Eğitim Düzeyine Göre Ekspertiz Eğitime Verilen Öneme İlişkin Görüşlerin Farklılık Düzeyleri

Eğitim	Ortalama	Standart Sapma	f	p
İlköğretim	3,54	0,89	0,742	,564
Ortaöğretim	3,40	1,11		
Önlisans	3,58	0,92		
Lisans	3,64	0,98		
Lisansüstü	3,51	1,01		

P>0,05

Araştırma sonuçlarına göre, eğitim düzeyi ile ekspertiz eğitime verilen öneme ilişkin cevaplar arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir (P>0.05).

Sektör mensuplarının eğitim düzeyleri tablosunda da görüldüğü gibi sektör mensuplarının % 22,9 luk bölümü üniversite eğitimi almıştır. % 77,1’lik bölümü ise ilk ve ortaöğretim mezunudur. Üniversite mezunu olanlarla, olmayanların arasında da ekspertiz eğitimin önemine ilişkin anlamlı bir farklılığın oluşmadığı anlaşılmaktadır. Halıcılıkla ilgili yükseköğretim programlarından mezun olanların sayılarının sektörde az olması bu sonucu ortaya çıkarmış olabilir.

Eğitim düzeyi ile ekspertiz eğitime verilen öneme ilişkin cevaplar arasında anlamlı bir farklılığın ortaya çıkmaması, sektör mensuplarının bakış açısında eğitim düzeyi farklılıklarının, etkili olmadığı göstermektedirler.

Araştırmanın 12. alt problemi için hazırlanan tablo 27’de hizmet yılına göre ekspertiz eğitime verilen öneme ilişkin görüşlerin farklılık düzeylerine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 27. Hizmet Yılına Göre Ekspertiz Eğitime Verilen Öneme İlişkin Görüşlerin Farklılık Düzeyleri

Hizmet yılı	Ortalama	Standart Sapma	f	p
1-5 yıl	3,67	0,82	2,496	,042
6-10 yıl	3,69	1,04		
11-15 yıl	3,36	1,07		
16-20 yıl	3,28	0,91		
21- ve üzeri	3,56	1,05		

P<0,05

Araştırma sonuçlarına göre, hizmet yılına göre ekspertiz eğitime verilen öneme ilişkin, verilen cevapların arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir (P<0.05).

Hizmet yılı arttıkça deneyimin ve buna bağlı olarak mesleki bilgi birikimin arttığı düşünülebilir. Mesleki yeterliliklerin, deneme yanılma yoluyla yükseltilme çabalarının uzun bir süreci gerektirdiğini gören sektör çalışanlarının, ekspertiz eğitimi gerekli gördüğünü göstermektedir.

Sektörde çalışma süresi daha az olanlar, çalışma süresi daha uzun olanların birikimine ve deneyimine sahip olmadığından, ekspertiz eğitiminin gerekliliği konusunda yeterli bir fikir yürütme düzeyine, gelememiş olabilirler.

Araştırmanın 13. alt problemi için hazırlanan tablo 28’de yaşa göre ekspertiz eğitime verilen öneme ilişkin görüşlerin farklılık düzeylerine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 28. Yaşa Göre Ekspertiz Eğitime Verilen Öneme İlişkin Görüşlerin Farklılık Düzeyleri

Yaş	Ortalama	Standart Sapma	f	p
18-24 yaş	3,54	0,89	,742	,584
25-31 yaş	3,40	1,11		
32-38 yaş	3,58	0,92		
39-45 yaş	3,64	0,98		
46- ve üzeri	3,51	1,01		

$P>0,05$

Araştırma sonuçlarına göre, anket katılımcıları arasında yaşa bağlı olarak ekspertiz eğitime verilen öneme ilişkin cevaplar arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir ($P>0.05$).

18 ile 46 yaş ve üstü olarak yapılan yaş gruplarıyla, ekspertiz eğitime verilen öneme ilişkin görüşlerin farklılık düzeyleri sonuçları, anlamlı bir farklılık vermemektedir. Yaşın ekspertiz eğitime bakış açısını etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

Oysaki hizmet yılına göre ekspertiz eğitime verilen önemin farklılık düzeyi anlamlı bir farklılıkta çıkmıştır. Bu sonuçlar göstermektedir ki; ekspertiz eğitime verilen önem yaşa bağlı olmaktan çok hizmet yılına ve deneyimine göre anlamlılık kazanmaktadır.

Araştırmanın 14. alt problemi için hazırlanan tablo 29'da işletmelerdeki statüye göre ekspertiz eğitime verilen öneme ilişkin görüşlerin farklılık düzeylerine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 29. İşletmelerdeki Statüye Göre Ekspertiz Eğitime Verilen Öneme İlişkin Görüşlerin Farklılık Düzeyleri

Statü	Ortalama	Standart Sapma	F	p
İşletmeci	3,60	0,83	7,582	,001
Personel	3,37	1,11		
Yönetici	3,97	0,86		

P<0,001

Araştırma bulgularına göre, işletmelerdeki statülere göre ekspertiz eğitime verilen öneme ilişkin cevapların arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir (P<0.01)

İşletme sahipleri ve yöneticiler, eksperlik uygulamalarındaki kanuni aksaklıklarla, eksper olarak çalışanların yeterlilik düzeylerinin istenilen düzeyde olmaması gibi sorunlardan etkilenmektedir. Statülere göre eksperlik eğitime verilen önemin anlamlı bir farklılığı bu nedenler etkiliyor olabilir.

Ekspertiz uygulamalarının süreçsel, iktisadi, tetkik ve analiz alanlarında sorunlarıyla karşı karşıya kalan sektör yöneticileri yada işletmecileri, bu sorunlardan çalışanlara göre daha fazla etkilenmektedirler. Sorunlarla birebir daha yakından ilgilenmek zorunda kalmaktadırlar.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, sonuç,tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

Türk medeniyetinin önemli bir kültür ögesi olan ve yaklaşık 2500 yıllık geleneğe sahip olan Türk El Halıcılığının her geçen gün gittikçe önemini yitirmesi ve dünya el halıcılığı sektöründe kazanmış olduğu itibarı ve yerini kaybetmesi bu alanda ciddi araştırmaların yapılmasını gerekli kılmaktadır.

Dış Ticaret Müsteşarlığı Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan, 2007 yılı faaliyet raporunda; el halıcılığının uluslararası rekabet gücünün artırılmasını teminen, sektörde ulusal bir eylem planı ortaya konması kararlaştırılmış ve ilgili kurum kuruluş ve özel sektör temsilcilerinin katılımı ile “El Halısı Çalışma Grubu” kurulmuş olup, el halısının rekabetçiliğinin artırılmasına yönelik AB fonlu proje çalışması yapılması kararlaştırılmıştır (DTM, 2008: 52).

Diğer taraftan geleneksel el halıcılığının korunması ve geliştirilmesi gerekse yüzyıllar boyunca ortaya çıkmış olan ve kültürel miras olarak günümüze kadar taşınan değerli el halılarının restorasyonu ve konservasyonu için sistemli bir eğitim faaliyetinin yürütülmesini gerekli kılmaktadır. Ayrıca hem yapılacak bilimsel araştırmalarla Türk El Halıcılığının karakteristik özellikleri ortaya çıkarılacak ve arşivlenmesi sağlanacak hem de yürütülecek olan sistematik eğitim faaliyetleriyle Türk El halıcılığı kültürel bir miras olarak korunup geliştirilmesi sağlanarak gelecek kuşaklara taşınacaktır. Halen farklı düzeylerde ülkemizde yürütülmekte olan halıcılıkla ilgili eğitim faaliyetlerinin bu ihtiyacı karşılamakta yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Özellikle farklı düzeylerde yürütülmekte olan halıcılık eğitim faaliyetlerinde eksiklikler bulunmaktadır. Belirlenebilen bu eksiklikler;

- Eğitim faaliyetlerindeki standardizasyonların geliştirilememiştir.
- Eğitim faaliyetlerinde eğitim kurumları arasında kordinasyon sağlanamamaktadır.
- Halıcılık programları arasında ortak bir müfredat oluşturulamamıştır.

➤ El halıcılığının teknik bilgi ve donanımını ifade eden eksperlik eğitimine gereken önem verilmemiştir.

➤ MYO halıcılık, halı- kilim ve halıcılık desinatörlüğü programlarında eğitim programları modüler hale getirilememiştir.

➤ MYO halıcılıkla ilgili programlarla sanayi işbirliği çalışmalarında ki eksiklilerden kaynaklı işgücü, gelişen ve değişen teknolojik yapılanmalarla ilgili bilgi alış verişinde bulunulamayıp, ders programlarının ve içeriklerinin sektör istek ve beklentilerine yanıt verecek yeterlilikte olmadığı görülmektedir.

➤ MYO okulu öğrencilerinin işletmelerdeki staj uygulamalarının farklı tercihler doğrultusunda, farklı beceri ve uygulama eğitimi yeterliliklerinin oluşmasına neden olması.(Makine halıcılığında staj uygulamasını tercih edenlerle el halıcılığında staj uygulamasını tercih edenler arasında oluşan farklı staj eğitim sonuçları).

➤ MYO' ları halıcılık, halı-kilim ve halıcılık desinatörlüğü programlarına ayrılan yetersiz miktardaki ödeneklerden dolayı atölye donanımları ile sektörün kullandığı teknolojik ekipman ve bilgisayar programlarının yetersizliği nedeniyle öğrencilerin gerekli bilgi ve beceri davranışlarından yoksun mezun olmalarına neden olmaktadır.

Eksperlik eğitimi hem geleneksel el halıcılığının korunup, geliştirilmesi, gelecek kuşaklara bu kültür değerlerinin taşınması, hem de makine halıcılığının özelliklerinin belirlenmesi, kalite standartlarının geliştirilmesi, sektörün dünya genelindeki düzeyinin belirlenip, başarının yakalanması açısından önem arz etmektedir.

Araştırma grubunu oluşturan halıcılık sektörü mensupları, özellikle turistik halı işletmeciliği ile uğraşanlar, yanlarında çalıştıracakları eksperlerle MYO mezunu teknikerlerin İngilizce, Almanca, Fransızca, Arapça gibi yabancı dillerden en az birini bilmelerini beklemektedirler. İşletme çalışanları hem ekspere, teknikere hem de yabancı dil bilgisi bulunan ama halıcılıkla ilgili teknik bilgi birikimine sahip olamayan birine ücret ödemektense, yabancı dil bilen aynı zamanda halıcılıkla ilgili bilgi birikimine sahip eleman çalıştırmayı daha cazip görmektedirler.

Dünya El Halıcılık sektörünün en önemli parçalarından birini oluşturan restorasyon ve konservasyon işlemleri açısından da kritik öneme sahip olan eksperlik

eğitimi bu çalışmanın temel amaçlarından birini oluşturmaktadır. Yine el halıcılığı sektörünün en kritik konularından olan yaş ve fiyatlandırma tespiti açısından da eksperlik eğitiminin hayati önem taşıdığı unutulmamalıdır. Halen usta çırak ilişkileriyle yürütülmekte olan eksperlik eğitim faaliyetleri, üniversitelerin ilgili programlarında bir uzmanlık eğitimi olarak planlanması ve yürütülmesi gereklilik arz etmektedir. Ancak bu eğitim faaliyetleri süresince geleneksel yöntemlerle elde edilen bilgi birikiminden ve tecrübeden faydalanılması kaçınılmaz bir zorunluluktur. Zira halı eksperliği elde edilecek bilgi birikimi kadar edinilmiş tecrübeden yararlanılmayı zorunlu kılar. Bu yolla geleneksel yöntemlerle elde edilmiş tecrübenin bilgi birikimine dönüşmesi sağlanmış olacaktır.

Ayrıca ilgili literatür incelendiğinde el halıcılığı ile ilgili restorasyon ve konservasyon işlemlerinin geleneksel yöntemlere dayalı tecrübeler yoluyla yürütülmekte olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum zaman zaman restorasyon ve konservasyon işlemlerinde olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olduğu anlaşılmaktadır.

Edinilen bilgiler tecrübeye dayalı eksperlik uygulamalarında kimyasal işlemlere ilişkin önemli ölçüde bilgi eksikliğinin bulunduğunu göstermektedir. Son yıllarda el halıcılık sektöründe görülmekte olan doğal boyar madde dejenerasyonu eksperlik eğitiminin ne derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Üniversitelerin Meslek Yüksekokullarında halı-kilim, halı desinatörlüğü ve halıcılık bölümlerinin müfredat programları incelendiğinde halıcılık sektörüne ilişkin yeterli düzeyde mesleki ve teknik derslerin planlanmış olmasına rağmen halı eksperliği konusunda yeterli düzeyde teorik ve uygulamalı derslerin bulunmadığı gözlenmiştir. Bu bölümlerden mezun olanların halı üretimine ilişkin yeterli bilgi birikimine sahip olabileceği söylene de daha önce üretilmiş halıların analiz edilmesi konusunda yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmaları mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle Meslek Yüksekokullarındaki bu programlarda halı eksperliğine ilişkin derslerin müfredata alınması hatta bu bilgilerin sınıflandırılarak halı eksperliği uzmanlık eğitimi şeklinde planlanması yukarıda sayılan nedenlerle ortaya çıkmış olan ihtiyacı karşılayacak önemli bir yöntem olarak görülmektedir.

5.1. Sonuç

Nitekim bu araştırmaya katılan araştırma grubundan elde edilen verilerin sonuçları da bize göstermektedir ki :

➤ Araştırmaya katılanların önemli bir kısmının 25-45 yaş arası olduğu görülmektedir (%74.8). Halıcılık sektöründe çalışanların çoğunluğunu orta yaş grubunun oluşturduğu söylenebilir.

➤ Araştırmaya katılanların % 80,4' lük bölümü mesleklerini halıcı olarak kabullenmektedirler. %19,6'lık bölümü ise mesleklerini halıcı olarak benimsememektedirler.

➤ Araştırma grubunun %50,1'i işletme çalışanı, %38,2'si işletme sahibidir. İşletme Yöneticisi pozisyonunda araştırmaya dahil olanların oranı ise %11,7' dir. Bu oranın düşüklüğü halıcılık işletmelerinde yetki, görev ve sorumlulukların planlama aşamalarında sorun olduğunu göstermektedir.

➤ Araştırmaya katılanların %16,8'i 1-5 yıl arasında, % 24,4'ü 6-10 yıl, % 21,1' nin 11-15 yıl, % 15,8'nin 16-20 yıl, % 21,9'u 21 yıldan daha fazla el halıcılığı sektöründe tecrübeye sahip oldukları görülmektedir. İşletmelerin ve çalışanlarının, çalışma sürelerinin 10 yıldan fazla olan bölümünün % 58,8 olması sonucu göstermektedir ki; deneyimin ve tecrübenin getirdiği pozitif ayrıcalıklara paralel sektörde uzun süreli varlık gösterilmesine sebep olmaktadır.

➤ Araştırmaya katılanların % 37,7' si ilköğretim, % 39,4'ü ortaöğretim, % 3,8'i önlisans, % 17,6'sı lisans, % 1,5'lik bölümü ise lisans üstü düzeyinde eğitim almışlardır. Sonuçlardan da anlaşıldığı üzere; sektör çalışanlarının 19, 1'lik bölümü yükseköğretim ve üstü eğitim almışlardır. Sektörde çalışan MYO mezunu teknikerlerin sayısı oldukça azdır. Halı teknikerlerinin birçoğunun işsiz ve kendi meslekleri dışında başka işlerde çalıştığı düşünüldüğünde, bir takım kanuni yaptırımlarla işletmelerde çalışacak tekniker sayısını belli bir oranda zorunlu kılmanın gerekli olduğu düşünülmektedir.

➤ El halıcılığı sektörü mensupları kendi alanları ile ilgili, çeşitli kuruluşlar tarafından organize edilen eğitim seminerlerine %81,4'ü hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir. Bu alanda sürekli eğitimin, hizmetiçi eğitimin ve özel sektör ile kamu

kurum ve kuruluşlarının kordinasyonu sonucu yapılan eğitim çalışmalarının yetersiz olduğu anlaşılmaktadır.

➤ Sektör çalışanlarının %87,3'ü halı eksperliği eğitim seminerlerine katılmadıklarını belirtmişlerdir. Üniversitelerin bünyesinde, diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla özel sektörün sistemli ve kontrollü eksperlik eğitimi vermemesi ülkemiz açısından önemli bir sorundur. Bu konuda oluşturulacak danışma kurullarının ve eğitmenlerin örgütlenmesi yapılarak bu açık kapatılmalıdır.

➤ El Halıcılığı sektörü mensuplarının % 84,7'si halı eksperleri olarak çalışan bireylerin lif teknolojisi bilgi birikime sahip olması gerektiğini belirtmişlerdir. MYO'ların halıcılık ve ilgili programlarında lif teknolojisi dersinin bulunduğu belirlenmiş, lif teknolojisi dersinin programlarda yer alması, sektörün kanaati doğrultusunda, lif teknolojisi dersinin, halı eksperliği eğitiminde bulunması gerekliliğine yanıt vermektedir.

➤ Araştırmaya katılan sektör çalışanlarından %86,5'i halı eksperlerinin desenleme yöntem ve tekniklerinden anlaması gerektiğini belirtmişlerdir. Halıcılık programlarının genelinde bu ihtiyaca yanıt veren derslerin olduğu saptanmıştır. Ancak makine halıcılığı desenleme tekniklerine uygun bilgisayar destekli tasarım dersleri çoğu programda sektörün kullanımını yıllar önce durdurduğu programlarla yapılmaktadır. Tasarım programlarının yüksek meblağlarda olması birçok MYO'nun programları edinmelerine engel olmakta ve öğrenciler sektörel bilgisayar program kullanımını donanımıyla mezun olamamaktadırlar.

Bülent (2007:195) yaptığı çalışmada, öğrenciye sayısal çizim programlarının öğretilmesiyle iyi tasarımcılar yetiştirileceği ve yeterli olduğu kanısının genel bir yaklaşım olduğunu belirtmektedir. Çağdaş tasarımcılar ürünlerini gereksinimler üzerine yapılandırırlar. Tasarım eğitiminde özellikle kavram ve gereksinim öğretilmelidir. Tasarım derslerinde üretilen düzenlemelerin, uygulama dersleri ile somutlaştırılmaları uygun bir yöntemdir. Bülent'in bu önerisi aynı zamanda meta estetiğinin halı üretimindeki etkilerini bilen, takip eden eksperlerin de daha donanımlı olmasını sağlayacaktır.

➤ Araştırmaya katılanların %82,2'si halı eksperlerinin restorasyon ve konservasyon işlemlerini tanımlayabilmesi gerektiğini, 17,8' i ise halı eksperlerinin

böyle bir tanımlamayı yapmalarını ve algılayabilmelerini gerekli görmemektedirler. Mimari eserlerdeki restorasyon ve konservasyon işlemlerini anlamak ve tanımlayabilmek o eser için ne kadar önemliyse, tarihi değeri olan bir halıya uygulanacak restorasyon ve konservasyon işlemlerinin planlanması ya da belirlenmesi de bir o kadar önemlidir. Bu alandaki uzmanlarca verilecek eğitim MYO halıcılık programları mezunlarının niteliklerinin yükselmesine neden olacaktır. Bakım onarım derslerinin içeriğine müzelerde uygulanan konservasyon ve restorasyon işlemlerine de yer verilmelidir.

➤ Araştırmaya katılanların %72,5'i, halı eksperlerinin halıya uygulanan kimyasal işlemleri anlamaları gerektiğine, % 27,5' i ise kimyasal işlemlerin anlaşılması gerekliliğine inanmamaktadırlar.

Sektörde kimyasal işlemler makine halıcılığında ve el halıcılığında iplik, dokuma ve bitim işlemlerinde uygulanmaktadır. Terbiye ve apreleme amaçlı uygulanan kimyasal işlemlerin yanı sıra el halıcılığında eskitme amaçlıda kimyasal işlemler uygulanmaktadır. Özellikle eskitme amaçlı uygulanan kimyasal işlemleri teorik olarak derslerde verilmekte olsa da uygulamalı olarak verilememektedir. Uygulama öncesi ve sonrası farklılıkları göremeyen öğrenciler bu konuda yeterli düzeye gelememektedirler.

➤ Araştırmaya katılan sektör çalışanlarının, % 56,2'sı halı eksperlerinin sanat tarihi eğitimi alması gerektiğini, % 43,8'i ise gerek görmedikleri yönünde görüş bildirmişlerdir.

Halıcılık ve desinatörlüğü programlarının bir bölümünün programlarında yer alan sanat tarihi ve mitoloji dersleri sektörün gerekli gördüğü sanat tarihi eğitime karşılık gelmektedir. Halıcılık ve halı- kilim programlarında yer alan sanat tarihine yönelik dersler dokumacılık ve el halıcılığını kapsamaktadır. Oysa ki devirlerin sanatsal üslupları üzerinde kullanılan süsleme öğeleri hangi sanat formu üzerinde olursa olsun benzer şekillerde aktarılmıştır. Kapsamlı bir sanat tarihi eğitimi sonucunda mesela Anadolu Selçuklu eserlerinde görülen kufi yazı bordürlerini kitabelerde de halıların sedeflerinde(bordür) de dönem özelliği olduğu bilinir. 1308 yılında tarih sahnesinden çekilen Selçukluların eserlerinin bu dönem sonrasında yapılmış olamayacağı anlaşılır. Eğer Anadolu Selçuklu halısı olduğu düşünülen bir halının analizi yapılıyorsa da tarihlendirmeyi dönem özellikleri bilinerek 1308 sonrasında yapılamaz. Ancak Anadolu Selçuklu üslubu kullanılarak daha sonrasında yapılması mümkün olarak düşünülür.

➤ Araştırmaya katılan sektör mensuplarının % 52,7'si halı eksperlerinin temel tekstil eğitimi almasını gerekli görmekte iken, % 47,3' ü temel tekstil eğitimini gerekli görmemektedir.

Halıcılık, halı-kilim, halıcılık ve desinatörlüğü programlarında temel tekstil eğitiminin genel anlamıyla verildiği saptanmıştır. Ancak tekstilde kimyasal testler gibi derslerin programlarda olmadığı görülmüştür.

➤ Görüşlerine başvurulmuş sektör çalışanlarından % 48,1'i halı eksperlerinin tekstil tasarımı eğitimi almış olması gerektiğini, % 51,9'u ise tekstil tasarımı eğitimi gerekli olmadığı yönünde görüş bildirmişlerdir.

Halıcılık, halı- kilim ve halıcılık desinatörlüğü programlarında tekstil tasarımı içerisinde yer alan halı tasarımı eğitimi verildiği saptanmış olup, bu yönüyle sektörün görüşlerine yanıt veren bir alt dal tasarım eğitimi verildiği görülmektedir.

➤ Araştırma grubunun % 75,3'ü ülkemizde halı eksperliği yapanların gerekli bilgi birikimine sahip olmadığını, % 24, 7' si ise gerekli bilgi birikimine sahip olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir.

Halıcılık eğitimi olarak eksperlik yapanlarla, eğitim almadan sektörün içinde yetişip eksperlik yapanların gerekli bilgi birikimine sahip olmadığını düşünen araştırma grubu da sektörün içerisinde yer alan bireyler olduğuna göre saptanan ya da saptanamayan bu alanda bir çok sorun olduğunu göstermektedir.

➤ Araştırma gurubuna yöneltilen el halıcılığı eğitimi almış bireylerin, eksperlik alanında yeterli mesleki birikime sahip olduğunu düşünüyor musunuz? Sorusuna % 44' ü yeterli gördüklerini, % 56' sı ise yeterli görmediklerini yönünde görüş belirtmişlerdir. Sarioğlu& Karakuş'un yaptığı araştırma sonuçları da yakın değerler vermiştir (% 56- % 55,2).

Bu sonuçlar göstermektedir ki; ülkemizde verilen mesleki teknik eğitim ile teknikerlik eğitimi özel sektör kuruluşlarınca yeterli görülmemektedir. Yükseköğretimde verilen mesleki ve teknik eğitimin sektör temsilcileri, mesleki teknik eğitim öğretim elemanları ve program geliştirme uzmanlarınca, yeniden planlaması ve geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

➤ Araştırma grubunun % 57,3'ü halı eksperlerinin mesleki bilgi birikimine sahip olabilmesi için üniversite eğitimi alması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. % 42,7'lik bölümü ise üniversite eğitimi gerekli görmemektedir.

Üniversite eğitimi gerekli görmeyenler, mevcut eğitimi almış olarak sektöre girenlerin yeterliliklerini az görmeleri nedeniyle üniversite eğitimi gerekli görmediklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçlar göstermektedir ki; halıcılık ve eksperlik eğitiminin yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Üniversite düzeyinde eksperlik eğitiminin gerekli görenlerin % 57,3 düzeyinde çıkması ise lisans yada lisans üstü düzeyde eksperlik eğitiminin verildiği programların açılması gerekmektedir.

➤ Araştırma grubunun %36,1'i el halıcılığı işletmelerinde eksper çalışan olmasının önemli olduğunu belirtirken, %26,7'si el halıcılığı işletmelerinde eksper çalışan olmasının çok önemli olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. İşletmelerde kadrolu eksper olarak çalışanların olmadığı, işletme çalışanlarının, sahiplerinin ve yöneticilerinin bir çoğu ise böyle bir kadro gösterilmemesine karşın kendilerini eksper olarak gördükleri saptanmıştır.

➤ Araştırmaya katılanların %38,2'si kamu kurumlarında ya da özel sektörde eksperlik hizmeti veren birimlerin oluşturulmasının önemli olduğunu ve %26,5'inin kamu kurumlarında ya da özel sektörde eksperlik hizmeti veren birimlerin oluşturulmasının çok önemli olduğunu belirtmişlerdir. Teşkilatlanmış eksperlik birimlerinin olmaması zamanda, emekte ve maddi kayıplara neden olmasından dolayı böyle bir teşkilatlanmanın gerekliliği ihtiyaç görüldüğü anlaşılmaktadır.

➤ Araştırmaya katılanların %30,5'i ülkemizde ekspertiz hizmetleri sunan kuruluşların sayısının az olması çok önemli bir sorun olduğunu ve %29,8'inin sektör açısından bu sorunun önemli bir sorun olduğunu belirtmişlerdir. Bu hizmetleri sunan kuruluşların azlığı yine işletmeler için büyük bir sorun olarak görülmektedir. Kuruluşların çoğaltılması ve yaygınlaştırılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

➤ El halıcılığı sektörü mensuplarının, %30'u eksperlik hizmetlerinin ülke ekonomisine olan etkilerinin önemli ve %37,4'ü eksperlik hizmetlerinin ülke ekonomisine olan etkileri çok önemli olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Eksperlik hizmetlerindeki özellikle zaman kaybı sorunu bir çok işletmenin üretici tüketici ilişkisini zedelemektedir. Ayrıca iyi yapılamayan ekspertiz işlemleri sonucu tarihi

değeri olan halı ve kilimlerin ülke dışına çıkarılabildiği bunun sonucu olarak ülkemizin maddi ve manevi kültür ürünlerinin kaybı söz konusu olduğu belirlenmiştir. Bu nedenlere bağlı olarak da eksperlik hizmetlerinin ülke ekonomisi göz önünde bulundurularak gereken çalışmalar yapılmalıdır.

➤ Araştırmaya katılanların %44,8'i halı ekspertiz raporlarının hazırlanmasında standardizasyon çalışmalarının yapılmasının önemli olduğunu ve %27,4'ünün halı ekspertiz raporlarının hazırlanmasında standardizasyon çalışmalarının yapılmasının çok önemli olduğu görülmektedir. Kalite konusunda geliştirilmiş standartlar ihracat ithalat ve üretim işlemlerini kolaylaştırmaktadır. Ekspertiz uygulamaları için geliştirilecek standartlarında, sektör de, kamuda çalışan eksperler için kolaylık sağlayacağı anlaşılmaktadır.

➤ Araştırmaya katılanların, %33,6'sı yükseköğretim kurumlarında, dört yıllık eğitim süreci olan, halı eksperliği bölümlerinin açılmasını önemli ve %35,6'sı yükseköğretim kurumlarında, dört yıllık eğitim süreci olan, halı eksperliği bölümlerinin açılmasının çok önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuçlar üniversitelerde kapsamlı bir eksperlik programının geliştirilip, eğitim vermesini gerekli görüldüğünü göstermektedir.

➤ Araştırma sonuçlarına göre, sektör çalışanlarının cinsiyet farklılıklarına göre ekspertiz eğitime verilen öneme ilişkin cevaplar arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

➤ Araştırma sonuçlarına göre, mesleğini halıcılık olarak tanımlayanlar ve tanımlamayanlara göre ekspertiz eğitime verilen öneme ilişkin cevapların arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Mesleklerini halıcı olarak tanımlayanlar ile tanımlamayanların örgütsel bağlılık düzeyleri ile iş doyumlarının saptanmasını gerekmektedir.

➤ Araştırma sonuçlarına göre, eğitim seminerine katılanlar ve katılmayanlara göre eksperlik eğitime verilen öneme ilişkin cevapların arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Seminerlerin sektör çalışanlarının bakış açılarını değiştirdiği söylenebilir. Bu seminerlerin sayılarının ve niteliklerinin artırılması sektör çalışanlarının bir çoğunun katılımına açık hale getirilmesi, sektör mensuplarının vizyonlarını geliştirmek adına önemlidir.

➤ Araştırma sonuçlarına göre, eksperlik seminer eğitimi alanlar ve almayanlara göre ekspertiz eğitimine verilen öneme ilişkin cevapların arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Eğitim seminerlerine katılımın konunun öneminin algılanmasında etkili olduğu görülmektedir.

➤ Araştırma sonuçlarına göre, eğitim düzeyi ile eksperlik eğitime verilen öneme ilişkin cevaplar arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Sektörde çalışan üniversite mezunlarının çoğunluğunun farklı bilim dallarından mezun olduğu düşünüldüğünde anlamlı bir farklılığın çıkmaması normal görülebilir. Oysa aynı gruba uygulanan eğitim seminerlerine katılanlarda çıkan sonucun anlamlı olması, alınan eğitimin yapılan meslekle paralel olması sonucu verilen önemde artmaktadır.

➤ Araştırma sonuçlarına göre, hizmet yılına göre eksperlik eğitime verilen öneme ilişkin verilen cevapların arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Hizmet yılı yüksek olanların deneyim ve tecrübeleri de artmış olduğundan eksperlik eğitime verilen önemde arttığı görülmektedir.

➤ Araştırma sonuçlarına göre, anket katılımcıları arasında yaşa bağlı olarak eksperlik eğitime verilen öneme ilişkin cevaplar arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Yaştan çok sektörde çalışma süresinin eksperlik eğitiminin gerekliliğinde daha etkili olduğu anlaşılmaktadır.

➤ Araştırma sonuçlarına göre, işletmelerdeki statülere göre ekspertiz eğitime verilen öneme ilişkin cevapların arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Kendini yönetici ve işletme sahibi olarak tanımlayanların eksperlik hizmetlerinin alınması ve verilmesi konularıyla daha fazla ilgileniyor olması, eksperlik hizmetlerindeki sorunların tüketiciye yansması sonucu oluşan maddi kayıplarla ilgilenmeleri gibi nedenlerle bu grubun eksperlik hizmetlerine verdiği önemin, çalışanlara oranla daha yüksek olduğu söylenebilir.

5.2. Öneriler

Araştırmanın sonuçlarına ilişkin olarak aşağıdaki öneriler geliştirilebilir:

1. Benzer öğretim programlarına sahip, mezunlarına benzer ünvan veren, isimleri farklılık gösteren Halıcılık, Halı- Kilim, Halıcılık ve Desinatörlüğü programları

incelenerek ortak bir isim altında eğitim- öğretim faaliyetlerine devam etmeleri sağlanabilir

(Araştırmanın sonuçlandığı ve düzeltmelerin yapıldığı süreçte, YÖK'ün MYO'larında yaptığı düzenlemeler çerçevesinde bu sorunun farkına varılmış ve programlar ortak bir isimde birleştirilmiştir. Ek.14- 15).

2. Halı- kilim ve halıcılık programlarından mezunlara halı teknikeri ünvanı verilirken, halıcılık ve desinatörlüğü programlarından mezunlara halı desinatörü ve teknikeri ünvanı verilmektedir. Bu programlardan mezun olanlara ortak bir unvanın verilmesi konusu, ilgili merciler tarafından karara bağlanabilir.

3. Halıcılık programlarının, ülkemizdeki el halıcılığı ve makine halıcılığının gelişmiş olduğu bölgelerde, bölgesel özellikler dikkate alınarak, kuruluşlarının yaygınlaştırılması için gerekli planlamalar yapılmalıdır.

(Gaziantep Üniversitesi, Naci Topçuoğlu Meslek Yüksekokulu Halıcılık Programı örneği).

4. Makine ve el halıcılığı ile iki alanın içerisinde önemli yer tutan tasarım eğitiminin beraber verildiği halıcılık ve halı-kilim programlarında, ders çeşitliliğinin ve konuların fazlalığından dolayı dört yarıyılık eğitim öğretim süreci yeterli bir zaman dilimi olarak görülmemektedir. MYO' ları halıcılık programlarındaki eğitim öğretim süreci (mevcut süre 2 yıl, 4 yarıyıl) 3 yıla çıkarılabilir. Makine halıcılığı, el halıcılığı ve tasarım eğitimi, ilk yıl verilecek halıcılık temel eğitimden sonra, ikinci yılda alt dallara ayrılıp, daha sonraki yarıyılarda öğrencilerin makine, el halıcılığı ve halı tasarımı dallarından birini seçip o alanda eğitim almaları sağlanabilir.

5. Üç yıla (altı yarıyıla) yayılacak eğitim öğretim de; ilk yılın ardından yarı dönemler dönüşümlü olarak okul ve sektörel uygulama biçiminde ya da ilk yıl verilecek halıcılık temel eğitiminin ardından, 2 ve 3 yıllarda haftanın iki gününde sektörel uygulama getirilebilir. Sektöre ayrılan 1. günde okuldaki teorik verilen makine halıcılığı gibi derslerin işletme içinde görsel öğelerle pekiştirilerek bir tekrarı yapılabilir. İkinci günde ise işletmenin uygun gördüğü birimlerde yapılacak süreç planlamalarıyla, uygulama yapılabilir.

6. MYO'ları halıcılık, halı-kilim ve halıcılık desinatörlüğü programlarına öğrenci alımlarında merkezi değerlendirme sınav sonuçları sonrasında programların kendi iş gücü niteliklerine uygun bir değerlendirme sınavı yapmaları sağlanabilir.

➤ Halıcılık, halı- kilim programlarında makine ve el halıcılığı dokuma teknikleri uygulamalı olarak verildiğinden, programlarda eğitim görecekt öğrencilerin sektörün aradığı iş gücü niteliklerine sahip olması gerekmektedir. Kullanılan elyaf türleri, boyarmaddeler astım vb. gibi rahatsızlığı olan öğrencilerin sorun yaşamasına neden olmaktadır. Ayrıca bedensel engelli öğrencilerin uygulama derslerine katılımı gerçekleşmemektedir.

➤ Desenleme yöntem ve teknikleri beceriye dayalı dersler olduğundan, programa kayıt yaptıran öğrencilerin zorlanmasına ve bazılarının eğitimlerini bırakmalarına neden olmaktadır.

7. Staj uygulamaları iki yılsonuna yerleştirilebilir. Süresi uzatılabilir. Staj uygulamalarında öğrenci ya makine halıcılığında ya da el halıcılığında staj yapmaktadır. İki alandan birinde staj uygulaması yapan öğrenci diğer alanda yetersiz kalmaktadır. Makine halıcılığında staj uygulamasını tercih edenlerle el halıcılığında staj uygulamasını tercih edenler arasında oluşan farklı staj eğitim sonuçları giderilmelidir.

8. MYO öğrencilerinin işletmelerdeki staj uygulamalarının farklı tercihler doğrultusunda, farklı beceri ve uygulama eğitimi yeterliliklerinin oluşmasına neden olmaması için işletmelerde staj yapılacak bölümlerin öğretim görevlileri ile işletme eğitmenleri tarafından planlanmalıdır.

9. Staj uygulamasını yapmak zorunda olan öğrenciler, staj uygulamasını yapacakları işletmeleri bulmakta sorun yaşamaktadırlar. Staj süresince geçici iş güvenliği haklarına da sahip olmadıklarından iş kazaları sonucu problem yaşamaktadırlar. Bu problemleri çözecek yasal yaptırımlar geliştirilmelidir.

10. MYO' ları halıcılık, halı-kilim ve halıcılık desinatörlüğü programlarına ayrılan ödeneklerin atölye donanımları ile sektörün kullandığı teknolojik ekipman ve bilgisayar programlarını karşılayacak düzeye getirilmelidir.

11. MYO' ları halıcılık programları eğitim faaliyetlerinde eğitim kurumları arasında kordinasyon sağlanabilir.

12. Eğitim programları geliştirme komisyonu kurularak, halıcılık programları arasında eğitim programı tasarımları, planlama, uygulama ve değerlendirmeler yapılarak, ortak program geliştirme çalışmaları yapılabilir.

13. Geliştirilen programlar, uygulandıktan sonra programın etkinliği hakkında karar verebilme adına program değerlendirme çalışmaları yapılabilir.

14. Program geliştirme çalışmalarında; özellikle hızla gelişen ve değişen halıcılık sektörünün beklentilerine yer verecek derslerin tasarlanmasına ve programda yer almasına önem verilmelidir.

15. Geliştirilen derslerin içeriklerine paralel, derslerle ilgili kitaplar, yayınlar, ders notları hazırlanmalıdır.

16. MYO halıcılık programlarında görev yapan öğretim elemanlarından pedagojik formasyonu olmayanların, öğretim elemanı yetiştirme programlarına devam etmeleri sağlanmalıdır. Ülkemiz genelinde MYO'da görev yapacak öğretim elemanlarının göreve başlamadan, öğretim elemanı yetiştirme programlarında gerekli donanımı sağlayarak göreve başlamaları sağlanabilir.

17. Öğretim elemanlarının sektörel yenilikleri takip edip, deneyimini arttıracak uygulamalar geliştirilmelidir.

18. MYO halıcılık programları ile halıcılık sektörü arasındaki kordinasyon çalışmaları geliştirilmelidir (İHİP'in halı tasarım yarışması kapsamında ki kordinasyon çalışmaları örnek alınabilir). Bölgesel kordinasyon toplantıları zorunlu hale getirilmelidir.

19. Bölgesel kordinasyon birimlerinden seçilecek temsilcilerle, ülke genelinde oluşturulacak kordinasyon ve işbirliği grubu oluşturulabilir. Bu grup bölgesel toplantı sonuçlarını analiz ederek halıcılık sektörü ile ilgili yükseköğretim kuruluşlarınca uygulamaya geçirilecek stratejiler üretebilirler.

20. İşgücü, gelişen ve değişen teknolojik yapılanmalarla ilgili bilgi alış verişinde bulunulmalı, MYO öğrenci kontenjanları, kamu ve özel sektörün ihtiyaç duyduğu ara eleman sayısı dikkate alınarak belirlenebilir.

21. Araştırma grubunu oluşturan halıcılık sektörü mensupları, MYO halıcılık programlarından mezun olan teknikerlerle, eksperlik yapanlarda özellikle gelişkin bir yabancı dil birikimi beklemektedirler. Bu ihtiyaca çözüm bulma adına MYO halıcılık programlarında bir yıl yabancı dil hazırlık eğitimi konabilir ya da program içerisine mesleki yabancı dil dersleri yerleştirilebilir.

22. Halıcılığının teknik bilgi ve sanatsal donanımını içeren eksperlik eğitimine gereken önem verilebilir.

23. Halıcılıkta restorasyon ve konservasyon işlemleri ders içerikleri daha ayrıntılı hale getirilebilir.

24. Programlarda yer alan organik kimya ve genel kimya derslerine ilaveten sektörün uygulamalarında yer alan kimyasal işlemler, halıcılıkta kimyasal işlemler ismi altında dersler, programlarda yerleştirilebilir.

25. Halıcılıkta kalite kontrol bilgisi, halı teknolojisi içeriğinde verilmektedir. Gelişen makine halıcılığında uluslararası kalite standartları da yükselmektedir. Dünya genelinde eski üretim kalitesini kaybetmiş el halılarımızın da, geçmiş yıllardaki kalite standartlarıyla üretilmesi gerekmektedir. Bu nedenlerle kalite standartlarının ve kalitedeki yozlaşmaların nedenlerinin içeriğinde yer alacağı halıcılıkta kalite kontrol dersi, programlara yerleştirilmelidir.

26. Maliyet hesaplamaları dersleri programların bazılarında görülmektedir. İçeriklerinde ise daha çok el halıcılığı maliyet hesaplamaları verildiği anlaşılmıştır. Makine halıcılığı maliyet hesaplamalarının içeriklerinde yer alacak şekilde bu ders yeniden yapılandırılabilir.

27. İhracat- ithalatla ilgili dersler programlarda yer alabilir. Uluslararası halı üretim standartları bilgilerinin verilebileceği, halıcılıkta standardizasyon gibi isimlendirmelerle programlara eklenebilir.

28. MYO' ları halıcılık programlarında, el halıcılığı eksperlik eğitiminin içeriğinde yer alabilecek derslerin olduğu tespit edilmiştir. Bu derslere ek olarak, antika değere sahip olan eski halılarımızın birer sanat objesi olduğu düşünülerek teknik analizin yanı sıra sanat tarihi eleştirisi ve uygulamalarının yapıldığı dersler konulduğunda eksperlik eğitiminin daha nitelikli olacağı düşünülmektedir. El

halıcılığının tetkik ve analizi, geleneksel Türk dokumalarının analizi, Türk el halılarının eleştirisel analizi gibi derslerin programlara dahil edilmesi konusu öneri olarak sunulabilir. El dokumalarında tetkik ve analiz yöntemlerinin yıllık ders planı içerisine yerleştirilebilecek, bir program geliştirme örneği (Ek-18) verilmiştir.

29. Yöresel halıcılık, halı bakım- onarımı gibi dersleri sektör içinde bu alanda uzmanlaşmış halıcıların misafir öğretim elemanı olarak yürütmeleri sağlanabilir. Böylece sektörün beklentileri doğrultusunda eğitim sürerken öğrencilerin mesleki edinimleri kazanmaları sağlanabilir.

30. Öğretim elemanlarının verilecek derslerin içeriğine göre anabilim dallarına göre belirlenerek ders vermeleri sağlanabilir. Bir çok programda aynı uzmanlık alanına sahip öğretim elemanları bütün dersleri yürütmektedir. Mesela makine halıcılığı dersine giren öğretim elemanlarının bazılarının lisans eğitimleri boyunca bu alanda hiç ders almadıkları halde bu derse girdikleri düşünüldüğünde performanslarının düşük olacağı kaçınılmazdır.

31. İlgili kurumlarca da uygun görülmesi halinde 4 yıllık eğitim öğretim sürecini kapsayan halı eksperliği bölümleri açılabilir ya da lisans üstü uzmanlık programı şeklinde halı eksperini yetiştirilebilir.

32. Türk el halılarının eleştirisel analizi dersinde; sanat tarihçilerin ve eleştirmenlerin kullandığı betimleme, çözümleme, yorum ve yargı aşamaları kullanılarak antika değere sahip halıların çözümlemesi yapılarak, estetik ve sanatsal değerinin anlaşılması için öğrencilere sistematik sanatsal bir analiz süreci eğitimi verilebilir.

Türk el halılarının eleştirisel analizi, tetkik analiz gibi isimlerle adlandırılacak derslerin içeriğinde uygulanabilecek, sanat eleştirisi yöntemi ile örnek teşkil etmesi açısından pazırık halısı eleştiri çözümlemesi yapılmaya çalışılmıştır (EK-19).

33. El halıcılığı üretim ve turistik halı işletmelerinin açılma aşamasında ya da halen faaliyet gösterenlere, MYO mezunu halıcılık teknikeri çalıştırma zorunluluğu getirilmelidir.

34. Halıcılık sektöründe çalışan, MYO mezunlarının sayılarının, getirilecek yasal düzenlemelerle (vergi, sigorta, prim) arttırılması sağlanabilir.

35. Sektör çalışanlarının ortaöğretim düzeyinde olanlarının, kendi meslekleri ile ilgili alanda eğitim seviyeleri yükseltilmelidir.

36. Sektör mensuplarının eğitim seviyelerini yükseltebilmeleri için (özellikle bakım- onarım ve dokumacılık alanında çalışanların) ortaöğretim sonrası II. öğretimi olan MYO'larında sınavsız geçiş ile eğitim öğretim yapmaları sağlanabilir.

37. Halıcılık işletmelerinde yetki, görev ve sorumlulukların planlı dağıtımı yapılabilmesi, yüksek performans alınabilmesi açısından kamu kurum ve kuruluşlarınca işletme yönetimi, performans ve süreç yönetimi gibi seminerlerin verilip, işletme içinde uygulanabilirliği kontrol edilmelidir.

38. Markalaşma ve toplam kalite yönetiminin önemini anlaşılaçağı çalıştaylar düzenlenerek, sektörün önde gelen şirketleriyle akademisyenler, diğer şirketlerin vizyonunu geliştirebilir.

39. Halı eksperliği belirlenecek kamu kurumlarının içinde sistemli bir teşkilatlanma yapısı içerisine alınabilir.

40. Bu teşkilatın elemanları; yapılacak uygulamalı seçme, eleme sınavı ile belirlenebilir.

41. Teşkilatlanma içerisinde halı eksper, uzman halı eksper gibi kadrolar belirlenerek; tecrübe, birikim, performans değerlendirmeleri yapıp kadrolar oluşturulabilir.

42. Müzelerde, gümrüklerde, serbest bölgelerde, müzayedelerde, dış ticaret strateji geliştirme birimlerinde halı eksperliği kadroları oluşturulabilir.

43. Uluslararası hizmet veren tarafsız halı eksperliği merkezleri kurularak, halıların milli kültürel kimliklerinin dezanformasyonunun önüne geçecek ve haksız kazanç yollarını engelleyecek yasal yaptırımların bu merkezler tarafından takip edilmesi sağlanabilir.

44. MYO' larında verilen halıcılık eğitiminde yer alan halı eksperliği ile ilgili derslerin çeşitlerinin ve içeriklerinin zenginleştirilerek, sektörde eksper olarak çalışanların niteliklerinin arttırılması sağlanabilir.

45. Halı eksperlerinin, makine ve el halıcılığı sektörlerinin aradığı özelliklere göre eğitim verilebilir.

46. Başarılı görülen MYO mezunlarına, geleneksel el sanatları ya da sanat tarihi bölümleri içerisinde açılacak alt dallarla, uzmanlık gerektiren tarihi halıların yaş, değer tesbiti ve tescil işlemlerini yapacak nitelikte yetiştirmeleri sağlanabilir.

47. El Halıcılığında uzman eksper sayısını arttırabilme adına lisans üstü eğitim veren halı eksperliği bilim dalları açılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, B. (1978). Divriği ulu camii'ndeki halı ve kilimler. *Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası*. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Emel Matbaası.
- Acar, B. B. (1982). *Kilim-cicim- zili-sumak türk düz dokuma yaygıları*. İstanbul: Eren Yayınları.
- Acun, H. (1996). Türk halı sanatındaki yozlaşma. *Türk Soylu Halıların Halı,Kilim,Cicim Sanatı Uluslar Arası Bilgi Şöleni Bildirimi*, Kayseri: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Agacanov, S., G. (2004). *Oğuzlar*. (Çev: E. N. Necef, A. Annaberdiyev). İstanbul: Selenge Yayınları.
- Aksoy, M. (2008). *Halı kilim sanatı ve tarihi*. Avşarelleri Dergisi.web:<http://www.mustafaaksoy.com/default.asp?inc=dmg&altmn=9> adresinden 20 Aralık 2008 tarihinde alınmıştır.
- Alkan, C., Doğan, H., Sezgin, İ. (1998). *Mesleki ve teknik eğitimin esasları*. Dördüncü Baskı. Ankara: Alkım Yayınları.
- Alpaslan, S. A. (2003). *Tasarım mesleki resim*. (1. Baskı). İstanbul: Turan Ofset.
- Anadolu Üniversitesi. (2009). *Yönetmelikler*. web: <http://www.anadolu.edu.tr/aos/yonetmelikler/myo/> 25 Ocak 2009 tarihinde alınmıştır.
- ANMAÇ, E. (1992). *Osmanlı-ingiliz ekonomik ilişkilerinin batı anadolu (ege bölgesi) halıcılığına etkisi ve 19. yüzyıldan başlayarak bu bölgede ingiliz sermayesi ile üretilen halıların, kalite renk ve desen özellikleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Anonim, (1975). *Kültür ve turizm bakanlığı*. web: <http://kvmgm.kulturturizm.gov.tr/BelgeGoster.aspx>. 28 Aralık 2007 tarihinde alınmıştır.
- Anonim, (2007). *V. komisyon raporu mesleki teknik eğitimde tanıtım ve cazibe oluşturma*. Adana: III. Ulusal Meslek Yüksekokulları Müdürler Toplantısı.

- Anonim. (1990). *Milli eğitim bakanlığı çıraklık ve mesleki teknik eğitim konsey raporu*. Ankara: Mesleki ve Teknik Açıköğretim Okulu Matbaası.
- Anonim. (2007). Türkiye ihracatçılar meclisi genel ve sektörel sorunlar. İstanbul.
- Anonim. (2008). *Ahilik*. web: <http://www.ahilik.net/pages/makaleler.htm/10> Kasım 2008 tarihinde alınmıştır.
- Arslan, H., S. (2002). *Medeni usul hukukunda bilirkişi raporu ve bağlayıcılığı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilimdalı, Ankara.
- Aslanapa, O. (1984). Konya selçuklu halılarının menşei ve gelişmesi. *Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi, Halı Kongresi ve Edebiyatımızda Halı*. İstanbul: Hürriyet Ofset, Sayı No:132.
- Aslanapa, O. (1989). *Türk Sanatı*. Remzi Kitabevi. İstanbul: Evrim Matbaacılık.
- Aslanapa, O. (1997). Türk halı sanatının tarihi gelişmesi. *Arış Üç Aylık Halı, Dokuma ve İşleme Sanatları Dergisi*. Ankara: Mayıs& Mayıs A.Ş. Yayıncılık Grubu.
- Aslanapa, O., DURUL, Y. (1973). *Selçuklu halıları*. İstanbul: Akbank Yayınları.
- Atılgan, H. (2009). Değerlendirme ve not verme. H. Atılgan (Editör). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Üçüncü Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aydın, S. (2008). Eğitim programlarının etkiliği. Çağrılı Konuşma Metni, Niğde Tekstil Sempozyumu, 4-6 Haziran 2008, Niğde.
- Aytaç, A. (2000). Geleneksel türk dokumacılığı sanatı. Konya: Ceylan Ofset.
- Aytaç, Ç. (1997). *El dokumacılığı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. II. Baskı.
- Bacanlı, H. (2005). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. 11. Baskı.
- Balcı, Y., B., Say, N. (2002). *Temel sanat eğitimi*, Yenilenmiş II. Baskı. İstanbul: Ya-Pa Yayın. Yenilenmiş II. Baskı.
- Balcı, Y. B. (2005). *Estetik*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

- Barişta, Ö. (1998). *Türk el sanatları*. Kùltür Bakanlığı Yayınları/ 2168. İlaveli II. Baskı. Ankara: TTK Basımevi.
- Başaran, İ., E. (1984). *Eğitime giriş*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Binbaşıoğlu, C. (1995). *Türkiye’ de eğitim bilimleri tarihi*. Meb Yayınları. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Bodur, F. (1984). Batı anadolu uşak halıları. *Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi, Halı Kongresi ve Edebiyatımızda Halı*. İstanbul: Hürriyet Ofset, Sayı No:132.
- Boydaş, N. (2001). Kufi bordürlü halılar. *I. Uluslararası Selçuklu Kùltür ve Medeniyeti Kongresi*. I. Cilt, Konya: S. Ü. Selçuk Araştırmaları Yayını.
- Boydaş, N. (2002). Geleneksel el sanatlarımız ve estetiği. *Dokuz Eylül Üniversitesi, 8. El Sanatları Sempozyumu*, İzmir: Dokuz Eylül Yayıncılık.
- Bùlent, E. (2007). Meslek yüksekokulları halıcılık ve desinatörlüğü, halıcılık ve halı-kilim programlarında tasarım eğitimi sorunları ve çözümler. *4. Ulusal Myo’ları Sempozyumu Bildiriler Kitabı II. Poster Bildiriler*. İzmir: 14- 16 Mayıs Bergama.
- Büyùkarakoę, S. (1997). *Program geliştirme*. Konya: Öz Eğitim Yayınları.
- CSGB. (2008). *Nüfus*. web: www.cs.gb.gov.tr 6 Kasım 2008 tarihinde ulaşılmıştır.
- Çam, N. (1994). *İslamda Sanat Resim ve Mimari*. Ankara: Baskı, Elektronik
- Çubukçu, Zùhal. (2008). Eğitim programı tasarımı ve geliştirilmesi. B. Duman (Editör). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. İkinci Baskı. Ankara: Çetin Ofset.
- Demirel, Ö. (1999). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Dirik, K. (1938). *Eski ve yeni Türk halıcılığı*. Alaeddin Kırıl Basımevi.
- Diyarbakirli, N. (1984). Türklerde halıcılık. *Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi, Halı Kongresi ve Edebiyatımızda Halı*. İstanbul: Hürriyet Ofset, Sayı No:132.

- DTM. (2008). *2007 Faaliyet raporu*. web: http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/ead/2007_faaliyet.pdf. 11 mayıs 2008 tarihinde ulaşılmıştır.
- Duman, B. (2008). Eğitim ve öğretimle ilgili temel kavramlar. B. Duman (Editör). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. İkinci Baskı. Ankara: Çetin Ofset.
- Eğitimci Haber. (2009). web: www.egitimcihaber.com/ 17 ocak 2009 tarihinde ulaşılmıştır.
- Er ve Diğerleri (2004). Trakya üniversitesi çorlu meslek yüksekokulu öğrencileri üzerinde sınavsız geçiş öncesi ve sonrası öğrenci profili üzerine yapılan bir araştırma. Ankara: A.Ü. İveta Bölgesel Konferansı.
- Erden, M. (1995). *Eğitimde program değerlendirme*. Ankara: Pegem Yayın.
- Erdmann, K. (1957). *Der türkische teppich des 15. jahrhunderts* (15. Asır Türk Halısı). Çev. H. Taner, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay: 715, İstanbul: Maarif Basımevi.
- Erginer, A. (2006). *Avrupa birliği eğitim sistemleri, Türkiye eğitim sistemiyle karşılaştırmalar*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ergün, M. (2009). *Program geliştirme ve değerlendirme*, web: <http://www.egitim.aku.edu.tr/program.htm>. adresinden 8 ağustos 2009 tarihinde alınmıştır.
- Ersoy, T., M. (1997). Bilgisayar yardımıyla el dokuması ürün tasarım ve örnek uygulamalar. *Türkiye’de El Sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatlar İçindeki Yeri Sempozyumu Bildirileri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Fidan, N. ve Erden, M. (1998). *Eğitime Giriş*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Geyikoğlu, İ. (2008). Halıcılık meslekten öte kültürümüzün parçasıdır. web: http://www.halionline.net/arsiv/haber/dergi/o/halikul_4_devam.htm. 2.7. 2008 tarihinde ulaşılmıştır.
- Gilani, S. (2009). Halıda bir kalite kriteri: desen ve tasarım. *Halionline Dergisi*. web: http://www.halionline.net/arsiv/haber/dergi/o/bahariye_3_devam.htm. 21 Mayıs 2009 tarihinde ulaşılmıştır.

Glassie, H. (1993). *Günümüzde geleneksel Türk sanatı*. (Çev: Yasemin

Alptekin, Süha Oğuzertem). İndiana Üniversitesi Türkçe Programı Yayınları.

Görgünay, N. (2002). *Oğuz damgaları ve göktürk harflerinin el*

sanatlarımızdaki izleri. Kültür Bakanlığı Yay: 2987. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Grabar, O. (1988). *İslam sanatının oluşumu*. Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul: Hürriyet Ofset.

Güller, K. (2008). web: <http://kamilguller.com/karaman%20carpets.htm/> 8 kasım 2008 tarihinde ulaşılmıştır.

Haack, H. (1975). *Doğu halıları*. (Çev: Neriman Girişken). Ankara: Baylan Matbaası.

Halıcı, F. (1984). Halı üzerine. *Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi, Halı Kongresi ve Edebiyatımızda Halı*. İstanbul: Hürriyet Ofset.

HENDEN, R. ve Tunç, A. (2005). Mesleki teknik öğretimde sınavsız geçiş uygulamaları, *Milli Eğitim Dergisi*, Kış 2005, Sayı:165.

Hicks, H. G., (1979). *Örgütlerin yönetimi: sistemler ve beşeri kaynaklar açısından* (Çev: O. Tekok, B. Aytek ve S. Şen). 3. Baskı, Ankara: Turhan Yayınevi.

Horvath, B. (2007). *Anadolu 1913*. (Çev: Tarık Demirkan). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Ildız, E. (1992). Türk el halıcılığında verimliliği arttırmak için sorunlar ve çözüm önerileri. *Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde, Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri* (İzmir). Ankara: Ttk Basımevi.

İKV. (2009). *Trips*. web: www.ikv.org.tr 04 Ocak 2009 tarihinde ulaşılmıştır.

İlhan, T. (2008). Tasarımlarda hukuk. *Halı Dergisi*. web: http://www.hali.com.tr/haber/dergi/11/tasarimlardahukuk_11_devam.htm. 27 Aralık 2008'de ulaşılmıştır.

- İşerio, Z. (2009). *Kapadokya ekspres*. web: www.kapadokyaekspres.com/ 3 şubat 2009 tarihinde ulaşılmıştır.
- Kamusen. (2008). web: <http://www.kamusen.org.tr/indir/calismahayati.doc/> 6 kasım 2008 tarihinde ulaşılmıştır.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri*. Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri, Ankara.
- Karaküçük, S. (2005). *Rekreasyon: boş zamanları değerlendirme*, 5. Baskı, Ankara: Gazi Yayınevi.
- Karamağralı, B. (1992). *Ahlat mezar taşları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Katıranlı, M. (2008). Kilim'in öyküsü. *Niğde Tekstil Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Niğde Üniversitesi Bor Halil Zöhre Ataman Meslek Yüksekokulu, Niğde: Yeni Yıldız Basın Yayın.
- Kayıpmaz, N. (2008). Türk el halıcılık kültürü tarihi II. *Halionline Dergisi*. web: http://www.halionline.net/arsiv/haber/dergi/7/turkelhaliciligi_7_devam.htm. 26 temmuz 2008 tarihinde alınmıştır.
- Kayıpmaz, N. ve Kayıpmaz, F. (1994). Geleneksel Türk el halıcılığı paralelinde, günümüzde Türkiye'de yapılan bir kısım imalatların gelenekler ve pazar ilişkisi içinde değerlendirilmesi. *Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde, Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri* (İzmir). Ankara: Ttk Basımevi.
- Kayıpmaz, N. (2008). *Halıcılık tarihi*. Web <http://www.1forum.us/cografya/ulkemizde-halicilik-13320.html>. 26 ağustos 2009 tarihinde ulaşılmıştır.
- Kazmier, L. J.,(1979). *İşletme yönetim ilkeleri*. (Çev: C. Cem ve Diğerleri). Ankara: TODAİE.
- Kırzioğlu, N. (1996). Altaylarda pazırık kurganından çıkan Motiflerin Anadolu ve Türk cumhuriyetleri'nde yaşayan izlerinden bazı örnekler. *Türk Soylu Halıların Halı, Kilim, Cicim Sanatı Uluslar Arası Bilgi Şöleni Bildirimi*, Kayseri: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

- Kızgın, Y. (2005). Sınavsız geçiş (Meteb) sistemi ile gelen öğrencilerin başarılarının istatistiki analizi: muğla meslek yüksekokulu örneği, *İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, Cilt: 7, Sayı:2.
- Kuban, D. (1970). *100 soruda türkiye sanatı tarihi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Kuban, D. (1995). *Türk ve islam sanatı üzerine denemeler*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları. İstanbul: Kanaat Matbaası.
- Küçükerman, Ö. (1987). *Anadolu' nun geleneksel halı ve dokuma sanatı içinde hereke fabrikası saray' dan hereke' ye giden yol*. İstanbul: Apa Ofset Basımevi.
- Mack, M., R. (2005). *Doğu malı batı sanatı*. (Çev: Ali Özdamar). İslam Ülkeleriyle Ticaret ve İtalyan Sanatı 1300- 1600. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- MEB-YÖK. (2002). *MEB-YÖK meslek yüksekokulları program geliştirme projesi*.Ankara Üniversitesi Çankırı Meslek Yüksekokulu.
- Marx, K. (1978). *Kapital* (Çev: Alaattin Bilgi). I. Cilt İstanbul: Sol Yayınları.
- METARGEM, (2003). *Mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarında yapılan hizmet içi eğitim faaliyetlerinin değerlendirilmesi*, Ankara: Meb Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- MUSİAD. (2008). web: www.musiad.org.tr/disiliskiler/detay.asp?dik=7&haberid=64/ 2 aralık 2008 tarihinde ulaşılmıştır.
- Mülayim, S. (1991). Selçuklu süsleme sanatı. *Selçuklular Devrinde Kültür ve Medeniyet*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayınları.
- Onuk, T., Akpınarlı, F., Ortaç, H. S., Alp, Ö., (1998). *İçel el sanatları*. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara: Ajans-Türk Matbaacılık.
- Ödekan, A. (1997). *Türkiye Tarihi 1. osmanlı devletine kadar türkler*. (Mimarlık ve Sanat Tarihi Bölümü, İşleme ve Dokuma Bölümü). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Ödekan, A. (1997). *Türkiye tarihi 2. osmanlı devleti 1300- 1600*. (Mimarlık ve Sanat Tarihi Bölümü, İşleme ve Dokuma Bölümü). İstanbul: Cem Yayınevi.

- Ögel, B. (1991). Türk kültür tarihine giriş 3. Ankara: Başbakanlık Basımevi, 975-17-0872-9.
- Ök, M. ve Yılmaz, A. (2003). Meta estetiği ve kapitalizm arasındaki ilişki, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:158. web:<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/158/ok.htm> adresinden 5 nisan 2008’de alınmıştır.
- Ölçer, N. (1988). *Türk ve islam eserleri müzesi kilimler*. İstanbul: Eren Yay. ve Kitap.
- Ölçer, N. (2006). web: www.hurriyetim.com.tr/ozel/turk/9...zehir/140ze.htm/ 25 aralık 2008 tarihinde ulaşılmıştır.
- Ölmez, F., N. (1999). *Niğde ilinde el dokusu halıcılık ve üretilen halıların bazı teknolojik özellikleri üzerinde bir araştırma*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Önge, Y. , Ateş, İ., Bayram, S. , (1978). *Divriği ulu camii ve darüşşifası. Yapılışının 750. yılı hatıra kitabı*. Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları. Ankara: Emel Matbaası.
- Özay, S. (2001). *Dünden bugüne dokuma resim sanatı*. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara: Sistem Ofset Basım Yayın.
- Özbel, K. (1949). *El sanatları XII. anadolu tefriş halıları*. Ankara: C. H. P. Halkevleri Bürosu.
- Özçelik, D., A. (1998). Ölçme ve değerlendirme. Ankara: Ösym Yayınları.
- Özdemir, M. ve Yetim, F. (1997). Günümüz ekonomisinde el sanatlarının yeri ve önemi. *Türkiye’de El Sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatlar İçindeki Yeri Sempozyumu Bildirileri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özköse, K. (2005). Anadolu’da cömertlik ve kardeşlik teşkilatı ahilik. *Somuncu Baba, Aylık İlim Kültür ve Edebiyat Dergisi*, Ankara: Ajans Türk Basım Sanayi, Sayı No: 58.
- Öztürk, İ. (1999). *Doğal bitkisel boyalarla yün boyama*. Dokuz Eylül Yayınları. İzmir: Dokuz Eylül Yayıncılık.
- Öztürk, İ. (2003). *Geleneksel Türk el sanatlarına giriş*. Dokuz Eylül Yayınları. İzmir: Dokuz Eylül Yayıncılık.

- Panofsky, E. (1968). Hümanist bir bilim dalı olarak sanat tarihi, görsel sanatlarda anlam. (Çev: Afife Batur, Selçuk Batur). İstanbul: Gün Matbaası.
- Parlak, T. (2002). *Geleneksel kazak halı sanatı ve tika aral bölgesi el halıcılığını geliştirme projesi*. Tika Yayınları, Ankara: Aydoğdu Ofset.
- RESMÎ GAZETE. (1973). *Milli eğitim temel kanunu*, Ankara, No: 1739.
- Sağlam, M. ve Yüksel, İ. (2007). Program değerlendirmede meta-analiz ve meta değerlendirme yöntemleri. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Kütahya: Ağustos, Sayı:18. web: <http://sbe.dpu.edu.tr/18/175.pdf> adresinden 13 nisan 2008’de alınmıştır.
- Sakarya, M. (2006). *Meslek yüksekokulları tekstil/konfeksiyon programının öğrenci ve öğretim elemanları görüşlerine göre değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, G.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü,Ankara.
- Sanayi Bakanlığı. (2009). web: <http://www.sanayi.gov.tr/webedit/gozlem.aspx?sayfano=2704/ulasim> 5 ocak 2009 tarihinde ulaşılmıştır.
- Sarıoğlu, H. (1994). El sanatlarında tasarım eğitiminin önemi. *Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri*. Ankara.
- Say, N. (2002). Düz el dokumalarından kilimin ilköğretim Programlarında kullanılması gerekliliği, *G. Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 22, Sayı:1, Ankara.
- Semerci, Ç. (1998). *Mesleki ve teknik eğitim fakültesi programlarının değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Seyidoğlu, H. (1995). *Bilimsel araştırma ve yazma el kitabı*. Geliştirilmiş 6. Baskı. İstanbul: Güzem Yayınları.
- Sezgin, İ. (1995). *Çok programlı lise uygulamasının değerlendirilmesi*, Metargem: Yayın No: 4.
- Sirvan. (2008). web: http://www.sirvan.com/index_dosyalar/halitarih.htm 6 Kasım 2008 Tarihinde Ulaşılmıştır.

- Sönmez, V. (1994). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözen, M. ve Tanyeli, U. (1986). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- SPO. (2008). *Mevzuat*. web: http://www.spo.org.tr/mevzuat/mevzuat_detay.php?kod=6/ulaşım, 26 Aralık 2008 Tarihinde Ulaşılmıştır.
- Stone, P., F. (1997). *The Oriental Rug Lexicon*. London: Thames And Hudson Ltd.
- Sungur, K. (2009). İtkib Müzayede İşletmeleri Eski Halıları Değerlendiriyor. web: http://www.halionline.net/arsiv/haber/dergi/8/itkib_8_devam.htm. 6 Ocak 2009 tarihinde alınmıştır.
- Sümer, F. (1984). Orta Asya Halıcılık Tarihinin Eski Devirlerine Dair Bazı Notlar. *Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi, Halı Kongresi ve Edebiyatımızda Halı*. İstanbul: Hürriyet Ofset.
- Sürür, A. ve Sürür, A. (1992). 21. Yüzyılda Geleneksel Türk El Sanatları İçin Öneri ve Önlemler. *Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde, Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri* (İzmir). Ankara: Ttk Basımevi.
- Şahin, M. (1991). *İş İdaresine Giriş*. 3. Baskı, Eskişehir: Aöf Yayınları.
- Tağı Özkan, S. (2006). Simav İlçesindeki Halı Dokumacılarına İlişkin Bilgiler, *G. Ü. Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 19, Ankara. web: www.esef.gazi.edu.tr/html/yayinlar/19_df/19-5.pdf. adresinden 13 Aralık 2008 tarihinde alınmıştır.
- Tekçe, F. (1993). *Pazırık Altaylardan Bir Halının Öyküsü*. Kültür Bakanlığı Yayınları:1542, Levent Ofset Matbaacılık ve Yayıncılık.
- Tekstil Terimleri Sözlüğü (1985). *Türkçe-İngilizce-Fransızca-Almanca*. Hazırlayan: Orhan Özbalkan, İstanbul: Özbalkan Yayıncılık.

- Toker, H. (1997). Kız Teknik Öğretim Yaygın ve Örgün Eğitim Kurumlarında El Sanatları Eğitimi. *Türkiye’de El Sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatlar* İçindeki Yeri Sempozyumu Bildirileri. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Timuçin, A. (2000). Estetik. Genişletilmiş 5. Baskı, İstanbul: Bulut Yayınları.
- Tuik. (2008). Nüfus. web: www.tuik.gov.tr 6 kasım 2008 tarihinde alınmıştır.
- Tunalı, İ. (1998). Estetik. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Turan, Ş. (1990). Türk Kültür Tarihi, Türk Kültüründen Türkiye Kültürüne ve Evrenselliğe. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Tdk. (2007). Türkçe Sözlük. web: www.tdk.gov.tr 03 Aralık 2007 tarihinde alınmıştır.
- Uğurlu, A. (2000). El Dokumalarında Sanatsal Gelişim Süreci. III. Ulusal Türk El Dokumalarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyum Bildirileri. Konya.
- Uğurlu, S., S. (2007). Küreselleşme Bağlamında Meslek Yüksekokulu Halıcılık ve Desinatörlüğü Program Dersleri ve Güncelleştirme Önerileri. 4. Ulusal Myo’ları Sempozyumu Bildiriler Kitabı II. Poster Bildiriler. İzmir: 14- 16 Mayıs Bergama.
- Ulusoy, A. (1995). Meslek Analizi ve Program Geliştirme, Ankara: Günef.
- Üstün, A. (2007). Türk El Dokumalarından Halı ve Kitap Sanatları Arasında Tasarım Benzerlikleri. I. Uluslararası Türk El Dokumaları Kongresi (01- 02 Kasım 2007). Konya: S. Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Varış, F. (1996). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: A. Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Varış, F. (1998). Temel Kavramlar ve Program Geliştirmeye Sistematiik Yaklaşımlar. Eğitim Bilimlerinde Yenilikler. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yay. No: 1016.
- Yanikoğlu, E. ve Denктаş, M. (2007). Meslek Yüksekokullarında Sorunlar ve Çözüm Önerileri. 4. Ulusal Myo’ları Sempozyumu Bildiriler Kitabı I. Sözlü Bildiriler. İzmir: 14- 16 Mayıs Bergama.

- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Tezel, Z. (1997). Türk El Halılarının Yurt Dışı Platformlarda Tanıtılması ve Tüketim Olanaklarının Aktarılması Üzerine Somut Öneriler. Türkiye’de El Sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatlar İçindeki Yeri Sempozyumu Bildirileri. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları 1861.
- Yetkin, Ş. (1991). Türk Halı Sanatı. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. Genişletilmiş II. Baskı.
- Yıldız, M. (2006). Doğu Edebiyatı. web: www.doguedebiyati.com/nusha%2006/musatanitim.doc/ 20 Aralık 2008 tarihinde alınmıştır.
- Yıldız, S. (2008). Meta Estetiğinin Halı Üretimine Olan Etkileri. Niğde Tekstil Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Niğde Üniversitesi Bor Halil Zöhre Ataman Meslek Yüksekokulu, Niğde: Yeni Yıldız Basın Yayın.
- Yüksek Öğretim Kurumu. (2004). Meslek Yüksekokullarının Bugünkü Durumu ve Mesleki ve Teknik Orta Öğretim Kurumlarından Meslek Yüksekokullarına Sınavsız Geçişin Değerlendirilmesi, YÖK Yayını, Ankara.
- Yüksek Öğretim Kurumu. (1981). Yükseköğretim Kanunu. web:http://www.yok.gov.tr/content/view/435/lang,tr_tr/ adresinden 5 Mayıs 2008 tarihinde alınmıştır.
- Yüksek Öğretim Kurumu. (2002). Meslek Yüksekokulları Program Geliştirme Projesi. web: www.yok.gov.tr/index.php?option=com_docman&task=doc. adresinden 28.12.2007 tarihinde alınmıştır.
- Yüksek Öğretim Kurumu. (2002). Dikey Geçiş Sınavı. web: http://www.yok.gov.tr/mevzuat/yonet/2002dgs_yonetmelik.htm 25 Aralık 2007 tarihinde alınmıştır.
- Yüksel, S.(2003). Türkiye’de Program Geliştirme Çalışmaları ve Sorunları, Milli Eğitim Dergisi, Sayı:159. web: <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/159/syuksel.htm> adresinden 5 Ocak 2008 tarihinden alınmıştır.

EKLER

EK-1. ANKET FORMU

Sayın :

Bu anket formu, Halı Eksperliği Eğitiminin, El Halıcılığı Sektöründeki Rolü ve Öneminin değerlendirilmesi amacıyla yapılan bir araştırma için hazırlanmıştır. Araştırma verilerinin değerlendirmesinde gizlilik temel ilke olup elde edilen bilgiler genel bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Soruların cevaplandırılmasında vereceğiniz samimi ve doğru cevaplar araştırmanın güvenilirliğini sağlayacaktır.

Araştırmaya yaptığınız katkılar için teşekkür ederim.

Sibel YILDIZ

SORULAR

I. BÖLÜM

1. İşyeriniz:.....
2. Cinsiyetiniz:.....
3. Yaşınız:.....
4. Pozisyonunuz:.....
5. Mesleğiniz:.....
6. Eğitim düzeyiniz:.....
7. Mezun olduğunuz üniversite ve bölüm adı:
8. Halıcılık sektöründeki çalışma süreniz:
9. Halıcılık ile ilgili eğitim seminerlerine katıldınız mı? (katıldıysanız hangi kurumda?)
10. Halı Eksperliği ile ilgili eğitim aldınız mı?

II. BÖLÜM

11. Halı Eksperi olarak çalışan bireylerin lif teknolojisi bilgi birikime sahip olması gereklidir?

- a) Evet b) Hayır

12. Halı Eksperi olarak çalışan bireylerin desenleme yöntem ve tekniklerinden anlaması gereklidir?

- a) Evet b) Hayır

13. Halı Eksperleri restorasyon ve konservasyon işlemlerini tanımlayabilmeli midir?

- a) Evet b) Hayır

14. Halı Eksperlerinin, halıya uygulanan kimyasal işlemleri anlaması gerekmekte midir?

- a) Evet b) Hayır

15. Halı Eksperlerinin sanat tarihi eğitimi almış olması gereklidir?

- a) Evet b) Hayır

16. Halı Eksperlerinin temel tekstil eğitimi almış olması gereklidir?

- a) Evet b) Hayır

17. Halı Eksperlerinin tekstil tasarımı eğitimi almış olması gereklidir?

- a) Evet b) Hayır

18. Halı eksperlerinin mesleki bilgi birikimine sahip olabilmesi için üniversite eğitimi alması gerekmekte midir?

- a) Evet b) Hayır

19. Ülkemizde halı eksperliği yapanların gerekli bilgi birikimine sahip olduğuna inanıyor musunuz?

- a) Evet b) Hayır

20. El Halıcılığı eğitimi almış bireylerin, eksperlik alanında yeterli mesleki birikime sahip olduğunu düşünüyor musunuz?

- a) Evet b) Hayır

III. BÖLÜM

21. El Halıcılığı işletmelerinde eksper çalışan olması sizce önemlidir?

☐ çok önemli ☐ önemli ☐ pek önemli değil ☐ önemli değil ☐ bilmiyorum

22. Kamu kurumlarında ya da özel sektörde eksperlik hizmeti veren birimlerin oluşturulması önemli midir ?

☐ çok önemli ☐ önemli ☐ pek önemli değil ☐ önemli değil ☐ bilmiyorum

23. Halı ekspertiz raporlarının hazırlanmasında standardizasyon çalışmalarının yapılması önemlidir?

☐ çok önemli ☐ önemli ☐ pek önemli değil ☐ önemli değil ☐ bilmiyorum

24. Ülkemizde ekspertiz hizmetleri sunan kuruluşların sayısının az olması önemli bir sorun mudur?

☐ çok önemli ☐ önemli ☐ pek önemli değil ☐ önemli değil ☐ bilmiyorum

25. Yükseköğretim kurumlarında, Halı Ekspertiz bölümlerinin açılması önemli midir?

☐ çok önemli ☐ önemli ☐ pek önemli değil ☐ önemli değil ☐ bilmiyorum

26. Ekspertiz hizmetlerinin ülke ekonomisine olan etkileri önemli midir?

☐ çok önemli ☐ önemli ☐ pek önemli değil ☐ önemli değil ☐ bilmiyorum

Doldurduğunuz anket ve konusu için; önerileriniz, sorularınız veya ilave etmek istediğiniz başka konuları aşağıya yazınız.

TEŞEKKÜRLER

EK-2. TEKSTİL İHTİSAS KOMİSYONU TOPLANTI TUTANAĞI

MEB-YÖK Meslek Yüksekokulları Program Geliştirme Projesi

Tekstil Programı İhtisas Komisyonu 1. Toplantı Tutanağı

Tekstil İhtisas Komisyonu 24.1.2002 tarihinde ilk toplantısını yapmıştır. Toplantıda Üyelere YÖK/DB projesi, YÖK-İSOV protokolu, sınavsız geçiş, müfredat uyumu ve program geliştirme ve 15.1.2002 tarihinde ÖSYM’de yapılan ihtisas komisyon başkanları toplantısı hakkında birer dosya sunulmuş ve detaylar hakkında bilgiler verilmiştir.

Toplantıdan önce EML’lerinin müfredatı temin edilerek mevcut MYO Tekstil Programları müfredatı ile bir ön karşılaştırılma yapılmıştır. Toplantıda komisyon üyelerine bu ön karşılaştırma ve müfredatta olabilecek değişikliklerle ilgili bilgiler verilmiştir. Program geliştirmede ki ana kurallar tartışılmıştır. Komisyon üyeleri, 7.2.2002 günü saat 13.00’de yapılacak 2. toplantıda görüşülmek üzere aşağıdaki hususları belirlemiştir ve üyelerin bu konularda hazırlık yapmaları istenmiştir.

A.) Okulların yüklerini azaltmak için MYO’larına gelen öğrencilerin ortak zorunlu dersleri ile yabancı dil ve bilgisayar dersleri için bazı öneriler.

1. Okulların yükünü azaltmak için “yabancı dil ve Bilgisayar dersleri” için muafiyet sınavı yapılması.

2. Türkçe, Tarih ve yabancı dil derslerinin açık öğretim fakültesi tarafından yürütülebilmesi.

B.) İşlem takviminin 1. ve 2. sırasında olan maddelerin görüşülmesi ve buna bağlı olarak 2. toplantıya kadar yapılacak işler.

1. Meslek Liselerindeki öğrencilere, öğretmenlere, sanayide çalışan Tekstil Teknikerlerine ve sanayicinin Tekstil Teknikerinden beklentilerini anlamak için döküman 9’da sözü edilen anket çalışmalarının yapılması.

2. Bölgemizin tekstil devi olan Sanko Tekstilin genel müdürüne bir dosya sunularak müfredat uyumu ve geliştirilmesi üzerindeki görüşlerinin alınması.

3. Bir sonraki toplantıda, liselerde okutulan “Meslek Resim” dersi ile MYO’da okutulan “Teknik Resim” dersinin ayrıntılı müfredat karşılaştırılmasının yapılması;

Ayrıca “Tekstil Mekanizmaları” dersinin EML’lerindeki isimle uyumunun sağlanması için bir çalışma yapılması

4. Bazı MYO’larında okutulan Bilgisayar IV dersinde okutulmak üzere Tekstil Programına uygun bir paket program araştırmasının yapılması

C.) Üyeler arasında yapılan görev dağılımı.

1. Doç.Dr.Ibrahim H. Güzelbey koordineyi sağlayacak.
2. Öğr. Gör.Yahya Ağır MYO mezunlarına ve sanayicilere yönelik bir anket çalışması yürütecek.
3. Mehmet Aslansoy sanayicilere yönelik yapılacak anket çalışmasında Yahya Ağır’a lojistik destek verecek.
4. Öğr. Gör. Mahmut Kılıçkiran Kahramanmaraş MYO’da öğretim elemanları ile müfredat uyum konularını görüşecek.
5. Dilek Duygu ve Mustafa Karakaya EML ve KML’lerde öğrenci ve öğretmenlere uygulanacak anketleri yürütecekler.
6. Tüm üyeler müfredat karşılaştırılması için hazırlık yaparak 2. toplantıya gelecekler.

Tüm üyelere ve GMYO öğretim elemanlarına teşekkür edilerek toplantı tamamlandı.

Doç.Dr.Ibrahim H. Güzelbey Mehmet Aslansoy Öğr. Gör. Yahya Ağır

Öğr. Gör. Mahmut Kılıçkiran Dilek Duygu Mustafa Karakaya

**EK-3. AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ HALICILIK VE
DESİNATÖRLÜĞÜ PROGRAMI**

1.DÖNEM					
D.KODU	DERSİN ADI	TEOR.	UYG.	TOP.	ECTS
TDE 121	Türk Dili I	2	0	2	1
TAR 123	Atatürk İlkeleri İnk.Tar. I	2	0	2	1
LTK 101	Lif Teknolojisi	2	0	2	2
YAD 115	Yabancı Dil I	2	0	2	2
BİL 125	Bilgisayar-1	2	0	2	2
TSE 103	Temel Sanat Eğitimi	2	2	4	4
DTT 105	Desen Tasarım Tekniği	2	2	4	5
HKD 107	Halı-Kilim Dokuma Tekniği I	3	4	7	10
TRS 109	Teknik Resim	2	2	4	2
KMY 113	Kimya	2	0	2	1

2.DÖNEM					
D.KODU	DERSİN ADI	TEOR.	UYG.	TOP.	ECTS
TDE 122	Türk Dili-2	2	0	2	1
TAR 124	Atatürk İlkeleri Ve İnk.Tar. II	2	0	2	1
GSN 128	Güzel Sanatlar/Beden Eğitimi	0	2	2	1
YAD 116	Yabancı Dil II	3	0	3	3
İTK 102	İplik Teknolojisi	3	0	3	2
BTK 104	Boya Teknolojisi	3	0	3	4
DTT 106	Desen Tasarım Tekniği II	2	2	4	5
HKD 108	Halı-Kilim Dokuma Tekniği II	3	4	7	9
RBL 130	Renk Bilgisi	2	0	2	2
İŞL 112	İşletme	2	0	2	2

**AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ HALICILIK VE DESİNATÖRLÜĞÜ
PROGRAMI**

3.DÖNEM					
D.KODU	DERSİN ADI	TEOR.	UYG.	TOP.	ECTS
DKD 20	Düz Kirkitli Dokumalar	2	1	3	5
DTT 205	Desen Tasarım Teknikleri III	3	2	5	6
HKD 207	Halı Kilim Dokuma Tekniği III	3	4	7	9
GTD 203	Geleneksel Türk Desenleri	2	0	2	2
HKB 209	Halı Kilim Bakım Onarım	2	2	4	5
YHK 211	Yöresel Halı Kilim	2	0	2	3

4.DÖNEM					
D.KODU	DERSİN ADI	TEOR.	UYG.	TOP.	ECTS
DST 202	Desen Tasarım Teknikleri IV	2	2	4	6
HKD 204	Halı Kilim Dokuma Tekniği IV	3	4	7	10
MHK 206	Makina Halı ve Kilimleri	2	2	4	3
MBY 208	Malzeme Boyama	2	2	4	5
PRJ 210	Proje	0	2	2	4
PAZ 214	Pazarlama	2	0	2	2

Bölümün Araştırma Olanakları

Bölümümüzde bir boyama laboratuvarı ile birlikte iki dokuma ve bir çizim atölyesi bulunmaktadır. Laboratuvarlar ve atölyelerde bulunan ekipmanlar ve adetleri aşağıda verilmiştir.

Ekipman Adı	Ekipman Adı
Çizim Masası (30 adet)	Işıklı Masa (2 adet)
Bilgisayar (3 adet)	Tepegöz
Projeksiyon	Slayt
Büyük boy metal sarma tip halı tezgahı (5 adet)	Metal germe tip kilim tezgahı (10 adet)
Metal küçük boy sarma tip halı tezgahı (20 adet)	

EK-4. ARAPGİR MESLEK YÜKSEKOKULU(İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ) HALICILIK VE DESİNATÖRLÜĞÜ PROGRAMI HAFTALIK DERS DAĞILIM ÇİZELGESİ

1. YIL

I. Yarıyıl					
DERSLER	Z/S	Haftalık Ders Saati			Toplam Kredi
		Toplam	Teori	Uygulama	
161 Atölye	Z	5	0	5	2
163 Desen Araştırma ve Tasarımı I	Z	6	3	0	6
165 Temel Sanat Eğitimi	Z	2	2	0	2
167 Matematik -I	Z	4	3	1	4
169 Halı Teknolojisi I	Z	2	2	0	2
171 Halı Malzeme Bilgisi	Z	2	2	0	2
173 Teknik Resim	Z	4	4	0	4
175 Bilgisayar Kullanımı I	Z	2	1	1	2
183 Türk Dili-I	Z	2	2	0	2
181 Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi -I	Z	2	2	0	2
197 Beden Eğitimi	S	1*	-	1	-
199 Güzel Sanatlar	S	1*	-	1	-
185 Yabancı Dil-I	Z	4	4	0	4
TOPLAM		36	28	8	32

II. Yarıyıl					
DERSLER	Z/S	Haftalık Ders Saati			Toplam Kredi
		Toplam	Teori	Uygulama	
162 Atölye II	Z	5	0	5	2
164 Desen Araştırma ve Tasarımı II	Z	6	6	0	6
166 Halı Teknolojisi II	Z	2	2	0	2
168 İplik Teknolojisi	Z	2	2	0	2
170 Matematik-II	Z	4	3	1	4
172 Bilgisayar Kullanımı II	Z	2	1	1	2
184 Türk Dili-II	Z	2	2	0	2
182 Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi-II	Z	2	2	0	2
196 Beden Eğitimi	S	1*	-	1	-
198 Güzel Sanatlar	S	1*	-	1	-
186 Yabancı Dil-II	Z	4	4	0	4
TOPLAM		28	22	6	28

ARAPGİR MESLEK YÜKSEKOKULU

HALICILIK VE DESİNATÖRLÜĞÜ PROGRAMI HAFTALIK DERS DAĞILIM ÇİZELGESİ

2. YIL

III. Yarıyıl					
DERSLER	Z/S	Haftalık Ders Saati			Toplam Kredi
		Toplam	Teori	Uygulama	
261 Atölye III	Z	5	0	5	2
263 Desen Araştırma ve Tasarımı III	Z	6	6	0	6
265 Halı Teknolojisi III	Z	2	2	0	2
267 İplik Boyama	Z	2	2	0	2
269 Makine Halıcılığı I	Z	2	2	0	2
271 Halı İşletme Maliyet Hesapları	Z	2	2	0	2
273 Türk El Sanatları Tarihi	Z	3	3	0	3
275 Bilgisayarlı Desen Uygulama	Z	4	2	2	3
TOPLAM		26	19	7	22

IV. Yarıyıl					
DERSLER	Z/S	Haftalık Ders Saati			Toplam Kredi
		Toplam	Teori	Uygulama	
262 Atölye IV	Z	5	0	5	2
264 Desen Araştırma ve Tasarımı IV	Z	6	6	0	6
266 Makine Halıcılığı II	Z	2	2	0	2
268 Yöresel Halıcılık	Z	4	4	0	4
270 Türk El Sanatları Tarihi II	Z	3	3	0	3
272 Genel Ekonomi	Z	2	2	0	2
274 Bilgisayarlı Desen Uygulama II	Z	4	2	2	3
TOPLAM		26	19	7	22

EK-5. ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ OLTU MESLEK YÜKSEKOKULU DERS PROGRAMI

<u>I. Yarıyıl</u>							
Sıra No	Dersin Kodu	Dersin Adı	Z / S	Haftalık			Top. Kredi
				Top.	Teo.	Uyg.	
1	201	Temel Sanat Eğitimi - I	Z	4	2	2	3
2	202	Teknik Resim	Z	2	1	1	2
3	203	Halı Kilim Dokuma Teknikleri - I	Z	4	2	2	3
4	204	Halı Kilim Sanat Tarihi	Z	2	2	0	2
5	205	Türk Desenleri	Z	3	2	1	3
6	206	Türk Dili - I	Z	2	2	0	2
7	207	Yabancı Dil - I	Z	4	4	0	4
8	208	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi - I	Z	2	2	0	2
9	209	Genel Matematik	Z	3	2	1	3
10	210	Bilgisayar - I	Z	2	1	1	2
11	211	Beden Eğitimi - I *	S	1	0	1	0
11	212	Güzel Sanatlar - I *	S	1	0	1	0
TOPLAM				28	20	8	26
* Bu derslerden birisi seçilecektir							

<u>II. Yarıyıl</u>							
Sıra No	Dersin Kodu	Dersin Adı	Z / S	Haftalık			Top. Kredi
				Top.	Teo.	Uyg.	
1	213	Temel Sanat Eğitimi - II	Z	4	2	2	3
2	214	Halı Kilim Dokuma Teknikleri - II	Z	6	3	3	5
3	215	Kilim Tasarımı-I	Z	3	2	1	3
4	216	Doğal Boyalar - I	Z	3	2	1	3
5	217	Genel ve Teknik İletişim	Z	2	1	1	2
6	218	Türk Dili - II	Z	2	2	0	2
7	219	Yabancı Dil - II	Z	4	4	0	4
8	220	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi - II	Z	2	2	0	2
9	221	Bilgisayar - II	Z	2	1	1	2
10	222	Beden Eğitimi - II *	S	1	0	1	0
11	223	Güzel Sanatlar - II *	S	1	0	1	0
TOPLAM				28	19	9	26

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ OLTU MESLEK YÜKSEKOKULU DERS PROGRAMI

<u>III. Yarıyıl</u>							
Sıra No	Dersin Kodu	Dersin Adı	Z / S	Haftalık			Top. Kredi
				Top.	Teo.	Uyg.	
1	224	Halı Tasarımı - I	Z	4	3	1	4
2	225	Halı Kilim Dokuma Tek. Ve Uyg. - I	Z	8	2	6	5
3	226	Kilim Tasarımı-II	Z	3	2	1	3
4	227	Doğal Boyalar - II	Z	3	2	1	3
5	228	Kalite Güvence ve Standartları	Z	2	1	1	2
6	229	Türk Tezhip Sanatı	Z	2	1	1	2
TOPLAM				22	11	11	19
Seçmeli Dersler							
7	230	Bilgisayar Destekli Halı Tasarımı-I	S	2	1	1	2
8	231	Minyatür - I	S	2	1	1	2
9	232	El Sanatları	S	2	2	0	2
10	233	Mesleki Yabancı Dil- I	S	4	2	2	3
11	234	İş Sağlığı ve Güvenliği	S	2	2	0	2
12	235	İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik	S	2	2	0	2
13	236	Yöresel Motifler ve Halı Tasarımı	S	2	1	1	2
GENEL TOPLAM				28			

<u>IV. Yarıyıl</u>							
Sıra No	Dersin Kodu	Dersin Adı	Z / S	Haftalık			Top. Kredi
				Top.	Teo.	Uyg.	
1	237	Halı Tasarımı - II	Z	4	2	2	3
2	238	Halı Kilim Dokuma Tek. Ve Uyg. - II	Z	8	4	4	6
3	239	İpek Halı Tasarımı	Z	3	2	1	3
4	240	Tekstil Maddeleri	Z	2	2	0	2
5	241	Halı Kilim Bakım Onarım	Z	3	1	2	2
6	242	İşletme Yönetimi	Z	2	1	1	2
TOPLAM				22	12	10	18
Seçmeli Dersler							
8	243	Bilgisayar Destekli Halı Tasarımı-II	S	2	1	1	2
9	244	Minyatür - II	S	2	1	1	2
10	245	İşletme Maliyet Hesapları	S	2	2	0	2
11	246	Girişimcilik	S	2	1	1	2
12	247	Yönlendirilmiş Mesleki Çalışma	S	2	2	0	2
13	248	Türk Kültür Tarihi	S	2	2	0	2
14	249	Mesleki Yabancı Dil- II	S	2	1	1	2
GENEL TOPLAM				28			

**EK-6. ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ AYVACIK MESLEK
YÜKSEKOKULU HALICILIK VE DESİNATÖRLÜĞÜ PROGRAMI DERS
PROGRAMI**

Ders Kodu	Dersin Adı	Bölüm	Opsiyon	Sömestr	Sınıf	Durumu	H.Ders Saati (Teorik)	H.Ders Saati (Pratik)	H.Ders Saati (Lab.)	ÇOMÜ Kredisi	ECTS Kredisi
117	 Kırtılı Dokuma Teknikleri I	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	1.Sınıf	Zorunlu	2	2	0	3	4
123	 Malzeme Bilgisi	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	1.Sınıf	Zorunlu	2	0	0	2	3
125	 Temel Sanat Eğitimi I	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	1.Sınıf	Zorunlu	1	2	0	2	0
127	 Halıcılık Teknolojisi	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	1.Sınıf	Zorunlu	2	0	0	2	0
129	 Bilgisayar Destekli Tasarım I	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	1.Sınıf	Zorunlu	1	2	0	2	0
131	 Desen Araştırma I	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	1.Sınıf	Zorunlu	1	2	0	2	0
161	 Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi I	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	1.Sınıf	YÖK Zor.	2	0	0	2	1
163	 Türk Dili I	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	1.Sınıf	YÖK Zor.	2	0	0	2	1
165	 İngilizce I	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	1.Sınıf	Zorunlu	2	0	0	2	0
171	 Beden Eğitimi	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	1.Sınıf	Seçmeli	0	2	0	0	1
177	 Güzel Sanatlar	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	1.Sınıf	Seçmeli	0	2	0	0	1

Ders Kodu	Dersin Adı	Bölüm	Opsiyon	Sömestr	Sınıf	Durumu	H.Ders Saati (Teorik)	H.Ders Saati (Pratik)	H.Ders Saati (Lab.)	ÇOMÜ Kredisi	ECTS Kredisi
118	 Kırtılı Dokuma Teknikleri II	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	1.Sınıf	Zorunlu	2	2	0	3	0
124	 Renk ve Boya Bilgisi	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	1.Sınıf	Zorunlu	3	0	0	3	0
126	 Desen Araştırma II	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	1.Sınıf	Zorunlu	1	2	0	2	0
128	 Temel Sanat Eğitimi II	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	1.Sınıf	Zorunlu	1	2	0	2	0
130	 Bilgisayar Destekli Tasarım II	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	1.Sınıf	Zorunlu	1	2	0	2	0
162	 Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi II	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	1.Sınıf	YÖK Zor.	2	0	0	2	1
164	 Türk Dili II	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	1.Sınıf	YÖK Zor.	2	0	0	2	1
166	 İngilizce II	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	1.Sınıf	Zorunlu	2	0	0	2	0
180	 Temel Bilgi Teknolojileri	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	1.Sınıf	YÖK Zor.	2	2	0	3	0

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ AYVACIK MESLEK
YÜKSEKOKULU HALICILIK VE DESİNATÖRLÜĞÜ PROGRAMI DERS
PROGRAMI**

Ders Kodu	Dersin Adı	Bölüm	Opsiyon	Sömestr	Sınıf	Durumu	H.Ders Saati (Teorik)	H.Ders Saati (Pratik)	H.Ders Saati (Lab.)	ÇOMÜ Kredisi	ECTS Kredisi
229	 Desen Araştırma III	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	2.Sınıf	Zorunlu	1	2	0	2	0
231	 Kirkittli Dokuma Teknikleri III	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	2.Sınıf	Zorunlu	2	4	0	4	0
233	 Bilgisayar Destekli Tasarım III	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	2.Sınıf	Zorunlu	1	2	0	2	0
235	 Tasarım İlkeleri I	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	2.Sınıf	Zorunlu	1	2	0	2	0
237	 Makine Halıcılığı I	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	2.Sınıf	Zorunlu	2	0	0	2	0
239	 İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Bilgisi	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	2.Sınıf	Zorunlu	2	0	0	2	0
241	 Sembol Dili	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	2.Sınıf	Zorunlu	2	0	0	2	0
243	 Geleneksel Türk Sanatı	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	2.Sınıf	Zorunlu	2	0	0	2	0
245	 Deneysel Dokuma I	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	2.Sınıf	Zorunlu	1	2	0	2	0
247	 Girişimcilik	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	2.Sınıf	Zorunlu	2	0	0	2	0
249	 Dokusal Yüzey Teknikleri I	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	2.Sınıf	Zorunlu	2	2	0	3	0
251	 Mesleki Teknik Resim	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	2.Sınıf	Zorunlu	2	0	0	2	0
253	 Motif Bilgisi	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	2.Sınıf	Zorunlu	2	0	0	2	0
255	 Türk Halıcılık Tarihi	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	2.Sınıf	Zorunlu	2	0	0	2	0
257	 Türk Süsleme Desenleri	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Güz	2.Sınıf	Zorunlu	1	2	0	2	0

Toplam Ders Adeti : 15

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ AYVACIK MESLEK
YÜKSEKOKULU HALICILIK VE DESİNATÖRLÜĞÜ PROGRAMI DERS
PROGRAMI**

Ders Kodu	Dersin Adı	Bölüm	Opsiyon	Sömestr	Sınıf	Durumu	H.Ders Saati (Teorik)	H.Ders Saati (Pratik)	H.Ders Saati (Lab.)	ÇOMÜ Kredisi	ECTS Kredisi
232	 Desen Araştırma IV	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	2.Sınıf	Zorunlu	1	2	0	2	0
234	 Kırkıtli Dokuma Teknikleri IV	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	2.Sınıf	Zorunlu	2	4	0	4	0
236	 Bilgisayar Destekli Tasarım IV	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	2.Sınıf	Zorunlu	1	2	0	2	0
238	 Tasarım İlkeleri II	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	2.Sınıf	Zorunlu	1	2	0	2	0
240	 Makine Halıcılığı II	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	2.Sınıf	Zorunlu	2	0	0	2	0
242	 Dokusal Yüzey Teknikleri	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	2.Sınıf	Zorunlu	1	2	0	2	0
244	 Deneysel Dokuma II	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	2.Sınıf	Zorunlu	1	2	0	2	0
246	 Özgün Tasarım	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	2.Sınıf	Zorunlu	2	0	0	2	0
248	 Mesleki Bakım ve Onarım	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	2.Sınıf	Zorunlu	2	2	0	3	0
250	 Yöresel Motif ve Desenler	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	2.Sınıf	Zorunlu	2	0	0	2	0
252	 Türk Halı Sanatı	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	2.Sınıf	Zorunlu	3	0	0	3	0
254	 Sanat Tarihi	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	2.Sınıf	Zorunlu	3	0	0	3	0
256	 Mitoloji	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	2.Sınıf	Zorunlu	2	0	0	2	0
258	 Pazarlama ve Kooperatif Bilgisi	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	2.Sınıf	Zorunlu	2	0	0	2	0
260	 Yöresel El Sanatları	Halıcılık ve Desinatörlüğü	--	Bahar	2.Sınıf	Zorunlu	1	2	0	2	0

Toplam Ders Adeti : 15

**EK-7. ERCİYES ÜNİVERSİTESİ MUSTAFA ÇIKRIKÇIOĞLU MESLEK
YÜKSEKOKULU HALI KİLİM PROGRAMI DERS PLANI**

I. Yarıyıl						
DERS KODU	DERSİN ADI	Z/S	HAFTALIK DERS SAATİ			Toplam
			Toplam	Teori	Uygulama	Kredi
HKTÜD101	Türk Dili - I	Z	2	2	0	2
HKTRH101	İnkılâp Tarihi -I	Z	2	2	0	2
HK SD 1	Beden Eğitimi*	S	1	-	1	-
HK SD 2	Güzel Sanatlar*	S	1	-	1	-
HKYBD101	Yabancı Dil -I	Z	4	4	0	4
HKMAT101	Matematik -I	Z	4	3	1	4
HK101	Bilgisayar -I	Z	2	1	1	2
HK111	Teknolojinin Bilimsel İlkeleri	Z	4	3	1	4
HK113	Ds. Tas. Tekn. ve Uygulaması -I	Z	4	3	1	4
HK115	Halı-Kilim Dokuma Teknikleri -I	Z	3	2	1	3
HK117	Halı-Kilim Malzeme Bilgisi	Z	3	2	1	3
	TOPLAM		28	22	6	28

II. Yarıyıl						
DERS KODU	DERSİN ADI	Z/S	HAFTALIK DERS SAATİ			Toplam
			Toplam	Teori	Uygulama	Kredi
HKTÜD102	Türk Dili - II	Z	2	2	0	2
HKTRH102	İnkılâp Tarihi -II	Z	2	2	0	2
HK SD 3	Beden Eğitimi*	S	1	-	1	-
HK SD 4	Güzel Sanatlar*	S	1	-	1	-
HKYBD 102	Yabancı Dil -II	Z	4	4	0	4
HKMAT 102	Matematik -II	Z	4	3	1	4
HK 102	Bilgisayar -II	Z	2	1	1	2
HK 116	Ds. Tas. Tek. ve Uygul. - II	Z	4	3	1	4
HK 118	HK Dokuma Teknikleri - II	Z	4	3	1	4
HK 120	Halı-Kilim Bakım ve Onarımı	Z	3	2	1	3
HK 122	Düz Dokuma Teknikleri	Z	3	2	1	3
	TOPLAM		28	22	6	28

**ERCIYES ÜNİVERSİTESİ MUSTAFA ÇIKRIKÇIOĞLU MESLEK
YÜKSEKOKULU HALI KİLİM PROGRAMI DERS PLANI**

III. Yarıyıl						
DERS KODU	DERSİN ADI	Z/S	HAFTALIK DERS SAATİ			Toplam
			Toplam	Teori	Uygulama	Kredi
HK219	Kalite Güvence ve Standartları	Z	2	1	1	2
HK221	Sistem Analizi ve Tasarımı – I*	Z	2	1	1	2
HK223	Ds.Tas.Tekn. ve Uygul. -III	Z	4	3	1	4
HK225	HK Dokuma Teknikleri -III	Z	4	3	1	4
HK227	Bilgisayar Destekli Tasarım -I	Z	4	3	1	4
HK229	HK Maliyet Hesaplamaları	Z	2	2	0	2
HK231	Halı-Kilim Atölyesi -I	Z	2	1	1	2
HK233	İplik Boyama	S	2	1	1	2
HK235	Mak. Halıcılığı ve Teknol. -I	S	2	1	1	2
HK213	Kalite Kontrol	S	2	2	0	2
	TOPLAM		28	17	11	26

* Sistem Analizi ve Tasarımı –I dersi, Halı-Kilim Tasarımı ve Yöresel Halıcılık alanlarında iki grup halinde verilecektir.

IV. Yarıyıl						
DERS KODU	DERSİN ADI	Z/S	HAFTALIK DERS SAATİ			Toplam
			Toplam	Teori	Uygulama	Kredi
HK220	İşletme Yönetimi	Z	2	1	1	2
HK222	Sistem Analizi ve Tasarımı –II *	Z	2	1	1	2
HK224	DS. Tas. Teknik. ve Uygulaması -IV	Z	4	3	1	4
HK226	Halı-Kilim Dokuma Teknikleri -IV	Z	4	3	1	4
HK228	Bilgisayar Destekli Tasarım -II	Z	4	3	1	4
HK230	Halı-Kilim Atölyesi -II	Z	2	1	1	2
HK232	Türk Halı Sanat	Z	2	2	0	2
HK234	Makine Halıcılığı ve Teknolojisi -II	S	4	3	1	4
HK236	Yöresel Halıcılık	S	2	1	1	2
	TOPLAM		28	17	11	26

* Sistem Analizi ve Tasarımı –II dersi, Halı-Kilim Tasarımı ve Yöresel Halıcılık alanlarında iki grup halinde verilecektir.

Endüstriye Dayalı Öğrenim (Staj) 6 hafta

Kısaltmalar

Z : Zorunlu dersler

S : Seçmeli Dersler

Not : Ders kredileri ; 1 saat uygulama 1 kredi, 2 saat uygulama 1 kredi, 3-4 saat uygulama 2 kredi olarak hesaplanmıştır.

**EK-8. KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ MESLEK
YÜKSEKOKULU HALICILIK PROGRAMI**

ALINAN DERSLER

Dönem	Sıra	Ders Kodu Normal Öğretim	Ders Kodu Ykinci Öğretim	Dersin Adı	Teorik	Uyg	Kredi
1. YARIYIL	1	6203101	6210101	Genel Kimya	2	0	2
	2	6203102	6210102	Mesleki Teknik Resim	2	0	2
	3	6203103	6210103	Temel Sanat Eğitimi I	2	2	3
	4	6203104	6210104	Halıçılık Teknolojisi I	2	0	2
	5	6203105	6210105	Desen Araştırma I	2	4	4
	6	6203106	6210106	Halıçılık Tarihi	2	0	2
	7	6203107	6210107	Atölye I	2	2	3
	8	6203108	6210108	İngilizce I	2	0	2
	9	6203109	6210109	Türk Dili I	2	0	2
	10	6203110	6210110	Atatürk İlke ve İlncılup Tarihi I	2	0	2
TOPLAM					14. / 6	8	24
2. YARIYIL	1	6203201	6210201	Boyarmadde Kimyası	2	0	2
	2	6203202	6210202	Temel Sanat Eğitimi II	2	2	3
	3	6203203	6210203	Halıçılık Teknolojisi II	2	0	2
	4	6203204	6210204	Desen Araştırma II	2	2	3
	5	6203205	6210205	Atölye II	0	6	3
	6	6203206	6210206	Düz Dokuma Tasarımı	2	2	3
	7	6203207	6210207	Halı Kalite Kontrol ve Analizi	2	0	2
	8	6203208	6210208	İngilizce I	2	0	2
	9	6203209	6210209	Türk Dili I	2	0	2
	10	6203210	6210210	Atatürk İlke ve İlncılup Tarihi I	2	0	2
TOPLAM					12. / 6	12	24
3. YARIYIL	1	6203301	6210301	Desen Araştırma III	2	4	4
	2	6203302	6210302	Atölye III	0	6	3
	3	6203303	6210303	Halı Tamir ve Bakımı	2	2	3
	4	6203304	6210304	Malzeme Boyama I	2	2	3
	5	6203305	6210305	Yöresel Türk Halıçılığ	2	0	2
	6	6203306	6210306	Makine Halıçılığ ve Tasarımı	2	0	2
	7	6203307	6210307	Temel Bilgi Teknolojisi Kullanımı (Kredisiz)	1	2	
TOPLAM					10. / 1	14. / 2	17
4. YARIYIL	1	6203401	6210401	Bitirme Projesi	0	2	1
	2	6203402	6210402	Desen Araştırma IV	2	4	4
	3	6203403	6210403	Atölye IV	0	6	3
	4	6203404	6210404	Malzeme Boyama II	2	4	4
	5	6203405	6210405	Tekstil Teknolojisi	2	0	2
	6	6203406	6210406	Düz Dokuma Teknikleri	2	0	2
	7	6203407	6210407	Temel Bilgisayar Bilimleri	2	2	3
TOPLAM					8. / 2	16. / 2	19

EK-9. MERSİN ÜNİVERSİTESİ GÜLNAR MESLEK YÜKSEKOKULU HALI-KİLİM PROGRAMI

Ders	I .YARIYIL			
Kodu	Ders Adı	T	P	K
TD101	TÜRK DİLİ I.	2	0	0
AIL101	ATATÜRK İLKELERİ I.	2	0	0
HK103	LİF TEKNOLOJİSİ	2	0	2
HK105	TEMEL SANAT EĞİTİMİ	2	2	3
HK107	DESEN TASARIMI TEK. VE UYG. I.	2	2	3
HK109	HALI KİLİM DOKUMA TEKNİKLERİ I	3	4	4
HK111	BOYA KİMYASI	2	0	2
YD103	YABANCI DİL- I	4	0	0
HK113	KALİTE KONTROL	3	0	3
HK115	HALI KİLİM SANAT TARİHİ- I	2	0	2
HK117	BİLGİSAYAR- I	2	1	3
	TOPLAM	26	9	22

Ders	II .YARIYIL			
Kodu	Ders Adı	T	P	K
TD102	TÜRK DİLİ II.	2	0	0
AIL102	ATATÜRK İLKELERİ II.	2	0	0
HK102	İPLİK TEKNOLOJİSİ	2	0	2
HK104	BOYA TEKNOLOJİSİ	2	0	2
HK106	DESEN TASARIMI TEK. VE UYG. II.	2	2	3
HK108	HALI KİLİM DOKUMA TEKNİKLERİ II.	3	4	4
HK112	RENK BİLGİSİ	2	0	2
YD104	YABANCI DİL- II.	4	0	0
HK116	BİLGİSAYAR- II.	2	1	3
HK118	HALI KİLİM SANAT TARİHİ- II	2	0	2
	TOPLAM	23	7	18

MERSİN ÜNİVERSİTESİ GÜLNAR MESLEK YÜKSEKOKULU HALI-KİLİM PROGRAMI

Ders	III .YARIYIL			
Kodu	Ders Adı	T	P	K
HK201	BİLGİSAYAR DESENLEME I.	2	0	2
HK203	MALİYET HESAPLAMA VE YÖN.	2	0	2
HK207	HALI KİLİM DOKUMA TEKNİKLERİ III.	3	4	4
HK209	YÖRESEL HALI KİLİM	2	0	2
HK215	TEKNİK RESİM	2	1	3
HK217	TASARIM I.	2	1	3
HK219	BİLGİSAYAR DESENLEME-I	2	1	3
HK221	DESEN TASARIMI TEK. VE UYG. III.	2	2	3
HK223	GELENEKSEL TÜRK DESENLERİ	3	0	3
HK225	HALI KİLİM BAKIM ONARIMI	3	0	3
	TOPLAM	23	9	28

Ders	IV .YARIYIL			
Kodu	Ders Adı	T	P	K
HK202	DESEN TASARIMI TEK. VE UYG. IV.	2	2	3
HK204	HALI KİLİM DOKUMA TEKNİKLERİ IV.	2	4	3
HK206	MAKİNE HALI VE KİLİMLERİ	2	2	3
HK210	PROJE	0	2	1
HK212	PAZARLAMA	2	0	2
HK216	GİRİŞİMCİLİK	2	0	2
HK218	TASARIM-II.	2	2	3
HK220	MALZEME BOYAMA	2	1	3
HK222	BİLGİSAYAR DESENLEME-II.	2	1	3
	TOPLAM	16	14	23

**EK-10. NİĞDE ÜNİVERSİTESİ BOR HALİL ZÖHRE ATAMAN MESLEK
YÜKSEKOKULU HALICILIK PROGRAMI**

Ders	I.YARIYIL			
Kodu	Ders Adı	T	P	K
2203101	Genel Kimya	2	0	2
2203102	Teknik Resim	2	0	2
2203103	Elyaf Bilgisi - I	2	0	2
2203104	Temel Sanat Eğitimi	4	0	4
2203105	Halı Teknolojisi	4	0	4
2203106	El Sanatlarına Giriş	2	0	2
2203121	Yabancı Dil - I	2	0	2
2203122	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi - I	2	0	2
2203123	Türk Dili - I	2	0	2
2203124	Temel Bilgi Teknolojisi Kullanımı	2	2	3
	TOPLAM	24	2	25

Ders	II. YARIYIL			
Kodu	Ders Adı	T	P	K
2203201	Organik Kimya	2	0	2
2203202	İplik Teknolojisi	2	0	2
2203203	Elyaf Bilgisi - II	2	0	2
2203204	El Halıcılığı Desenleme Teknikleri *	4	2	5
2203205	Halıcılıkta Türk Motifleri	2	2	3
2203206	Yöresel Halıcılık	2	0	2
2203221	Yabancı Dil-II	3	0	3
2203222	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi-II	3	0	3
2203223	Türk Dili-II	3	0	3
2203224	Temel Bilgisayar Bilimleri	2	2	3
	TOPLAM	25	6	28

**NİĞDE ÜNİVERSİTESİ BOR HALİL ZÖHRE ATAMAN MESLEK
YÜKSEKOKULU HALICILIK PROGRAMI**

Ders	III. YARIYIL			
Kodu	Ders Adı	T	P	K
2203302	Boyar Madde Kimyası – I	2	2	3
2203303	Dokuma Süsleme Teknikleri	4	0	4
2203304	El Halıcılığı Dokuma Teknikleri – I *	4	4	6
2203305	Halı Dokuma Makineleri	4	0	4
2203306	Halı Dokuma Sonrası İşlem	2	0	2
2203307	İlk Yardım	2	0	2
2203308	Sistem Analizi ve Tasarımı-I	1	1	2
	TOPLAM	19	7	23

Ders	IV. YARIYIL			
Kodu	Ders Adı	T	P	K
2203402	Boyar Madde Kimyası-II	4	0	4
2203403	Makine Halıcılığı Dokuma Teknikleri	4	0	4
2203404	El Halıcılığı Dokuma Teknikleri-II *	4	2	5
2203405	Bilgisayar Destekli Halı Tasarımı	2	2	3
2203406	Halı Onarımı	2	0	2
2203407	Hal.İşl.Org.ve Pazar	2	0	2
2203408	Sistem Analizi ve Tasarımı-II	1	1	2
2203409	El Dokumalarında Tetkik ve Analiz Yönt.	2	0	2
	TOPLAM	21	5	24

EK-11. UŞAK ÜNİVERSİTESİ EŞME MESLEK YÜKSEKOKULU HALI-KİLİM PROGRAMI

I.Dönem

KOD	DERS ADI	TEORİK	UYG	KREDİ
101	TÜRK DİLİ I	2	0	1
103	ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ I	2	0	1
105	BEDEN EĞİTİMİ I	0	1	0
107	GÜZEL SANATLAR I	0	1	0
109	İNGİLİZCE I	2	0	2
111	ALMANCA I	2	0	2
113	FRANSIZCA I	2	0	2
115	LİF TEKNOLOJİSİ	2	0	2
117	TEMEL SANAT EĞİTİMİ	2	2	3
119	DESEN TASARIM TEKNİKLERİ I	2	2	3
121	HALI KİLİM DOKUMA TEKNİKLERİ I	3	4	5
123	TEKNİK RESİM	2	2	3
125	TEMEL BİLGİ TEKNOLOJİLERİ KULLANIMI	3	0	3
127	MATEMATİK	2	0	2

II.Dönem

KOD	DERS ADI	TEORİK	UYG	KREDİ
102	TÜRK DİLİ II	2	0	1
104	ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ II	2	0	1
106	BEDEN EĞİTİMİ II	0	1	0
108	GÜZEL SANATLAR II	0	1	0
110	İNGİLİZCE II	3	0	3
112	ALMANCA II	3	0	3
114	FRANSIZCA II	3	0	3
116	İPLİK TEKNOLOJİSİ	3	0	3
118	BOYA TEKNOLOJİSİ	3	0	3
120	DESEN TASARIM TEKNİKLERİ II	2	2	3
122	HALI KİLİM DOKUMA TEKNİKLERİ II	3	4	5
124	RENK BİLGİSİ	2	0	2
126	İŞLETME	2	0	2

**UŞAK ÜNİVERSİTESİ EŞME MESLEK YÜKSEKOKULU HALI- KİLİM
PROGRAMI**

III.Dönem

KOD	DERS ADI	TEORİK	UYG	KREDİ
201	DÜZ KİRKİTLİ DOKUMALAR	2	1	2,5
203	GELENEKSEL TÜRK DESENLERİ	2	0	2
205	DESEN TASARIM TEKNİKLERİ III	3	2	4
207	HALI KİLİM DOKUMA TEKNİKLERİ III	3	4	5
209	HALI KİLİM BAKIM ONARIM	2	2	3
211	YÖRESEL HALI KİLİM	2	0	2

IV.Dönem

KOD	DERS ADI	TEORİK	UYG	KREDİ
202	DESEN TASARIM TEKNİKLERİ IV	3	2	3
204	HALI KİLİM DOKUMA TEKNİKLERİ IV	3	4	5
206	MAKİNA HALI VE KİLİMLERİ	2	2	3
208	MALZEME BOYAMA	2	2	3
210	PROJE	0	2	1
212	PAZARLAMA YÖNETİMİ	2	0	2
214	STAJ	0	0	0

EK-12. 17. YÜZYIL HAYVAN FİĞÜRLÜ HALI

17. yy. Hayvan Figürlü Halı'nın Bilgisayar Destekli Tasarımı

EK 13. HALICILIK PROGRAMLARI DERSLERİ

	Temel Tekstil Dersleri	Mesleki Tasarım Dersleri	Mesleki Teorik Dersler	Mesleki teknik Uygulama Dersleri	İşletme Dersleri
Halı- Kilim Programları	Lif Teknolojisi,	Temel Sanat Eğitimi	Halı- Kilim sanat Tarihi I- II.	Halı- Kilim Dokuma Teknikleri I- II- III- IV	Girişimcilik
	İplik Teknolojisi	Renk Bilgisi	Renk Bilgisi	Malzeme Boyama	Pazarlama
	Boya Kimyası	Desen Tas. Tekn. Ve Uygulaması I.-II-III-IV.	Yöresel Halı- Kilim	Halı- Kilim Bakım Onarım	İşletme,
	Boya Teknolojisi	Bilgisayarlı Desen	Geleneksel Türk Desenleri	Proje	Pazarlama Yönetimi
		Teknik Resim	Makine Halı ve Kilimleri		
		Tasarım I.- II.	Kalite Kontrol		
			Maliyet Hesapları		

	Temel Tekstil Dersleri	Mesleki Tasarım Dersleri	Mesleki Teorik Dersler	Mesleki teknik Uygulama Dersleri	İşletme Dersleri
Halıcılık Programları Dersleri	Lif Teknolojisi,	Temel Sanat Eğitimi	Türk Halıcılık Tarihi I- II	Halı- Kilim Dokuma Teknikleri I- II- III- IV	Girişimcilik,
	İplik Teknolojisi	Renk Bilgisi	Türk Sanat Tarihi Türk Halı Sanatı	Atölye I- II III, Atölye IV,	Pazarlama,
	Lif ve İplik Teknolojisi,	El Halıcılığı Desenleme Teknikleri	Halıcılıkta Türk Motifleri Geleneksel Türk Desenleri	Halı- Kilim Bakım Onarım	İşletme,
	Elyaf Bilgisi I- II	Desen Tasarım Teknikleri I- II- III- IV	Türk Dokuma Teknolojisi Yöresel Halıcılık	Proje	Pazarlama Yönetimi
	Tekstil Teknolojisi	Desen Araştırma I- II	Halıcılık Teknolojisi I- II		
	Boya Teknolojisi	Bilgisayarlı Grafik Tasarım Uygulama	Makine Halıcılığı		
	Boya Kimyası	Bilgisayar Desenleme I-II	El Sanatlarına Giriş		
		Halı Tasarımı	Motif Bilgisi Renk Bilgisi		
		Teknik Resim	Halı Dokuma Makineleri Makine Halıcılığı Dokuma Teknikleri		
		Makine Halıcılığı ve Tasarımı	Halı Dokuma Sonrası İşlemler		
			Kalite Kontrol Halı Kalite Kontrol ve Analizi		
			Maliyet Hesapları, El Dokumalarında Tetkik ve Analiz Yöntemleri		

Halıcılık ve Desinatörlüğü Programları Dersleri	Temel Tekstil Dersleri	Mesleki Tasarım Dersleri	Mesleki Teorik Dersler	Mesleki teknik Uygulama Dersleri	İşletme Dersleri
	Halı Malzeme Bilgisi	Temel Sanat Eğitimi I- II.	Halıcılık Teknolojisi I-II- III	Kirkitli Dokuma Teknikleri I- II- III- IV	İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Bilgisi
	İplik Teknolojisi	Renk Bilgisi	Makine Halıcılığı I- II	Deneyisel Dokuma I- II	Pazarlama ve Kooperatif Bilgisi.
		Bilgisayar Destekli Tasarım I- II- III-IV	Sembol Dili Motif Bilgisi	Dokusal Yüzey Teknikleri I- II	Girişimcilik
		Tasarım İlkeleri I-II	Geleneksel Türk Sanatı Sanat Tarihi	Yöresel El Sanatları	Genel Ekonomi
		Türk Süsleme Desenleri	Türk Halıcılık Tarihi Türk Halı Sanatı		
		Renk ve Boya Bilgisi	Mitoloji		
		Bilgisayarlı Desen Uygulama I-II	Türk El Sanatı Tarihi I- II-III-IV		
		Halı Tasarımı	Mesleki Bakım ve Onarım		
		Mesleki Teknik Resim	Yöresel El Sanatları		
		Desen Araştırma ve Tasarımı I-II-III-IV	Halı İşletme Maliyet Hesapları.		
		Özgün Tasarım	Yöresel Halıcılık		
		Yöresel Motif ve Desenler			

EK 14. MESLEK YÜKSEKOKULLARI PROGRAMLARININ YENİDEN DÜZENLENMESİ İLE İLGİLİ YAPILANDIRMA KARARI.

T. C.
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU BAŞKANLIĞI

Sayı : B.30.0.EÖB.0.00.00.03-03.06- 687
Konu : MYO yapılanma karar

Bilkent / ANKARA

18.02.09+005221

Yükseköğretim Genel Kurulunun 22.12.2008 tarihli 24 numaralı oturumunda, Meslek Yüksekokulları ile ilgili olarak;

1. Meslek Yüksekokullarındaki Bölüm ve Programların ISCED'97 ve ISCO'88 gibi uluslararası eğitim alanı ve meslek sınıflandırmalarına göre yeniden adlandırılarak düzenlenmesine, (madde 6) ;

2. Meslek Yüksekokullarında yılda iki yarıyıl (semester) olan mevcut eğitim-öğretimin, yılda üç trimester olmak üzere, toplam altı trimester olarak düzenlenmesine ("trimester" ibaresinden, bir yılda üç dönem olarak yapılan eğitim-öğretimin her bir dönemi anlaşılır.), (madde 7)

3. Meslek Yüksekokullarında iki yılda toplam altı trimester olarak verilecek eğitim-öğretimin, yarısı "okul eğitimi" yarısı ise "işyeri eğitimi" olmak kaydıyla, farklı tarzlarda düzenlenebilmesine, (madde 8)

4. En geç 2011 yılı sonuna kadar, Meslek Yüksekokullarının tüm Programlarda,

- a) toplam altı trisemester eğitim-öğretime geçişin,
- b) "işyeri eğitimi"nin ilgili kamu veya özel sektör kuruluşlarının işyerlerinde yapılmasının,
- c) "işyeri eğitimi"nin ilgili kuruluşların işyerlerinde yapılmasının sağlanamaması halinde, bu eğitime eşdeğer eğitimin, kendi bünyelerinde tesis edilecek atölyelerde verilmesinin,

sağlanmasına, aksi takdirde, bu Meslek Yüksekokullarına kontenjan verilmesinin durdurulmasına, (madde 9)

5. Meslek Yüksekokullarındaki Programlar kapsamında "işyeri eğitimi"nin verilebileceği işyerlerinin veya Meslek Yüksekokullarının bünyesinde oluşturulan atölyelerin standart niteliklerinin,

a) Danışma Kurulu ve Danışma Komitesinin teklifi,

b) Üniversitenin görüşü,

c) Yükseköğretim Kurulunun onayı,

ile belirlenmesine, (madde 10)

6. Üniversiteler bünyesinde,

a) MYO'ların işgücü piyasası ile ilişkilerini kurmak ve sürdürülebilmek amacıyla, bir "Danışma Kurulu",

b) MYO programlarının ilgili oldukları sektör ile ilişkilerini artırmak amacıyla, her bir program veya program türü için bir "Danışma Komitesi"

oluşturulmasına, (madde 11)

7. MYO'da açılmış olan Programlarına ilk defa öğrenci kabulünün veya yeni Programlar açılmasının, yukarıdaki maddelerdeki hususların yerine getirilmesi şartına bağlı kılınmasına, (madde 12)

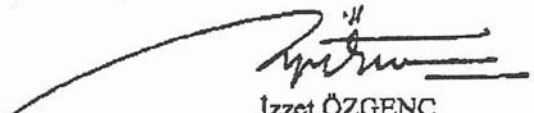
8. MYO Programlarındaki "işyeri eğitimi" için gerekli olan işyeri ihtiyacını karşılamak amacıyla, Üniversitelerin taşınmazları üzerinde ilgili kamu veya özel sektör kuruluşlarının işyeri tesisine imkan tanınmasına, (madde 13)

9. MYO'da, "işyeri eğitimi"nin koordinasyonundan sorumlu olmak üzere bir müdür yardımcısının görevlendirilmesinin sağlanmasına, (madde 14)

10. MYO'lardaki "Bölüm" ler altında yer alan Programların yöneticileri ile "işyeri eğitimi"nde görev alan öğretim elemanlarının bu görevleri, haftalık asgari ders yükü bakımından 4 saat/hafta olarak hesaba katılmasına, (madde 15)

Karar verilmiştir (2008.24.2562 sayılı Karar).

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

İzzet ÖZGENÇ
Başkan Vekili

DAĞITIM

MYO bulunan Üniversite
Rektörlükleri'ne

**EK 15. MESLEK YÜKSEKOKULLARI BÖLÜM VE PROGRAMLARININ
YENİDEN DÜZENLENMESİ VE UYGULANMASI İLE İLGİLİ KARAR.**

T. C.
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU BAŞKANLIĞI

Sayı : B.30.0.EÖB.0.00.00.03-06.02 - 1916
Konu : MYO'da Bölüm ve program adlandırılması

Bilkent / ANKARA

27.04.09*012232

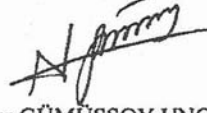
Avrupa Yeterlikler Çerçevesi Mesleki Yeterlik Kurumu ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen Mesleki ve Teknik Ortaöğretim düzenlemelerine uyum sağlamak amacıyla, uluslararası standartlar dikkate alınarak meslek yüksekokulları bölüm ve program yapısının yeniden düzenlenmesi ihtiyacı ortaya çıkması neticesinde, Yükseköğretim Yürütme Kurulunun 15.04.2009 tarihli toplantısında alınan karar ile; 2547 sayılı Kanun'un 2880 sayılı Kanun'la değişik 7/d-2 ve 43/b maddeleri uyarınca,

a) Meslek yüksekokullarının bölüm ve program adlarının önerilen şekilde kabul edilmesine ve uygulamaya 2009-2010 öğretim yılından itibaren başlanmasına,

b) Eski programların karşılarında gösterilen yeniden düzenlenen programlar ile eşdeğer olduğunun kabul edilmesine,

karar verilmiş olup, düzenlenen programlara ilişkin listeye aşağıda belirtilen internet adresindeki "MYO Yeni Program Adları" başlığından ulaşılabilir.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla arz ve rica ederim.

F. Nur GÜMÜŞSOY UNCU
Başkan a.
Genel Sekreter Yrd.
Genel Sekreter V.

DAĞITIM:

Gereği:

- ÖSYM Bşk.'na
- Üniversite Rektörlüklerine

Bilgi:

- Tüm Bakanlıklara
- Başbakanlık Devlet Personel Bşk.'na
- Üniversitelerarası Kurul Bşk.'na
- Yükseköğretim Denetleme Kurulu Bşk.'na
- YÖK Personel Daire Bşk.'na

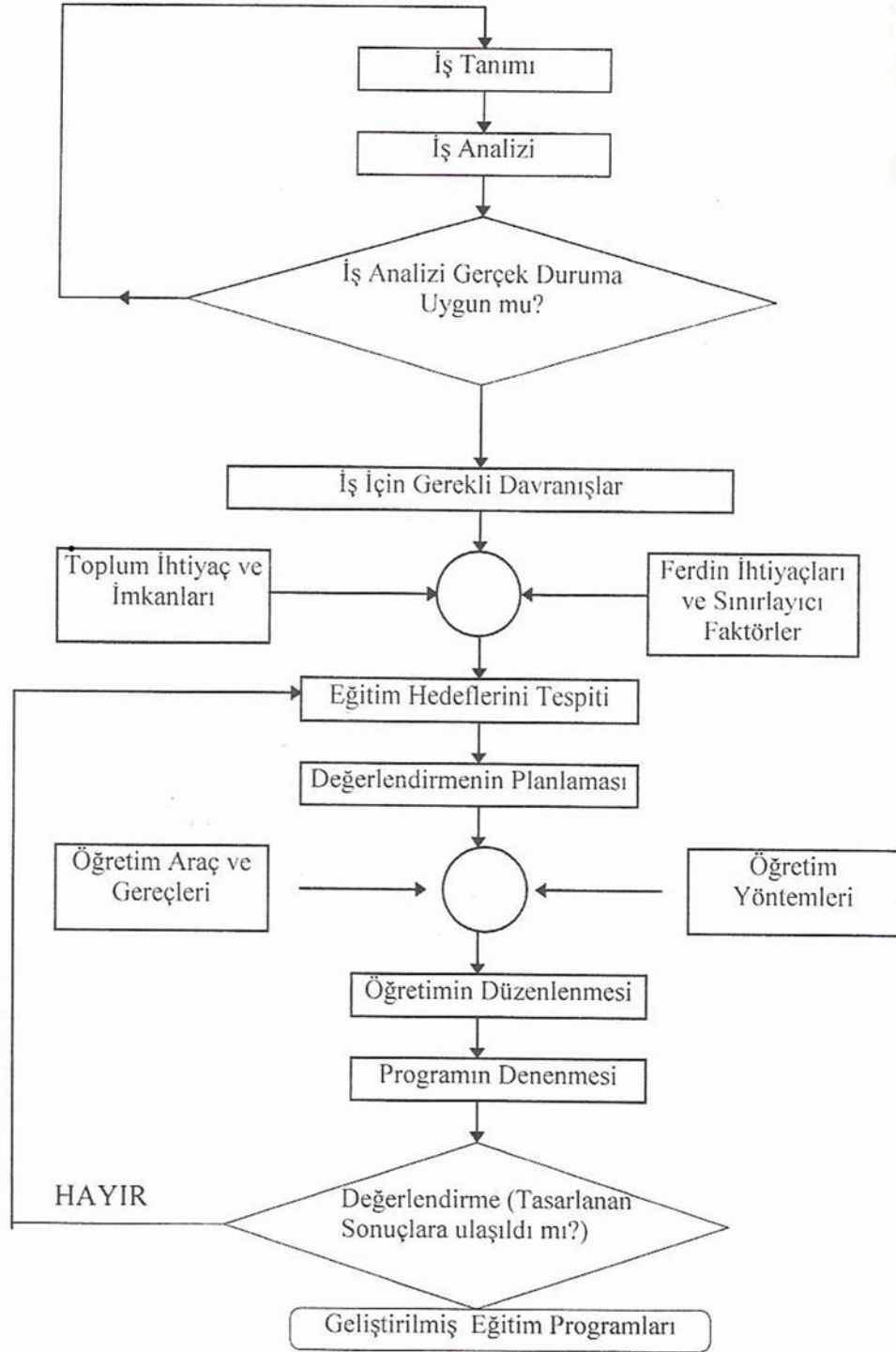
İnternet Adresi: <http://www.yok.gov.tr/content/blogcategory/87/213/>
(MYO Yeni Program Adları)

542 : TEKSTİL, GİYİM, AYAKKABI ve DERİ	Deri Teknolojisi	Deri Teknolojisi
	Deri İşleme Teknolojisi	
	Dericilik	
	Deri konfeksiyon	
	Ayakkabı Tasarımı	Ayakkabı Tasarım ve Üretimi
	Hazır Giyim	Giyim Üretim Teknolojisi
	Moda- Konfeksiyon	
	Konfeksiyon (hazır giyim)	
	Tekstil	Tekstil Teknolojisi
	Tekstil Baskı	
	Tekstil Dokuma	
	Tekstil İplikçilik	
	Dokuma	
	Örme	
	Örme Teknolojisi	
	Pamuk Eksperliği ve İplikçilik	
	Pamuk Pazarlama ve İplikçilik	
543 : MALZEME ve MALZEME İŞLEME TEKNOLOJİLERİ	Cam	Endüstriyel Cam ve Seramik
	Cam Endüstrisi	
	Teknik Seramik	
	Endüstriyel Seramik	
	Kağıt ve Kağıt İşleme Teknolojisi	Kağıt Teknolojisi
	Selüloz ve Kağıt Teknolojisi	
	Kağıtçılık	
	Kağıt ve Ambalaj Teknolojisi	
	Selüloz ve Kağıtçılık	Lastik ve Plastik Teknolojisi
	Lastik ve Plastik Teknolojisi	
	Lastik-Plastik	
	Plastik Teknolojisi	
	Lastik	
	Lastik Endüstrisi	
	Lastik Teknolojisi	
	Ağaç İşleri	Mobilya ve Dekorasyon
	Mobilya ve Dekorasyon	
	Endüstriyel Hammaddeler İşleme Teknolojisi	Endüstriyel Hammaddeler İşleme Teknolojisi

380 : HUKUK	Adalet	Adalet
481 : BİLGİSAYAR TEKNOLOJİLERİ	Bilgisayar ve Enformasyon Sistemleri	Bilgisayar Teknolojisi
	Bilişim Sistemleri ve Teknolojileri	
	Bilgisayar Teknolojileri ve Yönetimi	
	Bilgisayar Donanımı	
	Bilgisayar Programcılığı	Bilgisayar Programcılığı
	Bilgisayar Programlama	
	Web Teknolojileri ve Programlama	
	Bilgisayar Teknolojisi ve Programlama	
482 : BİLGİSAYAR KULLANIMI	Bilgisayar Operatörlüğü	Bilgisayar Operatörlüğü
	Bilgisayar	
	Bilgisayar Operatörlüğü ve Teknikerliği	
	Bilişim-Yönetim	
	Bilgi İşlem	Bilgi Yönetimi
	Bilgi Yönetimi (Uzaktan Eğitim)	
	Bilgi Yönetimi (AÖF)	
521 : MAKİNE ve METAL TEKNOLOJİLERİ	Metalürji Malzeme	Metalürji
	Metalografi ve Malzeme Muayenesi	
	Makine Resim ve Konstrüksiyon	Makine Resim ve Konstrüksiyon
	Bilgisayar Destekli Teknik Çizim	
	Bilgisayar Destekli Makine-Resim Konstrüksiyon	
	Bilgisayar Destekli Tasarım	
	Kalıpcılık	Endüstriyel Kalıpcılık
	Endüstriyel Kalıpcılık	
	Bilgisayar Destekli Endüstriyel Kalıpcılık	
	Döküm	Döküm
	Metal İşleri	Metal İşleri
	Kaynak Teknolojisi	Kaynak Teknolojisi
	Kaynakçılık	
	Tekstil ve Halı Makineleri	Tekstil ve Halı Makineleri
	Makine Yağları ve Yağlama Teknolojisi	Makine
	Makine	
	İş Makineleri	
	Bilgisayar Destekli Makine	
	Tarım Makinaları	Tarım Makineleri
	Tarım Makineleri	
	Tarım Alet ve Makineleri	

ISCED BÖLÜM KODU	MYO'LARDA MEVCUT PROGRAM ADI	YENİ PROGRAM ADI (2009-2010 öğretim yılından itibaren uygulanacak)
213: GÖRSEL,-İŞİTSEL TEKNİKLER ve MEDYA YAPIMCILIĞI	Bilgisayar Destekli Yayıncılık	Basım ve Yayın Teknolojileri
	Masaüstü Yayıncılık	
	Matbaacılık	
	Tasarım ve Basım-Yayıncılık	
	Serigrafi	
	Matbaacılık ve Baskı Teknikleri	
	İnternet Gazeteciliği ve Yayıncılığı	
	Fotoğrafçılık	Fotoğrafçılık ve Kameramanlık
	Fotoğrafçılık ve Kameramanlık	
	Fotoğraf	
	Radyo ve Televizyon Yayıncılığı	Radyo ve Televizyon Programcılığı
	Radyo – Televizyon Yayıncılığı	
	Radyo – TV Yayıncılığı	
	Radyo ve TV Yayıncılığı	
	Radyo – Televizyon Programcılığı	
	Televizyon ve Radyo Programcılığı	
	Radyo ve Televizyon Programcılığı	
	Televizyon Yapım ve Yönetimi	
	Film Yapım Teknikleri	
	Görsel İletişim	Görsel İletişim
	Marka İletişim	Marka İletişim
	Sahne ve Gösteri Sanatları Işık Tekn.	Sahne ve Gösteri Sanatları Teknolojisi
	Sahne ve Gösteri Sanatları Ses Tekn.	
214: TASARIM	Moda Tasarımı	Moda Tasarımı
	Moda ve Tekstil Tasarımı	
	Kostüm Tasarım	
	Tekstil Tasarımı	
	Tekstil Ürünleri Tasarımı	
	Endüstriyel Tasarım	Endüstri Ürünleri Tasarımı
	Sahne Tasarımı	Sahne ve Dekor Tasarımı
	Dekor Tasarımı	
	Grafik	Grafik Tasarımı
	Grafik Tasarım	
	Açık Hava Reklam Ürünleri ve Serigrafi	

EK 16. MESLEKİ TEKNİK EĞİTİMDE PROGRAM GELİŞTİRME

EK 17. ŞARK HALI VE KİLİMLERİYLE BENZERLERİ VE HAYVAN POSTLARI İÇİN KURULACAK SERBEST YER HAKKINDA KANUN

Kanun Numarası: 4893

Kabul Tarihi: 17/05/1946

Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 24/05/1946

Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı: 6315

Madde 1 - Türkiye'den transit geçirilecek Şark halıları, kilimleri ve bunlardan yapılmış heybe, torba, yastık ve benzerleri ile her çeşit terbiye görmüş ve görmemiş hayvan postları için Gümrük ve Tekel Bakanlığının izniyle aşağıdaki maddelerde yazılı şartlar dairesinde (serbest yer) kurulur.

Madde 2 - (Serbest yer)'e alınacak birinci maddede yazılı eşyadan gümrük ve diğer giriş ve iç istihlak vergi ve resimleri alınmaz.

Madde 3 - (Serbest yer)'e konacak birinci maddede yazılı eşyanın yalnız ticaret ayırlamalarına göre cinsi, sayısı ve ağırlığı gümrüğe beyan edilir.

Madde 4 - (Serbest yer)'lerin açılma ve işletilmesinde antrepoların açılması ve işletilmesi hakkındaki hükümler uygulanır.

Madde 5 - Devlet haklarının sağlanması bakımından (Serbest yer)'lerde aranacak nitelikler ve işletme şartları Gümrük ve Tekel Bakanlığınca tesbit edilir.

Madde 6 - (Serbest yer) içinde birinci maddede sayılı eşyanın sahip veya komisyoncularının kabine açmalarına, mallarını yayıp havalandırmalarına, ayırlama ve onarmalarına, yıkayıp boyamalarına, terbiye etmelerine ve diğer ticaret ameliyelerine tabi tutmalarına ve müşterilerine göstermelerine müsaade olunur.

Madde 7 - Birinci maddede yazılı eşyanın (Serbest yer)'den yıkanmak, onarılacak, boyanmak, terbiye edilmek ve gösterilmek üzere muvakkat kabul ve muaflık yoluyla yurda sokulmasına gümrükçe müsaade olunur.

Madde 8 - (Serbest yer)'ler ve buralara girecekler gümrüğün denetleme ve gözetimi altındadır.

Görevli gümrük memurları ile gümrük müfettişleri buralara ve kabinelere her zaman serbestçe girmeğe, eşyayı ve kişileri yoklama ve denetlemeğe yetkili oldukları gibi işletme idaresi ve mal sahipleri de bu memurların yapacakları inceleme ve yoklamaları kolaylaştırmaya, gümrükçe gerekli görülecek kayıtları tutmağa ve her türlü kayıt ve belgeleri kendilerine göstermeğe mecburdurlar.

Madde 9 - Gümrük ve Tekel Bakanlığı (Serbest yer)'de kabine açmış olanlardan güven giderici hareketi görülenlerin kabinelerini kapamağa ve şüpheli kişilerin (Serbest yer)'e girmelerini yasak etmeğe yetkilidir.

Madde 10 - Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 11 -Bu kanun hükümlerini Gümrük ve Tekel, Ulaştırma Bakanları yürütür.

EK-18. EL DOKUMALARINDA TETKİK VE ANALİZ YÖNTEMLERİNİN YILLIK DERS PLANI İÇERİSİNE YERLEŞTİRİLEBİLECEK, BİR PROGRAM GELİŞTİRME ÖRNEĞİ

Dersin Adı	Kodu	Yarıyılı	T+U Saat	Kredisi	AKTS
El Dokumalarında Tetkik ve Analiz Yöntemleri		4	2-0	2	2
Ön Koşul Dersleri	:Halı Tekn. Yöresel Halıcılık, Sanat Tarihi, Elyaf Bilgisi, Desen Tekn.				
Dersin Türü	: Zorunlu				
Dersin Dili	: Türkçe				
Dersi Verenler	: Öğr. Gör. Sibel YILDIZ				
Dersin Amacı	: 1. El dokumalarında tetkik ve analiz yöntemlerini kavrayabilme. 2.El dokumalarında tetkik ve analiz yöntemlerini uygulayabilme.				
Dersin Öğrenme Çıktıları	: 1. Geçmişten günümüze tarihi süreç içerisinde halıcılığın gelişimini kavrama. 2. Yöresel Halıların bölgesel, teknik ve sanatsal özelliklerini kavrama. 3. El dokumalarının tasarımsal plan gruplarını belirleme, yanlışların simge dillerini kavrama. 4. El dokumalarında kullanılan tekstil malzemeleri ve boyar maddeleri tespit yöntemlerini kavrama. 5. El dokumalarında restorasyon ve konservasyon işlemlerini tanıma. 6. Analiz yapma.				
Dersin İçeriği	: Geçmişten günümüze halıcılık tarihi. Yöresel halıların bölgesel, teknik ve sanatsal özellikleri. El dokumalarının tasarımsal plan grupları , yanlışların simge dilleri. El dokumalarında kullanılan tekstil malzemeleri tespiti. Boyar maddeleri tespit yöntemleri. Restorasyon-konservasyon kavramları ve uygulamaları. Analiz uygulamaları.				

HAFTALIK KONULAR VE İLGİLİ ÖN HAZIRLIK SAYFALARI		
Hafta	Konular	Ön Hazırlık
1	Dersin amaçları, içeriği, işleniş hakkında bilgi. Tetkik ve analiz kavramları.	SÖZEN, Metin., TANYELİ, Uğur. Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü.
2	Geçmişten günümüze halıcılık tarihi	ASLANAPA, Oktay. Türk Halı Sanatının Bin Yılı. ERDMANN, Kurt. Der Türkische Teppich Des 15. Jahrhunderts (15. Asır Türk Halısı) ÖZBEL, Kenan. El Sanatları XII. Anadolu Tefriş Halıları. YETKİN, Şerare. Türk Halı Sanatı.
3	Tarihi süreç içerisinde Türk el halıcılığının teknik ve sanatsal gelişimi.	ASLANAPA, Oktay. Türk Halı Sanatının Bin Yılı. ERDMANN, Kurt. Der Türkische Teppich Des 15. Jahrhunderts (15. Asır Türk Halısı) ÖZBEL, Kenan. El Sanatları XII. Anadolu Tefriş Halıları. YETKİN, Şerare. Türk Halı Sanatı.
4	Yöresel halıların bölgesel malzeme ve teknik özellikleri.	ASLANAPA, Oktay. Türk Halı Sanatının Bin Yılı. ERBEK, Güran. Turkish Handvoven YETKİN, Şerare. Türk Halı Sanatı.
5	Yöresel halıların sanatsal özellikleri.	ERBEK, Güran. Turkish Handvoven
6	El dokumalarının tasarımsal plan grupları.	ÖZBEL, Kenan. El Sanatları XII. Anadolu Tefriş Halıları. ERBEK, Güran. Turkish Handvoven
7	Yanlışların simge dili.	ALANTAR, Hüseyin. Motiflerin dili.
8	El dokumalarında kullanılan tekstil malzemeleri tespit yöntemleri.	BAŞER, İnci. Elyaf Bilgisi. ekstil teknolojisi.
9	ARA SINAV	
10	Boyar maddeleri tespit yöntemleri.	İnanıcı, Yusuf. Tekstilde Kimyasal Testler. ÖZTÜRK, İsmail. Doğal Bitkisel Boyalarla Yün Boyama.
11	Restorasyon- konservasyon kavramları	SÖZEN, Metin., TANYELİ, Uğur. Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü.
12	Ülkemizde uygulanan restorasyon-konservasyon yöntemleri.	AYDIN, Öznur. Halının Onarım ve Restorasyonu.
13	Analiz yöntem ve teknikleri.	ÖZTÜRK, İsmail. Türkiye’ de El Halıcılığının araştırılmasında Değerlendirme Ölçütleri ve Halkbilimsel Bilgilerin Önemi.
14	Niğde halısı analizi.	ERBEK, Güran. Turkish Handvoven.

KAYNAKLAR	
Ders Notu	:
Diğer Kaynaklar	: ASLANAPA, Oktay. Türk Halı Sanatının Bin Yılı. AYDIN, Öznur. Halının Onarım ve Restorasyonu. BAŞER, İnci. Elyaf Bilgisi. Tekstil teknolojisi. ERBEK, Güran. Turkish Handvoven. İnanıcı, Yusuf. Tekstilde Kimyasal Testler. ERDMANN, Kurt. Der Türkische Teppich Des 15. Jahrhunderts (15. Asır Türk Halısı) ÖZBEL, Kenan. El Sanatları XII. Anadolu Tefriş Halıları. ÖZTÜRK, İsmail. Doğal Bitkisel Boyalarla Yün Boyama Türkiye’ de El Halıcılığının araştırılmasında Değerlendirme Ölçütleri ve Halkbilimsel Bilgilerin Önemi. SÖZEN, Metin., TANYELİ, Uğur. Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü. YAZICIOĞLU, Y. El Dokusu Halıcılık YETKİN, Şerare. Türk Halı Sanatı.
MATERYAL PAYLAŞIMI	
Dokümanlar	
Ödevler:	Seçuklu Halılarının sanatsal ve teknik özellikleri ile ilgili bilgi toplama.

DEĞERLENDİRME SİSTEMİ		
YARIYIL İÇİ ÇALIŞMALARI	SAYISI	KATKI PAYI %
Ara Sınav	1	70
Kısa Sınav		
Ödev	1	30
TOPLAM		100
Yıl içinin Başarıya Oranı		40
Finalin Başarıya Oranı		60

EK-19. PAZIRIK HALISI ELEŞTİRİSİ

Eleştirmenler, sanat tarihçileri gibi sanat eserlerini inceleme yöntemine sahiptirler. Bu yöntemle, sanat eserini mümkün olduğu kadar araştırmaya, içindekileri anlamaya çalışırlar. Genelde eleştiri için betimleme, çözümleme, yorum ve yargı olarak tanımlanan işlemlere başvurulur (Boydaş, 2004: 41).

Sanat eserleri tek olma, orijinal olma, hoş gitme gibi özellikleri taşırlar. Pazırık halısını da desen, renk, yanış ve dokuma özellikleri kapsamında değerlendirdiğimizde eşi yoktur, orijinaldir, bakanda kullanılan renkler, malzeme ve dokuma tekniği ile hayranlık uyandırmaktadır. Bu özelliklerine daha bir çok özellik katılabilir bu nedenle bir sanat eseridir.

Betimleme, çözümleme, yorumlama ve yargı aşamalarını daha iyi yapabilmek adına kendimizce, ya da eleştiriye, değerlendirmeyi yapmasını istediğimiz grupça bir takım sorular hazırlatabiliriz.

Betimleme:

1. Bu nedir?(Halı, kilim, cicim,sumak, tülü...)
2. Ebatları, dokuma kalitesi nedir?
3. Baktığınız dokuma ön yüzeyinde neler görüyorsunuz?

yukarıda ki gibi geliştirilecek sorularla, sanat ürünüyle ilgili bize bilgi verecek değerlendirmelere yönelik sorular hazırlanır ve yanıtlanır.

Düğümlü dokuma türlerinden halıdır. Yakından bakamadığımız için düğüm tekniği ile ilgili yorum yapamıyoruz. Literatürde iki çözgü ipi üzerine atılan düğüm tekniği olan Türk düğümüyle dokunduğu yazılmaktadır. 1.89x 2 m ebadındadır.

10 santimetre karesinde 3600 düğüm olduğu iddia edilmektedir(Tekçe, 1993; 30). Geometrik özellikteki 8 kollu yıldız ya da Tekçe'nin nilüfer çiçeği olarak da tanımladığı yanışlar, yine geometrik özellikteki kareler içerisine yerleştirilmiştir. Halıda geniş bordürlerde geyik, at ve grifon (4 ayaklı, kanatlı yırtıcı hayvan figürü, Tekçe söylene hayvanı olarak belirtmiştir)gibi hayvan figürleri ile insan figürü görülmektedir.

Çözümleme:

1. Renkler nasıl düzenlenmiş?

2. Uzam nasıl düzenlenmiştir?
3. Hangi çizgileri görmektesiniz?
4. Hangi yanlışları görüyorsunuz?
5. Tuşe özelliği nasıldır?
6. Simetri var mı?
7. Birbirini tekrar eden şekiller varmı?
8. İlk bakışta dikkatinizi çeken yanlışlar hangileri?

Sıcak renkler halıda ağırlıktadır. Sıcak soğuk renklerin kontrastı söz konusudur. Tabanı kırmızı rengine, figürlerin üzerinde ve ince bordürlerde sarı, yer yer yanlışların üzerinde derinlik verme amaçlı kullanılmış olması muhtemel olan çizgiler larcivert ve kahverengidir. Geyik yanlışlarının yer aldığı dıştan içe 4. bordür turkuvaz mavisinin mat bir tonu gibi algılanmaktadır(fotoğraflardaki ışık- gölge etkileri ve zamanın renkleri üzerindeki etkisi göz önünde bulundurularak gri olarak da algılanabilir), bordürde kullanılan turkuvazın mat tonu görsel etkiyi arttırmak amaçlı atların üstünde de kullanılmış. Uzam iki boyutludur. Doğru ve eğri çizgiler görülmektedir. Dokunmamız mümkün olmadığından, halıya bakarak renklerin yumuşaklığından, yanlışların dokumadaki aktarımının netliği ve düzgünlüğünden ince kalite bir ip kullanıldığı ve yüksek bir dokuma kalitesi anlaşılmaktadır. Bu kaliteyi ve yumuşak görüntüyü verebilecek lif türünün yün ve ipek olduğu düşünülebilir (pazırık halısını analizi kullanılan lif türünün yün olduğu sonucunu vermiştir). Yünün tuşe etkisinin yumuşaklığı bilinmektedir. Kullanılan renklerden ve desen aktarımındaki yüksek teknikten de anlaşılabılır. Halının genel yüzeyi kareye yakın bir formdadır. Desen planı içerisinde yer alan her bir yanlış simetri içinde bütün içindeki yerini almıştır. Halının Küçükşularında, sedefte ve orta alanda birbirini tekrar eden yanlışlar görülmektedir. Atlı süvariler, geyikler ve orta alanda yer alan yıldız benzeyen yanlışlar ilk etapta dikkati çeken yanlışlardır.

Yorumlama:

1. Sizce bu halının deseni neyi anlatmaktadır?
2. Halıda kullanılan renkler ve yanlışlar size ne hissettiriyor?
3. Nasıl bir koku alıyorsun?
4. Simge var mı? Varsa ne anlatıyor olabilir?
5. Üretildiği dönemde bu ürün ne için yapılmış olabilir?
6. O dönem insanların bu dokumayı üretme amacı ne olabilir?

Halının desenini bütün olarak algılayıp, yanlışların anlamlarını düşünmeksizin neyi anlattığı düşünüldüğünde atlı süvarilerin, geyiklerin, grifonların belli bir desen planı çerçevesi içinde birbirlerini takip eden bordürlere yerleştirilmesi sonucunda; “av”, “avlanma” ile ilgili bir anlatıma sahip olduğunu düşündürmektedir. Halıda kullanılan renkler ve yanlışlar gücü, kararlılığı, birlik ve bütünlüğü hissettirmektedir. Yakınında bulunma ihtimalimiz olmadığı için ancak yorum yapabiliriz. Belli belirsiz yün kokusuna, zamanın dokumanın üstüne yüklediği ağırlaşmış bir mahzen kokusu gibi bir kokuyu hissedebiliriz.

Halının üstünde kullanılan yanlışları tek tek incelediğimizde halının genelinde bir simge dilinin kullanıldığı söylenebilir. Halının Hunlara mal edildiği bir çok araştırmada belirtilmiştir. Lakin halının bulunduğu yer olan Ural- Altay bölgesinde Oğuzlar’da hüküm sürmüşlerdir.

Oğuzlarla ilgili kitap yazan yazar Agacanov, oğuz oba ve kalelerinin batı sınırlarının güney Ural ve aşağı Pavolje’ye uzandığını belirtmektedir(Agacanov, 2000: 114).

Halının desen planında orta alanı kaplayan 24 kare bulunmaktadır. 24 kare, yatayda 4 kare, dikeyde 6 kare olarak orta alana yerleştirilmiştir. Karelerin içine dört yönü ve ara yönleri gösterir gibi yerleştirilmiş yıldız benzeyen yanlışlar bulunmaktadır.

Pazırık Halısı Orta Alandan Yıldız Yanışı

Tekçe; her bir karenin içinde ki motifleri Türk’lerin “tört bulunğ” imine benzerlik gösteren ve güneş simgesi ile nilüfer çiçeğinin karışımından oluşan yıldız benzer motif olarak tanımlamıştır. (Tekçe, 1993: 98).

Halının orta alan plan şeması içinde yer alan 24 karenin yerleştirilme düzeni oğuz boylarının 6' ya her bir boyun da kendi içinde dörde ayrıldığı bilgisini akla getirmektedir yani halının orta alanındaki dikeydeki 6 kare oğuzların 6 boyunu, yataydaki 4 karede her birinin kendi içinde 4' e bölünmesiyle benzerlik göstermektedir.

Oğuz Han' ın oğlu Kün-Han döneminde oğuz damgalarının ortaya çıktığı öğrenilmiştir. Kün-Han döneminde Yenikent şehrinin idare eden İrkıl Hoca bilgin ve akıllı bir yöneticiydi. İrkıl hocanın öngörülleri ile oğuz damgalarının ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. İrkıl hoca Kün-Hana getirdiği ; siz altı oğlun her birinizin dörder 24 evladınız var. Sonradan birbirleriyle geçinemeyip çekişebilirler. Onun için her birinin, rütbesi, mesleği, adı ve lakabı kararlaşınsın, her birinin nişan ve damgası olsun. Bunlarla bilinip tanınsınlar. Bunu yapmak devletin devamı içinde gereklidir. Kün-Han İrkıl hocanın önerisi doğrultusunda 24 oğulun her birine bir lakap verir. Her birine birer damga tespit eder. Böylece 24 Oğuz boyu ayrı ayrı damgalara sahip olur. Oğuz Han' ın 24 torununun ilgili boylarının adları, damgaları ve bağlı oldukları kuşlar vardır. (Görgünay, 2002: 10).

Orta alanı çevreleyen bordürde 42 tane grifon yanışı yerleştirilmiştir. Grifonların yer aldığı bordürden sonra gelen geniş bordürde geyik yanışları görülmektedir. Geyiklerinde bordür içerisindeki yerleştirme planına baktığımızda, bordürün halının etrafını çevreleme durumuna göre her bir tarafında 6'şar geyik yani toplamda 24 geyik yerleştirildiğini görmekteyiz.

Pazırık Halısı Bordüründen Geyik Yanışı

Geyik; Türk'lerde ataların ruhunu temsil eder. Dede Korkut' da da hayvan sembolizmi, av geleneği işlenmiştir. Sıgun geyik cinsi, Türkler' de ölümsüzlüğün

simgesiydi. Göklerin ruhunu yerde yaşatan canlı olarak geçerdi (Esin, erişim 2009; 218).

Geyiklerin yer aldığı geniş bordürden sonra gelen 3. dar bordürde de orta alanda yer alan yıldız benzer yanlışların biraz farklı bir formdaki şekli görülmektedir. Sol kenar bordüründe 17 yıldız, sağ kenar bordüründe 19 yıldız, üst bordürde 17, alt bordürde 16 olmak üzere 69 yıldız bulunmaktadır.

Pazırık Halısı Küçüksu

Orta alandan dışa doğru 4. bordür olan geniş bordürde ise atlı süvariler yer almaktadır. Atlı süvarilerin bazıları atlarının yanında yaya olarak bazıları da atların üzerinde aktarılmıştır. Toplam 28 süvari yerleştirilmiştir. İçten dışa 5. bordür yada dıştan içe birinci bordür olan son bordüre ise yine grifonlar yerleştirilmiştir.

Pazırık halısından atlı süvari figürü

Üretildiği dönemde pazırık halısı bir imparatorluk halısı olarak, oğuz boylarından birinin yabgusu için dokutturulmuş olabilir. Türklerin geleneklerinde yer alan halıyla gömülme ananesine bağlı olarak üretildiği düşünülebilir.

Yargı:

Sizce bu dokuma neden güzel?

- Üretim amacına uygun yapıldığı için
- Alışılmışın dışında bir görüntü etki bıraktığı için

- c. Üstündeki desen planı ve yanışlarıyla bir şeyler anlattığı için
- d. Duyguları, düşünceleri açığa vurduğu için

Halının üstünde yer alan yanışların (geyik, at, süvari) reel hayattaki örneklerini taklit etmesi, benzemesi eserin yansıtmacı bir yönü olduğunu göstermektedir. Pazırık halısına bakıldığında renkler, biçimler, kompozisyondaki ahenk gibi özellikler eserin birliğe ulaşma noktasında başarılı olduğunu algılayacaktır. Görsel özellikleri baskın olan bu eser aynı zamanda biçimcidir de diyebilir. Eserin anlatımcılık yönünün olduğunu da; yanışların birbiri ile bağlantılı kullanılmasından, ardışık bir sırlama ile halı planının içinde yer almasından, yanışların gerçek hayattaki karşılıklarını bulan anlamlarının ötesinde sembolik anlamları da ifade ediyor olmasından anlamaktayız. Hem meta değeri hem de üstünde yapıldığı dönemin sosyal hayatının anlatılma öğelerinin yer almasından ötürü eser işlevseldir diyebiliriz. Bütün bu kuramların içinde en baskın görünen kuramın anlatımcılık olduğu söylenebilir. Pazırık halısı yukarıda verilen bütün maddeleri bünyesinde taşıdığı, eşi ve benzeri olmadığı için muhteşem bir sanat eseridir.